פסח־נומער

BIALYSTOKER STIMME

ביאַליסטאָקער שטימע

אפיציעלער אָרגאַן פון דער ביאליסטאקער לאנדסמאנשאפט אין אמעריקע

נומער 296 • ניו־יארק, אפריל, 1965 • 45־טער יאָרגאַנג

אינהאלט:

אין נאָנג פון צייט	דוד סאָהן	3
א הארצינ ברידעלע	י. שמולעוויטש	4
„פתן בסתר" (אן ערב־פסח דערציילונג)	חסיה פינסקאד־סוקניק (ירושלים)	5
פעסטער (ליד)	אהרן חייט	6
איבער ים'ען ווייט (ליד)	אליעזר ניודאוו־ניעווסאדאווסקי	6
לעגענדעם און מעשה'לעך	וויידעל כאבאצקי	7
אין דער ביאליסטאקער טורמע (א קאפיטעל זכרונות)	ז. שער	8
דעם פאפס סאד (דערציילונג)	מ. באביטש	9
קום ארויס ברודער (ליד)	יעקב כהן	13
מיינע ביאליסטאקער מלמדים	מ. מירעלע (פראנקרייך)	14
ביאליסטאק : זונינע בילדער	יעקב יערוזאליימסקי	19
דער דיבטער (ליד)	חנה בושעל־סאלאה	21
ביאליסטאק מיין היים	סאניא ראפאלאווסקי (סאנטיאנא, טשילע)	22
פון ביזן ווארשע (ליד)	יצחק אייבראמסאן	23
לעצטער דאקומענט פון ביאליסטאקער קהילה	מרדכי וו. בערנשטיין	24
אפנאראטוועטע ביאליסטאקער ארכיוו־מאטעריאלען	שלום וואסער	27
פרידע ריבאלאווסקי, די העלדין־מארטירערין	ליזא באבצקע (אורוגוואי)	28
יאנקעלע דער פאלקס־זינגער אין נעטא (דערציילונג)	ירחמיאל ברוקס	29
שיר השירים (פאעטישע איבערזעצונג)	דר. א. אייסען	31
וויסנשאפט, ליטעראטור, קונסט		32
ביי אונזערע לאנדסלייט איבער אמעריקע (באריכטען) :		
ראָזע צוקערמאן, דייוויד פינקום, בען טראָצ		35
א בילד וואס רעדט, דערציילט און שוויגט	דר. שמואל זאבלודאווסקי (טעפסיקא)	37
צווי לידער	ראָזע ניעווידאווסקא	38
די מערקווירדיגע פערזענלעכקייטן פון קאפאצ זאבלודאווסקי		39
כיט אונזערע ביאליסטאקער איבער דער וועלט	א. שייקעוויטש, בן־ציון ברוקער	40
דער גנב (ליד)	חנן אינגער	42
אונזער אינסטיטוציע (נייעס, באריכטען, טעטיקייטען)		43
א טענה צו די יונגע וויבלאך (סאטיריש ליד)	ראָזע רובין	48
א רוף צו די לאנדסמאנשאפטען און ארגאניזאציעס		50
פראָפ. סאלאמאן קאהאן ע"ה (נעקראלאג)	דוד סאָהן	52
אין היילינען אנדענק פון דר. חיים שאשקעס	חנה בושעל־סאלאוו	53
אונזערע פארלוסטען		54
פון אונזער ארכיוו		61
אויף דער עלטער (סקיצע)	מארים גאלדבערג	62
ענגלישע אפטיילונג : טעם רובין, רעי סיידערמאן		1—22

אַרויסגעגעבן פון ביאַליסטאָקער צענטער, 228 איסט בראָדוויי, ניו יאָרק

דוד סאָהן, רעדאַקטאָר

Published by the Bialystoker Center, 228 East Broadway, N. Y. City

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2023

Join Us at Our Historic Event!

PUBLIC INVITATION

to the

35th Anniversary Celebration

of our

BIALYSTOKER HOME FOR THE AGED

coinciding with the

DEDICATION FESTIVAL

of our Building, under Renovation

to be observed at

AN EXQUISITE BANQUET

Sunday, November 28, 1965

12:30 P.M.

at the "Hotel Americana"

7th Avenue and 52nd St., New York

TICKETS, $10 per person, may be obtained at the office of our Institution.

Sincerely yours,

BIALYSTOKER HOME FOR THE AGED

228 EAST BROADWAY, NEW YORK
GRamercy 5-7755

קומט פּיערן אונזער אַלעמענס גרויסען יום־טוב !

עפענטליכע אײנלאַדונג

צו דעם

35־יאָריגען יובילעאום

פון אונזער

ביאַליסטאָקער מושב זקנים

א ו ן

חנוכת הבית

פון אונזער איבערגעבויטען בנין

ביי אַ גרויסאַרטיגען

באַנקעט

זונטאָג, דעם 28־טען נאָוועמבער, 1965

12:30 בייטאָג

אין „האָטעל אַמעריקאַנאַ"

7־טע עוועניו און 52־טע סטריט

ניו־יאָרק

טיקעטס, 10 דאָלאָר א פּערזאָן, קען מען באַקומען אין אָפּיס פון אונזער אינסטיטוציע.

מיט יום־טוב׳דיגע גרוסען,

ביאַליסטאָקער מושב זקנים

228 איסט בראָדוועי, ניו־יאָרק

ביאַליסטאָקער שטימע

אפיציעלער ארגאן פון דער ביאליסטאקער לאַנדסמאַנשאפט אין אמעריקע

נומער 296 ■ ניו־יארק, אפריל, 1965 ■ 45־טער יאָרגאנג

אין גאַנג פון צייט

געדאַנקען און נאָטיצען

פון דוד סאַרן

פסח, פריליגג, פרייהייט

נאָך א יאָר איז אַוועק אין ווידער שטייען מיר ביים שוועל פון ליכטיגען, האַפערדיגען יום־טוב פסח, דער יום־טוב פון פרילינג און פרייהייט.

פסח — דער יום־טוב פון האָפענונג פאר מענטש אין איד — ברענגט אויף ניי, יונג בלוט אין די אדערן פון אונזערע זקנים אין זקנות, צוזאַמען מיט דעם געפיל פון פרייהייט פון נויט און פון זאָרג.

מער ווי אלע יאָר באגעגענען מיר דאָס מאָל דעם יום־טוב מיט א באוונדער פריידיגען געמיט, ווייל מיר שטייען ביי דעם אי־בערבי פון אונזער בילדינג צו פארשאַפען א נאָך פיל בע־סערע היים פאר אונזערע אלטינקע, מער געזונט און גרעסערן גליק און לעבענס־געוונט פאר די זיידעס און באָבעס אונטער אונזער דאַך.

פסח תשכ"ה קומט צו אינז אין א צייט, ווען עס שווייבעלט אין גרויבעלט מיט לעבהאפטער באוועגונג צו באנייען אין מא־דערניזירען אונזער בילדינג, ווען געניטע בעלי־מלאכות, עקס־פערטען, ארבעטען, בויען און שאַפען נייע איינריכטונגען אין באקוועמלי־קייטען, ווען א פרישער אטעם ווערט אריינגעבראכט אין אונזער שיינעם בנין.

מערקווירדיג, היינטיגען ערב־פסח בייטען מיר ניט נאָר די געפעס, די שפייז, נאָר דעם גאנצען פנים פון דער אינסטי־טוציע; מיר "כשר'ן" דעם גאנצען ווען פון אונזער האָוס צו אינוואפען פרישע, ניי אין יונג לעבען, אזוי אז יעדער וואָכענטאָג אין דער ציקונדט זאָל זיין א יום־טוב פאר אונזער זקן און זקנה, א ליד פון פרייהייט פון נויט און זאָרג, א "הגדה" פון אַפשאפען דאָס אַראַנזשירונג און אָנהויבען א ניי, גליקליך, לוסטיג קאפיטעל צו באקרוינען און באשיינען אלטע, געבענטשע יאָרען.

35 יאָר ביאַליסטאָקער מושב זקנים און דער חנוכת הבית פון איבערגעבויטען בילדינג

היינטיגע יאָר ווערט פונקט 35 יאָר זינט דער ביאליסטאָקער מושב זקנים האָט געעפענט זיינע טירען צו דעם עלענטען אלטען אידישען מאן און פרוי אין אונטערשייד פון היימשטאָט אין לאַנדס־מאנשאפט.

מיר האָבען אָנגעהויבען מיט א הייפעל זקנים אין דורך די דרייַ אין א האלב צענדליג יאָר האָבען אונטער אונזער דאך געפונגען א היים איבער 2.000 עלטערע מענטש און פרויען, א ציפער, וואָס פיילט אונז אָן מיט נחת און מיט שטאָלץ.

עס איז א יובילעאום־יאָר און מיר האָפען צו פייערן די היסטאָרישע דאטע צוזאַמען מיט א חנוכת־הבית פון אן איבער־געבויטען, מאדערניזירטען ביאליסטאָקער מושב זקנים ביי א גרויסאַרטיגען באנקעט זונטאָג, דעם 28־טען נאָוועמבער.

דער גרויסער יום־טוב וועט געפייערט ווערען אין "האָטעל אמעריקאנא", ווילכער איז דער שענסטער אין לוקסודיגער פּלאַץ אין שטאָט. מיר וועלען דורכפירען אָן ערשטקלאסיגען באנקעט און אויסערגעווינליך־רייכען אונטערהאלטונגס־פרא־גראם.

די „פני" פון דער אלגעמיינער און אידישער געזעלשאפט־ליכקייט פון דער שטאָט ניי־יאָרק ווערען דערוואַרטעט צו דער היסטאָרישער שמחה, וואָס קומט טאָקע „אין מאָל אין א יובל". מיר וועלען אייך האָבען די ליכטיגסטע סטאַרס פון וואָרט און קלאַנג אייך אונזער פּראַגראַם.

אונזער חשובער לאנדסמאן לואיס סילווער, דער באַוואוס־טער קילטור־געזעלשאפטליכער טוער און עקזעקוטיוו־דירעקטאָר פון ארבעטער־רינג היים, איז דער טשערמאן פון דעם באנקעט־יובילאַאום־קאָמיטעט.

דאָס וועט זיין אן אינצעלנער אינדרוקספולער זונטאָג, וואָס ווען זיך אָבער אייך איבער אינקריצען אין אונזער זכרון.

מיר בעטען אייך צו רעזערווירען די דאָטע פאר אונזער אונטערנעמונג. וויייטערדיגע אינצעלהייטען ווועלען געמאַלדען ווערען אין בריוו אין זורך דער פרעסע.

דריי לאַנדסמאַנשאַפטליכע יובילעאומס

מיט שטאָלץ אין פריד פאַרצייכענען מיר דריי היסטאָרישע יובילעאומס פון אונזערע אָנגעשלאָסענע לאנדסמאנשאפטליכע סאַסייעטיס: 75 יאָר „ביאליסטאָקער בראַדערלי לאָוו אסס'ן", 60 יאָר „ביאליסטאָקער בריקליייערס אסס'ן" און 60 יאָר „ביא־ליסטאָקער בר. 88 א. ר."

די „ביאליסטאָקער בראַדערלי לאָוו אסס'ן" איז איינע פון אונזערע עלטסטע לאנדסמאנשאפטליכע ארגאניזאציעס. זיי זיינען געווען צווישען די פיאָנערן פון דעם ביאליסטאָקער ישוב אין

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2023

אַמעריקע און האָבען פיל בייגעטראָגען צו דעם ביאַליסטאָקער רעליף פאַר דער אַלטער היים צווישען ביידע וועלט־מלחמות, און אויך נאָך דעם לעצטען חורבן. די סאָסייעטי איז דורך די אַלע יאָרען אויך אָקטיוו פאַר אונזער אינסטיטוציע און העלפט אונז אין אַלע אונטערנעמונגען און קאַמפיינס; זיי שטיצען אויך די היגע נאַציאָנאַלע אידישע אָרגאַניזאַציעס מיט אַרבעט און הילף פאַר מדינת ישראל.

די „ביאַליסטאָקער בריקלייערס אַסס'ן" האָבען פאַקטיש געהאָלפען בויען אונזער האָוס, ציגעל ביי ציגעל. די טוער פון דער אָרגאַניזאַציע פלעגען אויפגעבען זייערע פרייַ זונטאָגען, אָפּזאָגען זיך פון רו, היים און פאַמיליע, און קומען צו אונז אַרבעטען פריי ביים בנין. מיט קעלניע, ליים און ציגעל האָבען זיי צוזאַמענגעשטעלט אַ וואַנט נאָך אַ וואַנט, פון פונדאַמענט ביז צום דאַך, און געהויבען דעם נאָמען און אָנזען פון די ביאַליסטאָקער אין אַמעריקע, פלאָר ביי פלאָר, ביז עס איז געשאַפען געוואָרען אונזער שיינע, גרויסע היים. זיי זיינען געטרייַע אונטערשטיצער פון אונזער אינסטיטוציע און זיי העלפען אונז נאָכאַנאַנד ביז צום היינטיגען טאָג.

דער „ביאַליסטאָקער ברענטש 88 א. ר." איז דער איינציגער ברענטש מיט אונזער ביאַליסטאָקער נאָמען דאָ אין ניו־יאָרק, ער האָט פאַר אונז געעפענט די טירען צו דער אָרגאַניזירטער אידישער אַרבעטער־באַוועגונג און געלייגט די בריק צווישען אונזער אינסטיטוציע און דעם אַרבעטער־רינג. אָנגעזעענע פירער און טוער פון דעם ברענטש האָבען פאַרנומען אין אונזער צענטער און מושב זקנים גאָר הויכע אַמטען און זיינען נאָך איצט צווישען די פירער און הויפּט־טוער אין אונזער אינסטיטוציע. אַ סך מיטגלידער פון ברענטש זיינען דירעקטאָרען פאַר אַ צאָל יאָרען. באַזונדערס האָבען זיך אויסגעצייכענט די פרויען פון ביאַליסטאָקער בר. 88 א. ר. אַלס טוערינס און שוועסטער פון אונזער ביאַליסטאָקער ליידיס אָוקזילערי. דער ברענטש האָט אויך געשטיצט מיט אַ ברייטער האַנט אַלע אונזערע טעטיגקייטען פון דעם „ביאַליסטאָקער רעליף", צענטער און מושב זקנים.

מיר ווינטשען די דריי געזעלשאַפטליכע יובילָארען, אַז זיי זאָלען זיך „עלטערן יונגערהייט", מיט זייער דינאַמישען שאַפונגס־גייסט, און פאַרצייכענען ווייטערדיקע יובילָאומס אין נחת און פריידען.

45 יאָר „ביאַליסטאָקער שטימע"

מיטן היינטיגען נומער טרעט אַריין אונזער „ביאַליסטאָקער שטימע" אין איר 45־טען יאָרגאַנג, און מיר פאַרצייכענען מיט שטאָלץ און פרייד די היסטאָרישע דערגרייכונג.

אונזער זשורנאַל, דער „געזעלשאַפטליך־קולטורעלער יובי־לאָר" פון אונזער אינסטיטוציע און לאַנדסמאַנשאַפט, אַליין איצט אַ גרויסער בעל־שמחה, דינט פאַר די לעצטע פיר און אַ האַלב צענדליג יאָר אַלס די עפענטליכע טריבונע פון אידיש ביאַליס־טאָק אין אַמעריקע און איבער דער גאַנצער וועלט.

אָפּיציעלער אָרגאַן פון דער אָרגאַניזירטער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַנשאַפט אין אַמעריקע, אַרויסגעגעבען פון דעם ביאַליס־טאָקער צענטער און מושב זקנים אין ניו־יאָרק, און רעדאַגירט פון דעם שרייבער פון די שורות, איז די „ביאַליסטאָקער שטימע" די אמת'ע „פאָפירענע בריק", וועלכע פאַראייניגט אונזערע צע־זייטע און צעשפרייטע לאַנדסלייט איבער דעם גאַנצען ערד־קוגעל.

אונזער צייטשריפט שפיגעלט אָפּ דאָס לעבען און שאַפען פון ביאַליסטאָקער אומעטום, די פאַסירונגען און געשעענישען, די אָרגאַניזאַציעס און טוער, די ברייט־פאַרצווייגטע ביאַליסטאָקער משפּחה אין די ווייטסטעווינקלען פון דער וועלט. דערביי איז עס אָבער אויך אַ פרעסע־אָרגאַן פון אַ הויכען ליטעראַרישען ניוואָ אין אַלגעמיינעם זין און כאַראַקטער, אין וועלכען עס באַטייליגען זיך פראָמינענטע שרייבער און דיכטער פון דער בריי־טער אידישער גאַס.

גליקלעך מיט אונזער שיינעם רעקאָרד פון געטרייער דינסט צו דער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַנשאַפט און צו דעם אידישען פאָלק בכלל, שפּאַנען מיר אַנטקעגען אונזערע וויייטערדיגע יובי־לעאומס און מיר דערנענטערען זיך צו אַ האַלבען יאָרהונדערט פון ביאַליסטאָקער געדרוקטען וואָרט אין אַמעריקע מיט מוט, האָפענונג און גלויבען.

אַ האַרציג בריוועלע מיט מעות חיטים פון פריינט י. שמולעוויטש

מיר דרוקען דאָ אַ פיינע צושריפט פון אונזער ליבען פריינט, דעם באַקאַנטען אידישען שרייבער און קולטור־טוער, י. שמו־עלוויט, פון די חשוב'סטע מיטאַרבעטער פון „פאָרווערטס".

חשוב'ער פריינד, דוד סאָהן:

איך האָב געלייענט אין היינטיגען „פאָרווערטס", אַז דער ביאַליסטאָקער מושב זקנים פירט אָן דעם יערליכען מעות חיטים קאַמפיין פאַר די איינוואוינער פון דער פיי־נער אינסטיטוציע, מיט וועלכער איר פירט אָן אויף אַזאַ גלענצענדען אופן. שיק איך דאָ בייגעלייגט אַ טשעק אויף 10 דאָלער פאַר דעם קאַמפיין, כדי איך זאָל אויך האָבען אַ חלק אין אַריינברענגען דעם שיינעם יום טוב פּסח אין דער גוט־באַוואוסטער האָום פאַר עלטערע אידישע מענ־טשען.

זייט געזונט און האַרציג געגרוסט.

אַ פריילעכען פּסח מיט אייער משפּחה, און אַלע טוער אַרום דער פיינער אינסטיטוציע.

אייער,

י. שמולעוויטש

דאָס בריוועלע רעדט שוין פאַר זיך אַליין און נויטיגט זיך ניט אין קאָמענטאַרען. מיר זיינען שטאָלץ צו פאַרצייכענען די פריינדשאַפט פון י. שמולעוויטש ניט בלויז אַלס פראָמינענ־טען זשורנאַליסט און טריבון פון אידישע פאָלקס־אינטערעסען אויף די שפּאַלטען פון דער פרעסע, נאָר אויך אַלס „געזעלשאַפט־ליך־אַדאָפּטירטען ביאַליסטאָקער", וועלכער ווייזט אַרויס צו אונז אַזויפיל וואַרימקייט און אינטערעס.

מיר האָפען, אַז דער פיינער ביישפיל וועט אָנרעגען אַנדערע אידישע וואַרט־זאָגער און טאָן־געבער לטובת אונזער אינסטי־טוציע.

מתן בסתר

(אן ערב־פסח דערזינערונג)

(געווידמעט דעם אָנדענק פון מיין מוטער ז״ל)

פון חסיה פיינסאָד־סוקעניק (ירושלים)

די שרייבערין פון דעם קאַפּיטעל זכרונות איז די אלמנה פון פּראָפ. אליעזר ליפא סוקעניק ז״ל, און די מוטער פון יגאל ידין. רעד.

יעדען יאָר, ווען עס דערנענטערט זיך פּסח, שווימען אַרויף זכרונות פון דער היים און איך לעב זיי איבער פונדאָסניי גלייך ווי זיי וואָלטן ערשט נעכטן־אייערנעכטן פאַרגעקומען.

די הכנות צו פּסח האָבן זיך אָנגעהויבן גלייך נאָך פּורים. אין דרויסן האָט די מילדע לופט אָנגעזאָגט דעם אָנקום פון פרילינג. דער שניי האָט אָנגעהויבן צו צעגיין, מען האָט אַראָפּ־געמומען די טאָפּעלטע פענסטערס, וועלכע זיינען דעם גאַנצען ווינטער געשטאַנען, כדי דער פּראָסט פון דרויסען זאָל נישט אַריינדרינגען דורך די שפּאַלטען, און מען האָט ברייט צעעפענט די פענסטערס. די ספּעציעלע הכנות צו יום־טוב האָבן זיך אָנגעהויבן, ווי איך געדענק, מיט שיקען סומען געלט צו פאַר־שיידענע וואוילטעטיגע אנשטאַלטען פאַרן צוועק פון מעות־חיטין, פאַר באַזאָרגען אַרעמעלייט מיט מצות. שפּעטער האָט מען איינגעלאַדען בעלי־מלאכה׳ס, ווי למשל: דעם שניידער ר׳ סענ־דער און דעם שוסטער ר׳ אלטער (בעלי־מלאכה׳ס און גלייכצייי־טיג תלמידי־חכמים) זיי זאָלען נעמען א מאָס, מאַכען שיך און אויפנייען מלבושים. כדי זוכה צו זיין צו דער מצווה פון באַ־נייען זיך אויף יום־טוב, האָט מיין מאַמע ע״ה געהאַלטען פאַר איר פליכט צו זאָרגען, נישט בלויז פאַר דער אייגענער משפּחה, נאָר קודם כל פאַר די יתומים אינעם אַנשטאַלט און פאַר די פאַרשיידענע קרובים, וואָס האָבען געלעבט אויסער אונזער שטאָט און זיינען א גאַנץ יאָר געווען געאיינגעט, אין דחקות, און באַזונדערס פאַר פּסח. שפּעטער האָט מען אָנגעהויבן צוצו־גרייטען די ספּעציעלע מאכלים און געטראַנקען אויף פּסח, ווי למשל: שטעלן בוראַקעס אויף ראָסל, צוגרייטען וויין פון ראָזשינקעס אויף ארבע כוסות, קאָכען מעד פון האָניג פאַר די קינדער א. ד. גל. און אַלץ — אין א ברייטן מאָסשטאָב, אין רי־זען־כלים ווייל, ווי געזאָגט, אַלץ איז געווען באַשטימט נישט בלויז פאַר דער אייגענער פאַמיליע, נאָר אויך פאַר א סך געסט.

איך דערמאָן זיך, אז ווען מען פלעגט פרייטיק צו נאַכטס, און געוויס אין דער סדר־נאַכט, סערווירן דעם טיש, האָט מען קיינמאָל פאַראויס נישט געוווסט פאַר וויפיל מענטשען. אויף דער פראגע: פאַר וויפיל? — פלעגט מיין מאַמע געמיטליך ענט־פערן: מען קען נישט וויסען פאַראויס וויפיל געסט עס וועלען זיין אויף שבת, ווייל דער טאָטע, אַלס גבאי אין שוהל, וועט דאָך נישט איבערלאָזען קיין איינעם פון די אורחים, וואָס זיינען נישט איינגעלאַדען געווארען דורך אַנדערע בעלי־בתים. גע־וויס קען מען נישט וויסען די צאָל געסט אין דער סדר־נאַכט, וועט דער אידישע זעלנער, וואָס האָבען נישט באַקומען קיין אור־לויב צו פאַרען אַהיים צו זייערע משפּחות, זיינען איינגעלאַדען געווארען אין יעדען אידישען הויז. אויף דער פראגע: פון וואָ־נען וועט מען נעמען פלעצער? — פלעגט זי ענטפערען: ס׳איז דאָך באַקאַנט, אז אין בית־המקדש וואוהין אידען פלעגען עולה רגל זיין, איז שטענדיג געווען פלאַץ פאַר אַלע, ווי עס שטייט געשריבען: „היו עומדים צפופים ומשתחוים רווחים״ — מען פלעגט שטיין צונויפגעקוועטשט און זיך געבוקט פריי; און א שטוב, וואָס איז מכניס אורחים, ווערט דאָך פאַררעכענט ווי א בית המקדש.

ערב פּסח איז מיין פאָטער ז״ל מיט די ברידער געווען באַ־שעפטיגט מיטן פאַרקויפען און אויסראַמען דעם חמץ. מיין מאַ־מע האָט מיטבאַטייליגט די טעכטער אין צעשיקען מאכלים און געטראַנקען צו גענפאַלענע משפּחות, און געשיקט האָט זי אינ־קאָגניטאָ, בעילום שם, נישט בלויז כדי מקיים צו זיין די מצווה פון „כל דכפין ייתי וייכל״, נאָר אויך מקיים צו זיין די מצווה פון „מתן בסתר״, מען זאָל נישט וויסען ווער עס שיקט.

איינמאָל האָט מיין מאַמע זיך דערוואוסט, אַז א געוויסע פאַמיליע קען, חלילה, הונגערן אין דער סדר־נאַכט; אמת, פון קוימען אין יענער שטוב האָט זיך געשלענגעלט א רויך, אָבער דער רויך האָט געזאָלט פאַרשטעלען די נויט. עס איז געווען קורץ פאַר זון־אונטערגאַנג. די מאַמע האָט אין איילעניש אַ־געפילט קערב מיט פּסח׳דיגען עסענוואַרג, פאַרשטייט זיך שוין געקאָכטע, וויין אויף ארבע כוסות און שאר ירקות. ווי איר שטייגער, האָט זי איבערגעגעבען די קערב צו די קינדער פון שטוב זיי זאָלען אַוועקטראָגען צו יענער פאַמיליע, כדי מען זאָל דאַרט אָפּריכטען דעם סדר ווי עס דאַרף צו זיין און, פאַר־שטייט זיך, נישט געזאָגט ווער עס האָט געשיקט.

אידען, יום־טוב׳דיג אָנגעטאָן, זיינען אַרויס פון די געסלאַך מיט פייערליכע צעשטראַלטע פנימ׳ער. זיי זיינען געגאַנגען אין שוהל אַריין און איך האָב זיך געאיילט צום ווייטען און אָרעמען קוואַרטאַל „פיאַסקעס־כאַנייקעס״. איך בין אַריין אין יענער שטוב און בין געבליבען א געפלעפטע דערזעענדיג ווי אין ווינ־קעל פונעם צימער אויף א קושעטקע, באַצויגען מיט אַן אויס־געריבענער שוואַרצער צעראַטע, זיינען געלעגען צונויפגעקאָר־טשעט א פאָטער, א מוטער און עטליכע מיידלאַך פון פאַרשיי־דענעם עלטער, נישט געוואַשענע, אָנגעטאָן אין שמאַטעס און מיט טרערען אין די אויגען. דער אויסזען איז געווען א שטאַרק אומעטיקער און דערדריקענדיגער. איך האָב באַוויזען צו כא־פּען א בליק אויף דער פליטע ביים אַריינגאַנג און דאַרט געזען טעפּ פון וועלכע עס שלאָגט א היץ, אָבער אַן שום ריח פון גע־קעכץ.

— ווער ביסטו? — האָט זיך דערהערט א שטימע פון דער פינסטערניש, וועו איך האָב אויפגעפענט די טיר. „איר זאָלט האָבן א פריילעכען יום־טוב״ — האָב איך געזאָגט און אַוועקגע־שטעלט אויפן טיש די קערב מיט די שפּייז. איך האָב געהערט די שטימע פונעם פאָטער: „וועו איך וואָלט נישט באַמערקט א מיידל אין א קליידעל, וואָלט איך געזאָגט, אז אליהו הנביא איז צו אונז געקומען״.

נאָך יום־טוב האָט מיין מאַמע באַזוכט די פאַמיליע, כדי צו זען, מיט וואָס מען קען איר העלפען. דער פאָטער איז געווען א יובעלירער, אָבער כראַניש אַרבעטסלאָז. מיין מאַמע האָט אָנ־געהויבען ברענגען צו אים אירע צירונג צו פאַרריכטען און

פענסטער

(געווידמעט די נייע פענסטער אין דער ביאַליסטאָקער האַוּם)

פון **אהרן חיות**

נייע פענסטער, פרישע שויבען,
און דורך זיי, ווי שטילע טויבען,
בילדער קומען, בילדער שוועבען,
פון דעם זקנ׳ס פאַרביג לעבען.

ר׳ זלמן, אַ ניינציגער, אָן עין־הרע,
זכרון נאָך גוט, און דעה — אַ קלאָרע;
ווי ס׳וואָלט נעכטען ערשט געשען,
ווען ער האָט די וועלט דערזען.

פונקט געגנוי, ווי אין שפּיגעל,
שטעטל, עלטערן און ס׳וויגעל;
עס האָט שטענדיג אים געשטויסען,
דורך די שויבען צו דעם דרויסען.

מלמד, קאָנטשיק און דער חדר;
ישיבה, דאָנערשטיגער „סדר״;
דאָן — בונט געגען צאַר׳ס באַדריקונג,
טורמע, קאָטאָרגע, פּאַרשיקונג.

שמוגעל, אַמעריקע, עליס איילענד,
פון „קעסעל־גראַדען״ צו דעם פריילאַנד;
סוועט־שאָפּ, שמוץ, פאַרשטיקטע לופט —
דאָן די „יוניאָן״, וועלכע רופט:

אויסצוגלייכען קרומען רוקען,
היילען לונגען, וועלכע צוקען,
יושר׳דיגע צייט און לוין,
צו שקלאַפערייַ אָן עק און — שוין!

און די איסט סייד, העסטער סקווער;
איסט בראָדווי; אָט דאָ אַהער,
געקומען אין די „גרינע יאָרען״,
פון שטעטל׳ס נויט און „פּאָניע׳ס״ צאָרן.

דאָ געטראָפן זיין באַשערטע,
מערעלע, די „אויפגעקלערטע״,
זי — אַ שניידערין, ער — אַ פרעסער,
צוזאַמען — ס׳לעבען וועט זיין בעסער.

אַ פאַר־פאָלק, און באַלד שוין קינדער,
צו גאָט און לייט, און הערט אַ וואונדער:
פון שווייס, נאָדעל און מאַשין,
אַלס דאָקטוירים אויסשטודירט די זין.

האָט זיך ס׳נחת אויסגערונגען,
מערע׳ן דער טויט האָט צוגענומען,
פאַר איין טאָטן די 10 קינדער,
האָבן ניט קיין פּלאַץ אַצינדער.

גיט דאָס רעדעל זיך אַ דריי,
פון „האַי־טאָן״ אויף איסט בראָדווויי,
ביי אונז ר׳ זלמן אין דער האַוּם,
צוריק צו איסט־סייד ברענגט דער שטראָם.

דורך דעם גלאָז קוקט ער אַרויס,
אויף זיין איסט־סייד „גרינע שויס״,
אָבער זעלטען קומט אַ קינד,
אָדער ווער פון הויזגעזינד.

דאָך פון דעם זייט שויב איז ליכטיג,
וואַרעם, געמיטליך און אויך ציכטיג,
ס׳איז אַ „היים מיט אַ נשמה״,
אויף דער עלטער — אַ נחמה.

פאַר נייע פענסטער, נייע שויבען,
דאַנקען אַלטינקע און לויבען,
פון יענעם זייט, אַ קאַלטע וועלט,
דאָ — אַ היים, אַ גוט געצעלט.

איבער ימ׳ען — ווייט

פון **אליעזר ניודאָוו-ניעוואַדאָווסקי**

גרינער ים,
הימעל בלויער,
ווייסע מעווע,
מאַרגען גרויער.

ווי פון שלאָף —
רויטער מויער,
הויך צום הימעל —
ווי אין טרויער.

זעגעל־שיפען אין דער ווייט —
כוואַליעס שניידט, ווי מיט אַ מעסער;
טראָפענס טרערען, וויסער שוים,
און מיין אומעט טיפער, גרעסער...

ווייט און ווייטער, איבער ימ׳ען,
דאָרט, אַ ברעקעל זונען־לאַנד;
האַרציק־ליכטיג, פרוכטיג, ציכטיג,
איינזאַם שטייט דאָרט מערב־וואַנט.

וויפיל טרערען, וויפיל תפילות —
פאַרנומען האָט די אַלטע וואַנט.
אין די ווינטע „ווינקלען״ אירע —
לאַנג געווארט האָט ס׳קליינע לאַנד.

צוזאַמען ביידע שטיל —
געווארט האָבען זיי אין ווי;
געווינט נאָך פאַרוואַגלטע זין,
פאַרנומען מיליאָנען געשריי.

פון מדבר — אַ קול:
משיח־צייטען;
מיין אומה, צוריק קום —
פון גלות ווייטען!

טרערען —
מיין אויג...
אין תפילה —
איך בויג!

שפּעטער האָט זי אים רעקאָמענדירט פאַר אירע שכנות און גוטע פריינט. מיין מאַמע האָט געמיליע אונטער איר שוץ, ביז זי האָט איר געשטעלט אויף די פיס. מיין שוועסטער שרה ע״ה און איך האָבען אָנגעהויבען צו לערנען מיט די טעכטער רוסיש און אַריטמעטיק, כדי זיי זאָלען קענען אָנקומען אין אַ פאַך־שולע.

עס זיינען אַריבער יאָרען ווען איך בין נישט געווען אין דער היים, ווייל איך האָב שטודירט אין אויסלאַנד. שטייענדיג אַמאָל אויף די טרעפּ פון דער באַן, וועלכע האָט מיך געפירט פון ביאַ־ליסטאָק קיין אָדעס, אויפן וועג קיין ארץ־ישראל, וועז איך האָב זיך געזעגענט מיט מיינע באַגלייטער, און עס האָט זיך דערהערט דער דריטער קלונג — האָב איך דערזען ווי צוויי מיידלאַך מיט בלומען אין די הענט לויפען שנעל און פאַכען מיט די הענט, ווי זיי וואָלטען געוואָלט אָפּשטעלען די באַן. כ׳האָב באַוויזען זיי אַ פרעג צו טאָן: וואָר האָט אייך געשיקט? און דער ענטפער איז געווען: „די פאַמיליע, וועלכע האָט אייך געזען אין דער סדר־נאַכט ווי אליהו הנביא״.

לענענדעם און מעשה׳לעך פון אונזער היימשטאָט ביאַליסטאָק

פון זיידל כאַבאָצקי

ס׳איז פאַרשריבען אין פּנקס . . .

ס׳איז פאַרשריבען אין דעם פּנקס פון דער שטאָט ביאַליס־טאָק, אַז איין יאָר איז געווען אַזאַ קאַלטער און לאַנגער ווינטער, אַז שבועות איז דער סטאָו געווען פאַרפֿראָרן... האָט דער שטאָט־גבאי פון יענער צייט געהייסען דער פֿאָשאַרנער קאָמאַנ־דע ברענגען טישען און אַלע אידען פון שטאָט האָבען יענעם שבועות געמאַכט קידוש אויפן פאַרפֿראָרענעם „סטאָו״.

(פאַר ניט־ביאַליסטאָקער דאַרף דערמאָנט ווערען, אַז דער „סטאָו״ איז געווען דער טייל פון ביאַליסטאָקער טייך וואָס איז דורכגעגאַנגען דעם שטאָט־גאָרטען — „גאָראָדסקאָי סאַד״. גאָר אַמאָל איז דאָרטען געווען אַ גרויסע, בריייטע אָזיערע. אין די 90־גער יאָרען האָט מען די אָזיערע פאַרשאָטען און געלאָזען בלויז אַ שמאָלען שטח וואָס איז געווען ניט בריייטער פון דעם גאַנצען טייל פון טייך, וועלכער האָט דורכגעשניטען די גאַנצע שטאָט).

דער צדיק האָט אָפּגעראַטעוועט אַ פרוי פון טויט...

איינער פון די גרויסע, באַרימטע רבנים, אויב ניט דער גרעסטער, אין דער אַמאָליגער אַלטער ביאַליסטאָק, איז געווען ר׳ ליפּעלע האַלפּערן זצ״ל. ניט אַלע אידען פון יענער צייט האָבען געווואוסט דעם פולען נאָמען פון זייער רב, אָבער אַלע האָבען גע־וואוסט וועמען מען מיינט אונטערן נאָמען „דער צדיק״. די אָפּי־ציעלע דירה פון ביאַליסטאָקער רב אין יענער צייט איז געווען אַ הילצערנע הויז אַנטקעגען דער שטאָט־שוהל אויפן שוהל־הויף, וואו שפּעטער האָט געוואוינט זיין זון ר׳ חיים הערץ האַלפּערן ז״ל.

אין יענער געגענט האָט געוואוינט אַן אַלטע אידישע אלמנה, וועלכע האָט געצויגען איר חיונה פון ברענגען זאָמד פון די בערג אין זווערינעץ, דער טייל שטאָט וואָס איז שפּעטער געווען דער פיש־מאַרק. איין פרימאָרגען ווען די אלמנה איז פאַרביגעגאַנ־גען דעם רב׳ס הויז, האָט דער צדיק אָנגעקלאָפּט אין פענסטער און איר געהייסען אַריינקומען. ר׳ ליפּעלע איז געווען פאַרנומען מיט אַנדערע ענינים, האָט ער דער פרוי געבעטען זי זאָל וואַר־טען ביז ער וועט פריי ווערען. אַ קורצע צייט שפּעטער האָט ר׳ ליפּעלע איר צוגערופען און געזאָגט: „איר קענט שוין גיין״. די אידענע איז אַרויסגעגאַנגען פון רב׳ס הויז ניט ווייניג פאַרוואונ־דערט פון דער גאַנצער געשעענישן. ווען זי איז צוריקגעקומען צום פלאַץ, וואו זי פלעגט אויסגראָבען דעם זאָמד, האָט זי אויס־געפונען אַז אין דער צייט וואָס זי איז געווען ביים צדיק אין הויז איז דער באַרג איינגעפאַלען...

יאַנקעל, פאַר פאַוואָליע...

די גליקליכסטע פּעריאָדע אין לעבען פון די אידען אין רוסלאַנד זיינען געווען די יאָרען פון 1856 ביז 1881, ווען דער צאַר פון רוסלאַנד איז געווען אַלעקסאַנדער דער צווייטער. ער האָט ניט נאָר ניט איינגעפירט נייע באַגרעניצונגען, נאָר אפשר אָפּגעשאַפט די, וועלכע האָבען עקזיסטירט ביז זיין צייט. ער האָט געעפּענט אַלע טירען און אידען האָבען אָנגעהויבען פאַרנעמען גאַנץ וויכטיגע פּאָזיציעס אין פאַרשידענע טיילען פון דער רע־גירונג. דער נאָמען „צאַר אָסוואָבאָדיטעל״ (דער קיסר דער באַ־פרייער) איז אים געגעבען געוואָרען פון דער ראַדיקאַלער באַ־וועגונג פון יענער צייט. דאָס איז געווען דערפאַר, וואָס אין 1861 האָט ער אָפּגעשאַפט שקלאַפערי אין רוסלאַנד. ער האָט אויך אָפּגעשאַפט די שטרענגע וואַך אַרום זיך און פריי געגאַנ־גען איבער די גאַסען פון פּעטערבורג אָדער אַנדערער שטאָט, וועלכע ער האָט באַזוכט.

אין די 70־גער יאָרען פון פאָריגען יאָרהונדערט איז דער צאַר אַלעקסאַנדער דער צווייטער געקומען קיין ביאַליסטאָק. אויך דאָ איז ער געגאַנגען איבער די גאַסען פראָנק און פריי. דער שרייבער פון די שורות האָט געהערט פון אַ צאָל מענשען, וועלכע האָבען זיך באַרימט מיט דעם וואָס אַלס אינגלאַך האָבען זיי ניט נאָר נאָכגעגאַנגען דעם צאַר ווען ער האָט שפּאַצירט איבער די ביאַליסטאָקער גאַסען, נאָר אויך זיך אָנגעהאָנגען אַרום דער דראָזשקע, אין וועלכער ער איז געפאָרן. אנשטאָט דער קייזער־ליכער קאָרעטע, וווּ ס׳איז געווען דער פאַל מיט ניקאָלאי דעם צווייטען, ווען ער איז געווען אין ביאַליסטאָק אין 1897, האָט מען אַלעקסאַנדער דעם צווייטען אַרומגעפירט אין אַ דראָזשקע, וואָס די ביאַליסטאָקער איזוואָשטשיקעס האָבען צוגעגרייט.

אין טאָג, ווען אַלעקסאַנדער דער צווייטער האָט זיך אַריינגע־זעצט אין דער דראָזשקע כדי צו פאָרען וואוהין ער האָט גע־דאַרפט, איז דער דעמאָלסדיגער גבאי פון די ביאַליסטאָקער איז־וואָזטשיקעס צוגעגאַנגען צום אָנטרייבער, וואָס איז געזעסען אויף דער קעלנע, און שטילערהייט, אין אידיש, געזאָגט: „יאַנקעל, פאָר פאָוואָליע... אַ וויילע שפּעטער האָט פאָסירט, אַז וועלעכע דיג באַפרייען דעם צאַר פון דעם גרויסען עולם וועלכער האָט אַרום־גערינגעלט די דראָזשקע, האָט ער אַ שמיץ געטאָן דעם פערד און די דראָזשקע האָט זיך אַ ריס געטאָן פאָראויס. אַלעקסאַנדער דער צווייטער האָט אַ קלאַפּ געגעבען דעם אָנטרייבער אין פלייצע און געזאָגט אין אידיש: „יאַנקעל, פאָר פאָוואָליע...״

קאָפריזען פון ביאַליסטאָקער פריץ . . .

ווען דער אייגענטימער פון אַמאָליגען ביאַליסטאָק, כראַביא (גראַף) בראַניצקי, האָט אויפגעבויט דעם ביאַליסטאָקער שטאָט־זייגער און די אַרומיגע געביידעס, וועלכע מ׳האָט געפונען „די ברעמלאַך״, אָדער דער „ציגען־וועלף״, האָט ער געהאָט אין זי־נען די קראָמען צו פאַרקויפען אָדער זען צו פאַרדינגען. ווען ס׳איז אַריבער אַ געוויסע צייט און קיינער איז ניט געקומען אפילו זיך נאָכפרעגען וועגען די קראָמען, האָט בראַניצקי אַרויס־געגעבען אַ פאַראָרדענונג, אַז דער וואָס וועט אויסריניגען אַ קראָם זאָל וועלען דער אייגענטימער פון דעם.

נו, האָבען די ביאַליסטאָקער אידען פון יענער צייט ניט גע־וואָלט „ווידערשפּעניגען״ דעם וויללען פון פּריץ און פאַרנומען די „ברעמלאַך״ אָן אַ גראָשען געלט, וועלכע האָבען אין די שפּע־טערדיגע יאָרען אַריינגעבראַכט אַ גאַנץ הויכען פּריים.

אין דער ביאַליסטאָקער טורמע

(אַ קאַפּיטעל פון מיין בוך זכרונות „די געשיכטע פון אַ לעבן", וואָס איך גרייט צו צום דרוק)

פון ז. שער

איך בין געקומען אין ביאַליסטאָק אַרום אָקטאָבער, 1907, בערך אַ יאָר נאָך דעם שוידערליכען ביאַליסטאָקער פּאָגראָם. קאָנטיגע צייכענס פון פּאָגראָם האָט מען נאָך געזען דאָ און דאָרט.

געקומען בין איך אין ביאַליסטאָק צו אַרבעטען אַלס ווערער און אויך צו טאָן אַרבעט פאַר מיין פּאַרטיי, דער ביאַליסטאָקער „עס־עס" אַרגאַניזאַציע. און איידער איך האָב נאָך באַווייזען גוט אַ קוק צו טאָן אויף ביאַליסטאָק, בין איך שוין געווען אַרעסטירט און אַרײַנגעזעצט אין דער ביאַליסטאָקער טורמע.

גלייך ווי איך בין אָנגעקומען אין ביאַליסטאָק, בין איך אַוועק אויף דער ס. ס. בירזשע, אויף נאָווסליפּיע גאַס. דאָרט האָב איך באַגעגנט אַ פּאָר חברים. איינער פון זיי, געדענק איך, איז געווען פּנחס דער שלאָסער. זיי האָבן מיך אַרײַנגענומען אין אַ קעלער־רעסטאָראַן אויף כאַנייקעס עפּעס אָפּצוענסן, און אַלס ערשטן גע־ריכט האָבן מיר באַשטעלט געהאַקטע לעבער. אָבער איידער מיר האָבן זיך נאָך צוגעריכט צום עסן, האָבן מיר שוין דערהערט דעם דאָן גוט־באַקאַנטען אין רוסלאַנד, באַפעלענדעדן געשריי: „רוקי ווערך!" (אויפהויבען די הענט). ס׳האָבען זיך אין רעסטאָראַן אַרײַנגעריסען אַן אָפּטיילונג באַוואָפענטע פּאָליציי מיט אויסגע־שטרעקטע רעוואָלווערען און אייניגע שפּיאָנען, ציווייל געקליידט. מען האָט אונז אַלעמען באַזוכט, אַרעסטירט און אונז אָפּגעפּירט אין פּאָליציי־צירקעל („רעשאָטקע") אויף אַלעקסאַנדראָווסקי גאַס.

אין פּאָליציי־צירקעל איז געווען אַן ענגשאַפּט צום דער־שטיקט ווערען. אין אַ ניט־גרויסען צימער זיינען מיר געזעסען אַרום אַכציק פּערזאָן — פּאָליטישע, קרימינעלע און שיכורים. מען איז געלעגען אויפן האַרטען, קאַלטען, שטיינערנעם דיל, כמעט איינער אויפן אַנדערן, און מען האָט ממש געקענט דער־שטיקט ווערן פון עיפּוש.

נאָכדעם ווי איך בין אָפּגעזעסען אַרום אַ וואַך צייט אין פּאָ־ליציי־צירקעל, האָט מען מיר „אַדמיניסטראַטיוון פּראַדקאָם", דורך דעם ביאַליסטאָקער גענעראַל־גובערנאַטאָר, פאַר׳משפּט צו דריי חדשים טורמע אין דער ביאַליסטאָקער הויפּט־טורמע אויף וואַשילקאָווער גאַס. און לויטן אורטייל האָט מען מיר, נאָכדעם ווי איך וועל אָפּזיצען די דריי חדשים, געדאַרפט אַרויסשיקען אויף פּיר יאָר צייט אונטער פּאָליציי־אויפזיכט אין אַן אַנדערער, ווייטערער גובערניע. אָבער מען האָט מיך אויף די פּיר יאָר אין אַן אַנדער גובערניע ניט פאַרשיקט, און איך בין אָפּגעקומען בלויז מיט די דריי חדשים טורמע. ווייל אין יענעם יאָר האָט צאַר ניקאָלאַי דער צווייטער, צו „ראַזשעסטוואָ" (רוסישער קריסט־מעס), אַרויסגעגעבען אַ מאַניפעסט צוליב דעם געזונט ווערען פון זיין „יורש־עצר", אַלעקסיי, צו באַפרייען אַלע לייכטע פאָ־ליטישע אַרעסטירטע מיט קלייַנע טערמינען, וואָס זיינען פאַר־משפּט געווארען, גלייך ווי זייערע טערמינען פון אַרעסט ווועלען זיך ענדיגען. נאָכדעם ווי איך בין אָפּגעזעסען די דריי חדשים בין איך אינגאַנצען באַפרייט געוואָרען.

די ביאַליסטאָקער טורמע איז פאַר מיר געווען אַ שטיקעל שולע. זיצענדיג אין איין צימער צוזאַמען מיט אַ צאָל פאָליטישע אַרעסטירטע פון פאַרשידענע פאַרטייען, ווי: בונדיסטען, עס־עס־ניקעס, סאָציאַליסטען־רעוואָלוציאָנערען און פּוילישע פע־פע־עס־ניקעס, האָב איך גוט אויסגעשליפּען מיין מח און צונג, דעבאַטי־רענדיג בונדיסטען און פּע־פע־עס׳ניקעס. צו אידישע פע־פע־עס־ניקעס, ווועלכע זיינען געווען פּויילישע סופּער־נאַציאָנאַליסטען און פאַטריאָטען און פולשטענדיגע אידישע אַסימילאַטאָרען, ווועלכע האָבען געקעמפט פאַר אַ גרויסער פּויילישער מלוכה, און די אי־דישע טרויעריקע לאַגע איז זיי גאָרניט אָנגעגאַנגען, האָב איך מער ווי פאַראַכטונג ניט געפילט אין מיינע דעבאַטעס מיט זיי. איך פלעג זיי אַריינזאָגען די שׂארפסטע ווערטער, וואָס זיינען נאָר אין מיין מויל געקומען און ס׳איז אָפּטמאָל געקומען צו שאַרפּע און ביטערע רייסעריין צווישען זיי און מיר.

אין ביאַליסטאָקער טורמע האָב איך דורכגעלעבט עפּעס אַזוינס, וואָס הגם ס׳איז געווען דורכאויס געגען מיינע מאַראַלי־שע באַגריפען, מיין מאַראַלער איינשטעלונג, געגען דעם געבאָט פון „לא תרצח", האָט אָבער יענער מאָרד וואָס איז פאָרגעקומען אין דער ביאַליסטאָקער טורמע אין דער צייט וואָס איך בין דאָרט געזעסען, אַרויסגערופען אין מיר באַרעכטיגונג און אפילו פרייד.

מען האָט אין טורמע דערטאַפּט אַ פאָגראָמשטשיק, וואָס האָט אָנטיילגענומען אין ביאַליסטאָקער פאָגראָם. ער איז אין טורמע געזעסען פאַר גנבה און מען האָט אים צוגעכט געמאַכט... און דער וואָס האָט אים דערשטאָכען אויף טויט איז דווקא געווען אַן „אוגאלאוונער" (קרימינעלער) אַרעסטאַנט. נאָטירלידְ איז עס געבליבען אַן איינגעגראָבענער סוד ביי אַלע אַרעסטאַנטען אין טורמע — די פאָליטישע ווי די קרימינעלע — און די טורמע־נאַטשאַלסטוואָ האָט גאָרניט געקענט טאָן.

* * *

נאָכדעם ווי איך בין באַפרייט געוואָרען פון טורמע, בין איך אין ביאַליסטאָק געווען אַרום נאָך אַ האַלב יאָר. ווייל אין אָק־טאָבער, 1908, האָב איך שוין געדאַרפט שטעלען צום פרי־זיוו. איך האָב דאָרט געהאַלפן דער „ס. ס."־אַרגאַניזאַציע אין דעם קאַמף פאַר די רעכט פון אידישע ווערקער צו אַרבעטען אויף דאַמף־שטולען, וואָס זיינען איינגעפּירט געוואָרען אין די גרעס־טע ווערקשעפּס־פאַבריקען, ווי ביי טרילינג, מאַרקוס און אַנדערע.

אין ביאַליסטאָק האָב איך זיך באַקאַנט מיט יעקב פּאַט, וועל־כער איז געווען דער הויפּט־פירער פון דער ביאַליסטאָקער „ס. ס."־אַרגאַניזאַציע, און מיט זיין געליבטע רבקה, ווועלכע איז נאָכ־דעם געוואָרען זיין ווייב און די מוטער פון דעם איצט אין ניו־יאָרק גוט־באַקאַנטען מעדיצינער און אידישער קולטור־טוער, דר. עמאנואל פּאַט, ווי אויך מיט מרדכי פאָגאָרעלסקי, אַ פירער פון די ביאַליסטאָקער פּועלי־ציון, ווועלכער איז שפּעטער געקומען קיין אַמעריקע. ער האָט אין ניו־יאָרק געזונמען אַ שטאַרקען אָנ־טייל אין דער אידישער קולטור־באַוועגונג און נאָכדעם זיך באַ־זעצט אין קאַליפאָרניע, וואו ער איז געשטאָרבען.

דעם פּאָפּס סאָד

פון מ. באַביטש

אויף באטאניטשנער גאַס האָט זיך געפונען דער פרוכט־סאָד. וועלכער האָט באַלאַנגט צו אַ רוסישען גייסטליכען, און דערפאַר האָט מען עס גערופען דעם פּאָפּס סאָד. איך געדענק פון מיין פריער יוגענט אַז דער פּאָפּ האָט געוואוינט אין אַ גרויסען הילצערנער הויז בייַם אַנהויב פון פרוכט־סאָד. ער האָט ווייניג געהאַט צו טאָן מיט די אַרומיגע אידישע שכנים און האָט געלעבט אָפּגעזונדערט און פרעמד. דער סאָד איז געווען אַרומגעצוימט מיט אַ הויכען פּאַרקאַן. צו מערב האָט דער פּאַרקאַן זיך געצויגען צום סאַמע ענדע שטאָט, וואו די באַן־רעלסען זיינען געווען; אַנטקעגען סאָד זיינען אַרויסגעקומען די לאַנגע הויפּען פון ניי שאָסיי־גאַס; צו מזרח האָבען זיך געצויגען עטליכע הייזער, צווישען וועלכע ס׳איז געווען דער מנין וואו שכנישע אידען האָבען מתפּלל געווען; ווייטער אַרויפצו — דער ערשטער פּאָליציי־או־טשאָסטאָק, און אַביסעל ווייטער — די אַרטילעריע־קאַזאַרמעס.

דער פּאָפּ האָט אַלע יאָרען פּאַרדונגען דעם סאָד צו אידישע סאָדאָווניקעס, וואָס פלעגען ציען זייער חיונה פון די פרוכטען און גרינסען אין דעם דערבייאיגען גאָרטען וואָס האָט זיך געצויגען אַזש ביז שטיינ׳ס מיל.

איך האָב ליב געהאַט דעם סאָד פון מיין פריעסטער יוגענט. אַז דער פרילינג איז אָנקומען פלעג איך אָנפאַנגען אָפּטער באַזוכען. די ביימער האָבען אָנגעפאַנגען בליען, די קנאָפּסען האָבען זיך געעפענט אויף די ביימער מיט פּאַרשידענע בליעכטס און די לופט איז איבערפולט געווארען מיט שמעקעכטס. די וועוועריקעס זיינען אַרומגעשפּרונגען איבער די צווייגען און עס איז געווארען פול מיט פייגל־געזאַנג.

דורכן זומער פלעגען אַלע פרוכטען ווערען צייטיג, און שכנישע זין און טעכטער פלעגען קומען קויפען די פרוכטען און הנאה געהאַט פון רייפע פירות און זיך אָפּקילען אונטער די שאָטענדיגע ביימער.

לאָמיר דערמאָנען אַ פאַסירונג פון מיין פריסטער יוגענט: איך בין נאָך קיין צען יאָר ניט אַלט געווען. אויף שאָסיי־גאַס, אין יודעל קרעמערס הויז, האָט געוואוינט אַ שענקער. לויט ווי איך געדענק אים, איז ער שוין דאַן געווען אַן עלטערער איד. די שענקעריי איז געווען זייער אַן אָרימע. ער האָט געהאַט אַ סך קינדער. איך האָב זיי ניט געקענט, ווייל ער האָט זיי אייַנציקווייז אָפּגעשיקט קיין אַמעריקע. איך געדענק נאָר דעם מויזיניק. ער האָט געהאַט אַ רונדען פנים מיט קלייַנע אויגען, וועלכע זיינען שטענדיג געווען פאַרשמורעט און אַ פייכטקייט פלעגט רינען איבער די באַקען. אפּנים צוליב די פייכטע אויגען האָבען די קינדער אים געפּופּען מענדעל שמאַלץ. ער האָט געהיילט זיינע אויגען און צוליב דעם לאַנג אָפּגעהאַלטען דעם טאַטען מיט דער מאַמען זיי זאָלען זאַלבעדריט ענדליך קענען אָפּפאָרען קיין אַמעריקע צו דער גרויסער משפּחה. ענדליך האָט מענדעל אויסגעהיילט זיינע אויגען און אָפּגעפאָרען קיין אַמעריקע.

איינמאָל אין אַ שיינעם זומערדיגען טאָג קומט צו לויפען צו אונז אין הויז מענדעל שמאַלץ און רופט מיט אַ שעלמיש שמייכעלע:

—ס׳אַראַ פעטע עפּעל עס וואַקסען אין סאָד... קום, שטעל מיר אונטער אַ פּלייצע... איכ׳ל קלעטערען און צופּען...

— עס פעלען מיר ניט קיין עפּעל — פרוביר איך זיך אָפּטשעפּען פון אים — מ׳טאָר ניט! ס׳איז אַ זינד!...

מענדעל לאָזט מיר אָבער ניט אָפּ און בעט זיך: העלף מיר בלויז קלעטערען דעם הויכען פּאַרקאַן... איך חלש נאָך די עפּעל... ביזט דאָך אַ סך שטאַרקער... זאָג ניט אָפּ אַ שוואַכען!...

דאָס געבעט פון אַ שוואַכערען צו אַ שטאַרקערען האָט ביי מיר אויסגענומען, בפרט וואָס מענדעלס אויגען זיינען פול געוואָרען מיט נאָך מער פייכטקייט.

מיר זיינען אַוועק צום פּאָפּס סאָד. דער פּאַרקאַן איז געווען הויך, און גאָר נאָענט זיינען די צווייגען געווען אָנגעלאָדען מיט עפּעל. כ׳האָב פלינק אַרויפגעשטופט מענדלען אויפן פּאַרקאַן, און ער האָט אָנגעהויבען פליקען די עפּעל און אָנשטאָפּען די קעשענעס. איך האָב אַרייַנגעקוקט דורך די בריַיטע שפּאַרונעס צווישען די ברעטער און זיך פאַרקוקט אויף די וועוועריקעס וואָס לויפען אַרום איבערן גראָז און שפּילען זיך אַזוי שטיפּעריש. די צוויי באַשעפענישען רייבען זייערע פיסקעלעך, ווי פאַרליבטע. כ׳האָב זיך פאַרקוקט און פאַרגעסען מענדעל שמאַלצ׳ן מיט די עפּעל...

פלוצים — אַ דונער האָט מיר געטראָפען. אימיצער לויפט איבערן סאָד און געוואַלדעוועט:

— אַוועק פון מיינע עפּעל, דו אינגעל מיט די נאָסע אויגן... אויף דו, בלאָנדער אינגעל — אַוועק פון פאַרקאַן, איך וועל דער־ציילען דיין טאַטען...

מענדעל איז געלאָפען ווי אַ הירש און שטאַרק אָנגעהאַלטען די עפּעל פון פאַרלירען. איך בין געלאָפען אַ היים. כ׳האָב געוואוסט, אַז כ׳וועל גוט ניט אָפּשנייַדען. כ׳האָב טאָקע געטראָפען, אַ פּאָר שעה שפּעטער האָט אונזער גוטמוטיגער פאָטער מיר געמוסר׳ט:

— שעמען מעגסטו זיך... צו וואָס האָסטו געדאַרפט רייסען פרעמדע פרוכט? עס פעלען דיר עפּעל? גיי אין שפּייכלער און נעם וויפל דו ווילסט...

מיט אַראָפּגעלאָזטע אויגען בין איך אַוועק צום שפּייכלער און געעפענט די טיר. כ׳האָב דערזען פאַר זיך אַ באַרג מיט עפּעל, אויסגעשפּרייט איבער אַ וויינקעל פון דער גרויסער גייַבידע.

כ׳האָב געבויגען מיין קאָפּ און געמורמעלט: מענדעל שמאַלץ, האָסט מיר פאַרפירט... די באָבע חוה האָט איינגערעדט דעם זיידען אדם צו רייסען עפּעל און דערפאַר האָבען מיר פאַרלאָרען דעם גן־עדן... ווי שיין האָט געמוזט אויסזען דער גן־עדן!... אפּנים, אַ סך שענער ווי דעם פּאָפּס סאָד...

* * *

איך בין אונטערגעוואקסן און געוואָרען אַ יונגער בחור. עס איז געווען עטליכע יאָר פאַרן אויסברוך פון דער ערשטער וועלט־מלחמה. דער פרוכטאַוועך סאָד איז געווען מיין באַליבטסטער פּלאַץ. כ׳האָב ליב געהאַט אונזער שטאָטישען גאָרטען, שפּאַצירען אין די פאַרנאַכטען און הערען דעם מיליטערישען אָרקעסטער. כ׳האָב אויך שטאַרק ליב געהאַט דעם שטאָטישען וואַלד, וואו אונזער יוגענט — ספּעציעל די רעוואָלוציאָנערע, און די יוגענט פון מיין דור — האָבען אַזוי פיל פרייד און פאַרגע־

ניגען געהאט. אבער דעם פאפס סאד איז געווען פאר מיר און פאר דער שכנישער יוגענט מער אינטים. דאס איז געווען א ווינקעלע צו וועבען יוגענט־חלומות. די ריחות פון די פרוכטען, די שאטענס פון די ביימער, דער געזאנג פון די פייגעל, יוגענט־ליכער געלעכטער און חברישע סביבה — דאס אלץ האט מען געקענט געפינען אין פאפס סאד.

ס׳איז סוף זומער. די פרוכטען און גרינס ווערען צייטיגער. די אגרעסען זיינען שוין ווייך אנגעלאדען מיט זיסקייט; די פו־ריטשקעס צייטיג מיט מחיה׳דיגער זאפטיקייט; די קארשען אזעל־כע גרויסע, אנגעפילט מיט ווין; די עפעל, בארנעס און פלוי־מען ווערען רייף, צייט צו מאכען די ערשטע ברכה.

שכנישע זין און טעכטער קומען ארײַן אפטער אין סאד, קויפען פרוכט, רוען און פארברענגען אונטער די שאטענדיגע ביימער.

דער סאדאוניק פלעגט מיר לאזען אלײן אנרײַסען די פֿירות, ברענגען זיי צו דער בודקע און אפּוועגען. דאן זיך געזעצט אין שאטען און הנאה געהאט פון די פרוכטען.

די יוגענט פון שאסיי־גאס און באטאניטשנער גאסען זיינען געקומען אין פאפס סאד ניט נאר צו גענישען פון די פרוכטען און געמיטליכקייט, נאר צו לייענען ליטעראטור. מ׳האט דאן שטארק געלייענט די רוסישע קלאסיקער און אפט דיסקוטירט פאפולערע ראמאנען. די ארײַנקומער אין סאד זיינען כמעט אלע געווען קליינבירגער. די עלטערען — קרעמערס, סוחרים, מעק־לערס אדער לופט־מענטשען. עס זיינען כמעט ניט געווען קיין פראלעטאריער. פילע פון די שכנישע טעכטער האבען זיך גע־לערנט אין גימנאזיע אדער קאמערטשיסקע שולעס און האבען געטראגען יוניפארמען. דאס רוב בחורים האבען געהאלפען זיי־ערע טאטעס אין די קרעמערשע אדער סוחרישע פרנסות. עט־ליכע זיינען אווען קיין לאדזש פאר שטעלעס אדער שטודירען אין רוסישע אדער אויסלענדישע שולעס און אוניווערזיטעטען. אונזער שכנישע יוגענט איז כמעט ניט געפארען קיין אמעריקע, אדער סתם עמיגרירט.

די איינגייער אין פאפס סאד האבען דארטען ענטוויקעלט זייערע פארלאנגען און טרוימען. אין פאפס סאד האב איך דיס־קוטירט מיט חברים וועגען דער אידישער צוקונפט. ס׳איז גע־ווען אין דער מאדע צו באלאנגען צו א פארטיי. אויסער א פאס־פארט דארף מען אויך האבען א פארטיי־אנגעהעריקייט. זאל איך ווערען א בונדיסט? איך צווייפעל. די אידישע ארבעטער זיינען אזוי קליין אין צאל! וואס וועט זיין מיט דער גרויסער מאסע קליינבירגער? אפשר זאל איך נאכטאן מיינע חברים און זיך אנשליסען אין פועלי־ציון? איך צווייפעל ווידער. פא־לעסטינע איז אזוי קליין און באזעצט מיט ארבעטער, און דער טערק איז אזוי אינגעשפארט... וואס וועט זיין די צוקונפט פון מיליאנען קרעמערס, מעקלערס און לופט־מענטשען? אין לייען נאמבערג׳ן און סטופניצקי׳ן און וועך פון זיי באאיינפלוסט, אז מ׳דארף העלפען בויען א שטארקען קלאס פון האנדווערקער; אז מ׳דארף העלפען די ברייטע בירגערליכע מאסען וועלען פרא־דוקטיוויט מענטשען. אט די פראקטישקייט אפעלירט צו מיר. איך וועך נאענט צום געדאנק פון א צוקונפטיגער אידישער פאלקס־פארטיי. אבער די צארישע מאכט לאזט ניט אויפהויבען דעם קאפ און ס׳איז ניטא דערווייל קיין באדען פאר טעטיקייט.

* * *

ס׳איז א שבת סוף זומער. שכנישע זין און טעכטער קומען אין סאד געניסען פון די פרוכטען און רוען אונטער די שאטענ־דיגע ביימער.

אט שפרייזט איבער דער אלייע מאניע טארטאצקי, א טאכ־טער פון דער גרויסער טארטאצקי־משפחה, וואס ציט חיונה פון א טארטאק. זי איז גראציעז אין דעם גרינעם יוניפארם. דער שיינער פנים שיינט ארויס און די גרויסע אויגן שטארק פאר־חלומ׳ט. וואס חלומ׳ט א אידיש פארמעגלעך מיידעל? זיכער ניט וועגען איבערמאכען די וועלט. זי דארף אפילו ניט זארגען וועגען א באשערטען. ווארום יונגע מיידלאך מאכען אפט טעותים... ליבע איז בלינד און פארפירט אפט... די קלוגע מאמע האט אויסגעפלאנעוועט א שידוך — א רייכן חתן פון ווארשע...

ביים סאדאוניק בודקע שטייט סאניע פיסערס. זי האנדלט אין א זעקעלע פוריטשקעס. זי איז שלאנק און העכער פון אלע שכנישע טעכטער. איר לענגליכע נאז און פאר׳חלומ׳טע אויגען גיבען איר צו חן. זי איז אנגעלאדען מיט שעמעוודיקייט. דער יוניפארם פון גימנאזיע מאכט זי אויסזען אנציענד. וואס חלומ׳ט די דאזיגע אידישע טאכטער? אפשר וואנדערען? יא, געטראפען! סאניע וועט טאקע אויסוואנדערען קיין ווילנע; דארט ווארט פאר איר דער באשערטער. דער טאטע פיסער, וואס אין זיין זאל האבען הונדערטער מיידלאך חתונה געהאט, האט אויך זיין טאכ־טער סאניע באזארגט מיט א חתן פון ווילנע...

עס קומען ארײַן אין פאפס סאד די פיר חברטעס. דאס זיי־נען: רייצע, חנה, בערטא און מיין שוועסטער זעלדע. זיי טראגן שול־ביכער אונטערן ארעם און שטיפען זארגלאז.

רייצע, הערצקע דעם קרעמערס, איז א קאמערסאנטקע. זי איז א דיקליכע מיט א ברייטען רונדען פנים, בלויע אויגען און בלאנדע האר. זי זעט אויס אפט ערענסט. קאוואליערען פון פאר־מעגליכע שיכטען אוכאזשעווען פאר איר. זי האט חתונה פאר א וואיאזשאר.

חאנקע ליוביטש איז די טאכטער פון א קוילען־הענדלער. זי לערענט זיך אין קאמערטשיסקע. זי פארמאגט א דינע פיגור מיט א שמאלען פנים, אירע גוטמוטיגע אויגען שמייכלען שטענ־דיג. מיט דער הילף פון טאטע־מאמע האט זי געטאן א גוטען סוחרישען שידוך.

בערטא בערקאוויטש, די טאכטער פון א קוילן־הענדלער, איז א קאמערסאנטקע. א קליינינקע מיט א שיינעם גוטמוטיגען פנים און טונקעלע האר. די עלטערן פון כאנקע און בערטא זיי־נען געווען אין דער זעלבער פרנסה, האנדלען מיט שטיין־קוילען, האבן אבער ביידע משפחות געלעבט בשלום, וואס ס׳איז געווען א זעלטענהייט אויף דער אידישער גאס פון ביטערער קאנקו־רענץ. בערטא האט געטאן א גוטען שידוך מיט א חתן פון דער טוך־בראנזשע.

די פערטע פון דער גרופע איז געווען מיין שוועסטער זעל־דע. זי איז געגאנגען אין גימנאזיע, איז געווען שטארק באלעזען אין ליטעראטור און האט ליב געהאט שפילען פיאנא. זי איז געווען פראקטיש און ערענסט מיט אירע חבר׳טעס. זי האט גע־האט געקרויזעלטע האר, א בלאס פנים און אומעטיגען בליק. איר עלטערע שוועסטער גיטעל און אינגערע רחל זיינען געווען ארויסהעלפערינס אין דער שווערער קרעמערישער פרנסה און זיינען דערפאר זעלטענער געקומען אין פאפס סאד. זעלדע איז געווען א וועלט פאר זיך. אירע טרוימען זיינען געווען טיף־פאר־

באַרגענע. זי האָט געטאָן אַ באַלעבאַטישען שידוך און זיך באַזעצט אין פּאַריז.

אָט די פּיר חברטעס: רייצע, כאַנקע, בערטאַ און זעלדע זיי־נען אָפּט געווען צוזאַמען אין פּאָפּס סאָד. זיי זיינען געקומען געניסען פון די פרוכטען, געפינען געמיטליכקייט אונטער די שאָ־טענדיגע ביימער, לייענען און דיסקוטירען ליטעראַטור, זיך פּאַר־טרויען זייערע מיידעלשע חלומות.

עס פלעגען אויך אַריינקומען אין פּאָפּס סאָד גיטעל און אברהמ׳ל גריצמאַן, די טעכטער פון מעדאָווניק, דעם פּאָדריאַ־טשיק. איינע פון זיי האָט חתונה געהאַט מיט לייזער טוראָן פון דער טוראָן־משפּחה, וואָס האָט זיך שפּעטער באַזעצט אין אַמע־ריקע. עס זיינען געקומען די זין און טעכטער פון דער יהודה־פאַמיליע.

ראַשיג און טומעלדיג פלעגט אַריינקומען אין סאָד רייזעל קאַגאַן. איר טאַטע איז געווען אַ מוליער. ער האָט פילע הייזער געבויט אויף אונזער גאַס. שבת פלעגט ער שפּאַצירען פאַרבי די הייזער און אָנקוועלען פון זיין פּראַצע, כאָטש זיין מי האָט געהערט צו אַנדערע בעלי־בתים. רייזעל איז געווען אַ פיגורנע, קרעפ־טיג־געבויטע מיידעל. זי איז געווען פון די איינציגע פּראָלעטאַ־ריער אין אונזער גאַס — אַ מאָדיסטקע פון פאַך. מ׳פלעגט שמו־עסען אַז רייזעל האָט גאָלדענע הענט. זי האָט געהאַט אַ קלוגען קאָפּ. זי וועט ניט ווערטען ביז טאַטע־מאַמע וועלען קריגען איר חתן, בפרט אַן נדן. רייזעל האָט ניט ג׳חלום׳ט, נאָר געטראַכט. צו וואָס פאַרען קיין אַמעריקע און פינסטערען אין די שפּעפער? בעסער טאָן אַ שידוך און טאַקע קריגען אַ רייכען חתן. עס האָט זיך אין רייזלען פאַרליבט דער זון פון אַ רייכען פאַברי־קאַנט. איר אינגערע שוועסטער, אַ „ביוטישין", האָט אויך חתונה געהאַט, אָן נדן, מיט אַ זון פון אַ ציגעל־אַזוואַדטשיק.

* * *

עס איז אָנגעקומען דער זומער פאַרן אויסברוך פון דער ערשטער וועלט־מלחמה. צייטיק זיינען די פרוכטען אין פּאָפּס סאָד. די שכנישע זין און טעכטער פילן אָן דעם פרוכטאָוועז גאָרטען. זאָרגלאָז געלעכטער מישט זיך אויס מיט געזאַנג. דאָס זינגט מען רוסישע לידער, אָמאָל אַ אידישען ניגון פול מיט חן, האָפענונג און גלויבען אין אַ שיינער צוקונפט.

איך בין געזעסען אונטער אָן עפּעל־בוים. צייטיגע עפּעל זיינען געווען אָנגעפּילט אויף די צווייגען. עס האָט געשמעקט מיט טייערע דופטען. פּלוצים האָב איך דערהערט מוזיק, כ׳האָב פאַר זיך דערזען אָן עלטערע פּאָרל ציגיינער. ער, האַלב־בלינד, האָט געשפּילט אויף אַ פידעל. זי האָט אים געפּירט אונטערן אָרעם און פאָרגעלייגט די בחורים און מיידלאַך פאָראויסזאָגען זייער צוקונפט. עטליכע פון די יוגנטליכע האָבען אָנגענומען דעם אָנבאָט. די ציגיינערין האָט מיט „ניין־מאָס" רייד דערציילט צוקונפטיגע פאָנטאַזיעס. טייל האָבען געלאַכט, אַנדערע האָבען זיך פאַרטראַכט.

דאָס ציגיינער־פּאָרל קומט צו מיר און זאָגט: איך וויל טרעפען דיין צוקונפט, יונגערמאַן.

— איך וויל ניט וויסען — טריי איך זיך אָפּטשעפּען — איך גלויב ניט אין זאַבאָבאָנעס. אויב אפילו דרייצן שוואַרצע קעץ זאָלען פאַרשטעלען מיין וועג — וועל איך אַריבערשפּרייזען, ווי גאָרניט פאַסירט... לאָז מיר צורו!

— גיב אַ פּיאטאק מיין בלינדען — בעט זיך ביי מיר די ציגיינערין. איך וויל ניט דיין נדבה, איך וויל עס פאַרדינען... גיב מיר דיין האָנט!

איך האָב אויסגעשטרעקט די האָנט און שפּאַסיק אַ זאָג גע־טאָן: ציגיינערין, דערצייל מיר מיין צוקונפט...

די ציגיינערין קוקט אויף מיין דלאָניע און רעדט ערענסט: אומזיסט וועבסטו דיינע חלומות אין דעם פרוכט־סאָד... וועסט אויף אָט דער ערד אַ דיין לעבען ניט בויען... וועסט רייזען איבער אַ גרויסען ים... זייער וויט וועסטו וואַנדערען... דאָרטן וועסטו דיין באַשערטע געפינען...

כ׳האָב מיר צעלאַכט — מאַלע וואָס אַ ציגיינערין פלאַפּעלט. דער אַלטער ציגיינער האָט אומעטיג געשפּילט אויף זיין פידעל. שכנישע זין און טעכטער האָבען הילכיג געלאַכט.

פּלוצים האָב איך מיר פאַרקוקט אויפן נאָענטען בוים. צווי־שען די צווייגען האָבען שפּינען אויסגעוועבט אַ געוועב; פליגען און באַשעפענישען זיינען מאַכטלאָז געלעגען געפאַנגען צום אום־קום... די שפּינען וועלען באַלד קומען...

פון דער נאָענט האָט זיך געהערט דאָס באַוועגען פון אַ באַן. די רעדער האָבען געקלאַפּט צום טאַקט און שווער האָט געסאָפּעט דער לאָקאָמאָטיוו... ערגעץ וויייט גייט די באַן... ערגעץ מוז זיין אַ שענערער און בעסער לעבען... ערגעץ וואו לעבען גוי און איד בשלום...

* * *

זיבען מאָל האָב איך דורכגעראייזט דעם אָטלאַנטישען ים. כ׳האָב ליב דעם ים אין לבנה־נעכט וועז ער איז פול מיט צוי־בער... כ׳גלייך דעם ים אין פינסטערע נעכט וועז ער איז איינ־געהילט אין סודות... מיר געפּעלט דער ים וועז ער שטורעמט און ברויזט און דראָט מיט זיינע קאָפּריזען... כ׳בין באַצויבערט וועז דער ים איז רואיג און געלאַסען און איז אָנגעלאָדען מיט געמיטליכקייט...

אָבער דאָס ערשטע מאָל האָב איך דעם ריזיגען ים ניט גע־קענט פאַרטראָגען. וויינטער־צייט, פאַר צען טעג, האָט די קליינע שיף אַרויסגעטראייסעלט אַלץ פון מיר. כ׳האָב דעם ריח פון שטו־רעמדיגען ים ניט געקענט פאַרטראָגען. כ׳בין מער געלעגען אויפן בעטעל. די נעכט זיינען געווען שלאָפלאָזע; די טעג — פיינלעכע. כ׳האָב ניט געקענט פאַרנעמען דעם ריח פון שפּייז. די לעצטע נאָכט איז געווען גאָר אַ פיינליכע. ס׳איז געווען אַ שטאַרקער שטורעם און געשליידערט די שיף, אָט־אָט צעפאַלט זי.

צו וואָס האָב איך געדאַרפט די שווערע רייזע? עס האָט מיר אַרומגענומען אַ חרטה־געפיל. וואָס דערווארט מיר, אַן עלענדען, אין דעם נייעם לאַנד? אפשר איז עס געווען אַ טעות?

מיין געוויסען האָט מיר געמ׳מוסר׳ט: אַ איד טאָר ניט און קען ניט פאַרען צוריק... ניטאָ קיין צוריק פאַר אַ היימלאָזען אידן... אַ איד מוז וואַנדערן פון לאַנד צו לאַנד... מ׳טאָר ניט שטיין צו לאַנג אין אַ לאַנד... טויזענט יאָר אידיש לעבען אין פוילען איז געווען צו לאַנג... אַ איד קען נאָר פאַרען צוריק קיין פּא־לעסטינע און דאָרטן מיט שוויים און פּראָצע צוריקגעפינען זיין היים... אָבער ס׳איז אַזוי שווער צו זיין אַ וואַנדערער... איז עס געווען רעכט אַליין אָנטלויפען? און וואָס וועט זיין מיט די וואָס זיינען געבליבען אין ביטערען גלות? — פאַל איך צוריק אַריין אין אומרו.

מ׳טאָר ניט זיין פאַרצווייפעלט — מוסר׳ט וויידער דער גע־

וויסן — דיר איז גארניט אזוי שלעכט... אט די ארויסגעטרי־
בענע וואנדערער פון שפאניע האבען עס פיל ערגער געהאט...
פילע פון זיי האבען קיינמאל ניט דערגרייכט די ברעגען פון אי־
טאליע אדער טערקיי... די ים־רויבער פון די אפריקאנישע
ברעגען האבען פילע פון זיי פריער באראבעוועט און דאן גע־
שליידערט אין ים...

פארטאג איז דער שטורעמדיגער ים געווארען געלאסענער.
די שיף האט זיך לייכט געוויגט, ווי מיט א מאמישער האנט, און
מיר איינגעשלעפערט...

ס׳איז שוין גרויסער טאג געווען. די זון האט ארייניגעשטראלט
אין פענסטערל. דער ים איז געווען רואיג, פייגעל זיינען ארום־
געפלויגען, אמעריקע איז שוין געווען אזוי נאענט... מיט א
רואיג הארץ און פול מיט האפענונג האב איך ארויפגעשפרייזט
אויף דער נייער ערד.

∴

מיט ארום צווי צענדליג יאר צוריק האט דאס טראגישסטע
פאסירט אינעם אידישען לעבען אין מזרח־איראפע: א דריטעל
פון אידישען פאלק — 6 מיליאן — זיינען שוידערליך אומגע־
ברענט געווארען דורך די דייטשען ימ״ש. דער שרעקליכסטער
אורגאן אין דער מענטשליכער געשיכטע. גלייכגילטיג איז גע־
ווען די קריסטליכע וועלט. די וועלט האט מיט זיי שלום געמאכט.

איך פרעג: מיט וואס דערקלערט זיך עס וואס גרויסע מאסען
מענטשען ווערען אנגעצונדען מיט ראכע, ווען איין גייסטיג־
קראנקער ברענגט אום איין אומשולדיג קינד? און הלמאי האט
די זעלבע גרויסע מאסע אזוי גלייכגילטיג אויפגענומען די פאר־
ניכטונג פון איבער א מיליאן אידישע קינדער? וואס איז דער
מענטש בכלל אזוי עמפפינדליך צו איינצעלנע טראגעדיעס און
אזוי גלייכגילטיג צו וועלט־דערשיטערונגען?

איך האב זיך געשעמט שפרייזען איבער די אספאלטען פון
דער קריסטליכער וועלט... איך האב דעם טרויער געטראגען
טיף אין זיך — דעם טרויער פון אומקום פון אייראפעאישען אי־
דענטום... געמיינט האב איך אז מיין טרויער איז דער טיפסטער,
אבער כ׳האב מיר איבערצייגט אז ס׳איז ניטא קיין מאס. איך
האב בייגעוואוינט א טרויער־פארזאמלונג פון ביאליסטאקער
לאנדסלייט אין פאריז, וועלכע האבען אליין דורכגעמאכט די אי־
דישע קאטאסטראפע... וען כ׳האב דערפילט זייער יאמער און
געווייין, האב איך פארשטאנען אז מיין טרויער איז שוואכער...

איך זע אז ביי אונזערע קינדער איז דער אידישער חורבן
לייכט אויפגענומען, און ביי אונזערע אייניקלעך ווערט די טרא־
געדיע בלויז א פאסירונג פון דער גענשיכטע, ווי דער אומקום
פון א קארטידש דורך די רוימער, אדער חורבן אייראפע דורך
דעם מאנגאלישען טיראן אטילא.

אז כ׳טראכט פון אידישן חורבן, דערמאן איך אונזער היים־
שטאט. אלץ איז דארטן פארניכטעט, כמעט אלע תושבים זיי־
נען אומגעקומען. עס איז בלויז געבליבן גאנץ דעם פאפס סאד.
מעגליך אז דער נאמען איז א נייער. זיכער וואקסען דארטן די
פרוכט־ביימער. נאך יעדעןווינטער קומט א נייער זומער און
פרישע פירות קומען ארויס. אבער ניי מענטשן קומען איצט אין
דעם סאד, וואו מיין דור האט אזוי פיל טייערע יארן פארבראכט,
אזוי פיל חלומות און האפענונגען געוועבט און אזעלכע געשמא־
קע פרוכטען גענאסען.

פון מיין דור, די באזוכער אין פאפס סאד, די איינוואוינער
פון שאסיי און באטאניטשנער גאסען האבען זיך בלויז איינצעלנע
געראטעוועט.

אויך מיין שוועסטער זעלדע, וואס האט געלעבט אין פאריז,
איז צוזאמען מיט אירע צווייי קינדער פארשלעפט געוואָרן אין
א קאנצענטראציע־קעמפ, וואו צוזאמען מיט אירע שוועסטער:
גיטעל, ליאלע, פריידעל מיט דער אלטער מאמען און משפחות,
אומגעקומען אויפן זעלבען טראגישען אופן.

עס האבען זיך, פון מיין דור, בלויז געראטעוועט מיין שוועס־
טער רחל, וואס וואוינט אין פאריז. אויך רייזעל קאגאן־קאנטא־
ראוויטש, וועלכע איז פריער פארשלעפט געוואָרען קיין רוסלאנד,
זיך געפלאגט אין פוילען, געלעבט א צייט אין ישראל און וואוינט
איצט אין אמעריקע.

איך טראכט פון לאנגען אידישען גלות, וואו אידען האבען
געלעבט אין ענגע געטאס, האבען זעלטען געהאט אייגענע גערט־
נער אדער פרוכט־סעדער, האבען וויניג געזייט בלומען און
פלאנצען. דאס ביסעל פרייד און פארגעניגען האבען די גלות־
אידען זיך אייngעשאפט אין פרעמדע פאפישע און פריצישע
גערטנער און סעדער.

ס׳איז מיר באשערט געווען, אז דעם פאפס סאד זאל פאר־
שווינדען פון מיין זכרון און א נייער סאד זאל פארנעמען דעם
פלאץ. פאסירט האט פאלגענדעס:

מיט עטליכע יאר צוריק האבען מיר געריייזט איבערן גליל
אינעם לאנד ישראל. מיין פרוי און איך זיינען מיט א גרופע
טוריסטען געפארען אין אן אויטאבוס. דער שאפער האט אונז
דערקלערט וועגען די פארבייפארענדע ישובים און לאנדשאפ־
טען. ס׳איז געווען א רייזע פון דריי טעג פול מיט פרייד און
אנטציקונג. איינמאל, פארענדיג אין אויבערשטען גליל, שטעלט
דער שאפער אפ דעם אויטאבוס און זאגט צו די פאסאזשירען:

— דא אויף די בערג וואקסען ווילדע פייגען... מ׳קען קרי־
גען די פייגען אומזיסט — ס׳גהערט צו כל ישראל... ווער
פון אייך וויל מיטגיין מיט מיר און רייסען אט די פירות?

קיינער האט זיך ניט אפגערופען. דער שאפער האט פאר־
לאזען די פאסאזשירען און אליין אוועק צו די ביימלעך, ביים
זייט פון שאסיי.

פלוצים האט מיר א צי געטאן... כ׳האב זיך שנעל אויפ־
געהויבען פון מיין פלאץ און נאכגעגאנגען דעם שאפער. כ׳האב
ניט באמערקט אז דער שאפער איז פארשוואונדען צווישען די
ביימער. אט שטיי איך איינער אליין אויף די בערג פון גליל.
ס׳ארא שטילקייט דא הערשט! כ׳בין צוגעגאנגען צו איינעם פון
די ביימלעך און דערזען אנגעלאדען פול מיט פייגען, וועלכע
האבען אויסגעזען ווי גרינע מארעלען. כ׳האב לאנגזאם אויסגע־
שפרייט מיין האנט, ווי איך וואלט זיך ניט פארגונען אנרירן.
כ׳האב אפגעריסען א צייטיגען, ווייכען פייג און צוגעטראגען צום
מויל. עס איז פול געווען מיט זיסער זאפטיקייט. אט דעם טעם
האב איך צום ערשטען מאל פארזוכט אין לעבען... כ׳האב מיר
אנגעהויבען ארומקוקען: פייגען־ביימלאך וואקסען דא און דאר־
טען אויפן בארגיגען זאמד. שיטערע גראז באדעקט בלויז אונ־
טער די ביימלאך. די ערד זעט אויס טרוקען און זאמדיק. עס
איז געווען סוף זומער און די וואדיס זיינען געווען פול מיט
שפאלטען און דורשטיג געווארט פאר רעגען... פייגל און אינ־

זעקטען פון פאַרשיידענע טראָפישע קאָלירען זיינען אַרומגעפלוי־
גען... עס האָט זיך געפילט אַ מאָדנע טוכלעקייט פון דער
טראָפישער היץ... ווייט אויפן האָריזאָנט האָט זיך אָנגעזען די
חולה־געגענט, אויסגעשפרייט מיט פרעכטיקע, גרינע פעלדער.
דאָ און דאָרט אָזערעס, וואָס האָבען זיך געצויגען פאַרבי דעם
ירדן ביז די בערג פון סיריע.

מיין בליק האָט זיך אָפגעשטעלט איבער אַ ישוב, וואָס איז
געווען אויסגעלייגט נידעריגער אויפן בארג. כ׳האָב אַ ווייַלע
געשפּרייזט נענטער, כדי צו זען קלאָרער. עס האָט אויסגעזען
אַ קיבוץ פון עטלעכע גרויסע ווייסע בנינים מיט קאָלירטע דע־
כער. אין צווישן שורות זיינען געשטאַנען קלענערע ווייסע געביי־
דעס, אַרומגערינגעלט מיט טראָפישע ביימלאַך און אַ צאָל בייטן
אָנגעלאָדען מיט בלומען פון פאַנטאַסטישע קאָלירען. די הייזער,
ביימער, פלאַנצען און בלומען — אַלץ האָט אויסגעזען ווי אַ רי־
זיגער בוקעט לכבוד אַ גיגאַנטישער שמחה, לכבוד באַגעגענען
חתן־כלה צו דער חופּה... אויך פון די אומציליגע פאַנטאַזען
האָט געשפּריצט וואָסער פון די אויסגעלייגטע רערען און בא־
נעצט דעם שטח אַרום, כדי ער זאָל שנעלער וואַקסען אונטער
דער שטענדיגער ישראל־זון...

אַביסל ווייטער, רעכטס פון דעם קיבוץ, האָב איך באַמערקט
אַ פרוכטאָוואָן סאָד: לאַנגע, לאַנגע שורות מיט עפּעל־ביימער
אָנגעלאָדען מיט צייטיגע פירות. ווייס אויסגעקאַלכט זיינען געווען
די ביימער. דער סאָד איז ניט געווען אַרומגעצאַמט, נאָר פריי
און אָפּען פאַר דער וועלט. צווישען די ביימער האָב איך באַ־
מערקט אַן אייזל מיט צוויי גרויסע קערב פון ביידע זייטען און
צוויי קיבוצניצעס מיט פאַטשיילקעס איבער די קעפּ האָבען גע־
ריסען די עפּעל און געלייגט אין די קערב. איך בין געשטאַנען
פאַרגאַפּט.

כ׳בין געבליבן פאַרקלערט און פון אַנטציקונג צוגעמאכט
מיינע אויגען. פלוצים האָב איך געהאַט דאָס געפיל אַז כ׳שטיי
לעבן אַ טייך מיט אַריזיגען שטראָם, וועלכער טראָגט מיט גע־
וואַלדיגער שנעלקייט ביימער און צווייגען אָן אַ שיעור, עפּעל־
ביימער, באַרנע־ביימער, קאַרשען־ביימער — אַלץ וועלט געטרא־
גען ווי פון אַ שטאַרקען אוראַגאַן, ערגיץ־וואו אין אָפּגרונט
צו פאַרניכטונג... כ׳האָב געטראַכט: דאָס זיינען די פאָפּישע
סעדער, די פּריצישע סעדער פון לאַנגען, ביטערען אידישען
גלות...

כ׳האָב געעפענט מיינע אויגען און פאַר זיך דערזען דעם
אידישען סאָד. פּראַכטפול האָט אויסגעזען אונזער אייגענער
סאָד. די ישראלדיקע זונען־שטראַלען האָבען פאַרגאָסען די פּירות
מיט וואַרעמקייט. דער בלויער הימעל האָט, ווי מיט אַ ריזיגען
שירעם, צוגעדעקט דעם ישראל־סאָד.

איך האָב געטראַכט: עס געפעלט מיר ירושלים מיט איר
הייליגער פרומקייט; איך גלייך תל־אביב מיט דעם איראָפּאַי־
שען טעמפּאָ; איך בין אַנטציקט פאַר חיפה, וואָס איז איבער־
פילט מיט חן און ראָמאַנטישקייט. מיר געפעלט אַלץ וואָס ישראל
בויט און שאַפט. אָבער ישראל וואָלט ניט געווען פולקאָם אָן
די ציטרוס־פּלאַנטאַציעס, אָן די ווייַנטרויבען פעלדער, אָן די
געריטנער אָנגעלאָדענע מיט כל המינים גרינסען, טראָפישע בלו־
מען און אָן די פילע פרוכט־סעדער...

דער שאָפער איז אונטערגעקומען מיט פולע הויפענס פיי־

קום אַרויס, ברודער!

פון יעקב כהן

„קום, קום אַרויס, ברודער!" שרייט אין מיר דאָס בלוט.
עס שטייט דער גאָרטען אין זיין ריזיק — לאָמיר געניסן
פון זיין פרוכט.
אַלע בלומען האָבען זיך צעבליט, לאָמיר דופטען זייערע
ריחות.
עס שפּילט דער מאָרגען אין קאָלירען, און עס גייט אויף
ס׳האָרץ אין פרייד.
פרייליך זינגט ס׳שפּערל, און עס כישופט אין געפּאָרב
דאָס פלאַטערל.
דאָס ליכט פאַרגיסט די ערד אין שיין, און אַלץ וואַכט
אויף צום זיין.

פאַרגאַנגען

(פּאָעטישע געדאַנקען)

פון דאָרא פאָרמאַן-ענסעל

פאַרגאַנגענע פעלערן לאָזען מיך ניט אָפּ,
איך קען זיך פון זיי ניט באַפרייען,
כאָטש שוואַך שוין מיין האַרץ און גרוי איז דער קאָפּ;
כ׳האָף כ׳וועל זיי מער ניט באַנייען.

פאַרגאַנגענע וווייטאָגען פיניגען מיין געמיט,
איך קען זיך מיט זיי ניט איינלעבען;
אַ טרייסט כאָטש, וואָס איך האָב שוין אָפּגעבליט,
און דער שיקזאַל קען זיי מיר נאָכאָמאָל ניט געבען.

רייסט פון מיין האַרץ זיך דאָס עלנטע לידּ,
פון גאָט אַ גרויסמוטיק געשאַנק;
אין אָט די פערזען מיין טרויער איך שמיד,
און דאַנק דעם בורא פאַרן קלאָרען געדאַנק.

גען. ער האָט צו מיר געזאָגט: „ווי געפעלען אייך די ישראל־
פייגען? נו, מ׳דאַרף זיך איילען. די פאַסאָזשירען מוזען שוין
זיין אומרואיג... לאָמיר בעסער אָנקומען אין צייט אין דער
שיינער צפת... פאַר אונז איז דאָרט צוגעגרייט אַ פיינער מאָל־
צייט און געלעגער פאַר דער נאַכט. לאָמיר גיין שנעלער..."

כ׳בין אים נאָכגעגאַנגען צום שאָסיי, טריט נאָך טריט. מיינע
פיס האָבען געזונקען אין וווייכען זאַמד. עס איז געווען אַזוי
אָנגענעם צו שפּרייזען איבערן הייסען זאַמד פון ישראל...

ס׳איז געווען אַזוי ליב צו דערזען, צום ערשטן מאָל, אַ אידי־
שען סאָד אין ישראל!

מיינע ביאַליסטאָקער מלמדים

(סילועטן און געשטאַלטן)

פון מ. סיראָטאַ (פראַנקרייך)

איך ווייס ניט ווי אַזוי ס׳האָבען זיך געפילט אַנדערע קינ־דער, מיט עטליכע און זעכציג יאָר צוריק, בעת מ׳האָט זיי אָנגע־זאָגט די בשורה אַז אם ירצה השם באַלד נאָך שבת בראשית וועט מען דאַרפען אָנהויבען גיין אין חדר און זיין דאָרט פאַרשפּאַרט אַ גאַנצעטשקען טאָג...

וואָס שייך מיר, דערהערענדיג די נייעס, האָב איך ניט אויפגעהערט צו קלאָגען אַז כ׳וועל אין חדר ניט גיין, מ׳זאָל מיר אפילו צעהאַקען אויף שטיקער. אַ שכנ׳ס אַ אינגעל, מיין חבר שואל, וואָס איז געווען עלטער פאַר מיר מיט אָנדערהאַלבען יאָר, האָט מיר פאַרטרויט אַז זיין רבי איז אַ גרויסער כעסן און קנייפּט ביז ווייטאָג, און דער באַהעלפער גנבעט צו פון די אָנבייסענס וואָס מ׳גיט די קינדער מיט אין חדר.

פעלט מיר נאָך אַריינפאַלען צו אַזוינע גזלנים!...

מיין פאָטער און זיידע האָבען געפּרואווט אויף מיר ווירקען מיט סענטימענטען אַז ס׳איז ניט שיין פאַר אַ אינגעל, וואָס גייט שוין אויפן 5־טען יאָר, זיך ארומדרייען שלינג און שלאנג און זיך חבר׳ען מיט נאַרישע מיידלאַך...

די אַרגומענטען האָבען אָבער אויף מיר ווייניג געווירקט. כ׳האָב זיך אַזש צעשלוקערט פון יאָמערען און געשלונגען די טרערען...

האָט זיך שוין אַריינגעמישט מיין מאַמע, אַ ליכטיגען גן־עדן זאָל זי האָבען, און האָט געמאַכט אַ פּשרה: מ׳זאָל מיר לאָזען נאָך אויפן ווינטער אין שטוב. נישקשה, האָט זי געזאָגט, אויב ס׳איז אים באַשערט צו זיין אַ למדן, וועט ער, מיט זיין קעפּעל, דעם זמן דעריאָגען...

— ס׳איז גאָנץ ריכטיק — האָט מיין באָבע צוגעבאָמקעט...

דערפאַר, אַז ס׳איז געקומען אסרו־חג פון פסח האָב איך שוין אָפילו ניט געפרואווט זיך אַרויסצודרייען, בפרט כ׳האָב שוין געוואוסט אַז נאָך עטליכע פון מיינע חברים וועלען אויך אָנהויבען צו גיין אין חדר און כ׳וועל שוין אַלצאַיינס ניט האָבען מיט וועמען זיך צו שפּילן, אָחוץ מיט די עטליכע גלומ׳עוואָטע מיידלאַך.

אין אונזער שכונה איז געווען פאָפולער מאירקע דער דרדקי־מלמד, אַ קליין אידל מיט אַ קורץ גרוי בערדל, וואָס האָט געגאָלטען פאַר אַמומחה אין אויסלערנען עברי אפילו די שוועריסטע קעפּ... ביי אים אין חדר האָב איך דאָס געדאַרפט אָנהויבן צו גיין.

דער חדר האָט זיך געפונען אויף לינת־הצדק גאַסל, ראָג נייוועלט. ווי ס׳איז געווען דער מנהג אין יענע צייטען, פלעגט קומען דער באַהעלפער און אַוועקטראָגען אויף די הענט, אָפטמאָל איינגעוויקעלט אין אַ טלית, די איבערגעשראָקענע צוציקעס. איך, וואָס האָב זיך געהאַלטען פאַר אַ „גרויסען", איז ניט אָנגע־שטאַנען אַזאַ פּראָצעדור, האָב איך דעריבער באַלד דערקלערט אַז איך בין גרייט צו גיין צו מאירקע מלמד נאָר בתנאי, מ׳זאָל מיר אין חדר ניט „טראָגען", ווייל איך קען גיין צופוס, און באַ־גלייטען זאָל מיר ניט דער באַהעלפער נאָר מיין זיידע, יודל, בכבודו ובעצמו...

ווען דער באַהעלפער איז מיר געקומען „נעמען", האָב איך גלייך אַ זאָג־געטאָן: איך דאַרף ניט קיין באַהעלפערס, איך מיטן זיידען וועלען שוין טרעפען דעם וועג אין חדר אַן אים...

ס׳איז געווען אַ שיינער אָסיענדיגער טאָג, ווען כ׳האָב צום ערשטען מאָל געשפּאַנט מיט מיין זיידען, ניט לשם שפּאַציר, נאָר אויסצוזיצען אַ גאַנצען טאָג מיט אַ פרעמדען אידען און אומבאַקאַנטע אינגלאַך.

צום גליק האָב איך געטראָפען עטליכע שכנישע קינדער און כ׳האָב זיך ניט געפילט אַזוי עלענט. פונדעסטוועגען ווען מיין זיידע האָט פון מיר גענומען אָפשייד, זיינען מיר געשטאַ־נען טרערען אין די אויגען...

דער רבי האָט מיר מקבל פּנים געווען מיט אַ „ווייכען" קניפּ אין בעקעל און ער האָט מיר פייערליך פאַרזיכערט אַז מיר וועט דאָ זיין וואויל ווי די וועלט. איך דאַרף בלויז גוט אינקוקען אין אלף־בית און הערען וואָס מ׳רעדט צו מיר...

דער ערשטער טאָג איז אַריבער גאַנץ פיין. אַ מלאך האָט זיך פון ערגיץ געיאָוועט און האָט אַראָפּגעוואָרפען אַ נייאינקע קאָפּיקע, וואָס איז געפאַלען אויפן אלף־בית. כ׳האָב, פאַרשטייט זיך, די מטבע גלייך אַראָפּגעלאָזט אין קעשענע...

— זע סטאַרע זיך און לערן גוט, וועט דיר דער מלאך אַלע טאָג ווארפען געלט פון אויבען... — האָט מיר מיין רבי פאַר־זיכערט.

אויף מאָרגען האָט מיר שוין דער מלאך געווארפען אַ נייע־אינקען גראָשען, וואָס איז ביי מיר אויך געווען אָנגעלייגט. אויפן דריטען טאָג איז דער מלאך געווארען גאַנץ קאַרג און האָט מיר שוין געווארפען אַ האַלבען גראָשען. דאָס איז מיר גאָרניט גע־פעלען געווארען און כ׳האָב אָנגעהויבען גלאָצען די אויגען צום פאָלאָפּ, כאָפּען דעם מלאך ביי דער האַנט...

אין איינעם אַ טאָג וויזיט מיר דער רבי אַ הילצערן האַמערל און הילצערן צווייענגעל וואָס ער פלעגט אַליין אויסארבעטען.

— דו זעסט, זאָגט ער צו מיר, אויב דו וועסט קענען גוט דעם אלף־בית, וועל איך דיר מאַכען אַ מתנה איינע פון די מכשירים. אויב אָבער וועסט זיין אַ „פלוט" וועל איך מיט דעם צווייענגעל דיר אַראָפּדרייען אַן אויער...

ווי כ׳האָב דערהערט די לעצטע ווערטער האָב איך זיך אַזוי דערשראָקען, אַז כ׳בין אַרויסגעשפּרונגען פון מיין זיץ־פלאַץ און אַוועקגעלאָפען אהיים, אָן מיין פאַלטאָ, מיט אַ יללה, אַז מאירקע וויל מיר אַראָפּדרייען אַן אויער און כ׳וויל מער ניט גיין צו אים אין חדר.

מאירקע איז שפּעטער געקומען צו אונז אין שטוב און האָט דערקלערט, אַז ער האָט מיר בלויז געוואָלט סטראַשען, כדי אנשטאָט צו קוקען אויפן סופיט זאָל איך בעסער אַריינקוקען אין אלף־בית.

מיין מוטער האָט אָבער געפונען, אַז מ׳טאָר אַ קינד ניט איבערשרעקען און מ׳האָט מיר „אָפּגעגעבען" צו אַן אַנדער מלמד.

דער נייער חדר האָט זיך געפונען אויף גומיענער גאַס, אין שכנות מיט דאַרמאַנס הויף. מיין פרישען מלמד האָט מען שוין געוראפען מיט אַ פאַמיליע־נאַמען: זאַלצמאַן, אַ הויכער, ציכטיגער איד מיט אַ טונקעלער באָרד, אין וועלכער ס׳האָט זיך דורכגעוועבט ווייסע „פּעדים".

דער רבי האָט זיך צו די קינדער באַצויגען פאַטערליך. דער חדר איז אויך געווען געוויסער און לופטיגער.

גלייך אין די ערשטע טעג האָב איך געהערט ווי יעדער מאָל זאָגט אַן אַנדער קינד: רבי, כ׳וויל אַרויס!... און דער רבי מאַכט ניט קיין שוועריקייטען און דערלויבט זיי אַרויסצוגיין.

איז מיר די זאַך זייער געפעלען און האָב אויך אָנגעהויבן צו זאָגען עטליכע מאָל אַ טאָג: רבי, כ׳וויל אַרויס!...

אַז כ׳בין געווען אויפן גאַס, פלעג איך זיך שוין אַריינכאַפּן אין שכנות׳דיגען דאַרמאַנס פּאַדוואָר, וואו שטעטלשע פורען פלעגען זיך דאָרט אָפּשטעלען. ס׳האָט זיך דאָרט געפילט אַ ריח פון פערדיש מיסט און פערדישע הירזשעריי און אַ געטומלעריי פון בעלי־עגלות און פאַסאַזשירען... פלעג איך זיך דאָרט פאַרזאַמען עטליכע איבעריגע מינוט, זיך אָפּרוען אַביסעל אויפן גראָז ביי דער זייט.

איינמאָל זאָגט מיר דער רבי: הער אויס מיין קינד, אויב דו ליידסט אויפן מאָגען, אָדער אויב דו האָסט שלשול, איז גלייכער דו זאָלסט גיין אַהיים, וועט מען דיר מאַכען אַ „קליסטיר" און ס׳וועט דיר גלייך איבערגיין...

— כ׳האָב ניט קיין לויזען מאָגען, האָב איך אים באַרואיגט.

— טאָ וואָס איז מיט דיר די לויפענישׂ אַלע האַלבע שעה?

ערשט דעמאָלט האָב איך פאַרשטאַנען, אַז „גיין אַרויס" איז בלויז גילטיג פאַרן בית־הכסא... אַ חדר־אינגעל טאָר ניט אין זינען האָבען אַזוינע „נאַרישקייטען" ווי כאַפּען אַ ביסעל פרישע לופט; הנאה האָבען פון פויגעל־צווישטשעריי און שפּאַן חיות פון אַ בלויען הימעל און גרינע גראָז...

אויך ביי דעם מלמד האָב איך ניט פאַרענדיגט דעם זמן. ענדע אָב איז דער רבי מיט זיין משפּחה אַוועקגעפאָרען קיין אַמעריקע.

דאָרף מען שוין האָבען פאַר מיר אַ נייעם דרדקי־מלמד, כאָטש אין דעם אַרטיקעל האָט זיך אין יענע צייטען קיין דוחק ניט געפילט און קיין דיפלאָמען האָט זיך ניט געפאָדערט. האָט אַ איד, וואָס האָט געקענט עברי און פּירוש המלות און האָט צו קיין מלאכה ניט געטויגט, אָדער ער האָט זיך געשעמט, האָט זיך געהאַלטען פאַר ראוי און פּאַסיק צו ווערען אַ מלמד פון אי־דישע קינדער. איז טאַקע געווען אַ גרויסער אויסוואָל, און מיינע עלטערען האָבען זיך ניט געקענט באַשליסען ווער עס זאָל וועלן מיין פּרישער מורה־דרך...

האָט די השגחה העליונה צוגעשיקט אַ אידען פון ראָזשינאַי, מיין באָבעס געבורט־שטעטל, וועלכער האָט פאַרלייגט אַ חדר אין ביאַליסטאָק, טאַקע אין אונזערע גאַסען. אַ דאַנק מיין באָבעס רעקאָמענדאַציעס איז אים געלונגען זיך איינשאַפּען אַ קנעלונג מיט אַכט קינדער פון וועלכע איך בין געווען אויפן ערשטען פלאַץ.

ביי דעם מלמד האָב איך געלערנט דריי זמנים, און הגם ער פלעגט אָפּט שלינגען די וועריטער ווי הייסע קאַרטאָפּעל, האָט ער דאָך באַוויזען זיך צופֿרידן מיט די קינדערשע קאַפּריזען און באַוואויגען אונז גלייכצייטיג צו זיין געהאָרכזאָם צוהערערס צו אַלץ וואָס ער האָט אונז געלערנט. האָבען זיך טאַקע ביי אים די קינדער אויסגעלערנט גוט עברי און שוין אפילו אַריינגעקראָכען אין חומש. האָט שוין דער ראָזשינאַיער אַליין מודה געווען, אַז איך דאַרף שוין האָבען אַ „העכערען" מלמד.

כדאי צו דערציילען, אַז אין די דריי זמנים וואָס כ׳האָב געלערנט ביים ראָזשינאַיער האָט ער זעקס מאָל געביטען די „קוואַרטיר". ווייל קיין סטאַבילען חדר האָט ער ניט פאַרמאָגט, פלעגט ער דינגען אַ צימערל ביי אַן אַרבעטענדיגען פּאָרעל צו לערנען מיט קינדער. פלעגט זיך אַלע מאָל מאַכען אַן אַנדער סיבה און מיר האָבען געמוזט אָפּט איבערוואַנדערען אויף אַן אַנדער אָרט.

דערפאַר האָב איך געפונען אַ חדר „פערווי קלאַס" ביי איזיק באַנטשעווסקי. ס׳איז געווען אַ בריי־טער, פירקאַנטיגער צימער, געווים און ציכטיק, אַ הויכער סופיט מיט צוויי גרויסע פענסטער, פונוואַנען מען האָט געקענט שעפּען הויפענס לופט. אנשטאָט אַ פּשוטען טיש און בענקלעך, ווי אין די פריערדיגע חדרים, זיינען דאָ געווען „סקאַמייקעס", מיט איינגעפּאַסטע טינטערס, ווי אין ריכטיגע שולעס. אויפן וואַנט זיינען געהאנגען: אַ גרויס בילד פון דר. טעאָדאָר הערצל, קלענערע פּאָרטרעטען פון באָראָן הירש און משה מאָנטעפיאָרע.

פון די עלטערע תלמידים האָבען מיר שוין געווואוסט, אַז אונזער נייעם דערציער דאַרפען מיר ניט באַטיטלען מיט רבי, נאָר לערער.

אייזיק באנטשעווסקי איז געווען פון נידעריגען וואוקס מיט אַ געל־גרוי, פיין־צוגעשניטען בערדעל, אַ פּאָר דורכדרינגענדע לעבעדיגע אויגען, וואָס האָבען אַרויסגעגלאַנצט דורך די ברילען מיט גאָלדענע רעמלאָך. געווען איז ער אָנשטענדיג און ציכטיג געקליידט און ער האָט געמאַכט זייער אַ גוטען רושם. ער פלעגט אַביסעל צוהינקען, אָבער ס׳איז קיינעם ניט איינגעפאַלען אַז ער טראָגט אַ קינסטליכע פוס. וועגען דעם האָב איך זיך דערוואוסט מיט יאָרען שפּעטער. ער איז געווען אַ זעלטענער בעל־מסביר און ער האָט געקענט פאַררעכענט ווערען פאַר אַ גלענצענדען פּעדאַגאָג. ער האָט געהאַט אויפן אויג אַלע 18 קינדער (מספּר ח״י) וואָס איז ביי אים געווען די גענויע צאָל. דעם ערשטען זמן פלעג איך פון אים אַריינכאַפּען פייערדיגע פּעטש, אָבער כ׳האָב עס כשר פאַרדינט, ווייל אנשטאָט צו קוקען אין חומש אָדער תנ״ך, האָב איך געהאַט אַ טבע צו קוקען ווי מיין לערער שטאָפּט מיט אַ מאָדנער שנעלקייט די טאַבאַק אין גילזען און נאָך מער האָט מיר אינטריגירט זיין רויכערען אַ פאָפּיראָס, ווי ער לאָזט אַרויס פון מויל אַ קנויל בלויען רויך אַזוי ווי פון אַ „פאַראָווקע"... במילא מובן, אַז כ׳האָב זייער אָפּט ניט געווואוסט וואו מ׳האָלט אין דער סדרה אָדער אין קאַפּיטעל תנ״ך.

סוף־כל־סוף האָבען די פּעטש וואָס איך האָב אַריינגעכאַפּט ביסלעכווייז ביי מיר צוגענומען דעם חשק צו קוקען וואו מ׳דאַרף ניט און כ׳האָב מיר געמומען אין די הענט אַריין און געוואָרען אַ געהאָרכזאָמער תלמיד. אין חדר פלעגט אויך קומען קראַפּטשיק, אַ לערער פון קאַליגראַפיע. פיר זמנים האָב איך דורכגעמאַכט אין דעם חדר וואָס האָט זיך געפונען אויף יאַטקע־גאַס, קעגענאיבער דעם „לינת חולים" וואָס האָט זיך טאַקע דעמאָלט געבויט און כ׳בין בשתיקה געווען אויפן פייערליכען חנוכת־הבית, וואו כ׳האָב באַקומען אַ שטיק טאָרט און קעלישעק בראַנ־פען, אָחוץ אַ פיינע פּאָרציע לעקאַך וואָס איינער פון די גבאים, לעשגאלד, מיין פאָטערס אַ באַקאַנטער, האָט מיר צוגעטיילט.

פון באנטשעווסקיס חדר בין איך אַרויס מיט אַ נישקשהדיגען

באגאזש. כ׳האב געקענט כמעט אויף אויסנווייניג די חמשה חומשי תורה און קלאר געווען אין די נביאים און כתובים.

אייזיק באנטשעווסקי איז געווען צווישען מיינע געציילטע מדריכים וואס האבען אויף מיר געהאט א שטארקע השפעה, פאר־וואס איך בין געווען זייער דאנקבאר. מיין פריינטשאפט צו אים האט זיך ניט אפגערעניצט אפילן שפעטער וועו כ׳בין ארויס פון זיין חדר.

מיין ערשטער גמרא־מלמד איז געווען ר׳ מענדעל, א סלא־נימער חסיד. וועו ער האט זיך פארגעשטעלט ביי אונז צו נעמען מיר פאר א תלמיד, האט ער מיט זיין אויסערליכקייט: העכער ווי מיטעל, א פיינע טונקעלע בארד מיט א פאר מילדע אויגען, געמאכט א גאנץ גוטען איינדרוק אוו כ׳האב אין א גוטער שעה אנגעהויבען צו גיין ביי אים אין חדר, וואס האט זיך אזוי אפגעפונען אויף אונזער ביאליסטאטשאנער גאס.

די ערשטע טעג, וועו כ׳האב באטראטען דעם שוועל פון זיין שטוב איז מיר געווען זייער שווער ארויסצוטראגען דעם גע־דומפטען ריח־ניחוח וואס האט זיך שטארק געלאזט פילען אין חדר. כ׳האב אפטמאל געמוזט מיט א טיכעלע פארשטעלען די נאז. דער רבי האט ניט געהאט די זעלבע מראה ווי איך האב אים געזען ביי אונז אין שטוב. אנשטאט זיין ריינע, ציכטיגע קאפאטע, האט ער געטראגען א קארטענעם מלבוש מיט אויסגעריבענע ארבעל; זיין בארד איז שוין נימ געווען אזוי אויסגעקעמט אוו ס׳האט זיך דארט געמערקט שטיקלאך פוך וואס ער האט, משמעות, מיטגעבראכט פון זיין געלעגער...

די וואוינונג זיינע איז באשטאנען פון צוויי חדרים — א שלאף־צימער אוו א צווייטער צימער, וואו ס׳איז געווען אונזער חדר, וואס האט נאך די לימודים געדינט פאר אן עס־צימער. די דירה האט אויך פארמאגט א ברעקעל קיך.

געווען איז אונזער רבי א מטופל מיט קינדער: גאנצע פינף, אן עין־הרע, איינס קלענער פון אנדערען. אפגעריסענע, האלב־נאקעטע, פלעגען זיי אפט פארקריכען אין אונזער לערען־חדר, וואו זיי פלעגען אפטמאל עפעס איבערלאזען... דער רבי פלעגט זיי כסדר טרייבען אין זייער „שלאף־צימער", אבער זעט אויס אז זיי איז געווען פרייליכער מיט די 12 חדר־אינגלאך. ס׳איז באמת געווען א רחמנות אויף די קינדער אוו נאך מער אויף אונ־זען רבי׳ן אוו באזונדער אויף דער רביצין, וועלכע איז א מינוט ליידיג ניט געזעסען: געדארפט ראמען אוו וואשען, מאכען איינ־קויפען אוו קאכען פאר דער צאלרייכער פאמיליע.

דערפאר אז איך פלעג זיך ארויסכאפען אויף עטליכע מינוט פון חדר מיטן אויסרייד אז איך גיי טאן א מענטשליכע באדער־פענישן, האב איך דעמאלט געשפירט דעם אמת׳ן ארמאט פון פרישער לופט אוו האב עס מיט אפעטיט איינגעאטעמט.

איך האב צו מיינע מלמדים, מיטן אויסנאם פון איינעם, (וועגען וועלכען ס׳וועט גיין א רייד שפעטער) קיין מזל ניט גע־האט. מ׳פלעגט קיינמאל ניט ארויסלאזען די קינדער כאטש אויף א פערטעל שעה. אפילו ל״ג בעומר איז מען געזעסען א גאנצען טאג אין חדר. חנוכה האט מען אפגעלאזען מיט איין שעה פריער ווי געווייניליך: אנשטאט ביז 7 אין אוועגט האבען מיינע מלמדים געטאן דעם חסד אוו אונז געלאזט פריי 6 אין אוועגט.

בעת איך האב געלערענט ביי ר׳ מענדעל חסיד, דוכט מיר אין 1903, האבען מלמדים אוו לערער פראקלאמירט א סטרייק, די הויפט־פאדערונג זאל האבען געווען מ׳זאל באצאלען פארן 12־טען חודש, ווייל פאר די וואכען פון בין־הזמנים, וועו די קינ־דער לערנען ניט, האט מען בשעתו די מלמדים אוו לערער ניט געצאלט. האב איך שוין „געגייט א בייטעל": אויב אזוי וועט דאך זיין יום־טוב אינדערוואכען, ס׳וועט זיין חי־געלעבט, מ׳וועט קע־נען לויפען, שפרינגען אוו זיך א רעכטען שפיל טאן...

א טאג פארן פראקלאמירטען סטרייק האט אבער אונזער רבי אונז „אפגעשפראכען אן עין־הרע", מעלדענדיג אז אין זיין חדר וועט קיין סטרייק ניט פארקומען אוו מיר זאלען מוחל זיין אוו קומען אין חדר ווי אלע טאג... אויך אנדערע פרומע מלמדים האבען געהאלטען אז לערנען מיט די קינדער תורה איז עבודת קודש אוו מ׳טאר עס ניט מחלל זיין מיט א סטרייק... זיי האבען זיך פארלאזען אויפן יושר פון די עלטערען אז זיי וועלען אליין איינזען, אז די פאדערונגען זיינען געווען אוו באצאלען פאר די פרייע טעג... צי די מלמדים האבען אויסגעפירט איז מיר ניט באקאנט, נאר אז מיר, ר׳ מענדעלס תלמידים, האבען פון סטרייק ניט גענאסען — איז געווען א פאקט...

דערפאר האב איך געהאט א שטיקעל פעולה אין לערנען. כ׳האב אין משך פון זמן איינגע׳חזר׳ט א 20 דפים פון בבא מציעא מיט ר״ש״י.

ויסעו — איך בין ארויס פון ר׳ מענדלס חדר, ויחנו — אוו כ׳האב זיך אפגערוט ביי מיין נייעם מלמד ר׳ אייזיק. מיין פרישער רבי איז אויך געווען א סלאנימער חסיד. זיין וואוינונג איז אויך באשטאנען פון צוויי צימערלאך מיט א קיך, אבער קיין קליינע „קארפוזעקלאך" זיינען דארט ניט ארומגעקראכען. ער האט פאר־מאגט בלויז א בת־יחידה, אן עלף־יאריג מיידעל, וואס האט גע־האלפן דער מוטער אין שטוב־ארבעט.

עלף תלמידים זיינען מיר געווען אין נייעם חדר, וואס האט זיך געפונען אויף גומיענער גאס, ביי ר׳ לייב לעקאך־בעקער, אין שכנות מיט אשר טאקערס הויף. 8 קינדער זיינען געווען פון חסידישע שטובען אוו 3 — איך בתוכם — זיינען געווען קינדער פון מתנגדים. האט ר׳ אייזיק געהאט צוויי „מאסן" פאר זיינע תלמידים: איין מאס פון השגחה אוו שטרענגקייט צו די אינגלאך מיט די קאפאטקעלאך, וועמען ער האט ניט געזשאלעוועט קיין סטוסאקעס אוו קלעפ, אוו אן אנדער מאס אנגעווענדט צו די דריי מתנגדישע קינדער, אויף וועמען ער האט זיך ווייניג אומגעקוקט. מיר האבען געהאט די פרייהייט ארויסצוגיין וועו מיר האבען גע־וואלט אוו וואו מיר האבען געגלוסט. ער האט אונז קיינמאל ניט געפרעגט וואו מיר זיינען געווען אוו וואס מיר האבן געטאן — פולשטענדיגע בני חורין. פארשטייט זיך, אז קיין גרויסן פאר־שריט אין לערנען האבן מיר ניט געמאכט. ער האט אפילו אונז ניט געפרואווט מוסר׳ן הלמאי מיר הערען זיך ניט צו צום לער־נען אוו זיינען מבטל די צייט אויף גארניט... זעט אויס, אז ער האט געפילט בחוש, אז מיר וועלן זיך ביי אים לאנג ניט אנווא־רעמען אוו אז קיין גאונים וועלען מיר פון אים אלצאיינס ניט ארויס...

אויף איין זאך האט ער אויף אונז יא שטרענג אכטונג געגע־בען: מיר זאלען ניט האבען קיין מחזקות מיט זיין טאכטער וואס האט געזוכט אונזער פריינטשאפט אוו מיר פלעגען איר אפט פארטשעפען...

דאס איז געווען דער איינציגער חדר, וואו מיר האבען גע־קענט ברענגען אין באווגונג די יוגנט־אימפולסן אוו געניסען פון פולשטענדיגער פרייהייט. ליידער איז עס אויסגעפאלען אין

אַ ווינטערדיגען זמן, ווען אין דרויסען האָט אָפט געשנייט, גע־ רעגנט און געפראָסטיגט. במילא האָבען מיר ניט געקענט פֿרא־ פּיטירען פון אויסנאַמליכען גליק...

ר׳ אייזיק האָט צו זיין מלמדות אויך געהאַט אַ ביי־פֿרנסה, דהיינו: ער פלעגט אויסאַרבעטען וויין פון ראָזשינקעס, וואָס זיין ווייב פלעגט עס צעטראָגען און פֿאַרקויפֿען אין באַקאַנטע חסידי־ שע הייזער אויף קידוש און הבדלה. אויך מיר, די מתנגדישע קינדער, פלעגען יעדען פרייטאָג קויפֿען פֿאַר אַ קאָפּיקע אַ בעכער משקה און זיך מחיה זיין מיטן זיסען יין צמוקים...

כ׳האָב אָפט געהאַט חרטה־געפילען, וויסענדיג אַז מיין פֿאָטער גיט זיך גרויסע מי מיר צו מאַכען פֿאַר אַ לערנער און איך לויף אַרום ווי אַ דאַרפישער שגץ... כ׳האָב זיך געטיילט מיט די דאָ־ זיגע געדאַנקען מיט מיינע צוויי חברים אויפוווייזענדיג אַז מיר האַנדלען ניט ריכטיג, אָפּנאַרענדיג אונזערע עלטערען.

מיינע חברים לדעה האָבען מיר אָבער אויפגעוויזען, אַז אַזאַ חדר ווי ביי אייזיק מלמד וועלען מיר שוין אַלצאייניס קיינמאָל ניט האָבען. דאַרף מען אויסנוצען די געלעגענהייט... דעם חודש אדר איז דאָך גלאַט אַ מצוה זיך משמח צו זיין. זיינען מיר שוין געווען מער אויפן גאַס ווי אין חדר און האָבען פון צייט צו צייט אַריינגעקוקט אין אשר טאָקער׳ס וואַרשטאַט, וואו מ׳האָט אָנגע־ הויבען אויסארבעטען „קאלעקאַדקעס", דרייערס און קאַסטען־ דרייערס לכבוד המן בן המדתא׳ס מפלה...

אויפן צווייטען זמן האָט מען מיר אָפּגעגעבען צו אַ נייעם מלמד: ר׳ לייזער האַראַדנער, געווען זעזענער ראש־ישיבה אין גראָד־ נע, אַ איד פון קליינעם וואוקס מיט אַ בריליטער, ווייסער באָרד. ער האָט שוין אַריבערגעשפּאַנט די זיבעציגער, אָבער נאָך גאַנץ קרעפטיג און ביי אַלע חושים (אים האָבען בלויז געפעלט צוויי פינגער אויף אַ האַנט). באַשרייבענדיג בשעתו „שעפטע גינזבורג׳ס פאָדאוואר", האָב איך געשילדערט מיין רבין ר׳ לייזער. וועל איך זיך שוין די ניט צעשפּרייטען און בלויז אַן איבעריג מאָל דער־ מאָנען, אַז ביי אים האָבען געלערענט סך־הכל זיבען קינדער, ואני בתוכם. ער איז געווען אַ גוטער בעל־מסביר און האָט גע־ האָט אַלע תלמידים אויפן אויג. עס פלעגט אויך קומען אויף אַ שעה דער העברעאישער לערער ראָבינאָוויטש, אַ געניטער פע־ דאַגאָג, וואָס האָט מיט אונז געלערענט דקדוק.

אין חדר איז קיין זייגער ניט געווען, אָבער פֿאַר ר׳ לייזער׳ן איז גענוג געווען אַרויסקוקען אויפן הימעל, האָט ער שוין גע־ וואוסט ווי שפּעט ס׳איז. ניט מאַכענדיג קיין טעות. ער האָט זיך אַמאָל אויסגעדריקט מיטן ווערטעל פון תנא ר׳ שמואל: „נהירין לי שבילי דרקיע כשבילי דנהרדעא" (מיר איז באַקאַנט די וועגען פון הימעל ווי די וועגען פון נהרדעא). ר׳ לייזער האָט בלויז פֿאַרביטען נהרדעא אויף הוראדנע, זיין היימשטאָט.

אים האָט געטראָפען אַן אומגליק: זיין צווייטע פרוי, וועלכע האָט אים זייער אָפּגעהיט, גייענדיק אויף אַ וויזיט צו איר טאָכטער אויף סוראָזער גאַס, אין טרויעריגען שבת נחמו, איז זי געטראָפען געוואָרען פון אַ קויל פון אַ רוצח און איז געבליבען טויט אויפן אָרט. ר׳לייזער האָט נאָך דערשלעפּט ביזן סוף זמן, וועלכן ער האָט ענדגילטיג אויפגעגעבען די מלמדות.

צוויישען די מלמדים, וואָס האָבען זיך טיף אינגעבאַקען אין מיין האַרצען, איז געווען מיין נייער רבי ר׳ שמואל פיזול, אַ איד מיט אַ ליכטיגען פּנים פון וועלכען ס׳האָט אַרויסגעשיינט מילד־ קייט און גוטסקייט. אין דער צייט וואָס איך האָב ביי אים געלע־ רענט האָט ער געדאַרפט אַלט זיין בערך 40־45 יאָר, אַ הויכער, מיט אַ פיין־פּאַרקעמטער טונקעלער באָרד, תמיד ריין און ציכ־ טיג אָנגעטאָן.

ביי אים אין חדר האָבען געלערענט קינדער פון די פּני פון שטאָט, צווישען אַנדערע: דער ניט־לאַנג פאַרשטאָרבענער חשובער בן־עיר, שרייבער און קולטור־טוער דר. חיים שאָשקעס (מיט אַ 5־6 יאָר פריער פאַר מיר). פאַר מיין צייט האָבען ביי אים אויך געלערענט, צווישען אַנדערע, אברהמ׳ל ראַפאָפּאָרט, אַ קוזין פון באַוואוסטען עסייאיסט יהושע ראַפאָפּאָרט, ווי אויך באַנ־ טשעווסקי, אַ זון פון באַקאַנטען מעלשענקער באנטשעווסקי, פון גומיענער גאַס, און אַ ברודער פון אומגעקומענעם פאַריזער דר. באנטשעווסקי.

אין חדר האָט געמיגעלט פון רייגקייט. דערין האָט זיך שוין באַמיט די רביצין פּעשע, וואָס האָט תמיד אַכטונג געגעבען אַז די תלמידים זאָלען, חלילה, ניט אָנטראָגען קיין בלאָטע אין שטוב.

ר׳ שמואל־פייוועל איז געווען געניגט צו פּסיכאָלאָגיע. ער האָט יעדען תלמיד באַגריפען און פאַרשטאַנען, ווי אַזוי אויף אים צו ווירקען ער זאָל גוט לערנען. ער האָט זיך קיינמאָל אויף קיין תלמיד ניט געבייזערט, אָפּגערעדט שוין פון לייגען אויף אימיצען אַ האַנט. ער האָט געוואוסט אַז מיט גוטען קען מען ביי קינדער אַלץ אויספירען. האָבען טאָקע די תלמידים אים ליב געהאַט און זיך געפלייסט גוט צו לערנען, בלויז צו פאַרשאַפען פאַרגעניגען דעם געליבטען רבין.

אין זיין חדר, וואָס האָט זיך געפונען אויף וואשליקאָווער גאַס, ביי זונדעל דעם בעקער, האָב איך געלערענט עטליכע זמנים, האָב אויסגעלערענט די גמרא בבא קמא, האָב געהאַט אַ ידיעה אין תרגום און האָב אויסגע׳חזר׳ט אויף אויסענוויניג דעם נביא ישעיהו און משלי.

אונזער רבי האָט אויך אַנגאַזשירט אַ קאַליגראַף אויף אויס־ לערנען אונז שיין שרייבען. דער לערער איז געווען איינשטיין.

אין דער צייט וואָס איך האָב געלערענט ביי ר׳ שמואל־פיי־ וועל איז פאַרגעקומען דער פאַגראָם אין גרינעם דאַנערשטאָג. איינשטיין דער לערער איז געקומען אינדערפרי צו אונז אין חדר און האָט פאַרטרויט מיין רבין, אַז אין שטאָט גרייט מען זיך אויף עקסצעסען קעגען אידען. דעריבער איז גלייכער אָפּצו־ שיקען די קינדער אַהיים. באַלד איז טאָקע אָנגעקומען מיין פא־ טער מיר אָפּצופּירען אַהיים. ס׳זיינען אויך געקומען נאָך על־ טערען אָפּצונעמען די קינדער. געבליבען איז בלויז באַנטשעוווס־ קי, ,וועמען קיינער איז ניט געקומען אָפּנעמען. דער לערער אייב־ שטיין איז אַוועק צו זיך אויף באַיאַרע און דאָרט אומגעקומען מיט זיין פאַמיליע מיט אַ שרעקליכען טויט דורך היימישע כוליגאַנעס. ר׳ שמואל־פייוועל מיט זיין פרוי און באַנטשעווסקי האָבען זיך באַהאַלטען אין אַ שטאַל און האָבען זיך אַזוי אַרום געראַטעוועט פון אַ זיכערען טויט, צו דער פרייד פון זיינע טרייע תלמידים און זיינע צאָלרייכע פריינט.

אַ צייט נאָכן פאַרלאָזען זיין חדר פלעג איך אים אָפט קומען באַזוכען און האָב זיך תמיד אויפמערקזאם צוגעהערט צו זיינע אַנווייזונגען אויף מיין ווייטערדיגען לערען־וועג.

* *

אידען מיט שיינע בערד האָט ביאַליסטאָק פאַרמאָגט אין אַ גרויסער צאָל, וואָס איז געווען שווער איבערצוציילען, אָבער מיט אַזאַ באָרד ווי מיין רבי ר׳ אברהם בערך, אַ סלאָנימער חסיד, האָט

געהאַט, זיינען געווען געבענטשט סך־הכל צוויי אידען: זיין טאַטע און ער, וועמעס בערד האָבען דערגרייכט ביזן גאַרטעל. זיין טאַטע ר׳ אלי מיט אַ ווייסער באָרד און מיין רבי מיט אַ געלער באָרד.

זיין חדר האָט זיך געפונען אויפן פאָפולערען סרעבראָווי־טשעס הויף, וואו ס׳האָבען געקענט מיט קינדער צוויי אַנדערע מלמדים, אָבער דעם אויבענאָן האָט פאַרנומען מיין רבי ר׳ אברהם, וואָס איז געווען פאַררעכענט פאַר אַ איד אַ למדן און גרויסער בעל־פּועל. געהאַט האָט ער אַ פרוי אַן אשת־חיל, וועל־כע פלעגט אים נאָך אַרויסהעלפען מיט פרנסה, און דריי גרע־סערע קינדער: צוויי זין און אַ טאָכטער.

דער עלטערער, אַ בחור פון 16 יאָר, וואָס איז אַוועק ווייט אין לערנען, איז געשטראָפט געוואָרען מיט אַ געשוואָלענער האַנט וואָס איז ניט גוט געהיילט געוואָרן און מ׳האָט איר שפּעטער גע־מוזט אַמפּוטירען. ווי אַ פרומער איד האָט ער דאָס געמוזט אַננע־מען פאַר ליב און ער האָט ווייטער געשפּונען דעם פאָדים פון מרביץ תורה זיין.

זיינע תלמידים זיינען באַשטאַנען פון 11־12־יאָריגע בחורים־לאך פון חסידישע און מתנגדישע עלטערען. געלערנט האָט ער מיט אונז מסכתות פון סדר נשים, ווי „קידושין" און „כתובות", וואו ס׳זיינען דאָ גאַנץ „קיצעלדיגע" מאמרי חז״ל. ער האָט אָבער דערקלערט מיט אַזאַ פשטות אַז מיר האָבען ניט געזוכט זיך שטאַרק צו גריבלען אין אייגענטליכען זין פון טשיקאַווע שטעלען. ער האָט אונז געהאַלטען שטרענג אונטער אַ דיסציפּלין, ניט געמאַכט קיין חילוק צי מ׳דאַוונט אין אַ בית־מדרש" אָדער מען באַזוכט אַ חסידיש שטיבעל; האָט קיינעם ניט נושא כבוד געווען און געטיילט פּעטש אויף רעכטס און לינקס.

מיין ווייניקייט האָט ביי אים אויך ניט געלעקט קיין האָניג. איך האָב אַריינגעכאַפּט פייערדיגע פּעטש אין ביידע באַקען, אָבער קיין כעס האָב איך אויף ניט געטראָגען, ווייל נאָך יעדען פּראָסק פלעגט מיר ליכטיג ווערען אין די אויגען, כ׳פלעג זיך דערמאָנען וואָס כ׳האָב פריער ניט געדענקט...

דער ריכטיגער יום־הדין איז געווען פרייטאָג, ווען מ׳פלעגט דאַרפען וויסען גענוי וואָס מ׳האָט געלערנט אַ גאַנצע וואָך. די וואָס האָבען גוט געקענט, זיינען פריי געוואָרען איינס אַזייגער בייטאָג; די אַנדערע אָבער זיינען געבליבען צוויי שעה לענגער ביז זיי האָבען גוט איינגע׳חזר׳ט דעם שיעור.

ס׳איז איבעריג צו שילדערען דעם ווייטאָג פון די קינדער וואָס האָבען געדאַרפט אַרבעטען „אויבערשטונדען", באַזונדער אין זוניגע זומערדיגע טעג.

איך האָב ביי אברהם בערך געלערנט פיר זמנים און בין פון אים אַרויס מיט קענען לייענען אַ בלאַט גמרא מיט רש״י און תוספות און די אַנדערע מפרשים, ווי מהר״ם מהרש״א און „פני יהושע".

ס׳איז געווען מיין לעצטער חדר ביי אַ גמרא־מלמד. כ׳האָב זיך שוין געגרייט צו העכערע קורסען אין די „אידישע אַקאַדע־מיעס", וואָס האָבען זיך געפונען ישיבות...

* * *

וועד וואָלט געקענט גלויבען, אַז מיין פרומער רבי ר׳ אברהם בערך, וואָס איז געווען אַזוי שטאַלץ מיט זיין פאַטריאַרכאַלער שיינער באָרד, וועט מיט יאָרען שפּעטער אַוועק אויף אַ „קרומען" וועג? לייַדער איז אַזוי געשען?

ס׳איז געווען בעת דער דייטשער אָקופּאַציע אין יאָר 1915. זיין ערשטע פרוי איז געשטאָרבען. אַ קנעלונג איז געווען שווער צונויפצושטעלען. לעבען דאַרף מען דאָך, האָט ער זיך אויסגע־לערנט מאַכען ברענפען, וואָס ער האָט אין געהיים פאַרקויפט און האָט גאַנץ פיין פאַרדינט. ער האָט חתונה געהאַט צום צוויי־טען מאָל מיט אַ אינגערער פרוי און ער האָט ביסלעכווייז פאַר־לאָזען זיינע קינדער. זיין נייער וויב איז ניט געפעלען געוואָרען זיין געלע באָרד, וואָס האָט זיך שוין אָנגעהויבען צו ווייסלען, און זי האָט אים געשטעלט אַן אולטימאַטום: אויב ער וועט ניט אָפּשערען דעם בעזים (געמיינט די באָרד) גייט זי פון אים אַוועק. ס׳איז אויסגעקומען: אָדער איך אָדער די באָרד...

זעט אויס, אַז די וויב איז אים געווען מער שאַד ווי די באָרד, האָט ער אָפּגעשאָרען אַ האַלבע באָרד.

וועג ר׳ אברהם האָט זיך באַוויזען אין סלאָנימער שטיבעל מיט זיין אָפּגעקירצטער באָרד, האָט מען אים פשוט געהייסען נעמען דעם דרך פון מקום קדוש... זיין וויב איז דווקא געפעלען זיין קורץ בערדל. שפּעטער האָט ער סוף־כל־סוף געלאָזען בלויז אַ חתימת זקן.

ער איז שוין צום סלאָנימער רבי׳ן מער ניט געפאָרען...

אונזערע „אכציגער", מיט מזל, אויף לאַנגע יאָר

מיר פאַרצייכענען מיט פרייד דעם 80־טען געבורטסטאָג פון אונזערע צוויי ליבע לאַנדסלייט און פאַרדינסטפולע טוער:

ווילי אַם ווינער, פון פּעטערסאָן, נ. דזש., טשערמאַן פון דער „ביאַליסטאָקער רעליף סאָסייעטי" אין פּע־טערסאָן און וויס־פּרעזידענט פון אונזער אינסטיטוציע, וועלכער האָט אונז, אגב, פאַרשאַפט פאַרן היינטיגען נומער חנן איגער׳ס ליד „דער גנב".

אַ „גרויער יונגערמאַנטשיק", איז אונזער „ווילי" אַן אמת׳ער רעוואָלוציאָנער געגען קאַלענדאַר און זיין קאָפּ „וויסע האָר". ער איז יוגענטליך, מונטער, פול מיט געזונטען הומאָר, אַ שפּרודעל־דיגער טוער ביי די ביאַליסטאָקער אין פּעטערסאָן, אַ „קוועקזיל־בער" ביי דעם „גאָלדען־רינג קלוב" אין שטאָט און אַ שטענדי־גער באַזוכער פון אונזערע באַאַרד־מיטינגען, וואו זיין חכמה, וויץ און שפּאַס לעבען אויף דעם גאַנצען עולם.

סעם ראצקען פון פּעטערסאָן, נ. דזש., איצט אין לאָס אַנדזשעלעס, קאַל. ער איז געווען אַקטיוו אין פּעטערסאָן ביי דער „ביאַליסטאָקער רעליף סאָסייעטי", וואו זיין שוועסטער, אסתר אַראָנאָוויץ איז פינאַנס־סעקרעטאַרין, ווי אויך אַלס טשאַר־טער־מעמבער פון ביאַל. בר. 121 א. ר., און פאַר אונזער אינ־סטיטוציע. פאַר די לעצטע 15 יאָר אין לאָס אַנדזשעלעס, איז ער דאָרט אויך טעטיג אין אַרבעטער־רינג, אַלס פאַרטרעטער אין דיסטריקט־קאָמיטעט. צו זיין 80־טען געבורטסטאָג איז ער באַ־עהרט געוואָרען דעם 20־טען מאַרטש, 1965, דורך דעם דאָרטי־גען מעדעם בר. 655 א. ר., וואו ער איז זייער אַקטיוו. ער באַטיי־ליגט זיך אויף פון צייט צו צייט מיט קאָרעספּאָנדענצען אין אונ־זער „ביאַליסטאָקער שטימע".

מיר ווינטשען בריידע יובילאָרען לאַנגע יאָר, געזונט און וויי־טערדיגע יוגענטליכע שעפּערישקייט.

ביאַליסטאָק: זוניגע בילדער פון מיין יוגענט...

דריטער טייל

פון יעקב יערוזאַלימסקי

ביאַליסטאָק אונטער דער פּוילישער הערשאַפט

נעבען אונזער קרעמעל פון שפּאַגאַט און שטריק איז געווען די שוך־קראָם פון בערל גרינשטיין, אַ איד מיט אַ ברוינער, בריייטער באָרד, גוטע, מילדע אויגען, פלינקע, האַסטיגע באַוועגונגען און אַ שטענדיגער שמייכעל האָט געשוועבט אויף זיינע ליפּען. אַ בטחון׳דיגער שמייכעל פון אַ איד אַ ירא־שמים, וואָס נעמט אַלץ אָן פּאַר ליב און גלויבט אייזען־פעסט אין גאָט פון ישראל און פּאָלק ישראל.

איך האָב קיינמאָל ניט געזען אַז בערל זאָל זיך בייזערן — אויסער פרייטאָג פאַרנאַכט, וועז ער איז געווען דער ערשטער צו פאַרמאַכען די שוך־קראָם; אַרויסגייענדיג יעדע פּאַר מינוט פון קרעמעל, פאַררייסענדיג דעם קאָפּ צום שטאָט־זייגער און אַריינגייענדיג צוריק אין קראָם, פלעגט ער אַ זאָג טאָן צו זיין וויב מושקע:

— נו, גענוג שוין געאַרבעט פאַר יאַנעק׳ן מיט סטאַשקען, שיך צו באַזאָרגען... מושקע! צייט צו פאַרמאַכען די בודע... יענע וועלט איז אויך אַ וועלט, אוז שבת איז איבער אַלץ...

מושקע, אַ שטילע, האַרציגע אידענע, מיט אַ קלוגען וויי־בערשען שמייכעלע, מיט אַ פּאָר אויגען פון אַ שטילער טויב, האָט אפילו געהאַלטען אַז בערל איז צופיל פרום... זאָרגט זיך צופיל פאַר יענער וועלט אוז וויניגער פאַר דער וועלט, האָט אָבער, צוליב שלום־בית, ווי אַ גוטע פרומע אידישע טאָכטער דאַרף זיין, ניט ווידערגעשפּענגיגט אוז רואיג, געלאָסען — ווי איר שטייגער איז געווען — פאַרמאַכט די הילצערנע טירען, פאַרלייגט די אייזערנע שטאַבקע מיטן שלאָס אוז געאַנגען מיטן מאַן, מיט איר בערלען, באַגעגענען דעם ליכטיג־פריידיגען שבת.

אַ גאַנצע וואָך אָבער איז מושקע מיט בערלען געווען איינ־געשפּאַנט אין דער קרעמעל צו פאַרקויפען פאַר פויערים אוז פויערטעס לאסטענע שיך, שטיבלעטלאך מיט גומענע זייטלאך, הויכע שיך מיט צוואַנציג קנעפּלאָך, וואָס מען האָט געמוזט פלינק אוז קונציג פאַרשפּילין מיט אַן אייזערנעם שפּילער; פּעטער־בורגען קאלאָשען מיטן רויטען שטעמפּעלע פון „טרעאוגאלניק", באַלעבאַטישע — פאַרן רייכען קלאַס — געמזענע שיך פון וויי־כען לעדער, עס זאָל ניט קוועטשען די גבירישע ניאַגניאַטקעס, אָדער גאָר ביליגע, גראָבע יוכטענע שיך פון האַרטען לעדער, וואָס אַז מען האָט זיי געטראָגען האָט מען גזוען פייער פאַר די אויגען... אָבער דאָס טראָגען דאָך אַרימעלייט — אַן אַרימאַן איז געוואוינט צו ליידען... וואָס דען די גבירים זאָלען ליידען?

בערל מיט מושקען האָבען געהאַט אַ בן־יחיד׳ל דוד׳ל. איז ער געווען איידעל, פיין, שטיל אוז גוט, פונקט ווי טאָטע־מאָמע. אַז מען זאָגט, אַז דאָס עפּעלע פאַלט נישט ווייט פון בוים... האָט זיך ביי זיי דאָס הונדערט פּראָצענט באַשטעטיגט, וויייל דוד׳ל איז יעדע מינוט גרייט געווען אימיצען צו העלפען טאָן אַ טובה. בערלס אוז מושקעס גוטסקייט איז געווען אַ נאַטיר־ליכע, פון טיפען האַרצען אוז איבערצייגונג אַז: „על שלושה דברים העולם עומד". אוז גמילת־חסדים איז איינע פון זיי. אוז וועז אַ קרעמער איז אַרומגעגאַנגען אַ פאַרזאָרגטער, ווייל מאָרגען דאַרף ער צאָלען אַ וועקסעל אוז ער האָט נישט דערווייל קיין פרוטה, האָט שוין בערל דאָס דערשמעקט, אַריינגערופען צו זיך דעם שכן דעם קרעמער אוז שנעל אַ זאָג געטאָן צום אידען, ווי זיין שטייגער איז געווען: נאַרישער איד, וואָס זאָרגט איר? גאָט איז אַ פאָטער... אַז ער מאָכט לעבען, גיט ער צום לעבען... אוז זיך וועגדענדיג צו מושקען פלעגט ער זאָגען: מושקע, נעם אַרויס די פופציג זלאָטעס אוז גיב אַ גמילת חסד! אוז טרייס־טענדיג דעם פאַרשעמטען שכן, פלעגט ער צוגעבען: היינט וועט איר לייגן ביי מיר, אוז מאָרגען וועל איך לייגן ביי אייך... אַ וועלט גייט נישט אונטער... כאָטש בערל האָט געוואוסט, אַז ער וועט צו זיין שכן נאָך קיין גמילת חסד ניט דאַרפען אָנקומען, וויייל בערל האָט געהאַט גענוג געלט, געפירט סאָליד זיין מסחר אוז געווען אַ קליינער בעל־הוצאה. אוז עס האָט שוין אַמאָל געטראָ־פען, אַז בערל האָט גראָד ניט געהאַט קיין מזומן, האָט ער ניט לאַנג געטראַכט אוז געהייסען דער וויב צו פאַרזעצען די צירונג אוז געבען אַ גמילת־חסד...

בערל גרינשטיין האָט געהאַט אַ ברודער שויקע, וואָס האָט אויך געהאַט אַ שוך־קראָם אין די ברעמלאך, אָבער שויקע איז שוין געווען געקנאַטען פון אַן אַנדער טייג... ער איז געווען דער היפוך פון בערלען... אַזוי ווי בערל איז געווען אַ שטילער איד, וואָס איז מיט אַלץ געווען צופרידען אוז זיך ניט געיאָגט נאָר קיין געלט, אַזוי איז שויקע געווען אַ גרויסער אינרייסער, געווען פאַרקאַכט אין געלט, געפירט גרויסע געשעפטען, געווען אַ קאָפּ־מענטש אין מסחר אוז האָט מער פון אַרויסגעקוקט צו מע־נטשען ווי צום רבונו־של־עולם... ער איז געווען ראַיעל אין מסחר, אָבער וועז עס איז נויטיג געווען, האָט שויקע געקענט ריזיקירען מיט טויזענטער זלאָטעס... פירן מסחר מיט אַ בריי־טער האַנט אוז מען האָט שטאַרק געהאַלטען פון זיינע סוחרישע פּאַיקייטען. עס איז מערקווירדיג ווי ביי איין טאַטע־מאָמע קען זיך איינגעבען צוויי קינדער, צוויי וועלטען, צוויי קאָנטראַסטען, צוויי להיפוכ׳דיגע מענטשען אינערליך אוז אויסערליך, וויייל שויקע האָט ניט געטראָגען קיין באָרד, געווען אַ איד מיט אַ געראָזירט פנים, ניט געיאָגט זיך נאָך אַ מנחה אָדער אַ מעריב אוז צורו געלאָזען דעם אויבערשטען... אַ סברה אַז שויקע איז געווען גלייקליך וואָס דער אויבערשטער לאָזט אים צורו אוז מישט זיך ניט אין זיינע געשעפטען...

געגענאיבער בערל גרינשטיינ׳ס שוך־געשעפט, נעבען לעאָן אוז געניע דרייזינ׳ס גאַלאַנטעריי־געשעפט, האָט זיך רחבות׳דיג צעלייגט אַ פאַרב־געשעפט, וואָס איז געווען גרויס וויי פיר קראָמען אין ברעמל. דער בעל־הבית פון דעם פאַרב־געשעפט איז געווען משה׳קע באַכראַך, אַ מאָדערנער איד מיט אַ פּאָר קלוגע לויפענדיגע אויגעלאָך, מיט אַ כיטרען שמייכעלע אוז אַ

גוטען, קלוגען סוחרישען קאָפּ אויף די פלייצעס. ער איז געווען מיטעלוואוקסיג. מיט אַ באָחנ׳טען פּנים און גלאַטען צינגעל איז משה׳קע געווען דער וויצלינג פון די ברעמלאך. אָבער אויך דער עצה־געבער אין פאַרשיידענע פאַלען, וועו מען האָט געדאַרפט אַ דריי טאָן מיטן שכל... מערסטנטייל פאַרנומען אין זיין פאַרב־געשעפט, מיט אויגען אויסגעשמירטע אין פאַרב, אין קורצע שטיוועלאָך אוו ווינטער אין אַ הויכען באָראָשקענער היטעל, איז משה׳קע געווען דער ליבלינג פון ברעמל, ווייל אין זיין פרייער צייט, ווען ער האָט ניט געהאַט קיין קונים, פלעגט ער זוכען צו אַמוזירען אוו פריילאָך מאַכען די שכנים... זיין ווייב אסתר ,א קליינע, שיינע אויסגעקנאָטען ווייבעלע, האָט אפילו ניט געגליכען דעם מאנס „שטוקעס", אָבער האָט גאָרניט געזאָגט אוו מיטגעלאַכט מיט דעם מאַנס שפּיצלאָך אוו חכמות. אסתר איז אָבער געווען אַ „ניין־זאָגערקע", זי האָט געהערט צו דער קאַטעגאָריע פאָרזיכטיגע פרויען, ווָאס כאָפּען זיך ניט טאָן אַ טובה, אפשר ווען דערפון אַרויסקומען אַ רעה. עס איז כאַראַקטעריסטיש, אַז מענטשען טיילען זיך אין צוויי קאַטעגאָריעס: גוטע מענטשען ווָאס האָבען כמעט שטענדיג דעם „יאָ" אויף די ליפּען, כאָטש זיי ליידען דערפון שפּעטער... אוו שלעכטע מענטשען ווָאס האָבען דעם „ניין" אויף די ליפּען, כאָטש זיי אויך זיי ליידען דערפון שפּעטער. ווייל שלעכטע מענטשען אין אַן עת־צרה ווערען פון יעדען פאַרשטויסען.

משה׳קע איז געווען אַ פרייליכער לונג־אוו־לעבער, כאָטש ער איז געווען אַ רייכער איד מיט אַ גרויס געשעפט אוו אַ סך געלט, ווי אויך אַ בעל־הבית פון אַ גרויס הויז אויף אַנגער׳ס גאַס, האָט ער זיך געהאַלטען פשוט אוו פאַלקסטימליך, ניט פאַרריסען אוו ליב געהאַט פראַווען ליצנות. פלעגט ער זיך אַריינכאָפּען שטילערהייט אין קראָם פון דער אַלטער גאָטספּאָרכטיגער, אָביסל־נאָאיוועך פייגעלע קרינסקי, אַ אידענע אין די זעכציגער, אוו אַרויסלויפען מיט אַ געמאַכטען געוואָלד, אַז פייגעלע האָט אים געוואָלט פאַרגוואָלדיגען... די פרומע, שטילע פייגעלע פלעגט זיך רויטלען ווי אַ יונגע כלה־מיידעל, שמייכלען פאַרשעמטערהייט אוו זיך פאַרענטפערען: גיי שוין גיי, ווָאס אים קען איינפאַלען... איר קענט דאָך משה׳קען מיט זיינע חכמות! כאוול ט׳ער בעסער גיין דאַוונען אַ מנחה... די ברעמל־קרעמערס פלעגען זיך האַלטען ביי די זייטען לאָכעדיג, קוקענדיג אויף דער נאָאיוועך, רויטלעדיג־פאַרשעמטער פייגעלען...

דערפאַר פלעגט מען זיך נוקם זיין אין משה׳קען, ווען זיין קראָם פלעגט זיין פול מיט קונים, אַז מען האָט ניט געקענט אַריינווַארפען אַ שפּילקע־קעפּעל. מען פלעגט אים אַריינשיקען גוים אוו גויעס, ווָאס פלעגען זוכען צו קויפען צווויי נאָדלען פאַר אַ גראָשען... אוו משה׳קע האָט אין זיין פאַרב־געשעפט קיין נאָדלען צו פאַרקויפען ניט געהאַט .אָבער ווען משה׳קע פלעגט זיך אַרומפאַרטיגען מיט זיינע קונים, פלעגט ער אַרויסגיין פון קראָם, זיך שטעלען אין מיטען די קראָמען, אוו פלעגט הויך אויסרופען: נו, בעלי־טובות מיינע! ווועמען קומט מעקלערייי פאַר די קונים פון נאָדלען ווָאס איר האָט מיר אַריינגעשיקט? דערביי פלעגט ער אַליין לאַכען גוטמוטיג, מיטלאַכענדיג מיט אַלע שכנים פון ברעמל — קרעמער ווָאס דאָס מאָל האָבען זיי אָפּגעטאָן משה׳קען אַ שפּיצעל.

אָבער משה׳קע האָט געהאַט אַ פיינעם, גוטען כאַראַקטער, אוו ווען אַ ברעמל־קרעמער האָט זיך געניטיגט אין אַ זשירע אויף אַ וועקסעל, פלעגט ער זיך וועגדען צו משה׳קען, וועלכער פלעגט זיך דערביי פאַרטראַכטען, וויסענדיג אַז זיין שכנ׳ס אונטערשריפט האָט ניט קיין סך ווערט, אוו ער ריזיקירט מיט זיין געלט, ווייל דער שכן, דער קרעמער, איז אין אַ שווערער פינאַנציעלער לאַגע, אוו ווער ווייס צי ער וועט קענען באַצאָלען... אָבער דאָך פלעגט משהקע ניט אָפּזאָגען אוו געבען אַ זשירע דעם אָרימען שכן, דעם קרעמער, ריזיקירענדיג אָפּט מיט עטליכע הונדערט זלאָטעס, ווָאס צווישען די ברעמל־קרעמער איז דאָס געווען אַ וואָשנע מטבע.

אין ראָג פון ברעמל, נעבען משה׳קעס פאַרב־געשעפט, איז געווען אַ קראָם פון שוסטערשע צודאָטען, ווָאס איז געפירט געווָארען מיט ערנסט אוו ווירדע פון ניט קיין יונג מיידעל מיטן פאַמיליע־נאָמען ליכטענשטיין. די מיידעל האָט זיך גאָרניט אַריינגעפאַסט אין ברעמל...אַן אינטעליגענטע, גוט־דערצויגענע מיט פיינע, איידעלע מאַניערן, מיט אַביסעל בילדונג אוו פיינעם האַלטען זיך, פלעגט זי זיך האַלטען אָפּגעזונדערט אוו אינערליך שטאַרק געליטען, ווָאס האָבענדיג אַ קרעמעל פון שוסטערשע צו דאָטען, קומט איר אויס צו האַנדלען מיט שוסטערס, פאָפּוטשע־מאַכער (ביליגע טוכענע שיך) מיט אייגפאַכע רויע מענטשען, פראָסטע אין באַנעמונג, אָדער פאַרגרעבטע פויערים, ווָאס פלעגען אַריינקומען מיט שטיוועל באַשמוצט מיט מיסט, אָפט איר גראָב באָהאַנדעלט, פון ווָאס זי האָט שטאַרק געליטען, אָבער האָט עס ניט אַרויסגעוויזען. שפּעטער האָט זי חתונה געהאַט מיט אַן אייר־דעלען שיינעם מאַן, אַ טוך־פאַבריקאַנט מיטן נאָמען פרידמאַן, ווָאס ליידענדיג אָפּט פון די קריזיסען אין דער טעקסטיל־פאַבריקאַציע, איז ער געווען צופריידען פון דער פרוי׳ס זיכערער עקזיסטענץ אוו פלעגט איר אַרויסהעלפען אין קראָם. זיי זיינען ביידע געווען אַ פּאָר איידעלע, דערצויגענע מענטשען, ווָאס זיינען שוין געווען אַביסעל צו שטייף אוו זיך ניט געמישט מיט די שכנים, אָבער דאָך זיינען זיי געווען רעספּעקטירט אוו באַליבט. דאָס איז געווען כמעט דער גרונט־שטריך פון ברעמל, ווָאס קיין שום גאווה האָט ניט עקזיסטירט צווישען די קרעמער. כאָטש אייניגע זיינען געווען רייך אוו די אַנדערע ביטערע קבצנים, זיינען די באַציאונגען דאָך געווען האַרציגע אוו פריינטליכע, אפילו צווישען די קרעמער ווָאס האָבען געהאַנדעלט מיט די זעלבע סחורות, געווען קאָנקורענטען. האָבענדיג נאָענט די קרעמלאָך איינער פון צווייטען. כאָטש ס׳איז אָנגעגאַנגען אַ שטילע קאָנקורענץ, האָט עס אָבער ניט געשטערט צו דער פריינטשאַפט אוו האַרציקייט פון איינעם צום צווייטען, ממש ווי איין גרויסע, פאַרצווייגטע, פאַרשיידענאַרטיגע משפּחה...

איינע פון די מערקווירדיגסטע טיפּען אין ברעמל איז געווען „די קוליאָווקע". זי האָט געהאַט אַ רייך גאַלאַנטעריי־געשעפט, ווָאס זי האָט געפירט צוזאַמען מיט איר טאָכטער און איידעם. „די קוליאָווקע" איז געווען אַ קורצע, דיקע, בריייטע אידענע, מיט אַ געוואַלדיגער אַגרעסיווקייט אוו אייזערנעם ווילען. אָט די אידענע האָט געפירט איר געשעפט מיט אַ פעסטער האַנט. די טאָכטער אוו איר איידעם האָבן רואיג אויסגעפאָלגט אירע באָפעלען. די טאָכטער, אַ שטילע רואיגע פרוי, אוו דער איידעם — אַ געווועזענער ישיבה־בחור — האָבען געציטערט פאַר איר קוק.

די סיסטעם פון פאַרקויפען ווָאס „די קוליאָווקע" האָט אייגעפירט, איז געווען באַזירט אויף איר פעסטען כאַראַקטער, ווָאס אין אַמעריקע רופט מען עס אַ מענטש ווָאס אָנערקענט נישט

„ניין" פאַר אַן ענטפער... זי האָט געמוזט שטענדיג אויספירן, האָבען דאָס לעצטע וואָרט. זי פלעגט זיצען ביי די טירלאַך פון איר קראָם, און אינעווייניג האָבען די טאָכטער און איידעם זיך געדונגען מיט די קונים, וואָס האָבען, וויסענדיג אַז מען פרעגט איבער דאָפּעלט, פאַרגעלייגט אַ העלפט, און געשריגען אויף פּויליש:

— אַ פּאַלאווא ניע כצעטשע? (אַ העלפט פון פרייז ווילט איר נישט?). עס פלעגט דערביי אָנגיין אַ דינגענישׂ: איינער פלעגט איבערשרייען דעם צווייטען; די קרעמער פלעגען אַריינווארפען העברעאישע ווערטער איינער דעם צווייטען — „אַ מכה דעם ערל, גיב אים בחינם... אַנדערש וויל ער נישט". מען פלעגט זיך פליאַסקען איבער די הענט, און דער קונה פלעגט זיך לאָזען צום טיר, מאַכענדיג כלומרשט דעם אַנשטעל אַוועקצוגיין — אַ מין פּאַליטישער נערווען־קריג אויף אַ פּרימיטיוון אופן... און טאַקע מערסטענטייל וועלען אַוועקגיין צו אַ צווייטען קאָנקורענט, אויסטאָפּענדיק אַלע סחורות און אַוועקנעמענדיג אַ סך צייט און ווידער וועלען אַרויסגיין פון קראָם — אָבער נישט ביי „דער קוליאַווקע", נישט ביי מאָטיען!... ביי איר פלעגט אַ קונה ניט קענען אַרויסגיין פון קראָם סיידען ער פלעגט עפּעס קויפען... די טאָכטער אָדער איידעם פלעגט אַ ווינק טאָן צו „דער קוליאַווקע", אָבער זי פלעגט האַלטען דעם קאָפּ אויסגעבויגען צו זען וואָס עס טוט זיך אין קראָם. און ווען אַ קונה פלעגט זיך וועלען אָפּטראָגען פון קראָם ניט קויפענדיג, פלעגט „די קוליאַווקע", זיצענדיג לעבען די טירלאַך, געבען אַ צי אויס איר לאַנגע קוליע איבער דער גאַנצער בריט פון טירעל, נישט לאָזענדיג אַרויסגיין, און אַריינטרייבען צוריק דעם קונה אין קראָם... טרייבענדיג דעם קונה צוריק אין קראָם, פאַרשפּאַרענדיג מיט דער קוליע דעם אַרויסגאַנג, פלעגט דעם קונה מיאוס ווערען און ער פלעגט שוין עפּעס קויפען... הכלל, פון „דער קוליאַווקעס" קראָם איז מען שוין מיט ליידיגס ניט אַוועקגעאַנגען...

„די קוליאַווקע" איז געווען קאַלט און שטייף אפילו צו אירע שכנים. כאָטש זי איז אפשר ניט געווען קיין שלעכטע, אָבער אַ גרויסער דעספּאָט. מיך האָט זי נישט געקענט דולדען, ווייל אויך איך האָב איר ניט געקענט פאַרטראָגען, מחמת קרעמער מיט אַזא סוחרישער עטיק פאַרשאַפען ניט קיין כבוד. דערוויסענדיג זיך אַז איך לערען זיך די ענגלישע שפּראַך אויף אַוונטקורסען אין תחכמוני, אין בית־ספר גבוה, האָט זי מיר געקרוינט מיטן נאָמען „ענגלענדער". ווען זי רופט מיר „אַמעריקאַנער" וואָלט זי גיכער געטראָפען... זי איז אויך געווען אין כעס אויף מיר פאַרוואָס איך האָב זיך אָנגענומען פאַר דער אידעלער מושקע גרינשטיין, ווייל „די קוליאַווקע" האָט מיט געוואָלד פאַרדעקט מיט איר טיר מושקעס קרעמעל, וואָס האָט זיך געגרעניצט מיט איר קראָם... עס האָט געמוזט זיין „דער קוליאַווקעס" טיר פון דרויסען, ניט אַנדערש. איך פלעג זיך אָננעמען פאַר מושקען און איבערלייגען מושקעס קליינע טיר איבער „דער קוליאַווקעס" קראָם־טיר, ווייל „די קוליאַווקע" האָט געהאַט אַ גרויסע קראָם, און מושקע — אַ קליין קרעמעל, אָבער „די קוליאַווקע", פאַכענדיג מיט דער קוליע צו מיר, פלעגט צוריק איבערלייגען די טיר פון איר קראָם איבער מושקעס טירעל...

מושקע פלעגט ווינקען צו מיר, איך זאָל נישט מאַכען קיין עסק, זיך ניט אָננעמען פאַר איר, אָבער מיין אייביגע בונטאַריש־קייט געגען עוולה׳ס האָט ניט געקענט פאַרטראָגען קיין אונטערטעניקייט פון דער אידעלער מושקע געגען דער עזות פון דער דעספּאָטישער „קוליאַווקע"...

דאָס זיינען אָבער געווען איינצעלנע פאַלען. מערסטענטייל האָבן די ברעמל־קרעמער געלעבט צווישען זיך אין אויסערגעווינליכער אחדות, זיך געהאָלפען איינער דעם אנדערן מיט גמילת חסדים, געפּרייט זיך צוזאַמען אויף ברית׳ן, תנאים און חתונות, און געטרויערט אויף פאַמיליע־אומגליקען אָדער אויף לוויות. עס זיינען געווען רירענדע מאָמענטען פון אידישער גוטסקייט, געגענזייטיגער הילף, מיטגעפיל בעת אַן אומגליק, אינטערעסירענדיג זיך מיט לייב און לעבען איינער אין צווייטען. דאָס האָט פאַרבונדען די גרויסע משפּחה ברעמל־קרעמער ווי געטרייע און האַרציגע שכנים, וואָס איז אַזוי סימפּטאָמאַטיש פאַר יענער צייט, יענעם סאָרט אידען, וואָס זיינען אַזוי אומברח׳מנות׳דיג פאַרשוואַרצטען געוואָרען, אויסגעקוילעט געוואָרען און פאַרשוואונדען אין דער אייביקייט; אַ סאָרט אידען, וואָס זיינען אַ זעלטענהייט, אַ שטיק לעגענדע איז פאַרשוואונדען מיט יענעם דור, דעם דור פון אידישער אחדות, גוטסקייט און הויכער עטיק פון ליבשאַפט, וואָס דאָס איז די הויפּט־זאַך אין לעבען; גוטסקייט און ליבשאַפט איז די ריינסטע, אויפריכטיגסטע טייל פון רעליגיע; אָן דעם איז רעליגיע פאַלשקייט און היפּאָקריטסטוואָ...

דער דיכטער

פון חנה בושעל־סאָלאָוו

צי קען ווער טרערען קלייבן,
און די טרערען פאַרשרייבען,
וואָס קומט פון טיפען געמיט,
און פלעכט זיך ווי אַ ליד?...

און אויף די איינזאַמע וועגען,
ווער קומט דעם דיכטער אַנטקעגען?
נאָר אייגענער שאָטען,
וואו געגאַנגען, געטראָטען!...

אַז ווי דער אָדלער אויפן בוים,
אַזוי דער דיכטער אין זיין חיים;
ציט זיך צום הימעל, צו זון —
צי וויסען מיר דערפון?

און אים באַגריסט דער ווינט,
אַ וואַלקענדעל קומט, פאַרשווינדט!
און אויף די איינזאַמע וועגען
באַגעגענט — האָגעל אַנטקעגען...

ביאַליסטאָק מיין היים

(צום 22-טן יאָרצייט זינט דעם אויפשטאַנד
פון ביאַליסטאָקער געטא)

פון סאָניאַ ראַפאַלאָווסקי
(סאַנטיאַגאָ, טשילע)

יעדער מענטש האָט ליב זיין היימשטאָט. דאָס איז אַ נאַטירליך, מענטשליך געפיל, אין וועלכען ס׳מאַניפעסטירט זיך דאָס פרימיטיווע צוגעבונדענקייט פון דער חיה צו דער ערד. יעדער איינער וואָס האָט פאַרלאָזען זיין געבורטס־אָרט, חלומט שטענדיג וועגען נאָכאָמאָל זען די גאַס, דאָס הויז וואו ער איז געבוירען געוואָרען, און די גליקליכע עפּאָכע פון זיין קינדהייט וועלכע איינגעהילט אין אַ פאַנטאַסטיש־פּאָעטישער פּראַכט. אין דעם רייכסטען פּאַלאַץ וועט אַ מענטש זיך ניט פילען אַזוי גוט ווי אין דעם באַשיידענעם און אפילו אָפּטמאָל אָרעמען שטיבעל, וואו ס׳זיינען אַזוי זאָרגלאָז געפלאָסען זיינע קינדער־יאָרען.

ס׳איז פאַראַן אַן אַלט־תלמודישער זאָג: „חן מקום על יושביו״ — יעדער אָרט פאַרמאָגט אַ באַזונדערען חן. ביי זיינע איינוואוינער. פאַר די ביאַליסטאָקער איז דער דאָזיגער שפּרוך אַמבעסטען צוגעפּאַסט: זייער שטאָט האָט אין זייערע אויגען אַלע חנ׳ען פון דער וועלט! מיר, וואָס האָבען פאַרלאָזען איראָפּע פאַר דער לעצטער בלוטיגער מלחמה, איז די דאָזיגע עפּאָכע פון אונזער קינדהייט פאַרבליבען נישט מער ווי אין זכרון. ס׳איז אָבער איבערגעבליבען טיף אין אונזערע הערצער אַ נאָגעדיגע בענקשאפט צו אַ פאַרגאַנגענער וועלט, וועלכע וועט זיך שוין מער קיינמאָל צוריק ניט אומקערען.

* * *

ביז דער לעצטער וועלט־מלחמה איז פּוילען געווען דער קולטור־צענטער פון וועלט־אידענטום. אין אירע שטעט און שטעטלעך האָט אינטענסיוו פולסירט דאָס אידישע לעבען; דאָס איז געווען אַ מעין המתגבר — אַ שפּרודעלדיגער קוואַל פון וועל־כען ס׳האָט אַרויסגעשטראָמט אידישע קולטור פאַר אַלע ריכ־טונגען אין דער וועלט, און די דאָזיגע קולטור־ענערגיע איז ניט געגאַנגען לאיבוד: די פאַרשפּרייטע און פאַרזייטע קערנער האָ־בען געגעבען זייער פרוכט. אין די אַמעריקאס, אין אויסטראַליע, אין דרום־אָפריקע און אין די סאָמע פאַרוואַרפּענסטעווינקלען פון דער וועלט געפינען זיך פויליש אידן; זיי געפינען זיך אויך אין אַן אָנגעזעענער פּראָפּאָרץ אין ישראל. זיי זיינען געווען אויף די קאָמפּס־פעלדער פון אונזער לאַנד און אויך דאָרט זיך אויסגעצייכענט.

צווישען אַלע פּוילישע שטעט טיילט זיך אויס אַ נאָמען: „ביאַליסטאָק״. איר געפינט אים אויסגעקריצט אויף שילדען פון לאַנדסמאַנשאַפטען און געדרוקט אויף טאַוולען פון ביכער און זשורנאַלען. דאָס איז אַ נאָמען, וואָס ווערט אַרויסגעזאָגט מיט רעספּעקט און ליבע. פאַרוואָס עפּעס דווקא ביאַליסטאָק? עס זיינען דאָך אין פוילען געווען אַ סך שטעט — גרעסערע אין שטח און רייכערע אין באַפעלקערונג! ביאַליסטאָק איז גראָד גע־וען אַ פּראָלעטאַרישע שטאָט — טאָ וואָס־זשע איז מיט איר פאָרט דער יחוס? זאָל עס זיין „לאָקאַלער פּאַטריאָטיזם?״ ניין! דאָ ליגט אַ טיפערער מאָטיוו: ביאַליסטאָק איז פון תמיד אַן געווען אַ פּעסטונג פון אידישקייט, פון קולטור; אַ באַריער געגען אַסי־מילאַציע. זי איז געווען דאָס וויגל פון רעוואָלוציאָנערן גייסט. די זעלבסטווירדע און מוט פון ביאַליסטאָקער זין האָט מיט אום־געזעענער העלדישקייט אָפּגעשטויסען די פּאָגראָם־כוואַליע.

צווישען אירע אַלטע מויערן איז געבוירען געוואָרען דער ווידערשטאַנד; דאָרט האָט זיך אָנגעצונדען דער פייער פון דעם אידעאַלאָגישען קאַמף. ביאַליסטאָק איז אויך געווען אַ אַרבעטס־זאַמע שטאָט. די פראָדוקציע פון אירע פאַבריקען האָט דער־גרייכט די ווייטסטע לענדער. אָבער די אַרבעט האָט ניט פאַר־שלונגען אינגאַנצען אירע זין און טעכטער. זיי האָבען זיך אויך פאַרנומען מיט שאָפען קולטור־ווערטען און קעמפען פאַר זייערע אידעאַלען. די שטאָט איז פול געווען מיט ביידע: מיט פּאָב־ריקס־רויך און מיט פּאָליטישער אַקטיוויטעט. דער פּאָליטישער קלימאַט אין ביאַליסטאָק איז געווען אַ „טראָפּישער״ — ער האָט פרי רייף געמאַכט די יוגענט. אין די אַמעריקאַנער לענדער, למשל, רעדען די אינגלאַנד פון „פוטבאָל״ און די מיידלעך וועג־גען „מאָדעס״. אין יענער אַלטער שטאָט אָבער איז דער אידע־אַלאָגישער קאַמף געווען „דאָס טעגליכע ברויט״ פון דער יו־גענט... די אידעאַלאָגיעס זיינען נישט געווען פאַר דער ביא־ליסטאָקער יוגענט בלויז אַן אַבסטראַקטע פילאָזאָפיע — פאַר זיי איז דאָס געווען דאָס געוואָר צום קאַמף פאַר אַ בעסערען מאָרגען, די שטרעבונג צו אַ שענערער וועלט, די ליבע צו פרייהייט און גערעכטיקייט. דאָס איז געווען אַ נאַטירליכער דראַנג אין קאַמף פאַר דער עקזיסטענץ. ס׳איז פשוט געווען אוממעגליך צו שטיין אין אַ זייט. דער שטראָם האָט אַלעמען מיטגעריסען. אין לויף פון אונזער געשיכטע האָבען גרויסע אידישע מאַסען געוואָג־דערט פון לאַנד צו לאַנד און צוזאַמען מיט זיי האָט אויך אי־בערגעוואַנדערט דער קולטור־צענטער פון דער אידישער וועלט.

אונזער סימבאָלישע הויפטשטאָט איז פון תמיד אַן געווען ירושלים, אָבער אין דער רעאַלער ווירקליכקייט האָט זיך אונזער קולטורעלע אַקטיוויטעט קאָנצענטרירט אין געוויסע גלות־צענ־טערן וואו די אויסדערווויילטע גייסטער פון צווישען אונז פלעגען אויספורעמען די נאַציאָנאַלע, קולטורעלע און אַרטיסטישע אוצ־רות אונזערע. אָט־די פעסטונגען פון אידישקייט זיינען אייניע נאָך די אָנדערע געפאַלען און צעשטערט געוואָרען דורך די כוואָ־ליעס פון שנאה וואָס האָבען אונז שטענדיג ארומגעריסן.

אָט דערפאַר איז אַזוי ווייטאָגליך די טראַגישע ווירקליכ־קייט: דאָס ביאַליסטאָק פון אַמאָל עקזיסטירט שוין, צום באַ־דויערן, נישט מער. אָבער איין טרייסט האָבען מיר — אויב עס קען בכלל זיין אַ טרייסט אין אַזאַ אומבאַשרייבליכען אומגליק — דער פלאָם פון ביאַליסטאָקער גייסט האָט אויפגעפלאַקערט דעם פייער אין די הערצער פון אירע זין און טעכטער. דאָס האָבען מיר אַרויסגעזען ביים אויפשטאַנד אין ביאַליסטאָקער געטא, ביים בלוטיגען קריג אין ישראל, וואו זיי האָבען זיך אויסגעציי־כענט מיט זייער העלדישקייט און מוט. די נעמען פון די גרויסע זין פון אונזער שטאָט פילען אָן מיט שטאָלץ דאָס הארץ פון יעדען ביאַליסטאָקער: הרב ר׳ שמואל מאָהילעווער, דער אַרכע־אַלאָג פּראָפעסאָר סוקעניק, פּראָפעסאָר זאַמענהאָף, דער דיכטער סעגאַלאָוויטש, דר. כאַזאַנאָוויטש, דר. שאָשקעס און, יבדל לחיים, יגאל ידין, דער העלדישער קאַמאַנדאַנט פון „הגנה״ אין ישראל, און נאָך אַנדערע. אויך אויפן געביט פון הילפס־טעטיקייט צייי־כענען זיך אויס אונזערע בריידער וואָס געפינען זיך אין אַלע תפוצות: אין נאָרד־אַמעריקע, אויסטראַליע, אַרגענטינע, אורו־

פון ביתר ביז וואַרשע

(אין אָנדענק פון די העלדישע קדושים אין די וואַרשעווער און ביאַליסטאָקער געטאָס)

פון **יצחק אייבראַמסאָן**

א לאַנגע קייט פון אידישער גבורה
ביי העלדישע קדושים געשמידט,
א קייט פון באַהעפטע גייסטיגע רינגען —
פון ביתר ביז ביאַליסטאָק זיך ציט.

יעדער רינג — א שמשון־כח:
א בר־כוכבא, א רבי עקיבא,
א בר גיורא, א העלד פון מסדה —
תלמידים פון בר יוחאי׳ס ישיבה.

לאַנגער און שטאַרקער איז די קייט געוואָרען
וועגן פון די פערציג טויזענט מאַרטירער
אין וואַרשע, האָבען זייער פאַלק׳ס כבוד פאַרטיידיגט
קעגען די ברוטאַלע נאַצישע „פירער".

אין פאַרפעסטיגטע קעלערס, ביי אָרימע טישען,
ביי א שיין פון א פאַרווײַנט ליכט,
טיף פאַרטראַכטע גיזעסען זיינען זיי
און דעם סדר שטיל אָפּגעריכט.

מיט כוונה געזאָגט „עבדים היינו"
און געווארט פאַר דער שעה, לויט דעם פּלאַן.
פּלוצלונג זיך הערט א באַפעלענדער קול:
„רבותינו, הגיע זמן!"...

מיט ליפּען פאַרשמאַכטע זיי זופּען דורשטיג
אין זיך די כוסות פון נקמה,
און מיט ברוסטן אָנטבלויזטע, פאַר׳שיכורט׳ זיי לויפען,
אָן וואָפען, צו האַלטן מלחמה.

מיט מוט מאַקאַבייער צום שונא זיך רייסען,
צו דער געטאָ׳ס פאַרשלאָסענער וואַנט,
ווי אין מצרים, אַמאָל, פאַר פרייהייט צו קעמפען
און אַראָפוואַרפען פון קנעכטשאַפט די שאַנד.

און די וואַנט פון דער געטאָ, ווי יריחו׳ס אַמאָל.
אין שטיקער זי ווערט צעבראָכען,
און הונדערטער נאַצים, ווי הינט אויף די גאַסען,
ליגען צעשאַסען, צעשטאָכען.

פאַרשריבען וועט ווערען פאַר דור־דורות
זייער קאַמף ביז עלית נשמה,
ווען פאַר זעקס מיליאָן פאַרפיניקטע אידען
געגומען זיי האָבען נקמה.

ניט ספירה־טעג, פון קלאָנג און טרויער,
וועלן זיין זייערע טעג פון שטרייט,
נאָר צוויי און פערציג טעג פון זכרון
פון גרויסען נצחון באַדייט.

ניט יאָרצייט־ליכט פאַר זיי וועלען שטעלען
די צוקונפטיגע אידישע דורות,
נאָר „מאַקאַבייער־ליכט" צינדען זיי וועלען
מיט ברכות אין גאַלדענע מנורות.

ניט אומזיסט, קדושים פון וואַרשע,
אייערע לעבענס האָט איר פאַרלאָרן;
שטייט אויף פון אייערע קברים, טוט נאָר א קוק
וואָס פון די נאַצים איז געוואָרן!

איבערגעלעבט האָט „ישראל סבא"
זיינע שונאים, די אַלטע און די נייע,
א פאַלק א שטאַלצע צוריק איז געוואָרן
מיט לאַנד, אָן אייגענס, א פרייע.

אונטער א בלוי מזרח־הימל
פלאַטערט א בלוי־וויסע פאָן,
און ליבלאָך באַגריסט טויזענטער עולים
טאָג־טעגליך וואָס קומען דאָרט אָן.

און טאָג נאָך טאָג גרעסער און שענער
וואַקסט ישראל׳ס באַנייט לאַנד,
איבער צוויי מיליאָן אידען לעבען דאָרט איצט
באַשירעמט פון שפאָט און פון שאַנד.

* * *

די קייט פון ביתר ביז ביאַליסטאָק
פון גייסטיג־געשמידטע רינגען;
צעברעכען א קייט אַזעלכע
איז ביז איצט נאָך קיינעם געלונגען.

גוואַי און ישראל, וואו זיי שטרעקען אויס א ברידערליכע האַנט צו אונזער ביאַליסטאָקער שארית־הפליטה. ס׳איז א זכיה צו זיין א ביאַליסטאָקער, אָבער גלייכצייטיג אויך א גרויסע אחריות! ווייל א „ליבע" וואָס איז בלויז א פלאַטאָנישע קען ניט ברענגען קיין פרוכטען... אונזער ליבע און בענקשאַפט מוז געפינען א פאַזיטיוון און פרוכטבאַרען אויסדרוק, באַזונדערס אין די אַמע־ריקאַנער לענדער, וואו דער שטראָם פון אַסימילאַציע וויל אונז אָפּשוועמקען און אָפּפרעמדען פון אונז אונזער יוגענט. מיר, ביאַ־ליסטאָקער, מוזען דעריבער ממשיך זיין די טראַדיציע פון אונ־זער שטאָט וועלכע איז תמיד געווען א פעסטונג פון אידישקייט. אונזער קלינגענדיגער ביאַליסטאָקער אידיש האָט פאַרבונדען דורות גאַנצע אין משך פון יאָרהונדערטער. איצט מוזען מיר זאָרגען דערפאַר אַז די „גאָלדענע קייט" זאָל זיך וויטער ציען. יעדער בוך, יעדע צייטשריפט וואָס ווערט אַרויסגעגעבען אין אידיש, איז נאָך א רינגעלע אין דער דאָזיגער קייט. די קולטור־אוצרות וואָס ווערען געשאַפען דורך די ביאַליסטאָקער אין דער גאַנצער וועלט איז דער שענסטער, לעבעדיגער מאָנומענט פאַר אונזער מאַרטירער־שטאָט, וואָס מיר דערמאָנען מיט וויטאָג און יראת־הכבוד צום 22־טען יאָרצייט פון אויפשטאַנד אין דער ביאַליסטאָקער געטאָ.

דער לעצטער דאָקומענט פון דער לעבעדינער ביאַליסטאָקער קהילה

פון מרדכי וו. בערנשטיין

איידער איך קום צום „דאָקומענט", וועגען וועלכען איך וויל דערציילען, ווילט זיך זאָגען אַ פּאָר וועגען דעם ווי אַזוי ער איז געקומען אין מיינע הענט.

הונדערטער שטעט און שטעטלעך (און אפשר טאָקע טויזענטער) פון „יענער זייט" האָבען זיך אין משך פון לעצטען יאָרהונדערט „אַריבערגעטראָגען" דאָ אין דער „נייער היים". אָנגעהויבען פון יחידים, געטריבענע פון נויט, פון פּאָליטישע רדיפות, ביז גרופען געלאָפענע פון דער אימה פון פּאָגראָמען, אַנטרונענע פון גזירות און עקסצעסען — ביז דעם לעצטען, דעם טאָטאַלען חורבן.

כמעט אַלע געקומענע צו אַ זיכערן ברעג, האָבען געפֿרואווט צוריק אויפבויען — אין מיניאַטור, סימבאָליש, זייער פאַרלאָרענע היים. פאַראיינען, אָרגאַניזאַציעס, אינסטיטוציעס, אַנשטאַלטען, וואָס זאָלען טראָגען דעם נאָמען פון זייער היימשטאָט און וועלכע זאָלען אויבערגעהאַלטען דעם אָנדענק פון זייערע פֿרומע, ברייטהאַרציגע אָפּערטע. אַפֿילו אין דער ווייטסטער גלות האָבען זיי אויפגעבויט בתּי־כּנסיות, בתּי־מדרשים, בתּי־חולים, בתּי־עולם, בתּי־יתומים, בתּי־נדחים, בתּי־מלוה, בתּי־גמילות־חסד, בתּי־ספר, ביבליאָטעקן, מוזיי, ארכיוון, מוסדות פון אַלע מינים, פון אַלע סאָרטן, פון אַלע גרייסן, פון אַלע מעגלעכקייטן.

כמעט אַלע געקומענע צו אַ זיכערן ברעג, האָבען געפֿרואווט צוריק אויפבויען — אין מיניאַטור, סימבאָליש, זייער פאַרלאָרענע היים. פאַראיינען, אָרגאַניזאַציעס, אינסטיטוציעס, אַנשטאַלטען, וואָס זאָלען טראָגען דעם נאָמען פון זייער היימשטאָט און וועלכע דער אייבערגעהאַלטענער זכר פון דעם וואָס איז שוין דאָרטען נישטאָ.

ביאַליסטאָק איז אייניע פון די טויזענטער. אָבער מיר זיינען עדות, ווי הונדערטער נעמען פון שטעט און שטעטלעך, וועלכע האָבען שוין געהאַט דאָ זייער סימבאָלישען „נאָכוואָקס", זיינען אַוועק אין דער פאַרגעסענקייט.

אָט איז מיט העכער 25 יאָר צוריק דערשינען אין ניו־יאָרק אַ זייער וויכטיגער זאַמלבוך „די אידישע לאַנדסמאַנשאַפּטען פון ניו־יאָרק", אַרויסגעגעבען פון י. ל. פּרץ שרייבער־פאַראיין. אין דאָזיגען זאַמלבוך געפינען זיך נעמען פון עטלעכע טויזענט אַרגאַניזאַציעס, פאַראיינען, קלובען וכדומה, וועלכע טראָגען די נעמען פון אידישע שטעט און שטעטלעך.

היינט, 25 יאָר שפּעטער, זיינען די שטעט און שטעטלעך דאָרטען אָפּגעווישט געוואָרען (די שטעטלעך — זייער הייזער און גאַסען — זיינען פאַראַן, נאָר די אידען זיינען אויסגעקוילעט געוואָרען; אָן דאָ איז אויך זייער זכר פאַרווישט געוואָרען; זיי האָבען אויפגעהערט צו עקזיסטירען.

ביאַליסטאָק איז אין דעם פּרט אַן אויסנאַם, כמעט אַן אוניקום. ס׳איז ניט מיין ציל צו דערציילען וועגען די אויפטוען, די פונדאַמענטאַלע אַנשטאַלטען, וואָס ביאַליסטאָק האָט אין ניו־יאָרק אויפגעבויט. איך דאַרף אָבער, אין שייכות מיט דער טעמע פון היינטיגען אַרטיקעל, צוגעבען, אַז אויסגעפונען זיך האָט דער „דאָקומענט" אַדאַנק אַ נייער אינסטיטוציע, וואָס ווערט איצט אויפגעשטעלט אין דעם, איבער גאָר דער וועלט בארימטן, ביאַליסטאָקער צענטער, וואָס הויבט זיך אַרויס אויף איסט בראָדוויי, פון צווישען די מאָדערנע קאָאָפּעראַטיוון הייזער, וואָס זיינען אַרום דעם „צענטער" אויפגעבויט געוואָרען.

אין דעם דערמאָנטען ביאַליסטאָקער צענטער הויבט זיך אָן שאָפען אַ ספּעציעלער ביאַליסטאָקער אַרכיוו, מוזיי און ביבליאָטעק, וואו עס זאָל צונויפגעקליבען ווערען די גייסטיגע ירושה פון דער פאַרשוינטענער ביאַליסטאָק פון דאָרטען; אָן אָרט, וואו אַלע שאָפונגען, וואָס זיינען פאַרבונדען מיט דעם אידישען לעבען פון יענעם ביאַליסטאָק, זאָלען דאָ אָפּגעהיטען ווערען. ניט נאָר ווי רעליקוויעס, ניט נאָר ווי רעשטלאָך פון אַ פאַר־שוואונדענער וועלט, נאָר טאָקע כדי די יונגע ביאַליסטאָקער דורות זאָלען קענען זען און זיך דערוויסען וואָס עס איז געווען ביאַליסטאָק, וואָס מיט איר גרויסען זיך זייערע עלטערן און זיידעס, וואָס פון איר ווערען געזונגען לידער.

ווערט איצט אין ביאַליסטאָקער צענטער געזאַמעלט דער מאַטעריאַל — ביכער, זשורנאַלען, פאָטאָגראַפיעס און אויך גאָר אַלטע, אויף פּאַרמעט געשריבענע דאָקומענטן, געפינען זיך זאָכען וואָס מיט זייער אָריגינאַליטעט רופען זיי אַרויס התּפּעלות — זיי זיינען פשוט אוניקומס. וועגען איינעם אַזאַ אוניקום־עקזעמפּלאַר דערצייל איך דאָ טאָקע.

אַרויסגעבער: אָנפֿאַנגיטקע ליי־קאָסע בייס קרייז־סוחרים פּאַריין

(פאַקסימיליע פון שער־בלאַט)

וויזיט מיר פריינד דוד סאָהן, איינער פון די אומדערמידליכסטע אויפהאַלטער און אָפּהיטער פון יענער ביאַליסטאָק אין דער נייער היים, די עקספּאַנאַטען וואָס ווערען געגרייט פאַר דער ביבליאָטעק און אַרכיוו און צווישען זיי טיילט זיך אַרויס אַ דין ביכעל — אייגענטליך איז עס גאָר ניט קיין ביכעל אויך, עס איז אַ „קאַלענדאַר אינפאַרמאַטאָר" פון ביאַליסטאָק פאַרן יאָר 1939.

טאָ וואָס־זשע פאַר אַ ווערט האָט עס אַ קאַלענדאַר פאַר אַזאַ אינסטיטוציע וואָס דאַרף פאַראייניגען די פאַרשניטענע עיר ואם בישראל ביאַליסטאָק?

וויזיט זיך אַרויס, אַז דער אופן ווי דער „קאַלענדאַר אינפאָרמאַטאָר" איז צונויפגעשטעלט געוואָרען, זיין אינהאַלט, פאַרוואַנדעלט אים אין אַ זכרון־דאָקומענט פון דער פאַרטיליגטער ביאַ־

ליסטאָק. עס איז דער לעצטער אידישער דאָקומענט ערב דער שחיטה פון דער אידישער ביאַליסטאָק.

עס איז טאַקע דאָרטען פֿאַראַן אַ קאַלענדאַר פֿאַרן יאָר 1939 און 1940 (זיך פֿאַרגרייט מיט אַ יאָר פֿאָראויס), אָבער ביז דעם קאַלענדאַר זיינען פֿאַראַן 72 זייטען מיטען טייל „אינפֿאָרמאַטאָר", וואו עס ווערט פֿאַרגעשטעלט וואָס עס איז דאָן, ערב דעם היטלער־סטאַלין־חורבן, געווען דאָס אידישע ביאַליסטאָק.

ווי דער אַרויסגעבער ווערט אָנגעגעבען: „אָנפֿראָצענטיגע לייַ־קאָסע ביים קרייז־סוחרים פֿאַראייַן". פֿאַראָנטוואָרטליכער רע־דאַקטאָר איז אידעל גורעוויטש, וועלכער איז געווען דער ביוראָ־לייטער פון דער דאָזיגער קאָסע.

אין אַריינפיר צו דער אויסגאָבע זאָגט די רעדאַקציע:

„צום ערשטען מאָל דערשיינט אין ביאַליסטאָק אַ קאַלענדאַר אינפֿאָרמאַטאָר פֿאַר האַנדעל, אינדוסטריע, האַנט־ווערקעריי און פרייַ פֿראָפעסיעס אין דער אידישער שפּראַך.

דער אויבענדערמאָנטען בוך איז אַ זאַמלונג פון די נויטיגסטע אינפֿאָרמאַציעס, וועלכע ס׳דאַרף באַזיצען יעדער„, וועלכער עס קומט אין באַרירונג מיט דעם ווירט־שאַפטליכען און קולטורעלען לעבען פון ביאַליסטאָק.

אונזער ׳קאַלענדאַר אינפֿאָרמאַטאָר׳ איז אַ בוך, וועל־כער דאַרף זיך געפּינען אין יעדער אינסטיטוציע, ביורא־קאָבינעט, ווערקשטאַט און געשעפט. ביי אַ געהעריגען באַנוצען זיך מיטן בוך, פֿאַרשפּאָרט מען זיך אַ סך צייט, ס׳איז אויך פֿאַראַן אַ געניע רשימה פון אַדוואָקאַטען, אינזשינערען, דאָקטוירים, צאָן־דאָקטוירים און אַלע הייל־אַנשטאַלטען.

מיר האָפֿען, אַז אונזער אויסגאָבע וועט ווי געהעריג אויפגענומען ווערען, נאָכמער וואָס איר פֿאַרקויף דאַרף מיטהעלפֿען צו פֿאַרשטאַרקען די פּינאַנסיעלע מעגליכקיי־טען פון אונזער אינסטיטוציע — די הילפֿס־לייַ־קאָסע ביים סוחרים־פֿאַראייַן אין ביאַליסטאָק".

די רעדאַקציע שרייבט אין איר אויפֿקלערונג, אַז דאָס איז צום ערשטען מאָל. ליידער איז עס אויך געווען צום לעצטען מאָל...

די אַרויסגעבער האָבען געוואָלט, אַז די וואָס קומען אין באַרירונג מיט ביאַליסטאָק זאָל זיי זייַן לייכטער זיך אָריענטירען „ווער איז ווער", „וואָס איז וואָס" און „וואו איז וואו". ליידער איז דער אינפֿאָרמאַטאָר דער וויכטיקסטער, דער אינציקער מקור וועט, וואָס און וואו ס׳איז געווען און פֿאַרטיליגט געווָארען אין ביאַליסטאָק. זיי, די טוער פון דער אָנפֿראָצענטיקער לייַ־קאָסע, האָבען זיך דאָן ניט פֿאַרגעשטעלט, אַז דאָס שטעלען זיי דאָן אַ קאָלעקטיוו מצבה נאָך די אַלע אינסטיטוציעס, אונטער־נעמונגען, בראַנזשעס, יחידים און אָרגאַניזאַציעס, וואָס זיי רע־כענען אויס אין זייער „קאַלענדאַר אינפֿאָרמאַטאָר".

לאָמיר טאַקע מאַכען אַ גאָר קלייַנע עקסקורסיע איבער אַ טייל פון ינהאַלט פון ביאַליסטאָק, מיר וועלען גיין מיטן סדר פון די זייטלעך פון אינפֿאָרמאַטאָר, וועלכער איז איצט אין דער בחינה פון אַ „טורעסטען־וועגווייזער" איבער אַ פֿאַרשוואונדענער לאַנד־שאַפט.

ווערט אָנגעהויבען דער אינפֿאָרמאַטאָר מיטן קרייז־סוחרים־פֿאַראייַן, זיין אַדרעס און זייַנע טוער; פֿאַרוואָלטונג, ראַט, רעווי־זיאָנס־קאָמיסיע, שייד־גריכט — העכער פּופּציג פֿערזאָן. היינט לייַענט זיך עס ווי אַ קדושים־רשימה... נאָך דעם קומט די אָנפֿראָצענטיגע לייַ־קאָסע, אויך מיט אירע טוער.

וועגען דער אידישער קהילה, אַדרעס, טעלעפֿאָנען און די עלף (11) אָפּטיילונגען פון דאָזיגען אָרטיגען אידישען פֿאַרלאַ־מענט.

נאָך דער אָפּטיילונג וועגען די מלוכה׳שע, שטאָטישע און אַנדערע אָפּיציעלע אַמטען, קומען מיר צו יענעם טייל, וואָס דערציילט מיט וואָס האָבען זיך באַשעפטיגט די ביאַליסטאָקער אידען.

אויפן ערשטען אָרט זיינען די פרייַע פֿראָפעסיעס. אָנגעגע־בען ביי יעדען חוץ דעם נאָמען אויך אַדרעס און טעלעפֿאָן, גייַען לויטן סדר: אַדוואָקאַטען, אַרכיטעקטען און אינדזשינערען, דאָק־טוירים, אינערליכע, אויגען־קראַנקהייטען, אויערען־נאָז־האַלז, אוראָלאָגיע, באַקטעריאָלאָגיע־אַנאַליזען, געריכט־מעדיצין, וועַ־נערישע־הויט־געשלעכט־קראַנקהייטען, כירורגיע, לונגען קראַנק־הייטען, מאָגען־לעבער־קראַנקהייטען, כירורגיע, לונגען קראַנק־הייטען, קינדער־קראַנקהייטען, רענטגענאָלאָגיע, צאָן־דאָקטוירים, צאָן־טעכניקערס, פעלדסשערס, אָקושערקעס. צוזאַמען האָט דער דאָזיקער טייל העכער 200 נעמען.

גאָר באַלערנדיג איז דער אָפּטייל: געזעלשאַפּטליכע אינ־סטיטוציעס. מיר האָבען דאָ ממש אַ רעגענבויגען פון אונזערע אָרגאַניזאַציעס און פֿאַראייַנען, מיט זייערע אַדרעסען. כדאי אויס־רעכענען אַ טייל פון זיי:

„אָרט", „טאָז", „יעאָס", „צענטאָס", „עזרה", „מושב זקנים", „מרפּא", „שלום־עליכם ביבליאָטעק", „פרויען־שוץ", „הקדש", „צדקה גדולה".

דערוויסען מיר זיך אויך, אַז דאָן זיינען אין ביאַליסטאָק דערשינען פֿיר אידישע צייטונגען: „אונזער לעבען", „אונזער ביאַליסטאָקער עקספּרעס", „גוט מאָרגען", „נייַע ביאַליסטאָקער צייטונג".

אימפּאָזאַנט איז די רשימה פון אידישע שולן און גימנאַזיעס, אָנהויבענדיג פון דער אידיש־וועלטליכער „צישאָ", העברעאישער „תרבות", פרומער „אָגודת ישראל" און די פֿריוואָטע שולען.

פֿאַר אונזערע פֿאָרשערס וועגען אידיש־ווירטשאַפטליכער סטרוקטור גיט אַן אויסערגעווײנליכען וויכטיגען מאַטעריאַל די רשימה פון אידישע אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען, וואָס גייט לויטן אָלף־בית פון די בראַנזשעס. ביי יעדער בראַנזשע איז אָנגעגעבען דער אונטערנעמער און אַדרעס. הכלל, אידען האָבען געהאַט די פּאָלגענדיגע אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען (אין קלאַ־מערן די צאָל אויב מער ווי איין):

אָפּרעטור־טעקסטיל (16), אייזען־גיסעריען (4), אָפּצאָסען־פּאַבריק, אָליאַרניע (2), אייזען־שמירעכץ, בעטאָגען, בוי־אונ־טערנעמונגען (3), ברויזען און סאָדע־וואָסער (6), באַק־פֿראָשקעס (4), בערעטען, גלאָז, גילזען, דיקטען (2) וואָגען און געווויכטען, וויין (2), וואָטע און וואָטאָלין (12), זייף (3), זשיראַנדאָלען, זאָקען, טאָפּעטען, טראַנספּאָרמאַטאָרען, טעקסטיל־אייַלען און זייף (6), טריקאָטאַזש, טינט און קליי (2), טערפּענטין (4) טוך־עקספּאָרט (2), טוך־פֿאַבריקען (62), טאַרטאָקען (11) לאָנדווירטשאַפטליכע מכשירים (2), לעדער־פֿאַבריקען (22), ליכט (2), לינירערייַ, מעבעל (2), מילען (5), מיל־מאַשינען, מאַקאַראָנען, נעגעל (2), סטענגען (2), סאָק און עסיג (3), פילם־אַפּאַראָטען, פילץ און וואָילאָק (2) פלוש, פוץ־וואָל, פּאַפּעטיריע, ציגעלניעס (3), קינ־דער וועגעלעך, קאָשיקעס, קערב (2), קאָכל און גלאָזור (35,

דר. חיים שאַשקעס ע״ה לעצט בוך צו באַקומען אין אונזער „צענטער״

ווי שוין דערמאָנט אויף אַן אַנדער פּלאַץ אין היינטיגען נומער, איז איצט דערשינען דאָס לעצטע ווערק פון דר. חיים שאַשקעס ע״ה „צווישען אידען אין ווייטע לענדער״.

אין אונזער אָפּיס קען מען איצט באַקומען אַ באַגרעניצטע צאָל עקזעמפּלאָרען פון דעם בוך. אויסער דעם העכסט־אינטערעסאַנטען אינהאַלט פון אָטעם־פאַרכאָפּענדע רייזע־באַשרייבונגען, איז עס אויך אַן אייביגער אָנדענק נאָך דעם גרויסען נפטר, וועלכער איז געווען אונזער „ביאַליסטאָקער וועלט־אַמבאַסאַדאָר״ הערער אַ האַלבען יאָרהונדערט.

דער פּרייז פון בוך איז $3.50, אָבער פאַר אונזערע לאַנדסלייט און לעזער בלויז $2.50. שיקט אַריין אייער באַשטעלונג צוזאַמען מיט דעם באַטראָף צו אונזער אָפּיס און איר וועט באַקומען דאָס בוך גלייך אין אייער הויז.

מאַכט אויס אייערע טשעקס און אַדרעסירט זיי צו:
Bialystoker Center, 228 East Broadway, New York

אַן ענטפער דער פאַרדינסטפולער מעדיצינערין פרוי דר. האַלפּערן־פרוגינין

אייער אָפּרוף אין לעצטען נומער „ביאַל. שטימע״ אויף מיין אַרטיקעל „ביאַליסטאָקער דאָקטוירים״, האָט מיר פאַרשאַפט אַ נחת־רוח שוין דערמיט אַליין וואָס איך האָב אָפּגענומען אַ לעבעדיגען גרוס פון אַ דאָקטאָרין, צו וועלכער איך האָב זיך תמיד באַצויגן מיטן גרעסטען רעספּעקט און פאַרשטאַנען אָפּצושאַצען אייער טיכטיגע אַרבעט אויפן געביט פון פּאָלק־מעדיצין. קיין סך אַזעלכע ווי איר האָבן מיר, ליידער, אין ביאַליסטאָק ניט פאַרמאָגט.

געפּין איך פאַר נויטיג אייך אויפצוקלערן, אַז כ׳האָב קיינמאָל ניט געמיינט צו מאַכען פּראָפּאַגאַנדע פאַר „מילך־פלעשלאַך״. אויב איך האָב געשריבען, אַז זויגען אַ קינד מיט דער ברוסט איז לאו דווקא, איז עס געמיינט פאַר פּאַרצוויפעלטע מוטערס, וועלכע קענען ניט געבען די נאַטירליכע דערנערונג, צו וואָס איר זייט דאָך אויך מסכים אַז מען קען זיי קאַרמענען מיט אַ מילך־פלעשעלע. איך בין קיינמאָל ניט געווען קיין געגנער פון נאַטירליכער דערנערונג בייַ געזונטע פרויען.

כ׳האָב ניט געזוכט צו דעפאַרמירען אייער צוגאַנג צו קינדער־דערנערונג, ווייל איך האַלט אייך פאַר גענוג קאָמפּעטענט. איר האָט זיך ניט וואָס ריין צו וואַשען, ווייל איר זייט לויטער און קלאָר...

נעמט צו די בעסטע גרוסן פון אַ פרייַנט, וואָס ווינטשט אייך דאָס בעסטע.

מ. סירא ט א

קונסט־ווערק פון סקולפּטאָרין שרה פּאַט אויף באַרימטע אויסשטעלונגען

„לעבען אין אַ שטיין און אייזען״ — אַט דעם צאַפּעלדיגען אָטעם גיט אַריין די ביאַליסטאָקער סקולפּטאָרין, שרה פּאַט, פון טשעסטערטאון, אינד., אין אירע מערק־ווירדיגע שטיין־און מעטאַל־קריצונגען.

די קינסטלערין ספּעציאַליזירט זיך אין אויסשניצען די קעפּ פון באַוואוסטע ווי־סענשאַפטלער און מחברים פון אַלגעמיין נעם און אידישען לעבען. זי מאַכט אירע סקולפּטורען אין בלייַ, פלאַסטער, שטיין, מאַרמאָר, גיפּס און מעטאַל.

שרה פּאַט׳ס אויסשטעלונגען האָבען דאָס יאָר אַרויסגערופען גרויס אויפזען און בייַ־פאַל אין שיקאַגאָ, טשעסטערטאון, געריי, אינד. אין די דאָרטיגע ביבליאָטעקען און טעאַטערס.

זי האָט באַקומען אויסצייכענונגען און געוואונען דעם ערשטען פרייז אין דעם שיקאַגאָ אַרט פעסטיוואַל, פון דעם דאָנס אַרט פאונדיישאַן און פון דעם מישיאַנאַטעאַטער.

שרה פּאַט איז די אלמנה פון אברהם פּאַט ע״ה און די שטאָלצע שוועגערין פון אונזער חשובען לאַנדסמאַן, אַרבעטער־פּיררער, קולטור־טוער און שרייבער, יעקב פּאַט.

קעסטלעך (3), קאַמען, קאַווע־ברענערייען (2), רייסערייַ, שאַקאַלאַד־צוקערוואַרג (4), שפּינערייען (22), שפּילצייג.

דער אינפאָרמאַטאָר גיט אונז אויך אַ בילד פון די אידישע אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען אין ביאַליסטאָקער וואָיוואָדשאפט. עס גייען די שטעט אין סדר פון אַלף־בית. אין קלאַמערן די צאָל אונטערנעמונגען:

אויגוסטאָוו (3), אָרלע (1), אָסטראָוו־מאַזאָוויעצק (5), אָסטראָלענקע (2), ביעלסק־פּאָדלאַסק (4), ביאַלאָווועזש (1), גראָדנע (8), גראַיעווע (1), וואָלקאָוויסק (5), וואַשילקאָווע (4), זאַבלודעווע (5, אַלע לעדער), זאַמבראָוו (1), זשעדניע (1), לאָמזשע (7), מאָסטי (1), מיליייטשיץ (3) נאַרווע (2), סטאָוויסק (1) סאָקאָלקע (2), סוויסלאָטש (6), סקידל (13), סטראַבלאַ (1), סואוואַלק (1),סעמיאַטיטש (9), קרינקי (32, אַלע לעדער).

וועו מען באַטראַכט וועלכע אינדוסטריעס האָבען אידען געפירט (ווי אייגענטימער) אין דער דאָזיקער ביאַליסטאָקער וואָיוואָדשאפט (אויסער ביאַליסטאָק), דערוויסען מיר זיך, אַז דאָס זיינען געווען: גאַרבערייען — 58, טאַרטאַקן און דיקטפּאַבריקען — 13, מילען — 13, קאָכל־פאַבריקען — 9, ציגעלניעס — 3, בראַוואַרען — 2 און צו אינציגע פאַבריקען פון זייף, וואַילאָק, אַלעאַרניע, גומי, אייזען־גיסערייַ, טערפּענטין, ליטאָגראַפיע, וואַטע, פּאַפּ, הילצערנע שוסטער־טשוועקלעך.

מיר האַלטען אָבער ערשט ביי זייטעל 34 — ניט קיין פולע העלפט פון אינפאָרמאַטאָר. עס הויבט זיך ערשט דער אָפּטייל פון האַנדעל (הונדערטער אידישע קרעמער, העגדלער, פאַרמיטלער וכדומה) און האַנדווערקעריי (הונדערטער אידישע יגיע־כפיימ׳ניקעס) פון פאַרשידענע פאַכען אין 51 בראַנזשעס...

* * *

ניט נאָר איז דער אינפאָרמאַטאָר אינטערעסאַנט ווי אַן אויטענטישער דאָקומענט פון אידישען געזעלשאַפטליך־ווירטשאַפטליכען לעבען פון ביאַליסטאָק, ער האָט ניט נאָר אַ באַדייטונג פאַר רעסטאַוורירען דאָס פאַרשניטענע אידישע ביאַליסטאָק אויפן פאַפּיר. וואָלט די וועלט געווען וועלט, וואָלטען געבליבען יורשים, וואָלט מען די מערדער און רויבער געקענט צושטעלען אַ פּרעציזען תביעות־צעטל, אַ מאַטעריעל־פּינאַסיעלע אַנטשעדיגונג־מאָנונג. דאָ אָבער איז מקויים געווארען דער אַלטער תנ״כ׳ישער זאָג:

רצחת וגם ירשת! — די רוצחים זיינען געווארען די יורשים...

יעדענפאַלס — מיר האָבען פאַר זיך אַן אויסערגעווייניליכען דאָקומענט, אַ דאָקומענט וואָס זיינע מחברים האָבען זיך גאָרניט פאַרגעשטעלט וואָס פאַר אַ שליחות זיי פירען אויס ביים צונויפשטעלען אים.

עס איז אַ רעליקווייע־דאָקומענט און זיינע מחברים — קדושים.

דראַמאַטישע געשיכטע פון די אָפּגעראַטעוועטע ביאַל. אַרכיוו־מאַטעריאַלען

פון שלום וואסער (באלטימאָר, מד.)

מיר דרוקן דאָ די געשיכטע פון אַ דראָהיטשינער איד, שלום וואסער, וועלכער האָט אונז איבערגעגעבן אָפּגעראַטעוועטע באַשטאַנד־טיילען פון ביאַליסטאָקער פּנקסים.

דער זאַמלער פון די „ביאַליסטאָקער הייליגע שמות" אונטער געפערליכע אומשטענדען פאַרדינט ניט בלויז אונזער טיפסטן דאַנק נאָר אויך אונזער קאָאָפּעראַציע אין העלפען אים זיך איינצוארדענען דאָ אין לאַנד.

די געשענקטע מאַטעריאַלען זיינען איצט אַ טייל פון אונזער רייכען אַרכיוו בייַ דעם ביאַליסטאָקער צענטער.

ר ע ד א ק צ י ע

איך בין דער קרבן און דער עדות. אַלס איינער פון די נסים־אידען, וועלכע האָבען דורכגעלעבט דעם גרויזאַמען חורבן פון אייראָפּאישען אידענטום, באַזונדערס פון די אידען אין פּוילען, בין איך מיט דעם שטראָם פון בלוט און פלאַמען פאַרוואָגלט געוואָרען אין יאָר 1946 פון מיין חרוב היימשטעטל, דראָהיטשין ביים בוג, בריסקער געגענט, קיין ביאַליסטאָק, וואו עס האָבען זיך נאָך דער מלחמה קאָנצענטרירט אַרום 80 אידען פון דער לעבעדיגער־געבליבענער שארית הפליטה. עס איז געווען היימליכער צו לעבען מיט די מאָגערע אידישע רעשטלאך אין דער פאַרפּוילישטער ביאַליסטאָק, ווי אין מיין „אידען־ריינעם", גענצליך פאַרגוישטען שטעטל.

פון פאַך אַ קאַמאַשען־שטעפּער, האָב איך, כדי צו פאַרדינען מיין טרוקען שטיקעל ברויט, געעפענט אַ וואַרשטאַט צו באַדינען די אַרטיגע באַפעלקערונג, הויפּטזעכליך די גויים פון שטאָט און פויערים פון די אַרומיגע דערפער. עס איז שוין אויסגעטריקענט געוואָרען דער קוואַל פון טערערן צו באַווויינען דעם חורבן פון מיין פאָלק און די פאַרוויסטעטע ביאַליסטאָק, וואו פון 100 טויזענט אידען פון שטאָט און אומגעגענט זיינען קוים געבליבן 80 נפשות, דערין אפשר 30 ביז 40 ביאַליסטאָקער, געראַטעוועטע פון די מאָרד־פאַבריקען, צוריקגעקומענע פאַרטיזאַנען פון די וועלדער און רעפּאַטריאַנטען פון רוסלאַנד. די חרובע שטאָט האָט געשטאַרט מיט אירע „לעבעדיגע אידישע סקעלעטען", ווי „מתים פון יענער וועלט", און מיט די רואינען פון אירע גאַסען, הויפּען און הייזער. איבער פאַרלאָזטען אידיש האָב און גוטס, די פּראָצע פון דורות, האָט איצט געבאַלעבאַטעוועט, פאַרשייט און הפקר׳דיג, דער גוי פון שטאָט און דאָרף, און פון די מאַסען־קברים און דעם בית־עולם האָט זיך שטענדיג צו מיר דערטראָגען דער פאַרשטומטער וויי־געשריי פון מיין פאַרשניטען פאָלק. בייזע ווינטען האָבען אין דער לופט געטראָגען דעם ווייטאָגליכען קדיש נאָך אַ שטאָט, וועלכע האָט אפילו קיין יתומים ניט איבערגעלאָזט, ווער עס זאָל פּראָווען אבילות און זאָגען קדיש...

פויערים פון אַרום פלעגען מיר ברענגען אַרבעט, און אָט זיינען פאַרלאָפּען מיינע אויגען מיט בלוט, ווען זיי האָבען מיר געבראַכט צעריסענע און געשענדעטע יריעות פון ספרי־תורות, וועלכע די נאַצים האָבען אויסגעפּלינדערט פון די ביאַליסטאָקער בתי־מדרשים און בייַ זיי איבערגעלאָזען. זיי האָבען מיר געבעטען, אַז איך זאָל די יריעות אַריינשטעפּען אין די „כאָלעווע" פון זייערע שטיוועל, ווי אַן אונטערשלאָג.

אַ קינד פון אַ פרום אידיש הויז אין דראָהיטשין, אַ זון פון ר׳ יעקב־הערש, אַ כלי־קודש׳דיגען טאַטען, אַ למדן, בעל־קורא און שיינעם בעל־הבית, דערצויגען אויף אידישע טראַדיציעס, האָב איך בייַ זיך ניט געקענט פועל׳ן צו פאַרשוועכען דאָס פאַרבליבענע הייליגטום פון מיין פאָלק און גלויבען, כאָטש איך האָב זיך זייער געוויטיגט אין דער אַרבעט און חיונה. מיין האַרץ איז אין מיר פאַרגליווערט געוואָרען, וועט איך האָב דאָס דערזען. איז מיר איינגעפאַלען אַ געדאַנק אומצובייטען די יריעות אויף דעם קליינעם זאָפּאָס לעדער, וואָס איך האָב פאַרמאָגט און די טראַנזאַקציע איז געלונגען. איך האָב די געראַטעוועטע פּאַרמעטען מיט די הייליגע כשר׳ע אותיות פרום און צערטליך געטראָגען אין דעם אָפּגעראַטעוועטען ציטראָנ׳ס בית־מדרש, זיי אומגעקערט צו זייער חרוב׳ער היים.

אונטער די זעלבע אומשטענדען איז געקומען אין מיין באַזיץ אַ זאַמלונג פון אַלטערטימליכע ביאַליסטאָקער כתבים פון מיט אַ 165 יאָר צוריק, וועלכע די גויים האָבען מיר אַריינגעבראַכט אַלס באַלוינונג פאַר מיין אַרבעט, אָדער אומצובייטען אויף סחורה. איך בין פאַרכאַפּט געוואָרען פון די זעלטענע דאָקומענטן, אויסצוגען פון ביאַליסטאָקער פּנקסים, געצירקעלט מיט אַ קאַליגראַפישער האַנטשריפט, אָדער מיט גע׳כתיבה׳טע סופּרישע אותיות, וועלכע האָבען פאַר מיר אַנטפּלעקט דעם גרויסען און הייליגען ביאַליסטאָקער אידישען יחוס.

איך האָב געגומען די כתבים און זיי אַריינגעטראָגען אין דעם איינציג־פאַרבליבענעם ציטראָנ׳ס בית־מדרש׳ל, ווייל איך האָב געהאַלטען, אַז דאָרט איז פאַר זיי דער פאַסיגסטער אָרט.

ווען איך האָב, נאָך 13 יאָר אומגעדולדיגען ווארטען, דאָך באַקומען די ויזע קיין אַמעריקע, האָב איך באַשלאָסען מיטצונעמען די ביאַליסטאָקער אַרכיוו־מאַטעריאַלען מיט זיך און זיי דאָ איבערגעבען אין די פאַרלאָזטע ענט פון די ביאַליסטאָקער גייסטיגע יורשים. ווען איך בין געקומען אין ציטראָנ׳ס בית־מדרש, האָט שוין ליידער אַ גרויסער טייל פון די פּנקסים געפעלט, פאַרשלעפּט דורך פּוילישע הפקר־יונגען. אָבער איך האָב דאָך אויפגעזאַמלט אַ צאָל צעשאָטענע בלעטער, זיי געשמוגלט מיט גרויס געפאַר איבער דער גרעניץ און געבראַכט אַהער קיין אַמעריקע.

דורך דער גאַנצער צייט האָב איך געהיט די דאָקומענטן ווי אַ קמיע; וואו איך האָב געוואָגלט, זיינען זיי מיט מיר מיטגעגאַנגען, ווי עפּעס אַ סגולה, אַ הייליגטום. איך האָב געטונקט מיינע מידע אויגען אין די ליכטיגע אותיות און פון דאָרט אַרויסגעלייענט גרויסע און וויכטיגע נעמען פון ביאַליסטאָקער בעלי־בתים און קהל־פאַרזאָרגער, פון דאָרט אַרויסגענומען שטיקער נשמה און חיות אין מיין נע־ונד און עלענט.

איצט איז געווען מיין גליק און זכות זיי איבערצוגעבען צו דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו־יאָרק, וואו זיי וועלען זיכער באַקומען אַ תיקון, אַלס טייל פון דעם רייכען אַרכיוו פון דער אינסטיטוציע.

פאַרהייראַט און אַ פאָטער פון 2 קינדער, געפין איך זיך אין באַלטימאָר, וואו איך זוך באַשעפטיגונג און אַ ווירדיגע פרנסה נאָך יאָרען פון גרויזאַמען אומגליק.

פּרידאַ ריבאַלאָווסקי, מאַרטירערין פון ביאַליסטאָקער געטאָ

פון ליזאַ באבקעס (אורוגוואי)

דער קאַפּיטעל זכרונות פון זעלבסטשוץ, קאַמף און אומקום אין ביאַליסטאָקער געטאָ אין די פינסטערע טעג פון דעם נאַצי־קאָשמאַר, איז אונז צוגעשיקט געוואָרען פון אונזער חשובער לאַנדספרוי, ליזאַ באבקעס, איינע פון די לעבען־געבליבענע „ניסים“־אידען נאָך חורבן ביאַליסטאָק. ר ע ד א ק צ י ע

געוועזן איז עס אין יענע פינסטערע טעג פון קאַמף און אומ־קום. אַ פּאַניק און בהלה, אַ שרעק און אייליגער גלאָף פון פאַרצווייפעלטע אידען האָט באַהערשט דאָס ביאַליסטאָקער געטאָ. מאַמעס און קינדער מיט היסטעריש־איינגעשרומפענע קלאָנגען

פרידע ריבאלאָווסקי ע״ה

אין ברוסט, אַלט און יונג, האָבען זיך געיאָגט איינער איבער דעם אַנדערען און געזוכט אַ באַהעלטעניש.

איך האָב געאַרבעט אין דער זאָטעל־פאַבריק און אין דער צייט פון דער פאַריגער אַקציע האָב איך באַקומען אַ „לעבענס־שיין“ פון רעטונג דורך אַרבעט. האָב איך געוואָלט לויפען אין פאַבריק צו דערהאַלטען ביי מיין אַרבעטס־פלאַץ דאָס מאָגערע, לעבען, אָבער איך האָב זיך געזאָרגט וועגען מיין אינציגער אינ־גערער שוועסטער פרידאַ, וועלכע איז ערגעץ פאַרשוואונדען.

פרידאַ איז געווען אָנגעשלאָסען אין דער ביאַליסטאָקער גע־טאָ־זעלבסטשוץ און פלעגט אויף אַן אָפּגערעדטען סיגנאַל, צייי־כען, קלאָנג אָדער פייף, פאַרשווינדען פון הויז אויף גאַנצע טעג צו דערפילען אַ געהיימע מיסיע.

ענדליך האָט זיך פרידאַ באַוויזען און מיר אָנגעזאָגט די פינסטערע בשורה, אַז היינט וועלען די נאַצים פולשטענדיג ליק־ווידירען די געטאָ. פרידאַ איז געווען אינפאָרמירט. זי האָט געוואוסט וואָס זי האָט געדעדט. כאָטש אַ יונג און צאַרט קינד, איז זי שוין געווען פון די פאַרטרויאונגסווערטע און אויסגעשולטע קעמפער פון דער זעלבסטשוץ.

איך האָב געבעטען פרידאַ׳ן זי זאָל מיט מיר מיטגיין, אָבער פרידאַ האָט אָנטוואָגט, ווייל זי איז שולדיק איר פּאָלק און איר שטאָט אַ חוב פון פאַרטיידיגונג ביז דעם לעצטען טראָפּען בלוט.

שוין אין די פרימאָרגען־שעהן זיינען די וועגן פון געטאָ געווען באַקלעפט מיט 3־שפראַכיגע אויפרופען, אַז אידען זאָלען זיך פאַרזאַמלען ביים יוראָוצער טויער, פון וואָנען זיי וועלען עוואַקואירט ווערען קיין לובלין.

דאָס איז שוין געווען אָן אָנזאָג פון דעם „לעצטען מאָרש“, דעם וועג צום טויט פאַר די ביאַליסטאָקער אידען, און אויך אַ סיגנאַל פאַר דער זעלבסטשוץ אָנצוהויבען דעם ווידערשטאַנד. פרידאַ האָט באַקומען אַ קליינעם רעוואָלווער, וועלכען זי האָט געדריקט צום האַרצען, ווי דעם לעצטען פונק פון האָפענונג.

די עס־עס אָפּיצירען און געהילפס־פאָליציי האָבען געזומען טרייבען די צעטומעלטע אידען פון די הייזער צו דעם יוראָוצער טויער. די מאַסע האָט זיך געשטופט אין גרויס געדראַנג.

גלייכצייטיג האָט די זעלבסטשוץ אונטערגעצונדען די געטאָ, וואָס דאָס איז געווען דער צייכען צום איבערפאַל אויף די נאַציס. פרידאַ האָט זיך אויסגעמישט מיט דער מאַסע. אירע טריט זיי־נען געווען געוועגדעט צו סמאָלנער גאַס, וואו עס האָט זיך גע־פונען איר פּאָסטען.

דערזעענדיג די שריפה, האָט די עס־עס שטורם־אָפּטיילונג, באַוואָפענט פון קאָפּ ביז די פיס, מיט מאָטאָריזירטע טאַנקען, זיך אַ לאָז געטאָן צום ווידערשטאַנד־צענטער אויף סמאָלנע גאַס. קויילען זיינען געפאַלען, און אידיש בלוט האָט באַשפּרינקעלט דעם ברוק. די רייען פון רי אויפשטענדלער זיינען געוואָרען שיטע־רער; אַ צעיושעטע מחנה געגען אַ הייפעל גבורים, געגען 70 שמשון הגיבור׳ס. פרידאַ, די צאַרטע מיידעלע, האָט געטיילט קויילען פון אַ קאָשיק. דער זאָפּאָס פון אַמוניציע איז געוואָרען וויניגער און פרידאַ איז געבליבען ביי דער לעצטער קויל.

אָבער דאָ איז געשען עפּעס אומגלויבליכעס; אַזוינס וואָס קען נאָר פאַסירען מיט לעגענדאַרע העלדען אין מאָמענטען פון גרויס פאַרצווייפלונג און נאָך גרעסערען מוט.

פרידאַ האָט באַמערקט אַ דייטש מיט אַ מאַשין־געווער ביקס. זי האָט דעם נאַצי אומגעוואָרפען מיט אַ שטאַרקען קלאַפּ מיט דעם הענטעל פון איר רעוואָלווער און איבערגענומען די מאַשין־ביקס, פון וועלכער זי האָט אָפּגעפייערט אַ זאַלפּ פון שאָסען אי־בער די אַנדערע נאַציס. די דייטשען זיינען געפאַלען איינער נאָכן אַנדערן פון די קויילען פון דער בראָווער מיידעל, וועלכע האָט אַזוי געשיקט מאַנעווירירט מיט דעם אויטאָמאַט, ווי אַ דערפאַ־רענער זעלנער.

ליידער איז דער ווידערשטאַנד געבראָכען געוואָרען. עס זיי־נען אָנגעקומען פאַרשטאַרקונגען צו די נאַצים. דער מענטשען־מאָטאָריאַל און דאָס געווער ביי די אויפשטענדלער האָט זיך אויסגעשעפט. די גבורים האָבען פאַרשפּילט.

אַ קויל האָט געטראָפען פרידאַ׳ן. ווען זי האָט זיך נאָך גע־צאַפּעלט אין אַ קאַלוזשע בלוט, האָט אַן עס־עס מאַן מיט זיין שוועד דורכגעשטאָכען איר קינדיש האַרץ.

אויף זשאַביע גאַס, אין ביאַליסטאָק, געפינט זיך דער אי־דישער געטאָ־בית־עולם. גלייך ביים אַריינגאַנג זעט מען דעם דענקמאָל אויף דעם ברודער־קבר פון אונזערע קדושים־מאַרטי־רער, מיט דער העברעאישער אויפשריפט אויף דעם שטיין: „קבר־אחים של הגבורים והקדושים שנפלו במרץ הגיטו בביא־ליסטוק בהגונם על כבוד ישראל, זכרם לנצח, 16־1943.8.25. תנצב״ה (ברודער־קבר פון די גבורים און קדושים, געפאַלענע אין געטאָ־אויפשטאַנד קעגען די דייטשע מערדער, אין פאַרטיי־דיגונג פון כבוד פון פאָלק ישראל. אייביג זייער אַנדענק! 16־1943.8.25. תנצב״ה). דאָדט ליגט אויך די העלדישע פרידאַ ריבאַלאָווסקי ע״ה.

יאַנקעלע דער פאָלקס־זינגער אין געטאָ

(דערציילונג)

פון ירחמיאל ברוקם

יאַנקעלע איז געווען אַן אָריגינעלער פאָלקס־זינגער. אַ נידעריק, פעסט־געבויטער מיט ברייטע פלייצעס און אַ ברייט, רונדיק פּנים, אַ ברייטע נאָז און בלויע אויגען. פּאַר דער צוויי־טער וועלט־מלחמה איז ער געקומען פון שטעטעלע אָפּט קיין לאָדזש. ער איז געווען אַ טאַנדעטנער שנײדער און אַ פֿשוטער פאָלקס־מענטש. זײַן גאַנצע בילדונג איז געווען דער חדר, וואו ער האָט געלערנט עברי און אַביסעל חומש מיט רש״י, און באַלד האָט ער געמוזט אַרבעטן, כדי צו העלפֿען זיך און זײַן אָרימע משפּחה. ער האָט אויך קיין פֿויליש נישט געקענט. ער האָט נאָר געקענט שרייבן אידיש און דערצו — מיט גרייזען. די שווערע פֿראַצע אויף דעם שטיקעל ברויט האָט אים אויך נישט דער־לויבט אַ סך צו לייענען.

די טאַנדייטערס פלעגען ציען פֿרנסה פון פֿאַרן אויף יאַרי־דים אין די שכנות׳דיגע שטעטלאַך. זיי פלעגען זיך שלעפּען גאַנצע נעכט אויף פורען, אָנגעפּאַקטע מיט סחורות און מיט טאַנדייטערס. יאַנקעלע פלעגט מיטפֿאָרן און ער האָט זיך אייַ־געהערט און איינגעזאַפּט זייערע פאָלקס־מעשׂיות און פאָלקס־לידער.

יאַנקעלע האָט געהאַט נישט קיין שלעכטע שטימע, ליב געהאַט צו זינגען פאָלקס־לידער און געזונגען מיט געפּיל. פון יעדער געשעעניש אין שטעטעל האָט ער געמאַכט אַ מעשׂה׳לע מיט גראָמען, צוגעפּאַסט אַ באַקאַנטע מעלאָדיע און באַלד האָט דאָס ליד געזונגען די שטעטעל־אידן.

ווען די לאָדזשער געטאָ איז געשלאָסען געוואָרן און יאַנ־קעלע האָט נישט געהאַט פון וואָס צו לעבן, האָט ער געוואוסט, אַז אין אַלעם איז שולדיק דער פֿרעזעס מרדכי חיים רומקאָווסקי. אין דעם זיינען איבערצייגט געווען אַלע אידען אין געטאָ. אידען האָבען געזאָגט: „ווען די דייטשען האָבען געוואָלט לאָדזש מאַכען ׳יודען־ריין׳, האָט זיי רומקאָווסקי צוגערעדט, אַז זיי זאָלן מאַכען אַ געטאָ, ווייל ער האָט געוואָלט ווערען מלך״. האָט יאַנקעלע געשאָפּען אַ ליד אויף רומקאָווסקי׳ן, דאָס איז געווען אַ שטאַרקע סאַטירע אויף דעם „מלך״ און זיין „מלוכה״. צום טעקסט האָט ער צוגעפּאַסט אַ מעלאָדיע פון אַן אַלט פאָלקס־ליד. ער האָט פֿאַרגעזונגען דאָס ליד פֿאַר זיינע פריינט, עס איז זיי שטאַרק געפעלען געוואָרן, האָבען זיי אים צוגערעדט, ער זאָל זינגען דאָס ליד איבער די גאַסען. די געטאָ־אידען האָבען שטאַרק הנאה געהאַט פון דעם ליד. זיי האָבען געלאַכט מיט יאָשטשערקעס. ביי טיילּ שוועכע האָבען זיי פֿאַרגאָסען טערערן און גלייכצייטיג געפּילט אַ זיסען טעם פון נקמה אין דעם „משוגענעם״, ווי זיי האָבען גערופען מ. ח. רומקאָווסקי׳ן. אין דעם ליד האָט יאַנקעלע אריינגעפֿלאָכטן אַ שטיק לעבען פון געטאָ.

די אידען אין לאָדזשער געטאָ האָבען געגלויבט, אַז נאָר אויף די לאָדזשער אידען האָט היטלער אויסגעגאָסען זיין גאַנצען צאָרן און אַז אומעטום לעבט זיך די אידען בעסער. האָט מען געקלערט ווי אַרויסצופֿאָרען אין פֿראָטעקטאָראַט אַריין, דאָרטן איז דאָך פֿוילען; לאָדזש געהערט דאָך צום „נייעם רייך״־וואָס־טיגאָר; האָט יאַנקעלע געזונגען אַ ליד. ווי שלעכט עס איז אין לאָדזשער געטאָ און ווי גוט עס לעבט זיך אין פֿראָטעקטאָראַט. מיט דעם ליד האָט ער געטראָפען אין די הערצער: דאָס וואָס יעדער האָט געטראָכט — אַרויס פון לאָדזשער געטאָ. דער רעפֿריין איז געגאַנגען מיט אַ פֿרייליכען מאַרש און די צוהערער האָבען מ׳טעגעזונגען:

איך פֿאָר אין קיעלצער קאָנט,
דאָרט עסט מען רעטעכלעך מיט שמאָנט,
מיירן, בוריקעס — פֿאָר אַ דרייער
בחצי חינם — קריגט מען אייער.
דאָרטן ס׳לעבען איז אַ מחיה:
מען פֿרעסט ווייל ס׳איז דאָ וואָס צו קייען
דאָרטען איז נישטאָ קיין געלט באַנד —
רומקאָווסקי׳ס מלוכה מיט זיין פּאָליציאַנט.
סערוואוס אידען! אַדיע, געטאָ־לאַנד!

דערנאָך האָט יאַנקעלע געשאָפּען אַ סאַטירע אויף דעם „קיי־סער״ רומקאָווסקי. דעם „קייסערס״ פרוי איז געשטאָרבען פּאָר דער מלחמה, זיי האָבע ביידע געהאַט אַ פאַמיליע־קבר, מיט אײַן מאַרמאָרנע ראָם. אויף אַ האַלבער מצבה איז געווען אויסגע־קריצט דער נאָמען פון דער פרוי, און די צווייטע העלפט האָט געוואָרט אויף אים. זיי האָבען נישט געהאַט קיין קינדער און ער האָט זיך פֿאַרנומען מיט אַ יתומים־הויז, זיך געהאַלטען פֿאָר אַ „טאַטע״ פון יתומים.

האָט יאַנקעלע איבער די גאַסען געזונגען אַזאַ ליד:

ס׳גייט שוין חיים,
רומקאָווסקי חיים
אויפן בית־החיים
עס לויפען אים נאָך
די יתומים־קינדער,
צו הערן ווי „זייער פאָטער״ דערציילט וואונדער.
מיטאַמאָל בלייבט ער שטיין ביי זיין וויבס קבר
און שרייט אַריין אַזוי: „אוי, אוי, אוי,
לאה! לאה׳שי, שטיי אויף און זע,
ווי דיין חיים דער הייסער
איז מיט אײַן מאָל געוואָרען אין לאָדזשער געטאָ
אַ גאַנצער מאַכער — אַ קייסער!״

דער פֿאָליציי־קאָמיסאַר האָט זיך געוואָלט אונטער׳חנפּ׳ענען דעם „קייסער״, האָט ער אַרויסגעגעבען אַ באָפעל: אַרעסטירען דעם בונטאָווטשיק! די פֿאָליציי האָט אַרעסטירט יאַנקעלען. ער איז אָפּגעזעסען אַ גאַנצען טאָג. פֿאַרנאַכט איז דער „קייסער״ געקומען, זיך אַוועקגעזעצט מיט יאַנקעלען און אים געהייסען פֿאַרזינגען די לידער. יאַנקעלע האָט געזונגען, ער האָט אָפּגע־שוואָכט די ווערטער, וואו ער האָט אים שטאַרק אַריינגעזאָגט. רומקאָווסקי האָט אים געפרעגט: „האָסטו פרנסה פון זינגען די לידער?״ האָט ער אים געענטפערט, אַז יאָ. „אויב אַזוי — האָט ער געזאָגט — גיב אײַך דיר אַ דערלויבעניש צו זינגען, און גיי אַהיים״. און ער האָט אים באַפרייט.

יאַנקעלעס לידער האָבען זיך פֿאַרשפּרייט פון מויל צו מויל.

אויך קינדער ביים שפּילען זיך האָבען געזונגען דאָס ליד „רומ־קאָווסקי חיים". מאַמעס האָבען איינגעשלעפּערט די קינדער מיט דעם ליד. אַרבעטער אין די רעסאָרטען ביי דער אַרבעט האָבען געזונגען דאָס דאָזיקע ליד. דער טרויעריג־נאָגענדיגער ניגון האָט זיך צוגעפּאַסט צום געטאָ־לעבען, אויסגעדרוקט די שטימונג פון די געטאָ־אידען: אין די הויפען וואו יאַנקעלע האָט געזונגען זיינע לידער, זיינען איבערפולט געווען מיט צוהערער. פון אַלע פענסטער האָבען אַרויסגעקוקט קעפּ.

וועז יאַנקעלע האָט געזונגען אינמיטען דער גאַס, איז די גאַס איבערגעפולט געוואָרען מיט צוהערער. יאַנקעלען האָט מען באַוואָרפען מיט געלט.

יאַנקעלע איז געווען ביי אַלעמען זייער באַליבט. ער האָט אויך געשריבען לידער פאַר די פאַרוואַלטערס פון דער אַפּאַ־וויזאַציע, רעסאָרטן (פאַבריקען), קאָאָפּעראַטיוון, פאַר באַלע־באָסטעס פון די קיכען. ער האָט פאַר דעם באַקומען טאַלאָנען, זופּען אָדער אַ מלבוש.

וועז יאַנקעלע האָט באַקומען אַ „חתונה־קאָרט" (אַן אויפּפּא־דערונג, ער זאָל זיך צושטעלען אַרויסגעשיקט צו ווערען פון געטאָ) איז ער אַרויפּגעלאָפען אין „אויסזידלונגס־אַמט". האָבען זיי זיך פאַר אים אַנטשולדיגט: זיי האָבען ניט געוואוסט, אַז דאָס איז דער פאָלקס־זינגער, און זיי האָבען אים באַפּרייט.

יאַנקעלע האָט אויך אויפּגעשריבען אַ ליד א. נ. „טרעפּעס און שטיוועל" אונטערן איינפלוס פון ר. קיפּלינג׳ס „שטיוול", אין זעלבען ריטם. ער האָט אַמאָל געהערט רעציטירען ר. קיפּ־לינג׳ס „שטיוועל" פון דער אַקטריסע רחל האָלצער. אין דעם דאָזיגען ליד האָט יאַנקעלע געמאָלען צוויי שיכטען פון געטאָ: די אונטערדריקטע און די אונטערדריקער. דאָס פּאָלק האָט גע־טראָגען „טרעפּעס" (הילצערנע שיך) און די „מיוחסים" — די בלוט־זויגער, דעם „קייסערס" קליקע, האָט געטראָגען אָפּיצע־רישע־לוקסוסאָווע שטיוועל, סיי די פּרויען, סיי די מענער.

איינמאָל איז יאַנקעלע אָנגעקומען אויפן מאַרק, האָט מען אים אַרומגערינגעלט און געבעטען, ער זאָל זינגען. יאַנקעלע האָט זיי געזאָגט: „איך וועל פאַר אייך זינגען אַ ניי ליד, „מאַרי־שין" הייסט עס. ביים שרייבען דאָס ליד האָב איך געווייניט מיט הייסע טרערען און כ׳בין אַ גאַנצע נאַכט נישט געשלאָפען". ער האָט זיך אויסגעהוסט, געגעבען אַ צייכען מיט דער האַנט, און דער פידלער האָט אויפגעשפּילט אַ טרויעריקע מעלאָדיע. יאַנ־קעלע האָט אָנגעהויבען זינגען „מאַרישין", טרערען האָבען זיך געשטעלט אין זיינע בלויע אויגען. טייל שורות האָט ער אויס־געקרעכצט. די צוהערער זיינען מיטגעריסען געוואָרען. טייל האָבען מיטגעווייניט און מיטגעקרעכצט. זיי האָבען געזען אין דעם ליד די ריכטיגע מאַרישין: די פאַרשטאָט פון געטאָ. פון איין זייט דעם פאַרגרעסערטען בית־עולם, וואָס שלינגט איין טאָג־טעגליך איבער הונדערט אידען, און פון דער אַנדערער זייט, וואו עס געפינט זיך דער פּענסיאָנאַט פאַר די דאָקטוירים און פאַר־וואַלטערס פון דעם „קייסערס" פאַלאַצעל — זיין זומער־רעזי־דענץ. ער האָט געמאָלט די שיינע הייזער, די צעבליטע גערטנער, וואו עס לעבען די אויסדערוויילטע, וואָס לעבען און לאָכען אויפן חשבון פון פאָלק.

וועז יאַנקעלע האָט געענדיקט זינגען האָט ער זיך אויסגע־ווישט די טרערען, אַ סך פון די צוהערער האָבען אויך אַזוי געטאָן. בשעת ער האָט געזונגען האָט זיך געשאַפען אַ ראָד פון די צוהערער און יאַנקעלע מיט דעם פידלער זיינען געווען אינדער־מיט. די צוהערער האָבען אויסגערופען די לידער, וואָס ער זאָל זינגען: „רומקאָווסקי חיים!"

יאַנקעלע האָט זיך אויסגעהוסט, געגעבען אַ צייכען דעם פיד־לער און גענומען זינגען. דער עולם האָט אונטערגעברומט. יאַנ־קעלע הויבט אָן:

רומקאָווסקי חיים,
מען האָט אונז, אידעלאַך
געבענטשט מיט חיים:
לחיים ולא למות.
חיים פון בית־החיים,
חיים רומקאָווסקי מיטן גרויסען נס.
ער מאַכט דאָך נסים, אוי
יעדען טאָג אַזוי,
געוואַלד צו שרייען: אוי, אוי, אוי.
יעדער איינער פרעגט אַ שאלה: „אוי?"
ענטפערט חיים: „ס׳איז גוט אַזוי!"

וועז עס איז געקומען צום רעפריין האָט ער אַ צייכען געגעבען, ווי אַ קאָפּעלמייסטער צו זיין קאָפּעליע: „נו אַלע! און אַלע זינ־גען:

ר ע פ ר י י ן:

רומקאָווסקי חיים,
ער גיט אונז קלאַיען,
ער גיט אונז גרויפּען,
ער גיט אונז מן.
פאַרצייטענס האָבען די אידען
אין די מדבר געגעסען מן,
היינט עסט שוין יעדעס ווייב איר מאַן.
רומקאָווסקי חיים
האָט גוט געטראַכט,
געאַרבעט שווער בייטאָג, ביינאַכט,
ער האָט געמאַכט אַ געטאָ,
מיט אַ דיעטע,
און ער שרייט: ער איז געראַטען!

דאָ בלייבט דער עולם שטיל און יאַנקעלע אַליין זינגט ווייטער:

חיים ווייצמאַן האָט געזאָגט:
ער ווייל די אידן אין פּאָלעסטינע האָבען,
ער האָט זיי געהייסען אָקערן און זייען,
מ׳האָט אים נישט געפּאָלגט זיינען מיר גוט באַגראָבען.
אָבער אונזער חיימ׳ל, רומקאָווסקי חיים
ער טיילט דאָך יעדען טאָג שיריים:
איינעם אַ שטיק ברויט, דעם צווייטען א שטיק פערד,
און מען ליגט ביי אים טיף אין דרערד!

דאָ גיט יאַנקעלע ווידער אַ מאָך מיט די הענט, ווי אַ קאָפּעל־מייסטער צו זיין קאָפּעליע און דער עולם זינגט מיט דעם רעפריין. וועז עס וועלט שטיל זינגט ווייטער יאַנקעלע אַליין:

דער דריטער חיים
פון בית־החיים,
האָט מיטן מלאך המות
אַ גוט געשעפט געמאכט:
ער זאָל אים צושטעלען מתים וואָס מער,
ער זאָל אים צושטעלען בייטאָג, ביינאַכט.
ס׳האָט זיך דער מלאך המות
געזומען צו דער אַרבעט שנעל
און ער מאַכט פון דעם גרעסטען גיבור
איינס צוויי אַ תל.
ער מאַכט עס פלינק,
ער מאַכט עס גיט,
ער מאַכט די גאַנצע וועלט
שטאַרק און מיד.

יאַנקעלע נעמט אַראָפּ זיין היטל: „נו, אידעלאַך, אַצינד לאָ־

שיר השירים

אידיש: דר. א. אייסען

קאַפּיטל ג

פון דר. א. אייסען נייעסטער איבערזעצונג פון די חמש מגילות.
עס ווערט אויך צוגעגרייט צום דרוק אין איין באַנד זייגע איבערזעצונגען פון תהלים, משלי און איוב.

געווידמעט די זקנים און זקנות אין דער ביאַליסטאָקער היים — לכבוד פסח, ר"ח ניסן תשכ"ה.

פּאַרוואַרט:

שיר השירים איז דאָס זיבעצענטע בוך אין דעם תנ"ך און דאָס פערטע בוך אין דער אָפּטיילונג פון די כתובים. עס איז די ערשטע פון די פינף מגילות (שיר השירים, רות, איכה, קהלת און אסתר). עס איז אַן אַלטע אידישע טראַדיציע, אַז שיר השירים ווערט געלייענט אין די שוהלען און אין די בתי־מדרשים שבת של פסח, ווען דאָס באַפרייטע שקלאַפענ־פֿאָלק איז געשטימט קעניגליך נאָך די סדרים.

שיר השירים שטעלט אַוועק ראַמאַנטיש הויך די ליבע־באַציאונג צווישען מאַן און פרוי. די פּאַעמע איז פול מיט צאַרטקייט, ריינ־קייט, ליבליכקייט, און די ליבע ווערט געשילדערט אַלס דער פלאַם פון גאָט, וואָס „קיינע וואַסערען קענען אים ניט אויסלעשען". אַזוי אידעאַלע ליבע איז דויערענדיג און אוניווערסאַל.

א. א.

שולמית:

1. ביינאַכט אויף מיין געלעגער
האָב איך געזוכט דעם וואָס מיין זעל האָט ליב,
נאָר ניט געפונען.
2. „איך וועל איצט אויפשטיין און אַרומגיין אין דער שטאָט,
אויף אַלע מערק און אַלע גאַסען,
און איך וועל זוכן דעם, וועמען מיין זעל האָט ליב." —
3. האָב אים געזוכט, נאָר ניט געפונען.
באַלד האָבען מיך די וועכטער אָנגעטראָפן,
וואָס גייען אין דער שטאָט אַרום:
„האָט איר געזען דעם
וועמען מיין זעל האָט ליב?" —
4. ווי נאָר איך בין פון זיי אַוועק,
האָב איך געפונען דעם,
וועמען מיין זעל האָט ליב:
האָב איך אים אָנגעכאַפּט
און אים ניט אָפּגעלאָזט,
ביז איך האָב אים אַריינגעפירט
אין מוטערס הויז אַריין,
און אין דעם קאַמער פון אָט דער,
וואָס האָט געבוירן מיך. —
5. „איך טו באַשווערען אייך, אָ, טעכטער פון ירושלים,
ביי די גאַזעלען און די הירשען פון דעם פעלד,
אַז איר זאָלט ניט דערוועקן
און ניט אויפרעגן מיך מיין ליבע
ביז זי וועט טאָן באַגערען.

די טעכטער פון ירושלים:

6. ווער איז עס, וואָס גייט־אויף פון מדבר,
(און עס זעט אויס) ווי זיילען רויך,
און (שמעקט) ווי פֿאַרפּיומירט מיט מירע און מיט וויירויך,
מיט אַלערליי געווירצען פון די בשמים־העגדלער?
7. זעט, זעט, אָט איז דאָס טראָג־בעט פון דעם מלך שלמה'ן;
אַ זעכציג לייט פון די גיבורים רינגען עס אַרום,
פון די גיבורים פון דעם פֿאָלק ישראל.
8. זיי אַלע זיינען אָנגעגורט מיט שווערד,
געאיבטע אין מלחמה־צייט;
אַ יעדער טראָגט זיין שווערד ביים דוך,
צוליב דעם פּחד (פֿאַר אַן אָנפאַל) אין די נעכט.
9. אַ הימעל־בעט האָט מלך שלמה זיך געמאַכט
פון האָלץ פון וואַלד לבנון.
10. די זיילען זיינע זיינען (אויסגעטאָקט) פון זילבער,
דער אָנשפּאַר איז פון גאָלד,
דער אויסשפּרייט־זיץ — פון פורפּולנעם קאָליר;
דאָס אינעווייניגסטע (פון הימעל־בעט)
איז אויסגעפלאַסטערט (מיט באַצירונגען) פון ליבשאַפט,
פון אָט די טעכטער פון ירושלים.
11. אָ, גייט־אַרויס איר טעכטער ציונ'ס
און קוקט זיך אָן אין מלך שלמה,
און אין דער קרוין וואָס ס'האָט
זיין מוטער אים באַקרוינט,
אין טעג, ווען ער האָט חתונה געהאַט,
און אין דעם טאָג פון זיין גרויס האַרצענס פרייד.

מיר זען פאַר מיין אַרבעט" — זאָגט ער מיט אַ שמייכעל. ער גייט אַרום מיטן אויסגעשטרעקטען היטעל. עס רעגענט מיט גאָלט. טייל אידען נעמען אַראָפּ זייערע אייגענע היטלען און העלפען אים צונויפנעמען. יאַנקעלע שרייט: וואַרפט אַראָפּ אַ דרייַער, דער „פּירער" טויג נישט!" די אידען לאַכען.

דער פידלער שפּילט ווידער און יאַנקעלע זינגט:

אונזער פּרעזעס חיים
איז דאָך זייער „אַ גוטער",
מען וועט נאָך ביי אים עסען
זעמעלעך מיט פוטער,
זעמעלעך מיט פוטער.

טייל פון עולם לאַכט, טייל האַלט אים אונטער. פּלוצלינג איז אויסגעוואקסען דעם „קייסער" רומקאַווסקי'ס אַ פאַליציאַנט. ער האָט אָנגעכאַפּט יאַנקעלען ביים קאָלנער: „אַצינד האָב איך דיך געפּאַקט!" — שרייט ער — וועסט דיך שוין פון מיינע הענט נישט אַרויסדרייען! דו וועסט חוזק'ן פון עהרען־פּרעזעס?! בונ־טעווען אָט די אידען?! — האָט ער אָנגעווויזען מיטן שטעקל אויף דעם עולם — שנעלער אין רעוויר אַריין!"

דער פאַליציאַנט שלעפּט אים. יאַנקעלע אַמפּערט זיך מיט אים. פון דער מאַסע איז צוגעלאָפּען דער חבר זיידע מיט די פויסטען: „לאָז אים אָפּ, הינטישער זון! — האָט ער געדונערט מיט זיין לייבען־שטים — עס וועט אַ רוח אין דיין מאַמעס פאַלי־צייסקען זון אַריין! אידען, וואָס שטייט עטץ? — האָט ער זיך געוועגדעט צו דער מאַסע — מיר וועלען נישט לאָזען אַרעסטירען אונזער זינגער! אונזער יאַנקעלען!"

דער ערשטער איז צוגעלאָפּען בלושטיין מיט אויסגע־שטרעקטע פויסטען: „איך לאָז אים אַרויס די קישקעס מיט די געדערים, דו אונטערוועלטניק!"

עס האָבען זיך אַ לאָז געגעבען מענער, ווייבער און אָפּגע־שלאָגען יאַנקעלען. ער איז שנעל ערגעץ פאַרשוואונדען.

דער חבר זיידע האָט פון פאַליציאַנט אַרויסגעריסען די פאַל־קע און מיט דעם צו אים אויסגעלאָזט זיין גאַנצען כעס.

— גיט אים, רומקאַווסקי'ס משרת! זאָל ער האָבען צו גע־דענקען קינדס־קינדס־קינדער!

צענדליגער הענט האָבען אין אים אויסגעלאָדען זייער צאָרן. די מאַסע איז זיך צעלאָפּען און דער פאַליציאַנט איז געבליבען ליגען אַ צע'הרג'עטער אויפן פּוסטען מאַרק.

וויסנשאַפט, ליטעראַטור, קונסט

ביאַליסטאָקער אַרכיוו, מוזיי און ביבליאָטעק אַן אוצר פון וועלטפולע מאַטעריאַלן

ביים ביאַליסט. צענטער אין נניו יאָרק וועלט איינגעאָרדענט אַ זעלטענער אַרכיוו, ביבליאָטעק און מוזיי, ווי אויך אַ דאָקומענטאַציע־צענטער פון חורבן־ליטעראַטור פון און וועגען ביאַליסטאָק און דער דער־בייאיגער פּראָווינץ.

די ביבליאָטעק איז רייך אין ביכער אין אַלע דריי שפּראַכען: אידיש, העברעאיש און ענגליש. אַ באַזונדער אָפּטיילונג שאַפען די וועלט וועגען ביאַליסטאָק גופא וואָס איז באַקאַנט אונטערן נאָמען „ביאַליסטאָקאַנאַ".

אין באַזיץ פון דער ביבליאָטעק איז אויך פאַראַן „אונזער לעבען", די צייטונג רעדאַגירט אין דער אַלטער היים פון פּסח קאָפלאַן ע"ה פון דעם סאָמע ערשטען נומער, ווי אויך די „ביאַליסטאָקער וועגען", וועלכע דערשיינען אין אַרגענטינע, און די „ביאַליסטאָקער שטימע", אפיציעלער אָרגאַן פון דער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַנשאפט אין אַמעריקע, געגרינדעט און רעדאַגירט פון דוד סאָהן, פון דער סאָמע ערשטער אויסגאָבע פאַר די לעצטע העכער 45 יאָר ביז צום היינטיגען טאָג.

עס זיינען אויך געזאַמלעט געוואָרען אַלע ביאַליסטאָקער סאָוועניר־זשורנאַלען פאַר די פאַרגאַנגענע יאָרען, ווי אויך די לאַנדסמאַנשאַפטליכע אויסגאָבען און יזכור־ביכער פון אַנדערע דערבייאיגע שטעט און שטעטלאַך.

צווישען די יקר־המציאות'ן פון דער ביבליאָטעק איז אויך פאַראַן דער פולער קאַמפּלעט פון הומאַריסטישן זשורנאַל „דער קונדס", רעדאַגירט פון דעם לעצטענס־פאַרשטאָרבענעם יעקב מאַרינאָוו. דער קאַמפּלעט ווי אויך אַ צאָל אַנדערע וויכטיגע געשיכטליכע און אַלגעמיינע ווערק זיינען אַ מתנה צו דער ביבליאָטעק פון אונזער חשובען לאַנדסמאַן און מיטגליד, הענרי סאָלין

אונזער חשובער רעדאַקטאָר, דוד סאָהן, האָט אָוועקגעשענקט צו דער ביאַליסטאָקער ביבליאָטעק אַ טייל פון זיין פּערזענליכער קאָלעקציע איבער 1000 ביכער, צווישען וועלכע עס געפינען זיך אמת'ע יקר־המציאות'ן.

אונזער חשובע טוערין, העלען קלעמענטינאָווסקי, אלמנה פון אונזער פאַרדינסטפולען לאַנדסמאַן, שרייבער, זאַמלער און היסטאָריקער, סעקרעטאַר פון דער „ביאַליסטאָקער היסטאָרישער געזעלשאַפט" און מיטרעדאַקטאָר פון א. ש. הערשבערג'ס „פּנקס ביאַליסטאָק", פריינט דוד קלעמענטינאָווסקי ע"ה, האָט אונז אָוועקגעשענקט פאַר דעם ביאַליסטאָקער אַרכיוו און ביבליאָטעק אַ וועלטפולע קאָלעקציע פון ביכער, מאַטעריאַלען און דאָקומענטען, וועלכע איז געבליבען בירושה פון גרויסען נפטר, איינשליסענדיג זיינע אייגענע וועלק איבער חורבן ביאַליסטאָק.

וועלטפולע ליטעראַרישע מתנות אין ביכער און שריפטען זיינען אויך דערהאַלטען גאָוואָרען פון „פאַרוועלטס", פון דוד גילסטאָון, איסאַק ריבאַלאָווסקי, מאָריס עסטאָן און אַנד. אַ באַזונדער דאַנק פאַר־דינט אונזער חשובער פריינט, דער קולטור־טוער מאָריס מאַלאָזאָפסקי, פאַר דער רייכער קאָלעקציע פון ביכער וואָס ער האָט אונז פאַרשאַפט פון זיינעם אַ פריינט.

דער ביאַליסטאָקער אַרכיוו פאַרמאָגט אַן אוצר פון היסטאָרישע דאָקומענטען, מאַנוסקריפטען, כתב־יד'ן און אייגענהענטיגע אונטערשריפטען פון באַרימטע ביאַליסטאָקער פערזענליכקייטען, פראָטאָקאָלען פון ביאַליסטאָקער סאָסייעטיס, טשאַרטערס פון ביאַליסטאָקער אָרגאַניזאַציעס, רעליף־באַריכטען און חשבונות פון הילף צו דער אַלטער היים צווישען ביידע וועלט־מלחמות און אויך איצט נאָכן חורבן, צייטשריפטען און פעריאָדישע פרעסע־אויסגאַבען פון שאַנכאַי און פון ציפּערן, פאַרעפנטליכט דורך ביאַליסטאָקער פליטים, באַריכטען פון לאַנדסמאַנשאַפטליכע אָרגאַניזאַציעס איבער דער וועלט, ווי אויך זעלטענע פּנקסים פון אַמאָליקער ביאַליסטאָק, און פאַרמעטענע שריפטען וועלכע זיינען איבער 165 יאָר אַלט און זיינען לעצטענס אַרויסגעראַטעוועט געוואָרען פון גויאישע הענט און געבראַכט געוואָרען קיין אַמעריקע. עס זיינען דאָ אויך פאַראַן זעלטענע בילדער און פאַרטרעטען.

דער ביאַליסטאָקער מוזיי פאַרמאָגט רעקאָרדס פון און וועגען ביאַליסטאָק, וואָס זיינען פאַרפאַסט געוואָרען אין פאַרשיידענע שטעט און לענדער; סקולפטורען פון גרויסע אידישע פערזענליכקייטען, וואָס זיינען געמאַכט געוואָרען פון ביאַליסטאָקער קינסטלער; מאָלעריין, צייכענונגען און געמעלען פון ביאַליסטאָקער וועלט־באַרימטע מאָלער, וועלכע זיינען געווען אויף די גרעסטע אויסשטעלונגען אין די הויפּשטעט פון דער וועלט און באַקומען אויסצייכענונגען פון די גרעסטע רעגירונגס־הויפּטען, א. א. וו.

דער ביאַליסטאָקער אַרכיוו, ביבליאָטעק און מוזיי וועט זיך געפינען אין אַ ספּעציעלען פאַוויליאָן, וואָס וועט איצט איינגעאָרדענט און רעזערווירט פאַר דער „גייסטיגער ביאַליסטאָק פון אַמאָל און היינט", און וועט זיין אונטער דער אויפּזיכט פון דער קולטור־קאָמיטע פון ביאַליסטאָקער צענטער, פון וועלכען דער באַגאַבטער עמוד־קינסטלער, חזן מרדכי ספּעקטאָר, איז פאַרזיצער.

אינטערעסאַנטער נייער נומער פון דעם העברעאיש-ענגלישען מעדיצינישען זשורנאַל „הרופא העברי" דערשינען

עס איז לעצטנעס אַרויס פון דרוק דער נייער נומער „הרופא העברי", דער איינציגער העברעאיש־ענגלישער מעדיציניש־שער זשורנאַל, רעדאַגירט פון דר. מ. איינהאָרן, באַרימטען מעדיצינער און מאָגען־ספּעציאַליסט. מיט דעם נומער פאַרענדיגט דער זשורנאַל 37 יאָר פון זיין ביזיצטיגער עקזעסטענץ.

דאָס הויפּט־געוויכט אין דעם נומער וועלט גראָד געלייגט אויף דער לעבענס־געשיכטע און מעדיצין־וויסנשאַפטליכער קאַריערע פון פּראָפ. מרדכי וואָלף כאַוקין ע"ה, דער באַרימטער באַקטעריאָלאָג, צו זיין 100־טען געבורטסטאָג־יובילעאום. דר. איינהאָרן באַהאַנדעלט אָט די געניאַלע פערזענליכקייט פון דר. כאַווקין, דעם דערפינדער פון אַנטי־כאָלערא און אַנטי־מגיפה־וואַקסין, וועלכער האָט גערעטעוועט מיליאָנען מענטשען אויף דער וועלט, און שטעלט זיך אָפּ באַזונדערס אויף זיין אידישען באַוואוסטזיין און טיפען רעליגיעזען

געפיל פאַר תורה און ישיבות. ער דעקט אויף איינצעלהייטן, וועלכע זיינען נאָך ביז איצט ניט געווען באַוואוסט דעם בריי־טען אידישען עולם.

„הרופא העברי" דערשיינט צוויי מאָל אַ יאָר, און אויך אין אַ יערליכער ישראל־אויסגאַבע.

דער אַדרעס פון „הרופא העברי" איז: 893 פּאַרק עוועניו, ניו־יאָרק.

וועדטפולע ביכער אָנגעקומען אין דער רעדאַקציע

אַ צאָל מחברים האָבען אונז לעצטענס צוגעשיקט זייערע ביכער, פון וועלכע מיר פאַרצייכענען די פאָלגענדע וועדטפולע ווערק:

„אויגן רויידען" —

אַ בוך לידער פון מ ר י ם ה ע י ל ר, געראָטענע טאָכטער פון אונזער גאָטזעליגען ביאַליסטאָקער גאון און בי־בעל־קענער, ר׳ חיים העליר זצ״ל.

די לידער אין אינפאַכען, זאַפטיגען מאַמע־לשון, זיינען פאָלקסטימליך און האַרציג, האָבען אַ פאַמיליערען טאָן און באַהאַנדלען פאַרשיידענע מענטשליכע פראָבלעמען. באַזונדערס אינטערעסאַנט איז דאָס ליד „אויגן רויידען", וואָס דריקט אויס די סימבאָליק פון מענטשליכע אויגען און זייערע באַזונדערע שטומע רע־דענס־פאַרמען. דאָס ליד איז אויך איבער־געדרוקט געוואָרען אין „פאָרווערטס", וואו דאָס בוך האָט באַקומען אַ וואַרעמע רע־צענזיע פון בארימטען שריפטשטעלער יצחק באַשעוויס־זינגער.

„אייזיק אשמדאי" —

פון ש י ע ט ע נ ב ו י ם, דעם באַוואוסטען פרוכטבאַרען און העכסט־קינסטלערישען שרייבער און דיכטער.

דאָס בוך איז אַ פראָזאַאישע ביאָגראַפיע פון זיין זיידען און צייכנט זייער וואונדער־באַר אַן אינטערעסאַנטען טיפּ פון דער אַל־טער וועלט, ווי נאָר טענענבוים קען עס באַווייזען מיט זיין געבענטשטען טאָלאַנט פון אָנציענדען אינהאַלט און רייכער שפּראַך.

„חסידות און עטיק" —

פון ה ר ב נ פ ת ל י ה א ר א־ ו י ץ, באַרימטע רבנישע פערזענליכ־קייט און גרויסער קענער פון חסידות, מחבר פון דעם באַקאַנטען ספר „דער ארץ ישראל אוצר".

דאָס ווערק ברענגט אַרויס פּערל פון חסידישער מאָראַל און פאַרכאַפּט מיט דער שפּע פון קלוגע ווערטלאַך פון גוטע אידען.

„קינטעז פון סאָציאַליזם און רעליגע" —

פון י ע ק ב ב ע ל ע ק. אַ בוך, וואָס שטעלט מיט זיך פאָר אַן אייגענאַר־טיגען געדאַנקען־גאַנג, אַ ווידוי פון אַ בעל־תשובה, און ברענגט אַרויס דעם מערק־ווירדיגען צוזאַמענהאַנג פון סאָציאַליזם מיט רעליגיע, אַ שותפות פון צוויי סיס־טעמען, וועלכע מען האָט שטענדיג באַ־טראַכט פאָר די גרעסטע עקסטרעמען.

בעלעק ווייזט אויף אַז די געבאָטען פון דער תורה און די לערער פון די נביאים זיינען די פונדאַמענטען פון דעם וועלט־סאָציאַליזם, וועלכער וועט דערפירען צום אידעאַלען גליק פון דער מענטשהייט.

גרויסע אידישע און אַלגעמיין־וועלטלי־כע פערזענליכקייטען האָבען זיך וואַרעם אָפּגערופען וועגען דעם בוך.

בעלעק איז אַ ביאַליסטאָקער איידעם, דער שוואָגער פון דער פאָרשטאַרבענער קינסטלערין רעניע גליקמאַן קאַלעשניקאָוו פון פּאַריז, און פון איר מאַן, דעם אַרטיסט, אונזער לאַנדסמאַן, זלמן קאַלעשניקאָוו.

„צווישען אידען אין וועלט לענדער"

פון ד ר. ח י י ם ש א ש ק ע ס ע״ה, פאַרלאַג „מנורה", תל־אביב, 1964.

דאָס בוך, אַ רייזע־רעפּאָרטאַזש איבער אָפריקע, דעם מיטעלען מזרח און לענדער הינטער דעם „אייזערנעם פאָרהאַנג", איז אונז אָנגעקומען שוין נאָכדעם, ווי דער גרויסער אידישער קאָלאָמבוס פון אונזע־רע פאַרוואָגעלטע ברידער איבערן גאַנצען ערד־קוגעל, ד״ר. חיים שאָשקעס, איז שוין פון אונז אַוועקגעריסען געוואָרען אין דער אייביקייט. דאָס איז דאָס ערשטע מאָל, וואָס מיר פאַרצייכענען די דערשיינונג פון אַ בוך שוין נאָכן טויט פון זיין מחבר, און אין דעם ליגט טאָקע די טיפע טראָגיק פון דער איצטיגער נאָטיץ: אַ קורצע רעזענ־זיע איבער אַ ווערק און אַן עפּיטאַף אויפן פרישען קבר פון זיין פאַרפאַסער אין די זעלבע שורות.

ווי די אַלע פריערדיגע 25 ביכער פון ד״ר. שאָשקעס ע״ה, צייכענט זיך אויס אויך דאָס איצטיגע ווערק מיט דעם טאַלאַנט פון זיין גרויסען מייסטער: שארף אויג, בילד־ליכע שילדערונג, זאַפטיגער מאַמע־לשון, אינטערעסאַנטע טעמעס, וועלכע זיינען נא־ענט צו יעדעס אידיש האַרץ, ווייל ד״ר. שאָשקעס, דער וועלט־רייזענדער, וועלכער איז שוין ביים לעבען געוואָרען אַ לעגענדע, איז געווען דער איד פון דער גרויסער, גאָרער אידישער וועלט איבער אַלע קאָנ־טינענטען, יבשות און ימים.

דאָס בוך ברענגט אונז אַ גרוס פון די אידען אין דער מדינה פון די פּרעה׳ס און נאַסער, צור און דמשק, פּרס ומדי, אינדיע, מאַדאַגאַסקאַר, קאַנאַדאַ, מאָסקווע, ריגע, ווילנע און קיעוו, עקזאָטישע לענדער און אייראָפּעאישע מדינות, טיפּען, לעבענס־שטייגער, פּאַסירונגען — אַלץ צוזאַמענגע־שמאָלצען אין כישוף־מעשיות פון לעגע־דאַרען אמת, וואָס קלינגען ווי געשעענ־שען פון „טויזענט און איין נאַכט".

דאָס בוך לייענט זיך מיט גרויס אינ־טערעס, פון טאָוועל ביז טאָוועל, ווי עס איז שוין די חזקה פון אונזער וועלט־באַ־רימטען גאָטזעליגען לאַנדסמאַן, דר. חיים שאָשקעס ע״ה. מען קען דאָס בוך באַקו־מען אין ביאַליסטאָקער צענטער, 228 איסט בראָדוועי, ניו־יאָרק.

ביבליאָגראַפיע איבער דר. שאָשקעס פון יעפים ישורין, ניו־יאָרק, 1963

צום שלוס פון דר. חיים שאָשקעס׳עס בוך „צווישען אידען אין ווייטע לענדער" געפינט זיך אַ ספּעציעלע בראָשור, צוזאַ־מענגעשטעלט פון דעם באַרימטען ביבלי־אָגראַף און פאָרשער פון געדרוקטען אי־דישען וואָרט, יעפים ישורין.

די ביבליאָגראַפיע אַנטהאַלט וויכטיגען מאַטעריאַל, וועלכער אַנטפּלעקט אין טרו־קענע ציפערן און אינפאָרמאַטיוון פּרטים דר. שאָשקעס׳עס ע״ה פיל־שפראַכיגע לי־טעראַרישע טעטיקייט און שאָפונג, ווי אויך די אָפרופען וועגען אים און זיינע ביכער אין פאַרשיידענע צייטונגען און זשורנאַלען איבער דער וועלט. צווישען זיי איז אויך דערמאָנט אונזער אייגענע „ביאַליסטאָקער שטימע".

פון דער ביבליאָגראַפיע דערוויסען מיר זיך, אַז דר. שאָשקעס האָט אין זיין פרוכט־באַרער ליטעראַרישער קאַריערע אַרויסגע־געבען 25 ביכער, די מערסטע אין אידיש, אָבער אויך אין דער שפּאַנישער, פאָרטו־געזישער, ענגלישער און העברעאישער שפּראַך. די פרעמד־שפראַכיגע ביכער זיי־נען איבערזעצונגען פון דעם אידישען אַריגינאַל. זיין ערשט בוך „קרעדיט־קאָ־אָפּעראַציע" איז דערשינען אין וואַרשע אין יאָר 1927, און זיינע לעצטע צוויי בי־כער „מיט אידען אין ווייטע לענדער", אין

אידיש", און „עולם ומלואו של ר' חיים", אין העברעאיש, זיינען דערשינען גאָר קורץ פאַר זיין טויט אין תל־אביב אין יאָר 1964.

דר. שאַשקעס ווערט אויך דערמאָנט אין פאַרשיידענע לעקסיקאָנען און ענציקלאָפּעדיעס איבער דער גאָרער וועלט, פון אונזער אייגענעם „ביאַליסטאָקער לעקסיקאָן" ביז צו דער „אוניווערסאַלער אידישער ענציקלאָפּעדיע, „הו איז הו אין וואירלד דזשורי" און „הו איז הו אין יוּעס־עי".

אַרטיקלען פון און וועגען דר. שאַשקעס זיינען דערשינען אין אַלע צייטונגען אין דער וועלט ,אין אידיש, העברעאיש, רוסיש, פראַנצויזיש, שפּאַניש, פּאָרטוגעזיש, ענגליש, פויליש, דייטש, כינעזיש און אַנד.

„עולם ומלואו של ר' חיים" —

(די גאָרע וועלט פון ר' חיים" מאת ד ר . ח י י ם ש ו ש ק ס , פּאַרלאָג „מנורה", תל־אביב, 1964.

ווי שוין דערמאָנט, איז ממש ערב דר. שאַשקעס'ס אָפּשייד פון אונזער שטערב־ליכער וועלט דערשינען פון דרוק זיין לעצטער בוך, אין דער העברעאישער שפּראַך, אונטער דעם נאָמען „עולם ומלואו של ר' חיים".

דאָס העברעאישע בוך דעקט אויף פאַר דעם העברעאישען לייענער די פּערל פון דר. שאַשקעס'ס פּיקאַנטע רייזע־אַנטפּלעקונגען און שילדערונגען. אין די 344 זייטען נעמט עס דעם נייגעריגען לייענער אויף אַ שפּאַציר איבער די עקזאָטישע מדינות פון אַראָביע, פּערסיע, אינדיע, אַפריקע, צו די „רויטע אידעלאַך" אויף יענער זייט „סמבטיון" הינטער דעם „אייזערנעם פאָרהאַנג".

ווי דר. שאַשקעס'ס אַלע ביכער, לייענט זיך אויך דאָס ווערק מיט פאַרכאַפּענדיגען אָטעם פון טאָוועל ביז טאָוועל.

אַ נייער אויפטו אין דעם בוך איז די געשיכטע פון אידישע וועלט־רייזענדע צום שלוס פון ווערק און זייערע אַנטדעקונגען אין דער גאָרער וועלט. אין די 1100 יאָר פון אידישער וועלט־טוריסטיק געפינען מיר אַזעלכע היסטאָרישע נעמען, ווי אלדד הדני, וועלכער האָט דערציילט וואונדער איבער וואונדער וועגען די פאַרלוירענע „עשרת השבטים", דאַן בנימין פון טודילא, ווי אויך מאַדאַם יהודית מאַנטעפיאָרע, די פרוי פון דעם באַוואוסטען ענגליש־אידישען לאָרד און עסקן, סער משה מאָנטעפיאָרע, און „עולם ומלואו של ר' חיים", אין העברעאיש, זיינען דערשינען גאָר קורץ פאַר זיין טויט אין תל־אביב אין יאָר 1964.

דר. שאַשקעס ווערט אויך דערמאָנט אין פאַרשיידענע לעקסיקאָנען און ענציקלאָפּעדיעס איבער דער גאָרער וועלט, פון אונזער אייגענעם „ביאַליסטאָקער לעקסיקאָן" ביז צו דער „אוניווערסאַלער אידישער ענציקלאָפּעדיע, „הו איז הו אין וואירלד דזשורי" און „הו איז הו אין יוּעס־עי".

אַרטיקלען פון און וועגען דר. שאַשקעס זיינען דערשינען אין אַלע צייטונגען אין דער וועלט ,אין אידיש, העברעאיש, רוסיש, פראַנצויזיש, שפּאַניש, פּאָרטוגעזיש, ענגליש, פויליש, דייטש, כינעזיש און אַנד.

„עולם ומלואו של ר' חיים" —

(די גאָרע וועלט פון ר' חיים" מאת ד ר . ח י י ם ש ו ש ק ס , פּאַרלאָג „מנורה", תל־אביב, 1964.

ווי שוין דערמאָנט, איז ממש ערב דר. שאַשקעס'ס אָפּשייד פון אונזער שטערב־ליכער וועלט דערשינען פון דרוק זיין לעצטער בוך, אין דער העברעאישער שפּראַך, אונטער דעם נאָמען „עולם ומלואו של ר' חיים".

דאָס העברעאישע בוך דעקט אויף פאַר דעם העברעאישען לייענער די פּערל פון דר. שאַשקעס'ס פּיקאַנטע רייזע־אַנטפּלעקונגען און שילדערונגען. אין די 344 זייטען נעמט עס דעם נייגעריגען לייענער אויף אַ שפּאַציר איבער די עקזאָטישע מדינות פון אַראָביע, פּערסיע, אינדיע, אַפריקע, צו די „רויטע אידעלאַך" אויף יענער זייט „סמבטיון" הינטער דעם „אייזערנעם פאָרהאַנג".

ווי דר. שאַשקעס'ס אַלע ביכער, לייענט זיך אויך דאָס ווערק מיט פאַרכאַפּענדיגען אָטעם פון טאָוועל ביז טאָוועל.

אַ נייער אויפטו אין דעם בוך איז די געשיכטע פון אידישע וועלט־רייזענדע צום שלוס פון ווערק און זייערע אַנטדעקונגען אין דער גאָרער וועלט. אין די 1100 יאָר פון אידישער וועלט־טוריסטיק געפינען מיר אַזעלכע היסטאָרישע נעמען, ווי אלדד הדני, וועלכער האָט דערציילט וואונדער איבער וואונדער וועגען די פאַרלוירענע „עשרת השבטים", דאַן בנימין פון טודילא, ווי אויך מאַדאַם יהודית מאַנטעפיאָרע, די פרוי פון דעם באַוואוסטען ענגליש־אידישען לאָרד און עסקן, סער משה מאָנטעפיאָרע, פיאָרע, און אַנד., בסך־הכל 15 אידישע וועלט־רייזע־פיאָנערן.

אַ מערקווירדיגע אויפדעקונג מאַכט דר. שאַשקעס פאַר דעם לייענער וועגען דעם באַרימטען פּרשן אויף משניות, ר' עובדיה מברטנורא, באַוואוסט אַלס דער „רב", וועלכער איז אויסער זיין וואונדערבאַרען קאָמענטאַר אויך אַ זעלטענהייט מיט זיינע רייזע־באַשרייבונגען וועגען אידען אין אי־טאַליע, סיציליע, אינזעל ראָדעס, מצרים און ארץ־ישראל, באַזונדערס ירושלים, אין זיינע היסטאָרישע רייזע־בריוו.

„אַזוי איז עס געשען אין ליטע" —

פון י ו ס ף ג א ר , פּאַרלאָג „מנורה", תל־אביב, 1965.

דאָס בוך גיט אַ געשיכטליכען איבערבליק פון דעם יאָר פון דעם סאָוועטישער ממשלה איבער ליטע ערב דער דייטש־סאָוועטישער מלחמה, דער צייט־אָפּשניט פון יוני, 1940, ביז יוני, 1941.

די אויפדעקונגען אין דעם בוך זיינען באַזונדער אינטערעסאַנט, ווייל עס ווארפט אויך אַ ליכט איבער די גלגולים פון די פּויליש־אידישע פּליטים, וועלכע האָבען צייטווייליג געפונען אַ היים אין דער ליטע, באַזונדערס אין ווילנע, אויף זייער וויייטערדיגען וואַנדער־וועג דורך אַזיע און וויייטען מזרח צו פריַיע לענדער. עס שילדערט דאָס געזעלשאַפטליך־קולטורעלע אידישע לעבען אין ליטע אונטער די סאָוועטען.

דאָס בוך האָט אויך צום שלוס אַ צאָל דאָקומענטאַרע פאַטאָסטאַטען פון דעפאָרטאַציע און קרבנות, וואָס זיינען איבער־געגומען געוואָרען פון העכסט פאַרטרויליכע סאָוועטישע קוואַלען. זיי באַקרעפטיגען דעם היסטאָרישען ווערט פון די אינפאָרמאַציעס פון וועלכע מיר דערוויסען זיך, אַז ערב דעם דייטש־סאָוועטישען קריג זיינען פיל אידען דעפּאָרטירט געוואָרען טיף אין אייראָפּעאיש און אַזיאַטיש רוסלאַנד, אַלס אומגעוואונטשענע עלעמענטען און שונאים פון דעם סאָוועטישען פאָלקסרעזשים. דאָס זיינען געווען ציוניסטען, בונדיסטען, סוחרים און פּראָפּעסיאָנאַלען. יוסף גאָר איז אויך דער מחבר פון אַ צאָל אַנדערע וויכטיגע ביכער.

אַ נייַ בוך לידער פון יעקב כהן

אין פאַרלאָג „המנורה", ישראל, דער־שיינט בקרוב אַ נייַ בוך לידער פונעם באַוואוסטען דיכטער, דערציילטער און עסייאיסט, יעקב כהן, אַ. נ. „אויפן בראָך פון מיין פאָלק".

ס'בוך, וואָס אַנטהאַלט אַ ריי פּאָעמעס און לידער, איז נאָך געשריבען סוף 1944, אין רוסלאַנד, בעת עס זיינען אים דערגאַנגען די אַלע ידיעות פונעם חורבן.

געשריבען אין אַן עלעגיש־פּאָעטישער פאָרם, זיינען זיי אָבער ווי וויַיט מעגליך אין פּשוט'ע ווערטער און אויסדרוקען, צו געבען אַ מער קאָנקרעטע שילדערונג פון דעם געשעענעם.

די פּאָעמעס און לידער זיינען געלעגען נישט אַרויסגעגעבענע, ווייל („משום דקדוקה ואימתא דחורבנא") צוליב דער גרויס און פאַרנעם פונעם חורבן, האָט דער מחבר ווועגען אַרויסגעבען זיי אין בוך־פאָרם געהאָט פאַרשידענע ספקות...

נאָר צוליב דער טענדענץ פון דער ווועלט און אויך אַ טייל אידען צו פאַרשווייגען און שלום־מאַכען מיטן געשעענעם, האָט ער ענדליך באַשלאָסען זיי אַרויסצוגעבען.

ס'איז דעם מחבר'ס, וואָס האָט נאָך פאַר־עפענטליכט לידער אין די צוואַנציגער יאָרן, צווייט אַרויסגעגעבען לידער־בוך (אָהוץ אין כתב־יד פאַרלוירענע). זיין ערשט אַרויסגעגעבען לידער־בוך „פון אייזערנעם גאָרטען" (אין פרייַעם פערז) איז דערשינען אין 1949 אין פּאַריז. און ס'איז זיין צוועלפט אַרויסגעגעבען בוך.

אינעם זעלבען פאַרלאָג וועט אויך דערשייַנען אַ דריט לידער־בוך (אינעם פרייַען פערז), א. נ. „בין השמשות" און עס וועט אַרויסגעגעבען ווערען אַ נייַ־פאַרבעסערטע אויפלאַגע פונעם פּליט־בוך „דריי יאָר אין פּויליש־ען מיליטער", מיט אַן אַריגינעלע צייכענונג פונעם ביאַליסטאָקער טינאַ ווייצקי, און אַ הקדמה פונעם באַרימטען שרייבער יצחק באַשעוויס.

ביכער צו אונזערע לעזער

דער קולטור־קאָמיטעט ביים „ביאַליס־טאָקער צענטער" אין ניו־יאָרק שיקט אַרויס די טעג אַ צאָל ביכער־מתנות צו אונזערע מיטגלידער, לעזער און לאָנדס־לייט.

מיר בעטען אויפנעמען די מתנות און צוריקשיקען אַ ביישטייערונג, וועלכע וועט געוואונט ווערען פאַר דעם קולטור־פאָנד פון אונזער ביאַליסטאָקער ביבליאָטעק, אַרכיוו און מוזיי. טוט אייער חלק פאַר דער „גייסטיגער היים פון אידיש ביאַליס־טאָק"!

ביי אונזערע לאַנדסלייט איבער אַמעריקע

שיקאַגאָ

די ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַנשאַפט אין שיקאַגאָ גייט אָן מיט אירע טעטיגקייטן טראָץ דעם, וואָס דער עולם וועלט עלטער און אונזערע רייען וועלן שיטערער. אַ צאָל טויער זיינען פאַר די וויינטערדיגע מאָנאַטן אין פלאָרידע און דאָס שוואַכט אָפּ די רעגעלמעסיגע אַקטיוויטעטן. פונ־דעסטוועגען העלפען מיר די ביאַליסטאָקער האָום אין ניו־יאָרק און אויך אַ צאָל פּי־לאַנטראָפּישע אינסטיטוציעס דאָ אין אונ־זער שטאָט.

שמחות ביי אונזערע לאַנדסלייט

מיר גיבען אָפּ אַ האַרציגען מזל־טוב צו אונזערע חשוב'ע טוערס:

מרס. זלאַטאַרין, צו דער בר־מצוה פון איר אור־אייניקעל; צו מרס. בערגאַן, אין צוזאַמענהאַנג מיט דער צווילינג־בר־מצוה פון אירע אור־אייניקלעך; צו מר. און מרס. טשאַרלס שיינמאַן, לכבוד זייער אייניקל'ס בר־מצוה; צו אונזער פינאַנס־סעקרעטאַ־רין און איר מאַן, מר. און מרס. דייויד מייזור, לכבוד זייער זונ'ס ענגעידזשמענט; צו מרס. איראַ גאַרבער, לכבוד איר אייי־ניקעל'ס גראַדואיישאַן פון האַי־סקול; צו אונזערע ליבע, גוטע פריינט מר. און מרס. מאָריס מיינעס, וועלכע זיינען באַ־גליקט געוואָרען מיט אַ נייעם אור־אייי־ניקעל.

רפואה שלמה וואונטשען

מיר וויינטשען אַ רפואה שלימה צו אונ־זערע טוערינס: מרס. שוואַרץ, וועלכע האָט דורכגעמאַכט אַן אָפּעראַציע; מרס. סאַס־טרין, וועלכע איז שוין קראַנק אַ לענגערע צייט; שוועסטער רבקה פערעלמאַן, וועל־כע האָט געליטען פון אַן עקסידענט; און שוועסטער מינע וואַלאַך, וועלכע איז גע־וועלן אין שפּיטאָל עטליכע וואָכען.

מיר וויינטשען זיי אַלעמען אין נאָמען פון אונזער אוקזילערי געזונט און פרייד.

מיר וויינטשען אַלע אונזערע לאַנדס־לייט אַ פריילעכן און געזונטען פּסח.

ראָזע צוקערמאַן

פּעטערסאָן, נ. דזש.

די „ביאַליסטאָקער רעליף סאָסייעטי" אין פּעטערסאָן האָט דורך די וויינטער־חדשים אָפּגעהאַלטען אַ צאָל מיטינגען. טראָץ דעם, וואָס אַ גרויסער טייל פון אונזערע מיטגלידער און טוער זיינען גע־וועלן פאַר זייערע וויינטער־וואַקאַציעס אין פלאָרידע, איז אָבער די לאַנדסמאַנשאַפט־ליכע אַרבעט אָנגעגאַנגען נאָרמאַל.

אונזערע לאַנדסמאַנשאַפטליכע טוער זיי־נען אויך געווען צאָלרייך פאַרטרעטען ביי די באָרד־מיטינגען פון אונזער ביאַליס־טאָקער צענטער און מושב זקנים אין ניו־יאָרק.

עס איז אינטערעסאַנט צו וויסען, אַז אונזערע מיטגלידער זיינען טעטיג אין פאַרשיידענע אַנדערע געזעלשאַפטליכע אַרגאַניזאַציעס אין שטאָט, ווי דער „גאָל־דען רינג קלוב", וואו אונזער אַלט־יונגער טשערמאַן, פריינט ווילי אַם וויינער, טרעט אויף צייטענווייז מיט רעציטאַציעס, ווי אויך אונזער טשערלייד־י, שוועסטער רובין, צייכענט זיך אויס מיט אירע אויפטריטען. אַגב, דער „קלוב" איז געגרינדעט גע־וואָרען פון דעם ביאַליסטאָקער ברענטש 121 אַ. ר., וועלכער האָט זיך איצט פאַר־אייניגט מיטן ביאַליסטאָקער ברענטש 142, וואו אונזער חשובער לאַנדסמאַן דניאל קאַגאַן איז זייער אַקטיוו.

אונזערע פאַרלוסטען

לעצטענס האָבען מיר אין פּעטערסאָן געליטען אַ גרויסען פאַרלוסט דורך דעם טויט פון מר. לויאיס קאָהען, זון פון אונזער גרינדערין און ערשטער פרעזידענטין, עטעל קאָהען ע"ה.

דער נפטר, אַ ליבער, האַרציגער מענטש, איז געווען זייער אָנגעזעהן אין אידישען לעבען און ער האָט איבערגעלאָזען אַ שיי־נעם נאָמען.

ער לאָזט איבער אַ פרוי, איידע; צוויי זין: מאָריס און הערבערט, און 5 אייניק־לעך, ווי אויך אַ ברודער, דעם באַרימטען לאָיער דייוויד קאָול, וועלכער איז באַקאַנט אין לאַנד דורך זיינע פאַרמיטלונגס־לייסטונגען (אַרביטריישאַן) צווישען קאַ־פּיטאַל און אַרבעט.

דייוויד פינקום

מילוואָקי, וויסק.

אונזער „ביאַליסטאָקער בענעוואָלענט סאָסייעטי" האָט צו פאַרצייכענען וויכטיג געשעענישען דורך דעם פאַרגאַנגענעם וויינטער.

אונזער יערליכער באַנקעט

דעם 27־טען דעצעמבער 1964 איז פאָר־געקומען אונזער יערליכער באַנקעט אין דער געגענוואָרט פון אַ גרויסען עולם מיטגלידער און טוער, פריינט און געסט.

די אונטערנעמונג איז געווען זייער אַ געלונגענע. דעם פאָרזיץ האָט אָנגענפירט אונזער טוערין, מרס. ראָזע שומאַכער, מיט אַן ערעפענונגס־וואָרט פון עקס־פּרעז. שוועסטער בעסי באָקסענבוים און באַריכט פון דעם שרייבער פון די שורות. די אָוקשאַן האָט דורכגעפירט אונזער וויס־טשערמאַן, מאַקס שומאַכער. עס האָבען זיך ביי דער אונטערנעמונג אויך אויס־געצייכענט די פאָלגענדע טוער: ראָשע־ליבע דאָרען, מרס. טורעק, מרס. באַרקין און אַנדערע. דער באַנקעט האָט אַריינגע־בראַכט אַ היפּשע סומע געלט.

גלייכצייטיג איז פאָרגעקומען די אינ־סטאָלליישאַן פון אונזערע באַאַמטע פאַרן יאָר 1965. די איינשוועלונג האָט דורכ־געפירט אונזער טרעזשורערין, מרס. איידע שומאַכער. פאָלגענדע אָפיסערס זיינען אינ־סטאָלירט געוואָרען:

אַלעקס דאָרען — פרעזידענט־טשער־מאַן; מאַקס שומאַכער — וויס־פרעזי־דענט; דאָרא טורעק — רעק. סעקרעטאַר; בען טראָש — קאָרעספאָנדינג־ און פינאַנס־סעקרעטאַר; איידע שומאַכער — טרעזשו־רער; בעסי באַקסענבוים — טשערלייד־י סאָנשיין פאָנד אויפן נאָמען פון „ראָבערט נאָרמאַן העלפער"; דזשאָ רובין — טשער־מאַן סיק פאָנד; מרס. ר. מאַרס — טשער־ליידי אָוו די סיק; מאַקס באַרקין; לימאַ זאַבעל; רובין מאַרס — טראַסטיס; ראָשע־ליבע דאָרען — טשערלייד־י אָוו רעפרעש־מענטס; מרס. לינאַ העלפער — סאַרזשענט אָוו אַרמס.

אונזערע אונטערנעמונגען פאַר דעם זומער־סעזאָן

עס ווערען שוין געמאַכט פאַרבאַרייאונ־גען צו דעם יערליכען פיקניק, וועלכער וועט פאָרקומען דעם 11־טען דזשולאַי 1965, ווי אויך צו דער יערליכער קאָרט־פּאַרטי, וואָס וועט דורכגעפירט ווערען דעם 29־טען מאַי.

אונזערע שמחות

דעם 21־טען נאָוועמבער 1965 איז פאַר־געקומען די בר־מצווה פון מאָקס דייוויד האָלצמאַן, געאָטענער אייניקעל פון אונ־זער ווייס־פּרעזידענט, מאָקס און איידע שומאַכער.

א דאָפּעלטע שמחה איז פאָרגעקומען ביי אונזערע חשובע טוער, מר. און מרס. דיי־ויד סיגעל. דעם 29־טען נאָוועמבער האָ־בען זיי געפייערט די ענגעידזשמענט פון זייער טייערן אייניקעל, שערי פרידמאַן, די באַגאַבטע טאָכטער פון מר. און מרס. רובין פרידמאַן פון גלענקאָו, אילל. שערי האָט גראַדואירט פון נאָרטוועסטערן יוני־ווערזיטי סקול אָוו ספּיטש און איז ער־שינען אין פיל טעלעוויזיע־ און מואוי־פאָרשטעלונגען אונטערן נאָמען שערי. איר חתן, רובין קלעמער, א באַרימטער שפּיל־צייג־דיזיינער אין לאָס אַנדזשעלעס, איז דער זון פון דזשאָזעף קלעמער און זיין גאָטזליקע פרוי פון קענטאַן, אָהייאָ.

דעם 12־טען דעצעמבער האָבען די זעלבע גליקליכע זיידע און באָבע גע־פייערט די בר־מצוה פון זייער ליבען אייי־ניקעל, אַלאַן גלען סיגעל, זון פון לעאָנארד און מערי סיגעל, ווועלכער האָט געדאָוועט שחרית און געזאָגט פּיין דעם מפטיר.

אונזער שוועסטער און טוערין, פּעני קאָרן, איז באַגליקט געוואָרען מיט אַן אייניקעל, א זונעלע, ווועלכער איז געבאָרען געוואָרען צו איר טאָכטער, מאָשע דזשאָפע. מיר ווינטשען איר מזל־טוב און א סך גליק.

רפואה שלימה

מיר ווינטשען א פולשטענדיגע רפואה שלימה צו דער פרוי פון דעם שרייבער פון די שורות, סאָפי טראָש, ווי אויך צו אונזער טערין, לינא העלער, וועלכע זיינען געווען אין שפּיטאָל און זיי קומען צו זיך פון זייערע קראַנקהייטען.

אונזער רעקאָרדינג־סעקרעטאַרין, מרס. דאָרע טורעק, האָט געהאַט אַן עקסידענט, און מיר האָפען, אַז וועט די שורות ווערען געדרוקט, ערהאָלט זי זיך שוין פון איר פאָל און באַשעדיגטע האַנט. אַלעגפאַלס, ווינטשען מיר איר א רפואה שלמה.

אונזערע פאַרלוסטען

דעם 21־טען אָקטאָבער 1964 איז פון אונז אַוועקגעריסען געוואָרען מרס. דאָרע רובין ע"ה, די געטרייע פרוי פון אונזער ווייס־פּרעזידענט און טשערמאַן אָוו די סיק פאָנד, דזשאָו רובין.

די נפטרת, א וואויל האַרציגע פרוי, איז געווען טעטיג אין א צאָל וואוילטעטיגע אָרגאַניזאַציעס און אינסטיטוציעס, ווי „הדסה", „סיטי אָוו האָפּ", דעם מושב זקנים אין מילוואָקי, די ביאַליסטאָקער בענעוואָלענט סאָסייעטי, וואו זי האָט פיל אַרויסגעהאַלפען איר זייער אַקטיווען מאַן, און האָט אויך געשטיצט אונזער אינסטי־טוציע.

מרס. רובין לאָזט איבער אויסער איר מאַן, דזשאָו, א פאַרהיראָטע טאָכטער,

דאָרע רובין ע"ה

מרס. בענדזשאַמין קוהן אין דאַלאַס, טעק־סעס; 2 זין: ווילאיאַם דזש. רובין אין בעי־סייד, און אַלעקסאַנדער נ. רובין, א לאָיער אין מילוואָקי, און 5 אייניקלעך.

בען טראש

חשובע ביאַליסטאָקער געסט אין מיאַמי ביטש

ביי דעם זוניגען ים־ברעג פון דער ליכ־טיגער און ווארעמער פלאָרידע, אין מיאַמי ביעטש, האָט צווישען די פילע געסט פון איבער דעם גאַנצען לאַנד, אויך פאַרליגט איר נעסט אונזער אייגענע ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַנשאַפט.

אין חודש יאַנואַר האָבען מיר געהאַט דא צו־גאַסט צום ערשטן מאָל אונזער לי־בען עקזעקוטיוו־דירעקטאָר און זיין פרוי, דוד און ווערא סאָהן.

א האַרציגע אויפנאַמע פאַר די סאָהן׳ס, צוזאַמען מיט די זייער חשובע געסט: מאַלי און איסאַק ריבאַלאָווסקי, דער וויי־טשערמאַן פון באָארד אף דירעקטאָרען פון ביאַליסטאָקער צענטער, איז געגעבען געוואָרען דורך אונזערע וויי־פּרעזידענ־טען פון דער האָום, סאל און אסתר ווינער, אין זייער היים. אגב, זיינען די ווינער׳ס פון די טעטיגסטע מענטשען אין דער ביא־ליסטאָקער קאָלאָניע אין מיאַמי ביעטש. זיי זיינען גרויסע מכניסי־אורחים, זייער היים איז אַלעמאָל גרייט אויפצונעמען לאַנדסלייט און פריינט און מיט זייער קאָר ברענגען זיי צוזאַמען די ביאַליסטאָקער משפּחה אין מיאַמי ביעטש.

א באַזונדער אויפנאַמע פאַר די געסט האָט געגעבען אונזער ליבער פרעזידענט, מר. דזשייקאָב קאָהען, אין זיין רעזידענץ־האָטעל „דאַוויל", וואו ער האָט פאַרזי־כערט זיין וויטערדיגע הילף צו דער ביא־ליסטאָקער האָום אין ניו־יאָרק, באַזונ־דערס צו דער איצטיגער בוי־אַקציע.

די סאָהן׳ס און די ריבאַלאָווסקי׳ס האָבען אויך באַזוכט מר. דזשייקאָב קאָהענ׳ס פראַכטפולע שוהל וואָס ער האָט אויפגע־בויט אין מיאַמי ביעטש און זיך ניט גע־קענט אָפּווואונדערען פון דעם גרויסאַרטי־גען מקום קדוש.

ערב זייער צוריקפאָר איז פאַר די סאָהנ׳ס געגעבען געוואָרען א פייערליכער „צאתכם לשלום" אין דער היים פון באַ־וואוסטען געזעלשאַפטליכען טוער פון שי־קאַגא, מר. נייטען מילער, אין וועלכען עס האָבען זיך באַטייליגט א צאָל געסט. די האָסטעס איז געווען פריינדין פעני פּערלין פון ניו־יאָרק. אין מוזיקאַלישען פּראָגראַם האָט זיך באַטייליגט דער שיקאַגער פאָלקס־זינגער, דזשעק אטאפסקי.

צווישען די לאַנדסלייט וואָס האָבען זיך געטראָפען מיט די געסט זיינען געווען די טוער מר. און מרס. סאָל גאָלד, מר. פּאָול פּאַרסאָן פון פּעטערסאָן, נ. דזש., מר. דזשאָו מינעס, מר. און מרס. דזשאָרדזש גערינג, מרס. קיידי סקלוט, מר. און מרס. ראָסקין פון נאָרפאָלק, ווירדזשיניאַ, מר. און מרס. באַש, מר. לעאָן דאַליסקי, מר. און מרס. מאָריס סאַפּירשטיין פון ברוק־לין, מר. פרענק מיינעס פון שיקאַגאָ, מר. און מרס. אילאַי געבן פון שיקאַגאָ, מר. און מרס. לואיס קאָהען, מר. און מרס דזשעיק טוירקעש, און א צאָל אַנדערע.

אַ בילד וואָס רעדט, דערציילט און שווייגט...

פון דר. שמואל זאַבלודאָווסקי

טייערער פריינט, דוד סאָהן!

מיר דערהאַלטען דאָ אין מעקסיקע רעגעלמעסיג אייער־אונזער זשורנאַל „ביאַליסטאָקער שטימע". בעט איך אייך צוליגן צום באַרג־לויב־געזאַנגען פאַר דער אויסגאַבע נאָך עטליכע וועך־טער.

ס׳איז אַ קאָלאָסאַלער אויפטו, אחד במינו, שטיקער געשיכ־טע, ריין, ציכטיג, אידישלאָך, קינסטלעריש אמוזירענד און — דער עיקר — ביאַליסטאָקעריש.

אַ האַרציגען יישר־כח אייך.

איצט וועגען בילד וואָס איך שיק אייך.

נאָכן חורבן איז געוואָרען ביי אונז אַ „שוואַכקייט" (מיין פרוי און איך) אויפצוזוכען אין דער וועלט לעבענגעבליבענע חברים און פריינט. מיר האָבען עס געטאָן ביי אונזערע באַזוכען אין אַרגענטינע, ישראל, פאַראייניגטע שטאַטען און אַנדערע טיי־לען (שוין כמעט ניטאָ קיין אַדרעסען).

פאַראַיאָרען האָבען מיר באַזוכט ישראל. עטליכע טעג פאַרן אָנקומען האָבען מיר אין די דאָרטיגע צייטונגען אַריינגעגעבען אַ מעלדונג, אַז מיר ווילען טרעפען אַמאָליגע שול־חברים און פריינט. מיר האָבען אָנגעגעבען אַן אַדרעס, אַ דאַטע און די צייט ווען מיר דערוואַרטען אַלעמען, די אַלע וועלכע געדענקען אונז און האָבען אַן אינטערעס אונז צו טרעפען.

אין דעם באַשטימטען אָוונט איז דאָס קליינינקע שטיבעלע פון אונזער קרוב פול געוואָרען מיט מענטשען.

מיר האָבען יעדען איינעם פון די אָנגעקומענע געגעבען שלום עליכם, זיך אַריינגעקוקט אין די פּנימ׳ער און ביי אַ גרוי־סען טייל פון עולם קוים דערקענט שוואַכע סימנים פון אַמאָ־ליגע באַקאַנטע, דעמאָלסדיגע אינגלאָך און מיידלאָך.

מען האָט געדאַרפט אָנוועגדען פאַרשיידענע „טריקס" אויפ־צוזוכען אין זכרון ביאַליסטאָקער גאַסען, הויפען, שכנים, לערער,

אַרויסלאָז פון דער פּרץ־שולע אין ביאַליסטאָק אָנהויב צוואַנציגער יאָרען

נעמען פון באַקאַנטע, כדי פונעם קנויל זכרונות אויפפלאָנטערען דינע פעדים.

די איינציגע קלאָרע געשטאַלט ביי דער מסיבה איז געווען די קליינינקע פיגור מיטן זיסען פּנים פון אונזער חברטע פּראָדע העפנער. מיט העכער 30 יאָר צוריק איז זי כמעט פון אונזער

שטוב אָפּגעפּאָרן קיין ישׂראל; זי איז געווען אַ חברטע פון מיין אומגעקומענער צווילינג־שוועסטער לאה. פּראַדע (שוין כמעט אַ באָבע) הייסט איצט גילה ניומן און וואוינט אין רמת־גן מיט איר סימפּאַטישען מאַן און זיי האָבען טייערע צוויי טעכטער.

ס׳איז געווען איינע פון די רירענדיגסטע באַגעגענישען. מען קען זיך פאָרשטעלען די עמאָציע, און דערצו האָט זי אונז געבראַכט אַ מתנה אַ בילד פון אונזערע קינדער־יאָרען. מיר האָבען מיט טרייסלענדיגע הענט געמוטמעט דאָס בילד און מיט אַ ציטער אין האַרצען זיך אַריינגעקוקט אין יעדער פנים, זיך אָפּ־געשטעלט ביי יעדען איינעם און שטיל געמאַכט קאָמענטאַרען.

אָט שטייען אויבען דער געזאַנג־לערער פּאָרטנאָי, דער שול־טויער זיידל נאָווינסקי, די לערער זאַק און לעוו, אינמיטען נעבן מיר זיצט מיין אומגעקומענע שוועסטער לאה. מיר פרעגען כסדר וואו איז זי? וואו איז ער? מיין חברטע פראַדל געדענקט נאָך כמעט יעדען איינעם ביים נאָמען; זי וויס וואו יעדער איינער געפּינט זיך, צעשפּרייט איבער אַלע טיילען וועלט, און דער גרעסטער טייל איז אַוועק מיטן רויך, פאַרוואַנדעלט געוואָרען אין אַש. כבוד די קדושים וטהורים.

דר. שמואל זאַבלודאָווסקי

טרערען שטיקען אין האַלז.

מיר לאָזען נישט אַרויס דאָס בילד פון האַנט, מיר ווילען עס צונעמען ביי פראַדלען, אָבער די פיינע, אידעלע פראַדעל וויל עס אונז ניט אָפּגעבען. זי מוז עס, פאַרשטייט זיך, האָבען ביי זיך. זי וועט אונז אָבער צושיקען אַ קאָפּיע קיין מעקסיקע.

און פראַדעל האָט דערפילט איר צוזאָג. אין אַ קורצער צייט האָבען מיר געקראָגען אַ בילד, געמאַכט עטליכע קאָפּיעס, צע־טיילט צווישען חברים, וואָס מיר האָבען געפונען, און איין בילד שיקען מיר איצט אַריין אין דער „ביאַליסטאָקער שטימע".

ביי אונזער לעצטען באַזוך אין די פאַראיניגטע שטאַטען האָבען מיר אויפגעזוכט 2 חברים, וואָס געפינען זיך אויפן בילד: דוד פורמאַן, וואָס וואוינט אין קליוולאַנד, און גרשון צעניזאר אין ברוקלין (מיר ווייסען אויך פון יודעל מעדאָוויק, וואָס געפינט זיך אין אויסטראַליע, אַ שוואָגער פון י. ראָפּאָפּאָרט). דאָס בילד איז געמומען געוואָרען אין די 20־ער יאָרען. ס׳איז אַן אַרויס־לאָז פון דער י. ל. פּרץ־שול און קינדערהיים, וואָס האָט זיך געפונען אויף באַיאַרע, אין בנין פון דער אַמאַליגער יאָפע־שול.

קוים וואָס מען קען אָפּפרישען דעם זכרון. שוין קרוב 40 יאָר. אַ סך פון די אינגלאַך און מיידלאַך זיינען שוין זיידעס און באָבעס, וועמען ס׳איז, פאַרשטייט זיך, באַשערט געווען צו בליי־בען לעבען.

צוויי לידער

פון ראָזא נעווואַראָווסקאַ

בענטשונג

ס׳איז אַ ברכה פאַראַן אין דער טיפקייט פון עלענט —
ס׳בליט־אויף אַ זעאונג ביי די פאַרבאָרגענע שוועלען.
פון דער טיף פון אַל־שטילקייט דערטראָגט זיך נגינה
און די שטערן דערברענגען דעם לויטער פון שכינה.

איך גיי דורך דער וויסט און איך וואָר פול מיט זמר.
עס שווימט פרייד אין מיין פּיין, ווי אין ברונעם אַן עמער.
מיין גורל מיך פירט דורך פאַרבאָרגענע וועגען —
פון פייער אַווק צו דער בענטשונג פון רעגען.

גאַנג צו פרייד

מיר האָבען מער ניט קיין טרערען פון טרויער.
לאָמיר זיך טרייסטען מיט טרערען פון פרייד.
ס׳האָט צוויי טויזנט־יאָר אויף אונז געלויערט
חורבן און גלות און לייד.

לאָמיר אויפהויבען אונזער פאַרבאָרגענעם געלעכטער,
וואָס איז אין אונזערע טיפען פאַרזייט.
מיר, שטאָלצע אידישע טעכטער, די וועכטער
פון די געזאַנגיגע, נביאישע רייד.

די „ביאַליסטאָקער שטימע" וועט אַריינפאַלען צו עמיצען וואָס וועט זיך דערקענען אויפן בילד; טרייסלענדיגע הענט פון עמאָציע וועלען האַלטען דאָס בילד און פונקט ווי מיר, אויך מא־כען אַלערליי קאָמענטאַרען. אין זכרון וועט אויפשווימען אַ שיינע יוגנע וועלט, וואָס איז שוין מער ניטאָ!

דער וואָס שרייבט איצט די שורות שיקט איבער די האַר־ציגסטע גרוסען צו די אַלע, מיט וועמען מיר האָבען פאַרבראַכט אונזערע קינדער־יאָרען.

ביי דער געלעגענהייט ווילט זיך בעטען: שרייבט אָן עטליכע וועדטער אויפן אַדרעס פון זשורנאַל אַדער צו אונז דירעקט קיין מעקסיקע.

באַזונדערס דערמאָנען מיר די נעמען פון צוויי שוועסטער אויפן בילד און זיי דאַרפען זיך געפינען אין די פאַראייניגטע שטאַטען. זיי האָבען געהייסען פייגל און מאַטל קאָפּלאַן.

טייערער פריינט דוד סאָהן: מיר שיקען אייך דאָס בילד און די אָנגעשריבענע שורות מיט אַ סך בענקשאָפט און האַרץ־קלאַפּעניש. ס׳איז נאָך דאָ אַזויפיל צו זאָגען און צו רייַדען, אָבער עס וועט פאַרשטיקט דער קול, אין האַלז וועט אַ קנויל און די פעדער שרייבט ניט מער. מיט דאַנק,

אייער שמואל זאַבלודאָווסקי

אונזער אַדרעס אין מעקסיקע:

DR. SAMUEL ZABLUDOWSKI
Insurgentes Sur 400 Desp. 3 Mexico 7, D. F.

פּ. ס. — אין לעצטען נומער פון „ביאַליסטאָקער שטימע", אין דעם אַרטיקעל וועגען ביאַליסטאָקער שאַך־קלוב, געשריבען פון ישׂראל באַקעס, וועט דערמאָנט דער שאַך־מייסטער אהרן זאַבלודאָווסקי, וועלכער איז געווען אונזערער אַ ברודער (מיר זיינען אין מעקסיקע צוויי ברידער: דוד און שמואל מיט משפּחות). מיר האָבען דעם אַרטיקעל געלייענט מיט גרויס אינטערעס און וווייטאָג.

מערקווירדיגע פּערזענליכקייט און קאַריערע פון כאַקאָבאָ זאַבלודאָווסקי

„גיאָרא" (דער בלאָנדער), איז היינט־צו־טאָג דער פּאָפּולערסטער נאָמען אין דער אַלגעמיינער מעקסיקאַנער און אירישער עפענטליכקייט. דאָס איז דער וואונדער־קינד כאַקאָבאָ זאַבלודאָווסקי פון ביאַליסטאָקער אָפּשטאַם, וועלכער האָט דערגרייכט אין מעקסיקאָ דעם העכסטן שטאַפּעל פון רעגירונגס־פּרעסטיזש, שטאַטסמאַנשאַפט און קולטור.

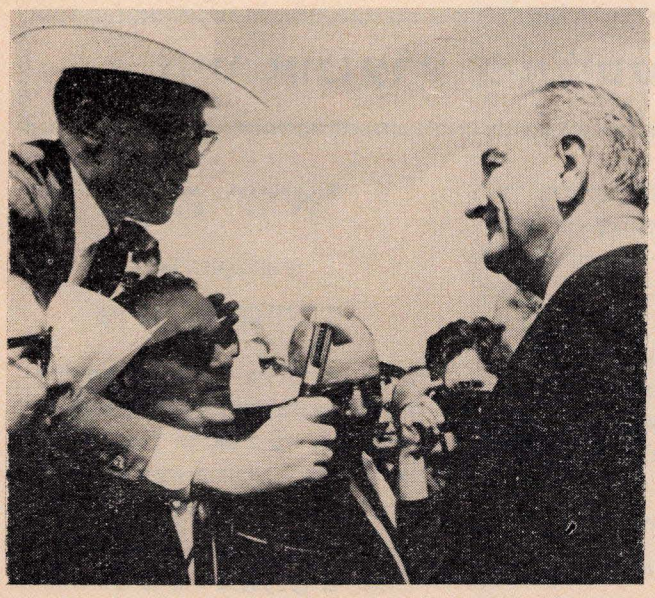
א זון פון אימיגראַנטישע טאַטע־מאַמע, דעם ביאַליסטאָקער משנ"ל און שרייבער דוד זאַבלודאָווסקי, און אייניקעל פון באַוואוסטען תלמיד־חכם, פּעדאַגאָג און הומאָריסט, ר' חיים צבי זאַבלודאָווסקי און דער פּלימעניק פון באַרימטען ביאַליסטאָקער שאַכמאַטיסט אהרן זאַבלודאָווסקי ע"ה, דעם קדוש וועלכער איז צוזאַמען מיט נאָך אידען פּאַרברענט געוואָרען לעבעדיגערהייט דורך די נאַציס אין דער ביאַליסטאָקער גרויסער שוהל, איז כאַקאָבאָ שוין פון קינדהייט געווען א זשעני. ער האָט זיך אויסגעצייכנט אין פּרעסע, ראַדיאָ און טעלעוויזיע און איז אַנגעזשטירט געוואָרען דורך דער ערשטער ראַדיאָ־סטאַנציע אין מעקסיקאָ אַלס נייעס־קאָמענטאַטאָר. זיין נאָמען און ערפאָלג איז בליץ־שנעל געוואקסען און צו זיין קרעדיט דאַרף פאַרשריבען וועט, וואָס „דזשענעראַל מאָטאָרס" און אַנדערע גרויסע פירמעס זיינען געוואָרען ספּאָנסאָרס פון די פּראָגראַמען.

דער געוועזענער מעקסיקאַנער פּרעזידענט, לאָפּעז מאַטעאָס, האָט זיך דערוואוסט וועגען דעם פּעאיגען אידישען בחור און אים אָנגעשטעלט אַלס רעגירונגס־קאָראַדינאַטאָר פון ראַדיאָ און טעלעוויזיע אין לאַנד. ער איז געוואָרען א קרוב למלכות, און ער האָט באַגלייט דעם פּרעזידענט אויף זיינע רייזעס איבער דער וועלט. ביי אַזאַ געלעגענהייט האָט ער זיך אויך געטראָפען מיט דעם אַמעריקאַנער פּרעזידענט, לינדען ב. דזשאָנסאָן, ביי דער מעקסיקאַנער גרענץ.

צו כאַקאָבאָ'ס דראַמאַטישע איבערלעבענישען געהערט זיין באַזוך אין ביאַליסטאָק. אויסנוצענדיג די געלעגענהייט, וואָס ער האָט באַגלייט דעם מעקסיקאַנער פּרעזידענט קיין וואַרשע, האָט כאַקאָבאָ, דער געטרייער ביאַליסטאָקער זון, זיך אַריבער־געכאַפט קיין ביאַליסטאָק צו אָטעמען מיט דער לופט פון זיין טאָטע־מאַמע'ס היימשטאָט, כאָטש שוין נאָכן חורבן. דאָרט האָט ער זיך צוזאַמענגערעדט (דורך אַן איבערזעצער) מיט דעם ביאַליסטאָקער מלחמה־וועטעראַן, ז. זילבערבלאַט.

כאַקאָבאָ האָט אָפּגעוואָרפן די איינלאַדונג פון די דייטשע דיפּלאָמאַטען אין מעקסיקאָ צו באַזוכען מערב־דייטשלאַנד און זיך מכלומרשט איבערצייגען, אַז די היינטיגע דייטשלאַנד איז אַנדערש ווי דער „דריטער רייך", און ער האָט זיי מיט עקעל געזאָגט, אַז „א לעמפּערט קען זיין פּעל ניט בייטען".

כאָטש ער איז אין די „הויכע פּענסטער", איז כאַקאָבאָ א האַרציגער איד און געטרייער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַן. וועגן די פּרעזידענטען אין מעקסיקאָ האָבען זיך געביטען און עס איז אַראַנזשירט געוואָרען אין אידישען ספּאָרט־צענטער אַן אָפּשייד פּאַר דעם אָוועקגייענדיגען פּרעזידענט, לאָפּעז מאַטעאָס, און קבלת־פּנים פּאַר דעם נייעם פּרעזידענט, דיאַז אָרדאַז, איז כאַקאָבאָ געווען דער ערשטער צו באַגריסען ביידע פּרעזידענטען אין נאָמען פון אידישען ישוב. אָבּ, א דאַנק זיין איינפלוס אויף פּרעזידענט מאַטעאָס, איז אויסגעוואָרצעלט געוואָרען די נעאָנאַציש באַוועגונג אין מעקסיקאָ.

פּרעזידענט דזשאַנסאָן און כאַקאָבאָ זאַבלודאָווסקי אין על־פּאָסאָ, טעקסאס ביי דער גרענץ פון מעקסיקאָ.

אינטערעסאַנט צו באַמערקען, אַז דער נייער פּרעזידענט האָט ניט אָנגענומען כאַקאָבאָ'ס רעזיגנאַציע, ווי עס פירט זיך ביי אַן ענדערונג אין רעגירונגען און זייערע סטעפּס, און אים איינגעלאַדען צו בלייבען אויף זיין פּאָסטען אַלס ראַדיאָ און טעלעוויזיע קאָאָרדינאַטאָר, ווי ביז איצט.

כאָקאָבאָ, א געטרייער פּאַמיליע־מאַן, איבערגעגעבענער מאַן פון דער געראָטענער סאריטאַ און גליקליכער פּאָטער פון 3 קינדער, איז אויך פּאַרטראָטען אין די גרעסטע אָרטיגע צייטונגען „נעווועדאַראָם" און „סיעמפּרע".

דאָס זיינען געציילטע שטריכען צו דער פּערזענליכקייט און קאַריערע פון א ביאַליסטאָקער קינד, וועלכער האָט פון א באַשיידענער אידישער היים און א מאָגערען אַמאָליגען „סטענד" פון ראַמש (רעמנענטס) אָנגעשפּאַרט אין די „העכסטע פענסטער" פון זיין לאַנד און רעגירונג.

קאָמיטעס וועלען אייך באַזוכען וועגען אונזער בילדינג-קאַמפּיין

לויט א באַשלוס פון אונזער באָארד אָוו דירעקטאָרען, וועלען אַרויסגעשיקט ווערען ספּעציעלע קאָמיטעס אין די געשעפטען און היימען פון אונזערע מיטגלידער, לעזער, לאַנדסלייט און פרייַנט צו שאַפען די נויטיגע פאָנדען פאַר דעם פּראָקלאַמירטען האַלב מיליאָן דאָלאָר בילדינג־קאַמפּיין פון אונזער ביאַליסטאָקער מושב זקנים און שפּיטאָל.

די קאָמיטעס וועלען אייך אָנבאָטען פּאַרשיידענע געלעגענהייטען, וויַ אַזוי איר קענט זי דאיינשאַפען א חלק אין דער היילי־גער אונטערנעמונג און פּאַראייביגען זיך און אייערע ליבסטע אין דעם איבערגעבויטען בילדינג. דאָס באַציט זיך אויך אויף אָרגאַניזאַציעס און סאָסייעטיס.

זייט אַזוי גוט און נעמט אויף פריינדליך די קאָמיטעס און רופט זיך אָפּ מיט א ברייטער האַנט צום קאַמפּיין.

נויט אונזערע ביאַליסטאָקער איבער דער וועלט

מדינת ישראל

(קאָרעספאָנדענץ)

פון א. שייקעוויטש

אונזערע לאַנדסלייט אין מדינת ישראל גייען־אָן מיט זייערע געזעלשאַפטליכע אַק־טיוויטעטן אין תל־אביב ביי דעם „ארגון יוצאי ביאַליסטוק בישראל", ווי אויך אין „קרית ביאַליסטאָק".

די ליי־קאַסעס אַרבעטען זייער טיכטיג. הלוואות ווערען אַרויסגעגעבען צו לאַנדס־לייט פאַרן פאַרשיידענע צוועקען, וועלכע ווערען דערמיט שטאַרק געהאָלפען צו ער־ווערבען אָדער צו פאַרפעסטיגען זייער שטאַנד פון חיונה.

אין „קרית ביאַליסטאָק" זיינען דעם 25־טען אָקטאָבער 1964 פאָרגעקומען דע־מאָקראַטישע וואַלען צו דעם „וועד המקו־מי", און עס זיינען ערוויילט געווארען אין דער פאַרוואַלטונג די פאָלגענדע טוער:

בצלאל לוריע, רב־פקיד אביגדור זאַלצ־מאַן, שרגא קאַגאַן און שמואל באַראַוויק. פאָרזיצער פון קאָמיטעט איז בצלאל לוריע, וועלכער האָט הינטער זיך אַ רעקאָרד פון גוטע אַרבעט און פאַרדינסטען אויך אַלס ביז־איצטיגער פאָרזיצער פון דער פאַר־וואַלטונג.

אין פעברואַר 1965 איז אין קרית ביא־ליסטאָק אָפּגעריכט געווארען די טראַדי־ציאָנעלע הזכרה נאָך די קדושים־מאַרטי־רער פון אונזער היימשטאָט צו דעם 22־סטען יאָרצייט פון חורבן ביאַליסטאָק. די טרויער־אַקאַדעמיע האָט, ווי שטענדיג, צוגעציגען אַ גרויסען עולם לאַנדסלייט פון אַלע עקען לאַנד.

עס איז דורכגעפירט געווארען אַן איינ־דרוקספולער טרויער־פּראָגראַם מיט הספּ־דים, פּאַסיגע לידער, תפילות און אַ הזכרה. עס האָבען גערעדט: הרב טולטשין, זלמן ירושלמי, דער „הבימה"־קינסטלער ישראל בעקער, בצלאל לוריע, זאַלצמאַן, חאַזאַנא־וויטש, א. שייקעוויטש און פייוועל קאַגאַן. דער בארימטער חזן פון תל־אביב, בנימין אונגער, האָט געזאָגט קאַפּיטלעך תהלים און געמאַכט די הזכרה.

די ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַנשאַפט אין ישראל און באַזונדערס דער „ארגון יוצאי ביאַליסטוק" אין תל־אביב, האָבען אין מאָנאַט יאַנואַר געליטען שווערע פאַרלוסטען מיט דעם טויט פון פאַר־דינסטלע וועטעראַנען אין אונזער לאַנדס־מאַנשאַפטליכער ארבעט, ווי אויך אין דער עקזיסטענץ און אויפבלי פון דעם ישוב אין אונזער היימלאַנד:

חיים ירושלמי ע"ה

דעם 11־טען יאַנואַר 1965 איז אין תל־אביב געשטאָרבען דער גרויס־אינדוסטרי־עלער און פיאָנער פון דער טעקסטיל־אינ־דוסטריע אין מדינת ישראל, חיים ירושלמי ע"ה.

חיים ירושלמי איז געקומען אין ישראל מיט 40 יאָר צוריק. ער איז געווען דער ברודער פון זלמן ירושלמי, וועלכער האָלט אַן דעם אַמט פון פּרעזידענט פון „ארגון יוצאי ביאַליסטאָק בישראל". די גאַנצע פאַמיליע ירושלמי איז ענג פאַרבונדען מיט אונזער לאַנדסמאַנשאַפט און איז איינע פון די פיינסטע ביאַליסטאָקער משפחות אַמאָל אין ביאַליסטאָק און אויך היינט אין אי־דישען היימלאַנד.

דער נפטר איז געווען געזעלשאַפטליך־פאַרבונדען מיט אַ צאָל פינאַנץ־אינסטיטו־ציעס און קאָמערציעלע פאַרבאַנדען אין ישראל און אין אויסלאַנד. ער איז אויך געווען אַקטיוו אין „ארגון יוצאי ביאַליס־טאָק בישראל" און אומעטום איבערגעלאָ־זען אַ גוטען נאָמען.

יעקב בעקער ע"ה

ענדע יאַנואַר איז פון אונז אַוועק אין דער אייביקייט איינער פון די אָנגעזעענ־סטע ביאַליסטאָקער כלל־טוער, דער טרע־זשורער פון אונזער „ארגון", יעקב בעקער ע"ה, און דעם 31־טען יאַנואַר 1965 איז ער געבראַכט געווארען צו זיין אייביגער רו. ער איז אַלט געווען 76 יאָר.

מר. בעקער האָט זיך אויסגעצייכענט מיט זיין פיינער נאַטור און טיפען געזעל־שאַפטליכען חוש. זיין אָמט האָט ער אָנגע־האַלטען מיט גרויס ווירדע און פלעגט קומען יעדע וואָך אין אונזער ביורא, וועו נאָר מיר זיינען געווען אָפען און טעטיג.

דער נפטר שטאָמט פון אַ שיינער משפ־חה אין ביאַליסטאָק. ער איז געווען דער זון פון באַוואוסטען לעדער־פאַבריקאַנט יחזקאל בעקער, אַן אָנגעזעענער בעל־הבית און פאַרדינסטפולער כלל־טוער אין דער אַלטער היים. דאָ אין לאַנד האָט זיך יעקב בעקער דערווארבען אַ פיינעם נאָ־מען אַלס מכניס אורח און אַלע אונזערע ביאַליסטאָקער געסט פון אויסלאַנד האָבען דאָ ביי אים געפונען אַן אָפענע טיר.

זיין סענטימענט צו ביאַליסטאָק איז גע־ווען אַזוי פּריש, ווי דעם טאָג וואָס ער האָט פאַרלאָזען אונזער היימשטאָט און ביי די יערליכע הזכרות צום יאָרצייט פון חורבן ביאַליסטאָק פלעגט ער שטענדיג זיין צווישען די רעדנער.

יעקב בעקער ע"ה

צוזאַמען מיט זיין פרוי, איז ער שטענ־דיג, אין פריידען און אין ליידען, געווען אָנווועזענד ביי אַלע ביאַליסטאָקער אונטער־נעמונגען און ער וועט אונז זייער פעלען.

יעקב בעקער ע"ה לאָזט איבער אין טיפען טרויער זיין פרוי און אַ זון, יצחק.

מיט דעם טויט פון ירושלמי און בע־קער זיינען אַוועק אין דער אייביקייט צוויי אידעאַליסטישע כלל־טוער און ביא־ליסטאָקער פאַטריאָטען אויף דעם באָדען פון אונזער אויפגעריכט היימלאַנד.

כבוד צו זייער אָנדענק!

אויסטראַליע

זונטאָג, 15־טען נאָוועמבער, 1964, איז פאָרגעקומען די יערליכע אַלגעמיינע פאַר־זאַמלונג פון די ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט אין מעלבורן.

דער פּרעזידענט פון צענטער, מר. מ. פּיט, עפנט די פאַרזאַמלונג און לייגט פאָר צו באַערן מיט אויפשטיין פון די ערטער די פאַרשטאַרבענע לאַנדסלייט במשך פון דעם פאַרגאַנגענעם יאָר.

דער סעקרעטאַר פון צענטער, מר. פּ. אַלבערט, האָט גע׳לייענט דעם פּראָטאָקאָל פון דער לעצטער אַלגעמיינער פאַרזאַמ־לונג.

דער טעטיגקייט־ און קאַסע־באַריכט, וואָס איז געוואָרען פאַנאַנדערגעשיקט צו אַלע מיטגלידער, ווערט באַטראַכט ווי גע־לייענט, און איז איינשטימיג געוואָרען באַ־שטעטיגט.

לויט דעם געדרוקטען באַריכט, אין אַ בראָשור־פאָרם פון 32 זייטען, איז צו זען, אַז דער צענטער האָט דעם לעצטען יאָר געפירט אַ בריט־פּאַרטוויגטע טעטיגקייט: פון דעם יערליכען אָפּיל־דינער, וועלכער איז די הויפּט־הכנסה פאַרן צענטער, איז אַריינגעפלאָסען איבער צווי טויזנט פונט, פון דעם יערליכען באָל — 900 פונט, און פון אַנדערע אינקונפטן קרוב טויזנט פונט.

פאַרן „אסתר פּיט־פּאָנד" איז פון בוררות (אויסגעפירט דורך מר. מ. פּיט) אַריין־געפלאָסען 885 פונט. אין משך פון דעם יאָר, איז פון „אסתר פּיט־פּאָנד" געוואָרען אַרויסגעגעבען אָן־פּראָצענטיגע הלוואות 4.300 פונט.

פאַר עלטערע און קראַנקע לאַנדסלייט, אויפן אָרט און מעבר־לים, איז געוואָרען אַרויסגעגעבען אונטערשטיצונג אויף דער סומען פון 1.036 פונט.

אין לאָקאַל פון צענטער קומען פאַר העבראישע לימודים, איינגעאָרדענט דורך „ברית עברית עולמית", אונטער דער אָנ־פירונג פון מנהל מר. י. טאָוב, ביי אַ בא־טייליגונג פון 50 קינדער.

יעדען מיטוואָך ווערט געלערנט תנ״ך אין אידישער אביערזעצונג, אָנגעפירט פון מר. פ. בערק, ביי אַ באַטייליגונג פון 20 פּערזאָן.

עס קומען אויך פאַר ענגלישע קורסען, פאַר ניי־געקומענע אימיגראַנטען, איינגע־אָרדענט דורך דעם „עדיוקיישן דעפּאַרט־מענט".

די „פּסח קאַפּלאַן" ביבליאָטעק איז אין דעם יאָר באַריכערט געוואָרען מיט די נייעסטע דערשינענע ביכער. זי ציילט שוין 2,800 ביכער, און די צאָל לייענער איז קרוב 100.

דער ביאַליסטאָקער צענטער האָט הייי־יאָר איינגעאָרדענט דעם ערשטען פאַר־אייניגטען ישראל־אַפּיל אין באַנקעט־זאָל פון „סאוטערן קראָס" האָטעל, ביי אַ בא־טייליגונג פון 200 פאַרבעטענע געסט, מיט דעם אָנטייל פון ישראל־שליח דר. אריה נשר. דער ישראל־אַפּיל האָט אַריינגע־בראַכט קרוב 20 טויזנט פונט.

אין דער טרויער־אַקאַדעמיע, געווידמעט דעם אָנדענק פון די זעכציג טויזנט ביאַ־ליסטאָקער קדושים, האָבן זיך באַטייליגט קרוב 400 לאַנדסלייט, מיטן אָנטייל פון דער באַרימטער געטאָ־קעמפערין חייקע גראָסמאַן פון ישראל.

אַרום דעם באַריכט פון דער טעטיגקייט פון פאַרגאַנגענעם יאָר און וועגן דעם פּראָ־יעקט צו בויען אַ פּאָלקס־צענטער, צוזאַ־מען מיטן ציוניסטישען ראַט, איז געפירט געוואָרען אַ לענגערע און ליידענשאַפטליכע דיסקוסיע.

דער פּרעזידענט, מר. מ. פּיט, קלערט אויף וועגען דער וויכטיגקייט פון דעם פּראָיעקט צו בויען אַ פּאָלקס־הויז און אַז דאָס איז הויפּטזעכליך אַ דרינגענדיקייט פאַר דעם אינגערן דור פון היגען אידישען ישוב.

ביים סוף פון דער פאַרזאַמלונג ווערט גע׳לייענט דער דאַנק־בריוו פון מנהל י. טאָוב, אין נאָמען פון „ברית עברית עול־מית", פאַר דערמעגליכען צו פירען די קלאַסען פון דער העבראישער שול אין לאָקאַל פון צענטער.

אין דער נייער פאַרוואַלטונג זיינען אויסגעוויילט געוואָרען די פריינד: א. אַבראַמסקי, א. אָסטראָבורסקי, ס. גאָרדאָן, ה. דאָרעוויטש, מאיר יאָסעם, משה יאָסעם, ד. מאָריין, ס. מאָרדעק, מ. מערקעל, א. סערי, א. סאָקאָלאָוויטש, מ. פּיט, פ. פּלי־קער, ג. קאָגאָן, ל. קאָגאָן, ל. קאַלמאַנ־ָוויטש, ב. קאָרנאָן, י. קאָרנאָן, י. רובינ־שטיין און י. שאָסטאַק.

נאָך דעם שלוס־וואָרט פון פאַרזיצער מר. מ. פּיט, און אַ דאַנק פאַר דעם אויס־געדריקטען צוטרוי, ווערט מיטן געזאַנג פון „התקוה" די פאַרזאַמלונג געשלאָסען.

מעקסיקאָ

אונזער לאַנדסמאַן, יוסף יהודה זאַכאַריאַש, אַ בן־שמונים

דעם 6־טען דעצעמבער, 1964 איז אין מעקסיקאָ פאַרגעקומען אַ פייערליכער באַנקעט לכבוד דעם 80־יאָריגען געבורטס־טאָג פון אונזער פאַרדינסטפולען לאַנדס־מאַן, יוסף יהודה זאַכאַריאַש.

צום באַנקעט איז געקומען אַן עולם פון העכער 150 פּערזאָן, און דאָס מערקווייר־דיגסטע איז, וואָס צווישען די געסט זיי־נען אויך געווען 2 רבנים, וועלכע האָבען געפונען פאַר נויטיג צו קומען אָפּגעבען כבוד דעם יובילאַר, דעם געטרייען בייא־ליסטאָקער בונדיסט. דער סוד ליגט דע־רין, וואָס זאַכאַריאַש איז אַ האַרציקער פאָלקס־מענטש און פאַרדינסטפולער כלל־טוער, באַליבט ביי אַלע שיכטען פון מעק־סיקאַנער אידענטום.

די ביאַליסטאָקער קאָלאָניע אין מעקסי־קע איז געווען צאָלרייך פאַרטראָטען. צווי־שען די ביאַליסטאָקער „פּני" זיינען אויך געווען די בריידער סוראָסקי.

גרויס אינטערעס און בייפאַל האָט אַרויסגערופען דער געגראָמטער מזל־טוב פון אונזער חשובען ביאַליסטאָקער משכיל און שרייבער, דוד זאַבלודאָווסקי, וועלכער האָט זיך אַליין איבערגעטראָפען מיט די קונציגע פערזען.

יוסף יהודה זאַכאַריאַש, איינער פון די וועטעראַנען פון דער אָרגאַניזירטער בייא־ליסטאָקער אַרבעטער־פירערשאַפט, דער זקן העיר פון אונזער היימשטאָט, איז אַ געטרייער מיטגליד און אונטערשטיצער פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער און מושב זקנים אין ניו־יאָרק און שטענדיגער לע־זער פון דער „ביאַליסטאָקער שטימע".

רעוו. חיים שעהנוואלד און מרס. דאָרע ב. מייערסאָן געלויבט פאַר גוטער אַרבעט

מיר דריקען אויס אַ האַרציגען דאַנק צו אונזערע טיכטיגע דירעקטאָרען, רעוו. חיים שעהנוואלד און מרס. דאָרע בייקאָפסקי־מייערסאָן, פאַר זייערע באַמיאונגען און דערגרייכונגען צו שאַפען הילף פון די יו־ניאָגס פאַר אונזער האָום אַ גאַנץ יאָר, און באַזונדערס אין דעם איצטיגען מעות־חטים קאַמפיין.

אַרגענטינע

דער ביאַליסטאָקער פאַרבאַנד אין אַרגענטינע האָט, ווי שוין באַוואוסט, זיך אייגענעקויפט אַן אייגענע היים, דאָס „בית ביאַליסטאָק", און דעם 10־טען דעצעמבער, 1964 איז דאָס הויז אָפיציעל איבערגעשריבען געוואָרען אַלס אייגענטום פון פאַראיין. נאָך אַלע אייניריכטונגען איז דורכגעפירט געוואָרען אַ פייערליכער חנוכת־הבית פון דעם „בית ביאַליסטאָק".

דער פאָקט פון איבערנעמען דאָס הויז איז פאַרצייכענט געוואָרען מיט אַ פאָסיגער צערעמאָניע ביי אַ ספּעציעלער פייערליכקייט.

ספּעציעלע אויסגאַבע „ביאַליסטאָקער ווערגען" דערשינען אין בוענאָס איירעס

אין שייכות מיט דער איינשאָפונג פון דעם „בית ביאַליסטאָק", אַ פּראַקטפולער בנין און אייגענע היים פאַר דער אַרגאַניזירטער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַנשאַפט אין אַרגענטינע, איז דערשינען אַ ספּעציעלער „בית ביאַליסטאָק" נומער פון די „ביאַליסטאָקער ווערגען", אָפּיציעלער אָרגאַן פון דער לאַנדסמאַנשאַפט, רעדאַגירט פון אַ קאָלעגיום, אין צוזאַמענשטעל פון: בן־ציון ברוקער, יצחק גרינצווייג, גדליה פיינסאַד, מיט יהושע גרוצקי אַלס פינאַנץ־לייטער.

אין דער הקדמה צום נומער דערקלערן די פאַרוואַלטונג און פרויען־קאָמיסיע פון פאַרבאַנד פון די ביאַליסטאָקער און אומגעגנט לאַנדסלייט, ווי אויך דער אַדמיניסטראַטיוווער ראַט פון דער קרעדיט־קאָאָפּעראַטיווע „לאָ טעקסטיל", אַז „מיטן איצטיגען נומער טראָגען מיר צו די ידיעה אַז דעם 10־טען דעצעמבער, 1964, איז איבערגעשריבען געוואָרען דאָס געקויפטע הויז אויף זשאן זשארעס 620/22, ווי אַן אייגענטום פון דער ביאַליסטאָקער משפּחה אויפן נאָמען פון זייער היימשטאָט „בית ביאַליסטאָק".

דער נומער, באַצירט מיט אַ קינסטלערישער קאָליראטער הילע פון דעם „בית ביאַליסטאָק" און די סילועטען פון די ביאַליסטאָקער פאַבריק־קוימענס, שטאָט־זייגער און גרויסע שוהל, די סימבאָלען וואָס זיינען נאָך אינגעפירט געוואָרען אויפן שער־בלאַט פון דעם פאַרשטאַרבענעם גרינדער און ערשטען רעדאַקטאָר פון דעם זשורנאַל, יצחק מונאקער ע"ה, איז רייך און אינטערעסאַנט אין אינהאַלט און אין פאָרם און פאַרמאָגט אויך אַ סך זעלטענע אילוסטראַציעס און בילדער פון דער אַלטער היים.

דער זשורנאַל איז אַן אוצר פון לייענשטאָף, מעמואַריסטיק פון און וועגען ביאַליסטאָק אין איר געשיכטע און אויפבלי, קאַמף, ווידערשטאַנד און חורבן, ווי אויך פון ביאַליסטאָקער ישובים אין דער גאָלער וועלט, דערציילונגען און לידער, רעפּאָרטאַזש פון די ביאַליסטאָקער אין אַרגענטינע, זייערע טעטיקייטען און דערגרייכונגען, א. א. וו. דער נומער שפּיגעלט אָפ דאָס ברויזענדע לעבען פון דער ביאַליסטאָקער משפּחה אין די דרום־אַמעריקאַנער לענדער.

בן־ציון ברוקער

מאיר וויגאָדסקי ע"ה. אין בוענאָס איירעס, ארגענטינע, איז דעם 12־טען אויגוסט 1964 געשטאָרבען דער באַוואוסטער ביאַליסטאָקער געזעלשאַפטלעכער טוער, מאיר וויגאָדסקי („מאיר דער עסאָוויץ"). ער איז אַלט געוואָרן 79 יאָר.

מאיר וויגאָדסקי האָט געשטאַמט פון אַן אינטעליגענטער ארבעטער־משפּחה. ער איז גאָר יונג געוואָרען פאַראינטערעסירט אין דער אידישער ארבעטער באַוועגונג, גאָר פרי געוואָרען טעטיג אין בונד און שפּעטער אַריבער צו די ציוניסטען־סאָציאַליסטען (ס. ס.). אין די יאָרן 1918 — 1921 איז ער געווען דער אָנפירער פון די אידישע ארבעטער־קאָאָפּעראַטיווע שפּייז־קראָמען אין ביאַליסטאָק און געווען באַליבט און רעספּעקטירט פון דער אידישער באַפעלקערונג. ער איז שפּעטער אַוועק קיין ארגענטינע, וואו ער איז אויך געווען טעטיג אין אידישען געזעלשאַפטליכען לעבען.

מאיר וויגאָדסקי לאָזט איבער אַ פאַרצוויגטע משפּחה אין ארגענטינע און דאָ אין אַמעריקע. זיין אינגסטער ברודער, מר. סיגמונד וויגער, איז אָנגעזעענער טוער אין ארבעטער־רינג אין ניו־יאָרק. דער עלטערער ברודער, נפתלי וויגאָדסקי ע"ה, וועלכער איז געשטאָרבען אין ניו־יאָרק אין 1953, איז געווען אַ באַוואוסטער קולטור־טוער און זייער האַרציגער, ליבער מענטש.

דער „גנב"

פון **חנן איגער**

דער גרעסטער גנב איז די „צייט" —
גנב'עט צו דאָס לעבען;
גנב'עט טעג און גנב'עט נעכט
און ווייל צוריק ניט געבען.

זינט איך געפין זיך אויף דער וועלט,
זינט איך בין געבאָרן —
גנב'עט ער פון מיר אַוועק
מיינע בעסטע יאָרן.

און ס'העלפען ניט קיין טענות,
און ס'העלפען ניט קיין טרערן!
וואָס מער מ'יאָגט אים נאָך —
אַלץ עלטער מוז מען ווערן...

ער גנב'עט וואָכען און חדשים
און אַ רגע, אויגנבליק!
נעמט יעדען יאָר אַוועק אַ יאָר
וואָס קומט ניט מער צוריק.

ער גנב'עט צו די בעסטע צייט,
און לויפט ווי פייל פון בויגען!
און ביז מ'קוקט זיך נאָר אַרום —
איז ער שוין ווייט פאַרפלויגען...

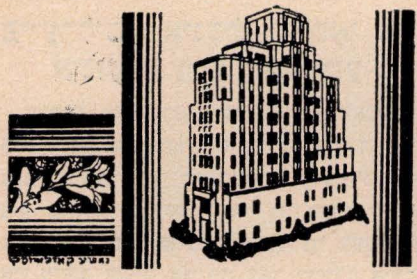
ס'איז קיין מיטעל ניט פאַראַן
זיין „גניבה" אָפּצושטעלען!
כאָטש יעדער איינער וואָלט עס
זייער גערן וועלען.

מער פון אַלץ וואָס מיר פאַרדרייסט,
מיין האַרץ טוט אין מיר קלעמען —
וואָס דער „גנב" האָט ביי מיר
שוין באַלד ניט וואָס צו נעמען...

(איבערגעגעבען צום דרוק דורך מר. ווילי‌אָם וויינער, פּעטערסאָן, נ. דזש.)

יערליכער טעאַטער בענעפיט אין אָקטאָבער, 1965

מיר האָבען שוין באַשטעלט פאַר דעם נייעם טעאַטער־סעזאָן אונזער יערליכען בענעפיט אין אָקטאָבער, 1965. איינצעלע־הייטען — אין ראש־השנה נומער, ווי אויך אין בריוו צו די מיטגלידער און לאַנדסלייט, און אין דער פרעסע.

אונזער אינסטיטוציע

וואָס מען טוט און וואָס מען פלאַנט

פּסח אין אונזער האָום

אין גייסט פון אונזער ביאַליסטאָקער טראַדיציע, וועלען מיר פּראָווען אויך דעם היינטיגען 35־סטען פּסח אין אונזער האָום אויף דעם אַלטען אידישען שטייגער.

די סדרים וועלען אָפּגעריכט ווערען ביי אונזערע יום־טוב׳דיגע טישען דורך די זקנים און זקנות, ווי אין דער אַמאָליגער אידישער ביאַליסטאָק.

פרייליך און לוסטיג וועלען אונזערע איינוואוינער אויפנעמען דעם ליבען גאַסט מיט תפילות, ברכות און אויך געשמאַקע מאָלצייטען, אין אַ געהויבענער יום־טוב־דיגער שטימונג.

די הגדה, די „פּיר קשיות", די קנידלעך, די ווייסע קיטלען, די פינקלענדיגע געשיר און די געשמאַקע מאכלים וועלען שאָפען די פּאַסיגע און פּייערליכע אַטמאָספערע.

ביי די ברכות איבער די „פּיר כוסות" וועלען אונזערע זקנים און זקנות ספּעציעל אין זינען האָבען אונזער באַליבטען פּרעזידענט, מר. דזשיי קאָהען, זיין משפּחה און אונזערע אַלע מיטגלידער, טוער און פריינד, וועלכע האָבען געהאָלפען אַריינברענגען דעם שיינעם, זאַטען און ליכטיגען יום־טוב אין דער האָום.

ווייל טאַקע נאָר אַ דאַנק אונזערע ליבע פריינט און ביישטייערער צו דעם יער־ליכען מעות חטים קאָמפּיין איז געווען מעגליך צו באַזאָרגען די אַלע קאָסטבאַרע יום־טוב׳דיגע באַדערפענישען.

מאַכענדיג „שהחיינו", וועלען אונזערע אַלטינקע אויך צוואוינטשען די אַלע מיט־גלידער און מנדבים אַ פרייליכען און פאָר־געניגענדיגען יום־טוב.

אַ דאַנק פאָר מעות חיטים הילף

מיר האָבען שוין באַמערקט, אַז דער האָפּערדיגער, געמיטליכער און זאַטער פּסח אין אונזער האָום איז ערמעגליכט געווא־רען דורך דער מעות חיטים הילף פון אונזערע האַרציגע פרייווויליגע קאָמפּיינער און ביישטייערער, וועלכע האָבען אָנגע־שטרענגט אַלע כוחות און מיטלען צו פאָר־שאַפען אונזערע זקנים און זקנות דעם עונג יום־טוב.

דער באַגרעניצטער פּלאַץ ערלויבט ניט אויסצורעכענען אַלע מיטהעלפער, וועלכע האָבען צוגעלייגט אַ האַנט, געזאַמעלט געלט פון אַנדערע און אויך בייגעטראָגען פרייגיביג פון זייער אייגענער קעשענע. מיר זיינען זיי אָבער אַלעמען זייער, זייער דאַנקבאַר.

גרויס קרעדיט קומט אויך די פריינד־ליכע אַרגאַניזאַציעס, וועלכע שטיצען אונז יאָר־איין, יאָר־אויס אין דעם קאָמפּיין, באַזונדערס די אַרבעטער־רינג ברענטשעס, די לאַנדסמאַנשאַפּטליכע סאָסייעטיס און פרויען־אָרגאַניזאַציעס, וואָס רופען זיך אָפּ האַרציג אויף אונזער וועגדונג.

דערבייַ דערמאָנען מיר די יעניגע, וועל־כע האָבען זיך נאָך ביז איצט ניט אָפּגע־רופען מיט זייערע ביישטייערונגען צום מעות חיטים פאָנד, אַז זיי זאָלען עס גלייך טאָן און ערפילען זייער אידיש־מענטש־ליכע פליכט.

שבת הגדול —דער „שמחה־שבת" ביי די בינדלערס

דער „ביאַליסטאָקער קאָלענדאַר" האָט שוין דאָס בלעטל פון „שבת הגדול" רע־זערווירט פון יאָר צו יאָר פאָר דער אינ־טימער פאָמיליען־שמחה ביי די בינדלערס, וועו אונזער ליבער דירעקטאָר און דאָנאָר, ראובן בינדלער, פאַרצייכענט זיין גע־בורטסטאָג.

ראובן בינדלער, אָדער „ראוב׳קע", ווי מיר רופען אים גוט־ברודעריש, איז אַ וואויליגער בחור, וועלכער פייערט זיין גע־בורטסטאָג ניט בלויז אָלס פאָמיליען־שמחה, נאָר אָלס געזעלשאַפּטליכע געשע־עניש מיט אַ טראַדיציאָנעלער פאַרטי, ביי וועלכער עס ווערט געזאַמעלט פון זיין משפּחה און פריינט אַ באַדייטענדע סומע פאָר אונזער האָום.

פאַרשטענדליך, אַז אַ „האָנט דערין" האָט אויך זיין טייערער עלטערער ברודער און אונזער ליבער ווייס־פּרעזידענט, סאָל בינדלער, וועלכער האָט אַ לייבען־חלק אין דער וויכטיגער זאַמלונג.

ווינטשען מיר ראוב׳קען און זיין פאַ־מיליע צו פאַרצייכענען נאָך אַ סך אָזעלכע געבורטסטעג, און מיר האָפּען, אַז די בינד־לערס וועלען שטענדיג קענען פייערן זיי־ערע שמחות אין אַזאַ העכסט־פילאַנטרא־פישען שטייגער, אין נחת און אין פריידען.

אונזער יערליכע דיום

עס פרייט אונז צו באַריכטען, אַז אונ־זערע בילס פאָר דיוס פּאַרן יאָר 1965 האָבען אונז צוריקגעבראַכט אַ שטראָם פון באַדייטענדע ביישטייערונגען, און מיר דאַנקען האַרציג די אַלע, וואָס האָבען זיך אָזוי וואַרעם אָפּגערופען און אַריינגעשיקט זייע דיוס.

זאָל דערביי באַמערקט ווערען, אַז אַ צאָל נייע מיטגלידער האָבען זיך אָנגע־שלאָסען אין אונזערע רייען.

ביי דער זעלבער געלעגענהייט דער־מאָנען מיר די אַלע, וועלכע האָבען נאָך ניט אַריינגעשיקט זייער דיוס, אַז זיי זאָלען עס טאָן אָזוי שנעל ווי מעגליך.

פּייערליכע פּורים־פּייערונג אין אונזער האָום

זונטאָג פאַרנאַכט, דעם 14־טען מאַרטש, 1965, איז אין אונזער האָום דורכגעפירט געוואָרען די טראַדיציאָנעלע יערליכע פּו־רים־פּייערונג און פּאַרטי.

עס איז געשאַפען געוואָרען אַ באַדייטע־דע סומע אין שלח־מנות דאָניישאָנס.

דעם מוזיקאַלישען פּראָגראַם האָבען דורכגעפירט אונזערע ביאַליסטאָקער קינסטלער: חזן הערי פיינבערג, חזן מרדכי ספּעקטאָר און זיין פרוי, מרים סאָנדלער, באַגלייט אויף דער פּיאָנאָ פון פרענסיס בינג, און דער הומאָריסט הערשל געלדעל.

דער עולם האָט געגאָסען פון אַ געשמא־קער פּורים־סעודה.

פּייערליכע אינסטאַליישאַן פון אונזערע נייע באַאמטע

זונטאָג פאַרנאַכט, דעם 31־טען יאַנואַר, 1965, איז אין אונזער אינסטיטוציע דורכגעפּירט געווארן די פּייערליכע צערעמאָניע פון איינשוועָרן די נייַ־דערווייַלטע באַאמטע פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער און מושב זקנים און פון דער ליידיס אָוקזילערי פאַרן יאָר 1965.

דער מיטינג איז פאַרגעקומען אונטערן פאָרזיץ פון דעם טשערמאַן פון באַארד אָף דירעקטאָרן, קאונסעלאָר דייוויד דזש. גאָלדבערג.

באַגריסונגען זיינען געהאַלטען געווארן פון אונזער עקזעקוטיוו־דירעקטאָר, דוד סאַהן; עהרן־טשערמאַן פון באָארד, קאָונסעלאָר פיליפּ נאָוויק; ווייס־טשערמאַן, פריינט איסאַק ריבאלאָווסקי; עהרן־פּרעז. פון דער ביאַליסטאָקער ליידיס אָוקזילערי, מרס. איידע אייזדאַק, און הרב אהרן חייט.

קאונסעלאָר נאָוויק האָט אינסטאַלירט די פאָלגנדע באַאמטע פון אונזער צענטער און מושב זקנים:

דזשייקאָב קאַהען, אַלס פּרעזידענט — צום 20־טען טערמין; אַלס עהרן־ווייס־פּרעז.: בענעט אַראַנאָווסקי, אַדאָלף העלער, דייוויד לובין, ראָזע קעס, מאָריס מייסין, עמאנועל טארלאָפסקי און סאל ווינער. די ווייס־פּרעזידענטן: סאל בינדלער, מאָריס עסטאן, ראָזע גאָלדבערג, ווילי־אַם קאַהען, ווילי־אַם קאַזענץ, סעם רובין און ווילי־אַם ווינער; דייוויד סאמערפעלד, טרעזשורער; קאונסעלאָר פיליפּ פּ. שניידער, קאָנטראָלער; דוד סאַהן, עקזעקוטיוו־דירעקטאָר און געניראַל־סעקרעטאָר; פיליפּ נאָוויק, עהרן־טשערמאַן פון באָארד פון דירעקטאָרן; דייוויד דזש. גאָלדבערג טשערמאַן; איסאַק ריבאל (ריבאלאָווסקי), ווייס־טשערמאַן; טראָסטיס: טשארלס בערגער, היימאַן לאַזאַר, סעם מינעס, דייוויד פּינקוס, סעם שאַפּירא, מילטאָן ווינער און דייוויד זאַקים.

די באַאמטע פון דער ליידיס אָוקזילערי האָט אינסטאַלירט קאונסעלאָר דייוויד דזש. גאָלדבערג, און פאָלגנדע טוערינס זיינען אייניגעשוואָרן געוואָרן אין זייער עמטען: איידע אייזדאַק, לינאַ דובאָווסקי און גאָלדע פרידענבערג — עהרן־פּרעזידענטינס; סילוויאַ שאונפעלד — פרעזידענטין; נעטי וואגמאַן, דאָרע ווינבערג, דאָרע ב. מייערסאָן און מאלי פוקס — ווייס־פּרעזידענטינס; סערע זאַלאָוויץ — טרעזשורער; רעי סיידערמאַן — פינאַנססעקרעטאַרין; יעטאַ שרייבער — רעק, סעקרעטאַרין; לילי עפשטיין, פאולין מאס, ראָזע פערעץ, מאלי זאַלאָוויץ — טראָסטיס; פעני רובין — מאַרשאַל; דזשוליאַ פאַרבער און רוט בלומבערג — סאָשל־האָסטעסעס.

עס איז אויך אָפּגעגעבען געוואָרן דער אָפּיציעלער יערליכער פינאַנציעלער רעפּאָרט פון אונזערע אַדיטאָרס, קאָסעל און קליין. דער באריכט איז געווען זייער צופּרידענשטעלענד.

דער עולם האָט אויפּגענומען מיט גרויס פּרייד די פּרעזענטאַציע פון די נייַ־אַריין־געשטעלטע פענסטער אין אונזער בילדינג, אַלס אָנהויב פון דעם גרויסן איבערבוי־פּראָיעקט, ווי אויך די בשורה טובה, אז מיר האָפּען צו פייערן אונזער חנוכת־הבית פון דער איבערגעבויטער האָום צו־זאַמען מיט דעם 35־יאָריגען יובילעאום, זינט די האָום איז געגרינדעט געוואָרן, ביי א גרויסאַרטיגען באַנקעט דעם יאָר אין מאַנאַט נאָוועמבער אין „האָטעל אַמע־ריקאַנא". עפענטליכע אָנערקענונג איז געגעבען געוואָרן צו פריינט וויליאָם קאַזענץ, טשערמאַן פון אונזער בילדינג־קאָמיטע, פאַר די ביז־איצטיגע דערגרייכונגען, און צו אונזער אַדמיניסטראַטאָר, עטעל אינגבערג, פאַר איר קאָמפּעטענטער מיטאַרבעט.

די בראָניע לעוועַנטאַהל חנוכה־פּאַרטי פאַר אונזערע זקנים

דינסטאָג, דעם 2־טען טאָג חנוכה, דעם 1־טען דעצעמבער, 1964, האָט אונזער חשובע באַלעבאָסטע, מרס. בראָניע לעוועַנטאַהל, אויף אירע אייגענע קאָסטען, אייניגעאָרדענט אַ חנוכה־פּאַרטי פאַר אונזערע זקנים און זקנות.

ביי דער פּאַרטי זיינען אויסער די אייגענער פון אונזער האָום אויך אַנוועזענד געווען אַ צאָל שוועסטער פון דער ליידיס אָוקזילערי און דירעקטאָרען פון דער אינסטיטוציע.

באַגריסונגען זיינען געהאַלטען געוואָרן פון מרס. שאָנפעלד, רבי חייט, מרס. פאָוולין סיגעל און אַנד. אַלע האָבען געלויבט מרס לעוועַנטאַהל פאַר איר גוטער אַרבעט אין אונזער אינסטיטוציע און שוועסטער־ליכע טרייהייט צו די זקנים און זקנות.

די אונטערנעמונג איז געשלאָסען געוואָרן מיט אַ פיינעם קאַנצערט פון אונזער ביאַליסטאָקער קינסטלערין, מרים סאַנד־לער. באַגלייט אויף דער פּיאַנאָ פון סאַניע איידוס.

ביאַל. ליידים אָוקזילערי ביי דער אַרבעט

די ביאַליסטאָקער ליידיס אָוקזילערי, מוטער־אָרגאַניזאַציע פון דער ביאַליסטאָקער פרוי אין אַמעריקע, פאַרצייכנט מיט שטאָלץ אַ סעזאָן פון וויכטיקע טעטיקייטן.

וועכענטליכע מיטינגען יעדען מאָנטאָג אין אונזער האָום זיינען אָפּגעהאַלטען געוואָרן רעגעלמעסיג און זיינען דערביי געווען גוט באַזוכט.

עס זיינען פאַר דער צייט צוגעקומען נייע שוועסטער, וועלכע האָבען זיך אָנגעשלאָסען אין דער וויכטיגער אַרבעט.

די אָוקזילערי האָט דורכגעפירט אַ צאָל אונטערנעמונגען און האָט זיך אויך באַטייליגט אין אַלע קאַמפּיינס פון דער אינסטיטוציע.

אַ באַזונדער אינטערעס נעמט די אָוקזי־לערי אין אונזער איבערבוי־פּראָיעקט. די שוועסטער זיינען מיט לייב און לעבן טעטיק אין אונזער בילדינג־קאַמפּיין, און די אָרגאַניזאַציע, אַלס גאַנצע, טוט איר אויפּגאַבע מיט גרויס באַגייסטערונג.

ביי די מיטינגען פון אונזער באָארד אָף דירעקטאָרען, אין טעאַטער ווי אויך ביי אונזער חנוכה־פּאַרטי האָט די אָוקזילערי אונז איבערגעגעבען באַדייטענדע סומען, וועלכע זי האָט פאַר דער צייט געשאַפען.

דער איידע אייזדאַק טעסטימאָניאַל לאָנטשעאָן

מיטוואָך בייטאָג, דעם 11־טען נאָוועמבער, 1964, איז אין אונזער אוידיטאָריום פאָרגעקומען דער טראַדיציאָנעלער יערליכער איידאַ אייזדאַק לאָנטשעאָן.

דאָס מאָל האָט די אונטערנעמונג געהאַט אַ גאָר באַזונדער יום־טוב׳דיגען כאַראַקטער, ווייל עס איז גלייכצייטיג פאַרצייכנט געוואָרן דער 40־יאָריגער יובילע־אום פון שוועסטער איידע אייזדאַק׳ס לאַנדסמאַנשאַפּטליכער אַרבעט און פאַר־דינסטען, אַלס מיטגרינדערין און ערשטע פּרעזידענטין פון דער ביאַליסטאָקער ליי־דיס אָוקזילערי.

צו דעם לאָנטשעאָן איז געקומען אַ גרויסער עולם לאַנדסלייט און געסט, און אַ צאָל פאָרשטייער פון אַנדערע פריינדלי־כע פּרויען־אָרגאַניזאַציעס, וואו מרס. אייי־דאַק איז טעטיג.

באַגריסונגען זיינען אויסגעהערט גע־

וואַרען פון: דוד סאָהן, עקזעקוטיוו־דירעקטאָר פון דער אינסטיטוציע; הרב אהרן חייט, וועלכער האָט פאָרגעלייענט אַן אידיש־ענגלישע פאָעמע לכבוד דער יובילאַרין; עהרן־פרעזידענטין פון דער אָוקזילערי, מרס. גאָלדע פרידענבערג; טשערליידי פון דער „ביאַליסטאָקער רעליף־סאָסייעטי" אין פּעטערסאָן, מרס. ראָזע רובין; אונזער טרעזשורער, דייוויד סאָמערפעלד, און אַנדערע.

שוועסטער אייזאַק איז אַריפגעפירט געווארען אויף דער פלאַטפאָרם דורך אַן עהרן־וואַך, וועלכע איז באַשטאַנען פון על־טערע און אינגערע שוועסטער מיט דער פרעזידענטין פון דער אָוקזילערי, מרס. סליוויע שאָנפעלד אין דער שפּיץ.

מרס. שאָנפעלד האָט געהאַלטען אַ וואַרעמע רעדע און פּרעזענטירט שוועסטער אייזאַק מיט איר אייגענעם קינסטלערישען בראָנז־ביוסט.

געריכט פון דעם צוגעטיילטען כבוד, האָט מרס. אייזאַק האַרציג באַדאַנקט און צוגעזאָגט ווייטער צו אַרבעטן פאַר דער אינסטיטוציע און דער אָוקזילערי. די קינדער פון לואיס און איידע אייזאַק, עדוואַרד און רוטה ווינסטאָן, דירעקטאָרען פון אונזער אינסטיטוציע, האָבען פרעזענטירט סאָווענירס צו די פאַרזאַמלטע.

עס זיינען אויך עפּנטליך פאַרצייכענט געווארען די פאַרדינסטען פון לואיס אייזאַק, אַן עקספערט בוי־מייסטער, וועלכער האָט געהאָלפען אויפּפאַסען איבער דער בוי־אַרבעט פון אונזער בילדינג.

עס זיינען אַריינגעפאָלען באַדייטענדע דאָנייישאָנס לכבוד מרס. אייזאַק.

די אונטערנעמונג איז געשלאָסען געווארען מיט אַ קאָנצערט, דורכגעפירט פון אונזער ביאַליסטאָקער קינסטלער־פאַרעל, חזן מרדכי ספּעקטאָר און מרים סאנדלער, באַגלייט אויף דער פּיאַנאָ פון מרס. סאָניע אייזוס.

נעטי וואַגמאַן לאָנטשעאָן

זונטאָג, דעם 10־טען יאַנואַר, 1965, איז אין אונזער אוידיטאָריום דורכגעפירט געווארען דער טראַדיציאָנעלער נעטי וואַגמאַן לאָנטשעאָן, געספּאָנסערט פון דער וויס־פרעזידענטין פון אונזער ליידיס אוק־זילערי, מרס. נעטי וואַגמאַן.

טראָץ דעם שלעכטען וועטער און וויל־דען שניי־שטורעם, איז געקומען אַ היפּ־שער עולם, איינשליסענדיג קאָמיטעס פון

נעטי וואַגמאַן

דער עזרת תורה סאָסייעטי און דער גמי־לות חסד סאָסייעטי אין ברוקלין, וואו מרס. וואַגמאַן באַלאַנגט און פאַרנעמט הויכע אַמטען. ביי אַ באַזונדער טיש האָט זיך ספּעציעל געמערקט די פאָמיליע פון מרס. וואַגמאַן.

די אונטערנעמונג איז פאָרגעקומען אונטער דעם פאָרזיץ פון מרס. סילוויע שאָונ־פעלד, פרעזידענטין פון אונזער ביאַליס־טאָקער לייריס אָוקזילערי. עס האָט זייער האַרציג געוועדט אונזער טשערמאַן פון באָארד אף דירעקטאָרען, קאָונסעלאָר דייוויד גאָלדבערג. אין דער אָפּוועזענהייט פון אונזער עקזעקוטיוו־דירעקטאָר, דוד סאָהן, האָט באַגריסט הרב אהרן חייט.

מרס. וואַגמאַן האָט האַרציג געדאַנקט פאַר דעם שיינעם באַזוך און צוגעזאָגט ווייטער צו טאָן אַלץ אין אירע מעגליכקייטן צום גונסטען פון אונזער אינסטיטוציע.

דער לאָנטשעאָן האָט אַריינגעבראַכט אַ היפּשע סומע געלט פאַר אונזער אינסטיטוציע און אייניגע געסט האָבען זיך אָנגעשלאָסען אַלס מיטגלידער פון אונזער אינסטיטוציע.

דער יערליכער באַזאַר

שבת אָוונט, דעם 12־טען דעצעמבער, 1964, איז דערעפענט געווארען אונזער ביאַליסטאָקער לייריס אָוקזילערי אונטער דער טשערמאַנשיפּ פון מילטאָן ווינער.

דער באַזאַר האָט אָנגעהאַלטען עטליכע טעג און איז אויך באַנייט געווארען דעם פאַלגענדען צווייטען וויקענד.

מיט אַ גרויסען לאָגער סחורה און ווערטפולע אַרטיקלען פאַר פערזענליכען געברויך, פאַר הויז און פאַמיליע, האָט דער באַזאַר מיט זיך פאַרגעשטעלט אַן אמת'ן דעפּאַרטמענט־סטאָר, אין מיניאַטור. די מערהייט פון די סחורה האָט פאַרשאַפען און אַריינגעבראַכט מילטאָן ווינער. ער און זיין פרוי רוטה ווי אויך די קינדער זיינען די גאַנצע צייט געווען טעטיג, אַלס סעילסמען און סעילסליידיס ביים פאַרקויפען די סחורה.

חוץ די ווינערס, וועמען עס קומט דער הויפּט־קרעדיט פאַר דעם באַזאַר, האָבען זיך אויך אויסגעצייכענט די פאָלגענדע דירעקטאָרען און טוער, וועלכע האָבען געזאַמעלט און פאַרקויפט די סחורה הינטער די קאָונטערס:

אוירווינג און סילוויע שאָנפעלד, סיימאָן און דאָרע ווינבערג, אייב און יעטע שרייבער, סעם און הענריעטע רובין, חזן הערי פיינבערג און פאַמיליע, ראָזע גאָלדבערג, איוואַ פּערעץ, פעני טאַלינסקי, סערע זאַלאָוויץ, הילדע סלאָיער, דזשוליא פאַרבער, בלומע שייפער, עני סאָקאָלאָף, פעני רובין, לילי עפשטיין, איסאק און מאלי ריבאלאָווסקי, בובי שטשופאַק, נעטי וואַגמאַן, רוטה בלומבערג, בערטא סאָלאָמאָן, ראָזע ראָזין (איינוואוינערין פון אונזער האָום), סיליע פלאָצקי, דזשעני ווייסמאַן.

דער „קלוב ביאַליסטאָקער פריינט" האָט מאָביליזירט זיינע מיטגלידער און טוער צו העלפען ביי דעם באַזאַר.

דער באַזאַר האָט אַריינגעבראַכט איבער 2 טויזענט דאָלאָר פאַר אונזער אינסטיטוציע.

אונזער יערליכער טעאַטער־בענעפּיט

מאָנטאָג אָוונט, דעם 12־טען אָקטאָבער, 1964, איז אין „אנדערסאָן טעאַטער", סעקאַנד עוועניו און איסט 4־טע גאַס, נ. י., פאָרגעקומען אונזער יערליכער טעאַטער־בענעפּיט.

ווי געווייניליך, איז אין טעאַטער געקומען אַ גרויסער עולם צו זען די פרעמיער־פאָרשטעלונג פון סעזאָן „זאָל זיין מיט מזל", מוזיק פון שלום סעקונדא, דורכגעפירט פון רעזשיסאָר דזשייקאָב דזשייקאָבס מיט אַן אַנסאַמבל פון באַרימטע טאָלאַנטען און דעם קאָמיקער, מאַקס פערעלמאַן, אין דער הויפּט־ראָל.

דער אָפּיל אין טעאַטער, דורכגעפירט ווי שטענדיג דורך אונזער קאָנטראָלער, קאָונסעלאָר פיליפּ שניידער, איז געקרוינט געווארען מיט דערפאָלג.

חשובע געסט אין אונזער האָוּם

פּאַר דער לעצטער צייט האָבען מיר געהאַט אַ צאָל אָנגעזעענע באַזוכער, וועל־כע זיינען דאָ געווען צו־גאַסט, און מיר פּאַרצייכענען מיט פּרייד די ווייזיטען פון:

ישׂראל בעקער

פון תל־אביב, באַרימטער ביאַליסטאָקער קינסטלער, רעזשיסאָר פון „הבימה"־טעא־טער אין תל־אביב, וועלכער איז דאָ גע־ווען אין מאַנאַט אָקטאָבער, 1964, אין וויכ־טיגע טעאַטראַלע אָנגעלעגענהייטען. ער איז פון לופט־פעלד גלייך געקומען אין סעקאָנד עוועניו טעאַטער, אין דעם אָוונט פון אונזער יערליכער בענעפיט, צו טרע־פען זיך מיט זיינע לאַנדסלייט.

ישׂראל בעקער

דער גאַסט איז איינער פון די לעבען־געבליבענע ביאַליסטאָקער אַרטיסטען־קינסטלער, וועלכער איז אין דער צווייטער וועלט־מלחמה פאַרוואָגלט געוואָרען אין אַזיאַטישען רוסלאַנד, און דאָרט געשפּילט טעאַטער אין אידיש און אין רוסיש. גע־וען אין טאַשקענט, זיך אומגעקערט אַלס רעפּאַטריאַנט קיין ביאַליסטאָק נאָך דער מלחמה, פון דאָרט אַוועק קיין דייטשלאַנד, וואו ער האָט געשפּילט טעאַטער פאַר די די.־פּי.ס אין די לאַגערען און געווענקט אין זיי האָפענונג און מוט. ער האָט אויך פאַרפאַסט דעם באַוואוסטען פּילם „לאַנג איז דער וועג". פון דייטשלאַנד האָט ער עולה געווען קיין ישׂראל, וואו ער האָט באַלד באַקומען גרויס אָנערקענונג אין די אַרטיסטישע קרייזען און איז אויפגענומען געוואָרען אין „הבימה"־טעאַטער אין תל־אביב. ביי דער „הבימה" האָט ער זיך וויידער אויסגעצייכענט און זיך דערדינט צו דער שטופּע פון רעזשיסאָר. ער האָט זיך אויך באַרימט געמאַכט מיט זיין קאָמף פאַר אידיש און אידישען רעפּערטואַר אין די טעאַטער־קרייזען אין ישׂראל. אַהער איז ער געקומען צו שטודירען די אַמע־ריקאַנער בינע־טעכניק.

לכבוד פריינט בעקער איז געגעבען גע־ווארען אַ האַרציגע אויפנאַמע ביי דעם „קלוב ביאַליסטאָקער פריינט", ווו אויך ביים באַאַרד אָוו דירעקטאָרען מיטינג אין אונזער ביאַליסטאָקער צענטער. פאַר זיין אָפּשייד איז אים אויך געגעבען געוואָרען אַ האַרציגער „צאתך לשלום". ביי די אַלע אונטערנעמונגען האָט בעקער געהאַלטען מייסטערהאָפּטע רעדעס, וואו ער האָט זיך אַליין איבערגעטראָפען מיט זיין פיינער רעדנער־קראַפט און טיפען אינהאַלט. ער האָט זיך אַרויסגעוויזען אַלס דער עכטער ביאַליסטאָקער אינטעליגענט און באַגאַב־טער קינסטלער.

ביים געזעגענען זיך איז ישׂראל בעקער פרעזענטירט געוואָרען מיט אַ פיינער מתנה אין נאָמען פון „ביאַליסטאָקער צענ־טער און מושב זקנים", ווי אויך פון דעם „קלוב ביאַליסטאָקער פריינט".

י. פּ. באַרג

פון אויסטראַליע איז דאָ ביי אונז גע־ווען צו גאַסט אונזער זייער חשוב׳ער לאַנדסמאַן, למדן און משכיל, חינוך־עסקן און קולטור־טוער, ר׳ ירוחם פישעל באַרג, וועלכער איז אַהער געקומען פאַר אַ באַזוך צו זיין זון, דר. בנימין באַרג, אַן אָנגע־זעענע אינטערנאַציאָנאַלע פיגור.

ירוחם פישעל באַרג איז פון די „פּני" פון אַמאָליגער ביאַליסטאָק. ער איז דער זון פון פאַרשטאָרבענעם הרב יצחק באַרג ע״ה, וועלכער האָט אין זיין צייט געשפּילט אַ וויכטיגע ראָל אין דעם נאַציאָנאַל־רע־ליגיעזען לעבען פון דער אַלטער היים, אַלס רעדנער און מזרחי־טוער.

ר׳ ירוחם פישעל באַרג, אַן אָנגעזעענער כלל־טוער און מיטגליד פון דעם „באַרד אָוו דעפּיוטיס" אין אויסטראַליע, איז שוין אין לאַנד זינט 1927, מיט גרויס כבוד.

זיין זון, דר. בנימין באַרג, אַ גראַדואיר־טער פון קאָלומביע און האַרוואַרד אוני־ווערזיטעטען, איז געווען אַסיסטענט־פּראָ־פעסאָר אין פילאַדעלפיע, און הייבט צו טאָג פאַרנעמט ער אַ הויכען פּאָסטען אין דער אָפּטיילונג פאַר עקאָנאָמיש־סאָציאַלע אָנגעלעגענהייטען, וואָס פונקציאָנירט ביי דעם סעקרעטאַריאַט פון די יונייטעד נייי־שאָנס אין ניו־יאָרק.

די באַרגס האַלטען זיך נאָענט צו אונזער אינסטיטוציע און לאַנדסמאַנשאַפט.

דוד פּאָדליאַשוק

פון פראַנקרייך איז אַהער געקומען צו באַזוך אונזער חשוב׳ער לאַנדסמאַן און טוער אין דער ביאַליסטאָקער קאָלאָניע אין פּאַריז, פרויענט דוד פּאָדליאַשוק, וועלכער איז דער טרעזשורער פון אונ־זער לאַנדסמאַנשאַפּטליכען פאַרבאַנד אין פראַנקרייך.

דער גאַסט איז אַהער געקומען אין אַ טרויעריגער אָנגעלעגענהייט, צו דער לויה פון זיין ברודער, פּנחס פּאָדליאַשוק, וועלכער איז געשטאָרבען אין ניו־יאָרק.

דוד פּאָדליאַשוק, אַ ליבער, האַרציגער מענטש און אמת׳ער אינטעליגענט, אַ פאַרדינסטפולער געזעלשאַפּטליכער טוער, איז געווען דער גאַסט ביי אַ מיטינג פון אונזער באָרד אָוו דירעקטאָרען, וואו ער איז אויפגענומען געוואָרען מיט גרויס כבוד. ער האָט זיך אָפּגערופען מיט אַ דאָנייאַן פון 100 דאָלאַר צו אונזער פּראָקלאַמירטען בילדינג־קאַמפּיין, אין אָנ־דענק פון זיין ברודער פּנחס ע״ה, און אויך מנדב געווען אַ שיינע סומע פאַר מעות־חיטים.

דזשים נאָווי

פון אָוסטין, טעקס., האָט אונז באַזוכט דער אידישער פּערזענליכער פריינט פון אַמעריקע׳ס פּרעזידענט, לינדען ב. דזשאָנ־סאָן. דער גאַסט האָט באַזוכט אונזער אינ־סטיטוציע אויף זיין וועג צו דעם ציוניס־טישען קאָנגרעס אין ישׂראל.

דזשים נאָווי, אַ האַרציגער פאָלקס־מענטש, אַ שוהל־איד און כלל־טוער אין זיין שטאָט, איז אַלע יאָרען נאָענט געווען צו מר. דזשאנסאָן, און האָט אים נאָכגע־פאָלגט דעם גאַנצען וועג פון זיין פאָלי־טישער קאַריערע פון סעקרעטאַר צו דעם קאָנגרעסמאַן אין טעקסאס, דורך זיין זעלבסטשטענדיגען אָנטייל אין קאָנגרעס און סענאָט, ביז צו דער פּרעזידענטשאַפט פון לאַנד. דורך זיין איינפלוס האָט מר. דזשאנסאָן ענגער פאַרקניפט די פריינט־שאַפט צווישען אַמעריקע און ישׂראל און אויך פיל געהאָלפען דעם „יונייטעד דזשו־איש אַפּיל".

מר. נאָווי, פון דער אַלטער היים נאָווא־דאָוורסקי, שטאַמט פון קליינעם שטעטל קנישין ביי ביאַליסטאָק. ער האָט געהאָל־פען בויען די שוהל אין אָוסטין, טעקס., וואו ער איז אגב געווען דער טשערמאַן פון דער בילדינג־קאַמיטע. פּרעזידענט דזשאנסאָן האָט בייגעוואוינט און אויך אַד־רעסירט דעם חנוכת־הבית פון דער שוהל.

אין דער ענגלישער אָפּטיילונג פון דער היינטיגער אויסגאַבע איז געדרוקט אַ פּא־טאָגראַפּיע פון דזשים נאָווי מיט פּרעזי־דענט דזשאָנסאָן.

מר. מאָריס מעיסין, טשערמאַן פון אונזער בילדינג-קאַמפּיין, דאָנייטער 25 טויזענט דאָלאָר

מיטוואָך אָוונט, דעם 17-טען פעברואר 1965, איז ביי אַ ספּעציעלען מיטינג פון אונזער בארד אוו דירעקטאָרען, אָפּיציעל פּראָקלאַמירט געוואָרען דער האַלב מיליאָן דאָלאָר בילדינג-פּאָנד קאַמפּיין פון אונזער אינסטיטוציע.

מר. מאָריס מעיסין

גלייכצייטיג איז איינשטימיג ערוויילט געוואָרען אַלס טשערמאַן פון דעם קאַמפּיין דער פאַרדינסטפולער פילאַנטראָפּ און כלל-טוער, ערן-וויס-פּרעזידענט פון אונזער אינטיטוציע, מר. מאָריס מעיסין.

אַלס וויס-טשערמאַן פון בילדינג-פּאָנד דרייוו איז ערוויילט געוואָרען אונזער חשוב'ער וויס-פּרעזידענט מר. סעם רובין.

מר. מעיסין האָט באַלד אויפן פּלאַץ מנדב געווען 25 טויזענט דאָלאָר צו דעם פּאָנד און געראָפּען אַלע פאַרזאַמלטע צו העלפען אים אין דעם היסטאָרישען קאַמפּיין.

מיר באַטראַכטען מר. מעיסינ'ס טשערמאַנשיפּ אַלס אַ גרויס געווינס פאַר אונזער אינסטיטוציע, ווי אויך אַלס גוטען סימן פון אונזער פּאָפּולאַריטעט ביי די "פּני" פון דער היגער אידישער געזעלשאַפּטליכקייט. אַליין אַ ווילנער, האָט אָבער מר. מעיסין אָפּגעשאַצט די פאַרדינסטען פון די ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט פאַר דעם אידישען לעבען דאָ אין לאַנד און האָט אָנגענומען צו שטעלען זיך אין שפּיץ פון קאַמפּיין.

עס דאַרף דערביי דערמאָנט ווערען, אַז זיין ליבע פרוי, מרס. דאָרין מעיסין, איז אויך אַ שותף אין איר מאַנ'ס געזעלשאַפּטליכער און פילאַנטראָפּישער אַרבעט.

טעסטימאָניאל-לאָנטשעאָן לכבוד מר. און מרס. מאָריס מעיסין

זונטאָג, דעם 11-טען אַפּריל, 1965, איז אונזער אינסטיטוציע געגעבען געווואָרען אַ פייערליכער לאָנטשעאָן לכבוד אונזערע עהרן-וויס-פּרעזידענטן, מאָריס און דאָרין מעיסין. מר. מעיסין איז אגב דער טשערמאַן פון אונזער בילדינג-פּאָנד-קאַמפּיין.

ביי דעם לאָנטשעאָן איז אָפּיציעל דערעפענט געוואָרען דער קאַמפּיין און עס איז אַרייגעקומען אַ באַדייטענדע סומע פאַר דעם בילדינג-פּאָנד.

"ביאַליסטאָקער בראָדערלי לאָוו אסס'ן" פייערן זייער 75-יאָריגען יובילעאום ביי גרויסען באַנקעט

זונטאָג, דעם 28-טען פעברואַר 1965, איז אין "עסקפלאַנאַד האָטעל" געפייערט געוואָרען דער 75-יאָריגער יובל פון דער "ביאַליסטאָקער בראָדערלי לאָוו אסס'ן", ביי אַ גרויסאַרטיגען באַנקעט.

דזשאָזעף סלאָן

אונזער אינסטיטוציע איז ביי דעם היסטאָרישען יום-טוב געווען פאַרטראָטען דורך אַ חשובער קאָמיטע: מר. און מרס. מאָריס עסטאָן, מר. און מרס. דוד סאָהן, מר. איזאַק ריבאלאָווסקי און מרס. איידע איידאַק, עהרן-פּרעזידענטין פון אונזער ליידיס אָוקזילערי.

אין דער פייערונג האָבען זיך באַטייליגט די וועטעראַנען פון דער אָרגאַניזאַציע צוזאַמען מיט זייערע משפּחות און פרייַנט. עס האָבען זיך געמערקט דורות פון זייערע, טאַטעס און אייניקלעך אַרום די שיין געדעקטע טישען.

עס איז דורכגעפּירט געוואָרען אַ רייכער קאָנצערט מיט די באַוואוסטע קינסטלער, קאַנטאָר מרדכי ספּעקטאָר און זיין פּרוי מרים סאַנדלער, באַגלייט אויף דער פּיאַנאָ פון בינג פּרענסיס.

דער יום-טוב האָט איבערגעלאָזט אַן אומפּאָרגעסליכען איינדרוק.

די באַאַמטע פון דער "ביאַליסטאָקער בראָדערלי לאָוו אסס'ן" זיינען: דזשאָזעף סלאָון, טשערמאַן צום 10-טען טערמין, אַ "מנין" יאָרען אין דינסט פון דער אָרגאַניזאַציע; דייוויד שאָשקעס, וויס-פּרעזידענט; דזשאָזעף בלעוויצקי, רעקאָרדינג סעקרעטאַר; דייוויד ל. העריס, פינאַנס-סעקרעטאַר; דזשאָזעף קעס, טרעזשורער; קאַרל ב. סענדערס, דזשאָזעף שער און מאַקס שוואַרץ, טראָסטיס.

אונזערע טוער פאַרצייכענען וויכטיגע שמחות

מיר דריקען אויס אַ האַרציגען מזל-טוב צו אונזערע בעלי-שמחות צו זייערע געבורטסטעג און יובילעאומס:

צו שוועסטער פּאָולין סיגעל לכבוד איר 84-סטען געבורטסטאָג. מרס. סיגעל איז פון די וועטעראַנען אין אונזער אינסטיטוציע, האָט מיט 35 יאָר צוריק געעפענט די קיך פון אונזער האָום, אַלס אונזער ערשטע באַלעבאָסטע און פרייוויליגע טוערין. זי האָט אויך פיל געהאָלפען אין אונזערע אַלע יערליכע אונטערנעמונגען.

* * *

צו שוועסטער העניעטאַ רובין לכבוד איר 73-סטען געבורטסטאָג. מרס. רובין, די ליבע פרוי פון אונזער וויס-פּרעזידענט און וויס-טשערמאַן פון דער בילדינג-פּאָנד קאָמיטע, סעם רובין, איז אַליין אויך אַ פאַרדינסטפולע טוערין. זי איז די וויס-פּרעזידענטין פון אונזער ביאַליסטאָקער ליידיס אָוקזילערי און העלפט אויך זייער פיל ביי אונזערע באַזאַרס און אַנדערע אונטערנעמונגען.

* * *

מר. און מרס. עסטאָן, לכבוד זייער 42-טער חתונה-יובילעאום.

די עסטאָנס זיינען אָנגעזעענע דירעקטאָרען פון אונזער אינסטיטוציע. מר. עסטאָן איז וויס-פּרעזידענט און דערביי אַ מיטגליד פון אונזער בילדינג-קאָמיטע. ער איז אויך אַ חשובער אונטערשטיצער פון אונזער האָום און שאַפט באַדייטענדע הילף פון זיינע באַקאָנטע און פריינט. ער איז אויך פון די אָנגעזעענסטע טוער אין אַרבעטער-רינג.

די יערליכע חנוכה־פייערונג פון אונזער אינסטיטוציע

זונטאָג פאַרנאַכט, דעם 29־טען נאָוועמבער, 1964, איז אין אונזער אוידיטאָריום דורכגעפירט געוואָרען די יערליכע חנוכה־פייערונג, מיטינג, קאָנצערט און פאַרטי פון אונזער אינסטיטוציע.

צו דער אונטערנעמונג איז געקומען אַ גרויסער עולם, און ווי שטענדיק האָט זיך באַזונדערס געמערקט די צאָלרייכע פאַרטרעטערשאַפט פון אונזערע פריינט און טויער אין פּעטערסאָן.

אין דער אָפּווזענהייט פון אונזער טשערמאַן פון באָארד אָוו דירעקטאָרס, האָט דער וויס־טשערמאַן, איסאַק ריבא־לאָווסקי, אָנגעפירט דעם פּראָזיז. באַגריסונגען זיינען אויסגעהערט געוואָרען פון אונזער עקזעקוטיוו־דירעקטאָר, דוד סאָהן, הרב אהרן חייט, סעם סאיד, קולטור־דירעקטאָר פון „קלוב ביאל. פריינט", וועל־כער האָט געלייענט אַ פאָעמע. אונזער ביאַליסטאָקער קינסטלער, חזן מרדכי ספעקטאָר, האָט געבענטשט חנוכה־ליכט. עס זיינען פאַרקויפט געוואָרען זעקס מנורות, וועלכע זיינען פייערלעך אָנגעצונדען געוואָרען דורך די באַטרעפענדע מנדבים.

טשערמאַן פון אונזער נאַמיניישאַן־קאָמיטע און וויס־פּרעזידענט פון דער אינסטיטוציע, ווילהעם ווייגער, צוזאַמען מיט די קאָ־טשערלייטע: ארטשי לין און הייי־מאַן לאַזאַר, האָבען צוגעגרייט די קאַנדידאַטן־ליסטע פאַר אונזער נייעם באָארד אף דירעקטאָרען פאַר יאָר 1965. פריינט לאַזאַר האָט פאָרגעלייענט די ליסטע, וועל־כע איז גוטגעהייסען געוואָרען פון די פאַרזאַמלטע און עס איז אפּיציעל דער־ווייל געוואָרען דער נייער באָארד אף דירעקטאָרען.

חזן ספּעקטאָר און זיין פרוי, די אינ־טערנאַציאָנאַלע זינגערין, מרים סאנדלער, האָבען צוזאַמען דורכגעפירט אַ שיינעם קאָנצערט, באַגלייט אויף דער פּיאַנאָ פון פרענסיס בינג.

דער עולם האָט דאַן געגאַסען פון חנוכה־לאַטקעס און אַנדערע יום־טוב׳דיגע מאכלים אין די דייניגג־רומס פון אונזער אינסטיטוציע.

אַ טענה צו די יונגע ווייבלאַך*)

פון ראָזע רובין (פּעטערסאָן, נ. דזש.)

איך פרעג אייך,
וואָס איז דער מער,
וואָס איר שרייט,
אַז איר אַרבעט אַזוי שווער?

אַז קיין האָלץ האָקט איר ניט,
און קיין ברויט באָקט איר ניט,
און קוילען טראָגט איר ניט,
און קיין לאָקשען בראָקט איר ניט —
טאָ וואָס, איך פרעג אייך, איז דער מער,
וואָס איר שרייט, איר אַרבעט אַזוי שווער?

אַז אין קינפּעט ליגט איר ניט,
און קיין טשיקענס פליקט איר ניט,
און קיין קינדער זויגט איר ניט,
און קיין פלייש ווייקט איר ניט —
טאָ וואָס, איך פרעג אייך, איז דער מער,
וואָס איר שרייט, איר אַרבעט אַזוי שווער?

*) אַ פּאַרציע מוסר צו די וויבלאַך, פאַרגעבראַכט בייַ אַ מיטינג פון אונזער באָארד אָוו דירעקטאָרס.

סעם סאיד ערהויבט זיך נאָך לענגערער קראַנקהייט

מיר באַגריסען אונזער חשוב׳ן דירעק־טאָר, סעם סאיד, צו זיין צוריקקער פון שפּיטאָל און שטופענווייזער ערהאָלונג נאָך אַ לענגערער קראַנקהייט.

פריינט סאיד, אַ ווירדיגער פאָרשטייער פון אונזער ביאל. פאָלקס־אינטעליגענץ פון דעם אינגערען דור, און אויך אַ פאַרדינסט־פולער קולטור־טוער און האָט אַ סך יאָרען אָנגעהאַלטען דעם חשובן אָמט פון קולטור דירעקטאָר בייַ דעם „קלוב ביאַליסטאָקער פריינט". ער האָט זיך בייַ אונז אַלעמען באַליבט געמאַכט מיט זיינע פאָעטישע שאַפונגען און איינדרוקספולע עפענטליכע רעציטאַציעס, באַזונדערס בייַ די יערליכע „יזכור־פאַרזאַמלונגען" פון „קלוב". ער איז אויך פון אונזערע אַקטיוווע טוער און ברענגט אַריין הילף פון זיינע באַקאַנטע, אַלס צוגאָב צו זיינע פיינע פערזענליכע ביישטייערונגען.

מיר ווינטשען פריינט סאיד אַ רפואה שלמה און זיין פאַמיליע געזונט, נחת און גליק. בייַ דער געלעגענהייט ווינטשען מיר מר. און מרס. סעם און מערי סאיד, אַ האַרציגען מזל־טוב צו דער בר־מצוה פון זייער „מוזיניק" בערי מאַריס, וואָס איז געפייערט געוואָרען שבת, דעם 20־טען מאַרטש, אין דער ביאַליסטאָקער שוהל.

אגב צייכענט זיך אויס מר. בערי מאַריס מיט זיינע דאַניישאַנס בייַ אונזערע אונטערנעמונגען אַלס אינגסטער אונטער־שטיצער פון אונזער האָום.

„חברה אנשי אסטראַלענקא" שליסט זיך אָן צו אונזער שוהל

מיר פאַרצייכענען מיט פרייד, אַז די שוהל פון אונזער האָום איז באַרייכערט געוואָרען מיט נייע מתפּללים דורך דעם אָנשלוס פון דער אָנגעזעענער „חברה אַנשי אָסטראַלענקע". די חברה האַלט אויך אָפּ אירע מיטינגען אין אונזער „ביאַליסטאָקער צענטער".

דעם שידוך צווישען דער חברה און אונזער אינסטיטוציע האָט דורכגעפירט דער ענערגישער פרעזידענט פון די אָסט־ראַלענקער, אונזער חשוב׳ער דירעקטאָר און מיטגליד פון דער בילדינק־קאָמיטע, פריינט מאַקס טאָבייעס.

ביים אַריבערציען זיך אין אונזער שוהל האָבען די אָסטראַלענקער אויך אַריינגע־בראַכט צו אונז זייערע 4 ספרי־תורה. דער אָנשלוס איז דורכגעפירט געוואָרען נאָך דעם ווי זייער שוהל אויף דער איסט סייד האָט זיך אויפגעגעבען און מיר האָבען זיי פריינדליך אָנגענאָמען אונזער מקום קדוש.

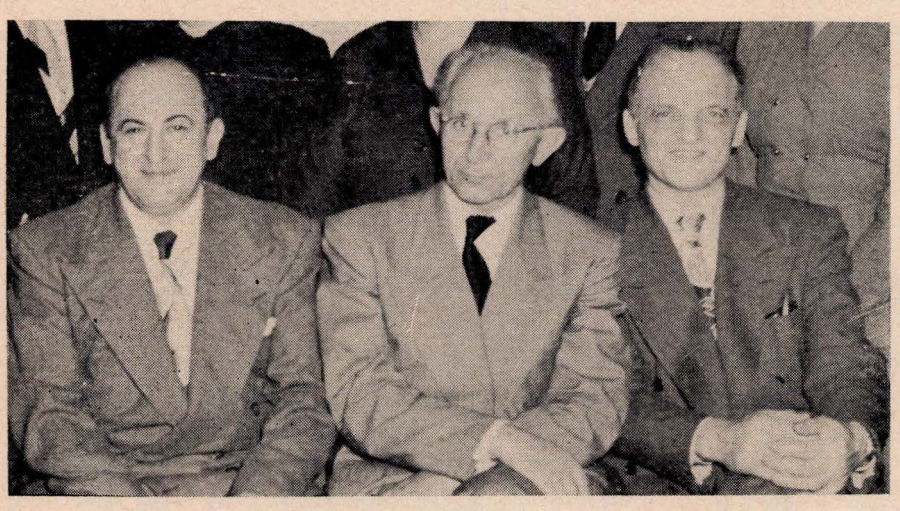
- **רופט זיך אָפּ וואַרעם צו אונזער האַלבער מיליאָן דאָלאָר בילדינג־כאַנד קאַמפּיין! נוצט אויס אויף אַ ווירדיגען אופן די געלעגענהייט און ווערט אַ שותף צו אונזער היסטאָרישער אונטערנעמונג! שיקט גלייך אַריין אייער ביישטייערונג!**
- **קומט מיט אונז פייערן דעם 35־יאָריגען יובילעאום פון אונזער ביאַליסטאָקער מושב זקנים און דעם חנוכת־הבית פונ׳ם איבערגעבויטען בילדינג זונטאָג, בייטאָג, דעם 28טען נאָוועמבער, 1965, אין „האָטעל אַמעריקאַנאַ". פאַרצייכענט און רעזערווירט דעם דאָטום!**

ראַכאָוער יוגענט בר. 581 א. ר. פייערט זיין 50-יאָריגען יובילעאום

דער ראַכאָוער יוגענט־בראנטש 581 א. ר. שליסט אָפּ דאָס יאָר אַ שטאָלצען קאַפּיטעל פון 50 יאָר געזעלשאַפטליכע אַרבעט אין דינסט פון דעם אידישען אַר־בעטער, פאָלקסמענטש און האַרעפאַשניק.

אין שפּיץ פון דעם בראנטש שטיי־ען אָנגעזעענע געזעלשאַפטליכע טוער: טשערמאַן, יודעל באָרנשטיין; סעקרע־טאַר, סעם זאַלצמאַן; טרעזשורער, מאָריס עסטאָן.

פריינט באָרנשטיין איז איינער פון די פאָרגעמסטע אידישע קולטור־טוער און מעצענאַטען. ער איז לעצטענס דערהויבען געוואָרען צו דעם אַמט פון ווייס־פּרעזי־דענט פון דעם אַרבעטער־רינג אָרדען און איז זייער באַליבט אין דער באַוועגונג. ער איז אויך אין דער פאַרוואַלטונג פון אי־דישען ווייסנשאַפטליכען אינסטיטוט אין ניו־יאָרק. אַן אמת'ער „עזר כנגדו" אין זיין געזעלשאַפטליכער אַרבעט איז זיין פרוי, אונזער ביאַליסטאָקערין שרה באָ־רענשטיין. ביידע, יודעל און שרה, אַ גע־בענטש פאָר־פאַלק פאַרדינסטפולע כלל־

סעם זאַלצמאַן יודל באָרנשטיין מאָריס עסטאָן

טוער, זיינען זייער פריינטליך און בייהיל־פיג אין דער אַרבעט פון אונזער האָום.

סעם (שייקע) זאַלצמאַן איז אויך אַ חשובער טוער אין אַרבעטער־רינג און אַ געטרייער מיטגליד פון אונזער ביאַליס־טאָקער צענטער.

מאָריס עסטאָן איז איינער פון די ווייס־פּרעזידענטען פון אונזער ביאַליסטאָקער צענטער און מושב זקנים און צייכענט זיך אויס מיט זיין שעפּעריישער ענערגיע און פרוכטבאַרער קאַמפּיין־אַרבעט פאַר אונזער אינסטיטוציע.

דער ראַכאָוער יוגענט־בראנטש גרייט צו אַ פייערליכען באַנקעט פאַר דעם גרויס־סען יום־טוב. צו דער געלעגענהייט וועט אויך אַרויסגעגעבען ווערען אַ ספּעציעלער זשורנאַל, וועלכער וועט אָפּשפּיגלען די 50 יאָר פון דעם געזעלשאַפטליכען בעל־שמחה. פריינט עסטאָן איז דער טשערמאַן פון זשורנאַל־קאָמיטעט.

אַ האַרציגען דאַנק אונזער פריינט און טוער, אייבערהם ביימאַן

עס האָט אונז געפרייט צו באַקומען אַ בריוו פון אונזער פאַרדינסטפולען טוער און חשוב'ן דירעקטאָר, אייבערהעם ביי־מאַן פון לאָנג ביטש, אַז ער איז שוין אין הויז פון שפּיטאָל און דערהאָלט זיך שוין נאָך אַ לענגערער קראַנקהייט. באַזונדערס געריירט זיינען מיר געוואָרען פון זיין וועג־דונג, מיר זאָלען אים צושיקען אַ צאָל מעות־חיטים־ביכלעך און — טראָץ זיין שוואַכען געזונט — וועט ער זיך באַמיען זיי צו פאַרשפּרייטען.

פריינט ביימאַן איז איינער פון די פי־רער פון דער „לאָמזער יאָנג מענס אַסס'ן". ער האָט אַרייַנגעבראַכט זיין אַרגאַניזאַציע צווישען די קרייזען פון אונזערע אונטער־שטיצער. צוזאַמען מיט זיינע ברידער, סעם און מאָריס (און די גאָטזעליגע היימאַן און הערי ע"ה) האָט ער אונז זייער פיל געהאָלפּען יעדעס יאָר אין אונזער מעות־חיטים־קאַמפּיין, פאַרשאַפענדיג באַדייטע־דע שטיצע.

מיר ווינטשען פריינט אייבערהעם בייי־מאַן אַ רפואה שלימה, ער זאָל נאָך אַ סך יאָרען קענען אָנגיין מיט זיין גוטער אַרבעט געזונטערהייט און מיט אַ פרייַען געמיט.

מרם בעקי מינעס, אַ גליקליכע עלטער־באָבע פון אַ נייעם אוראיניקעל

מיר דריקען אויס אַ האַרציגען מזל־טוב צו אונזער חשוב'ער לאָנדספרוי און טוערין, מרם. בעקי מינעס צו דעם גע־בורט פון איר נייעם אור־אייניקעל.

מרס. מינעס איז די אַלמנה פון אונזער פאַרדינסטפולען לאַנדסמאַן און טוער, אייבערהעם מינעס. אַ שטאָלצע עלטער־באָבע, געבענטשט מיט 4 שיינע דורות אין איר פאָמיליע, לאָזט זי זיך פיין גע־פינען פאַר אונזער האָום מיט צדקה ביי יעדער געלעגענהייט. זי האָט אויך פאַר־אייביגט אירע ליבסטע אויף דעם מעמאָ־ריאַל טאָפעל אין דער שוהל פון אונזער אינסטיטוציע.

מיר ווינטשען מרס. מינעס אַ סך נחת פון איר פאָמיליע.

אונזער טראָסטי, טשאַרלז בערגער, צוריק מיט אונז נאָך אַ לענגערער קראַנקהייט

עס האָט אונז געפרייט צו אויסדריקען ביי איינעם פון אונזערע לעצטע באָרד־מיטינגען אַ האַרציגען ווילקאָמען צו אונ־זער חשוב'ן טראָסטי, טשאַרלז בערגער, וועלכער האָט זיך צוריקגעקערט צו אונז נאָך אַ לענגערער קראַנקהייט.

פריינט בערגער איז אַגב אויך געוואָרען אַן 81־גער מיט מזל, און צו דער גלעל־גענהייט פון זיין דערהאָלונג און געבורטס־טאָג האָט ער בייגעטראָגען אַ באַדייטענדע סומע צו אונזער אינסטיטוציע, ווי אויך פאַר דעם פּראָקלאַמירטען האַלב מיליאָן דאָלאַר בילדינג־קאַמפּיין.

מר. בערגער איז אין זיין אָפּוועזנהייט ווידער־ערוויילט און אינסטאַלירט געווא־רען אַלס טראָסטי פון אונזער ביאַליסטא־קער צענטער און מושב זקנים און מיר האָפּען, אַז ער וועט נאָך מיט אונז זיין אַ סך געזונטע און געבענטשטע יאָרען.

פאַראייבּיגט אייער סאַסייעטי אין אונזער ביאַליסטאָקער הײַם

אַ רוף

צו אַלע לאַנדסמאַנשאפטען און אָרגאַניזאַציעס

אַין צוזאַמענהאַנג מיט אונזער איצטיגען **האַלב מיליאָן דאָלאָר בילדינג קאַמפּיין** צו מאַדערניזירען אונזער **ביאַליסטאָקער מושב זקנים** און **שפּיטאָל**, אָפּעלירען מיר צו אַלע לאַנדסמאַנשאַפטען, סאַסייעטים און אָרגאַניזאַציעס זיך אָנצושליסען מיט הילף אין אונזער וויכטיגער אונטערנעמונג.

ווי באַוואוסט, איז די ביאַליסטאָקער היים און שפּיטאָל אַ באַליבטע פּאָלקס־אינסטיטוציע אויף דער אידישער גאַס, וועלכע האָלט אָפּען אירע טירען פּאַר דעם אידישען זקן און זקנה פּאַר די לעצטע 35 יאָר, אַן אונטערשייד פון היימשטאָט און לאַנדסמאַנשאַפט, און גיט זיי אַ וואַרעמען ווינקל אויסצולעבן די גע־שענקטע יאָרען אין רו און אין באַקוועמליכקייט.

מיר באַלעסטיגען נישט צו־אָפט מיט אָפּיעלס, אָבער אין דעם איצטיגען פּאַל גלויבען מיר און פילען, אַז יעדער אייגער, אָרעם און רייך, און יעדע אָרגאַניזאַציע אומעטום, האָט אַ הייליגע פליכט צו שטיצען אונז אין דער אידיש־מענטשליכער אויפגאַבע צו באַאָרגען אַ גוטע, באַקוועמע היים פּאַר עלטערע מענטשען, וואָס נויטיגען זיך אין אַזאַ היים און שפּיטאָל.

לאַנדסמאַנשאַפטען און סאַסייעטים, באַזונדערס די לאַנדסמאַנשאַפטען פון אונזער אומגעגענט, האָבען איצט די זעלטענע געלעגענהייט צו פּאַראייבּיגען אין אונזער איבערגעבויטען בילדינג זייערע היימשטעט, זייערע קדושים, זייער געשיכטע, ווי אויך זיך אַליין, די סאַסייעטים און זייערע טוער, גרינדער און בויער דאָ אין לאַנד, אין אַ פּאַוויליאָן (פליגעל), אין פּאַרשיידענע צימערן, אויף בעטען, אויך אויף פּאַרשיידענע טיילען און אויסשטאַטונגען אין בילדינג, ווי אויך אויף ספּעציעלע טאַפּעלס. די נעמען וועלען בלייבען אָן אייביקייט אין אונזער בנין.

זאָל דערבי באַמערקט ווערען, אַז די סאַסייעטים, וואָס וועלען ביישטייערען צו אונזער קאַמפּיין, וועלען, ווי סימבאָלישע שותפים אין אונזער גרויס ווערק, אויך **האָבען פּאַרצוג** ביים באַטראַכטען די אַפּליקאַציעס פון זייערע מעמבערס אַריינצוקומען אין אונזער הײַם. דאָס איז אַ גרויסע פּריווילעגיע, וויל קיינער ווייסט נישט, וועמענס מאָרגען עס איז ...

שטודירט אונזער ליסטע פון פּאַרשיידענע דעדיקיישאַנס (ווידמונגען); קלייבט אויס, וואָס פּאַר אייך איז פּאַסיג, און שטעלט זיך מיט אונז אין פּאַרבינדונג וועגען אָרענדזשמענטס.

מיט בעסטע אויסזיכטען אויף אייער הילף, שליסען מיר מיט וואונטש פּאַר דערפּאָלג אין אייער אַרבעט.

ביאַליסטאָקער מושב זקנים
228 איסט בראָדוועי, ניו־יאָרק

פּאַראייבּיגט זיך אין אונזער ניי־איבערגעבויטן בנין!

קלייבט אויס איינעם פון די פּאָלגענדע פּאָרשלאָגען:

אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם איצטיגען איבערבוי־פּראָצעס פון אונזער הײַם און שפּיטאָל, זיינען איצט פּאַראָן די פּאָלגענדע געלעגענהייטען צו פּאַראייבּיגען זיך אָלײַן, אָדער אייערע ליבסטע אין דעם מאָדערניזירטען בילדינג:

אַ פּאַוויליאָן (אַ פליגעל פון בילדינג		$25,000
צימערן	$ 5,000	אַ צימער
מעדיצינישע אָפּיסעס, אויסשטאַטונגען און אָפּאַראַטען	$ 500	ביז 5,000
בעטען	$ 500	אַ בעט
קיך און דייניג־רום עקוויפּמענטס	$ 100	ביז 1,000
טעסטימאָניאַל און מעמאָריאַל טאַפּעלס	$ 100	ביז $500 אַ טאַפּעל

דעם געהעריגען באַטרעף קען מען מאַכען אין אויסצאָלונגען.

פּאַר מער איינצעלהייטען קען מען זיך וועגדען אין אָפּיס פון אונזער אינסטיטוציע:

BIALYSTOKER HOME FOR THE AGED
228 East Broadway • GRamercy 5-7755 • New York, N. Y.

יערליכע „יזכור"-פאַרזאַמלונג פון „קלוב ביאַליסטאָקער פריינט"

זונטאָג פאַרנאַכט, דעם 7-טען פעברואַר, 1965, איז אין אונזער אוידיטאָריום דורכגעפירט געוואָרען די טראַדיציאָנעלע יערליכע „יזכור"-פאַרזאַמלונג צו דעם 22-טען יאָרצייט פון חורבן ביאַליסטאָק. דער הזכרה-מיטינג איז, ווי שטענדיג, איינגעאָרדענט געוואָרען פון דעם „קלוב ביאַליסטאָקער פריינט", וועלכער האָט איינגעפירט דעם מנהג און האַלט אַן די מצווה דורך די אַלע יאָרען.

טראָץ דעם שלאָקס-רעגען איז געקומען אַ ריזיגער עולם פון ניו-יאָרק און פון אַנדערע שטעט. צווישען דעם עולם איז געווען אַ גרויסע צאָל געוועזענע קרבנות און לעבעדיגע עדות פון דעם גרויסען אומגליק, וועלכע האָבען על פי נס דורכגעלעבט דעם קאָשמאַר אין געטא, אין די וועלדער צווישען די פאַרטיזאַנער אַדער אויף פאַרשיקונג אין טיף רוסלאַנד, פאַר-לירענדיג אַבער די נאַענטסטע און ליבסטע פון זייערע פאַמיליעס. עס האָבען זיך אָפּגעשפילט רירענדע סצענעס, וועו די אַמאָליגע קאַצעטלער, „בריידער און שוועסטער פון פּיין און פון נויט", האָבען זיך דאָ באַגעגענט און אָפּגעפרישט די געמיינזאַמע איבערלעבענישען.

די פּלאַטפאָרם און וועגט אין דעם זאַל זיינען געווען איינגעהילט אין שוואַרצען און עס האָבען זיך געמערקט די טראַנס-פאָרמאַציעס מיט דעם רוף צו הייליגען דעם אַנדענק און פאַרזעצען די ירושה פון די קדושים. אין פאָדערגרונט האָבען גע-בלאַנקט 22 יאָרצייטליכט צום חורבן ביאַליסטאָק און 6 ליכט אין אַנדענק פון די 6 מיליאָן אומגעבראַכטע אידען.

דער פייערליכער אָוועגט איז דורכגע-פירט געוואָרען אונטער דעם פאָרזיץ פון איסאַק ריבאַלאָווסקי, וויס-טשערמאַן פון דער אינסטיטוציע און וויבטיגער טוער פון „קלוב", וועלכער האָט אַנגעשלאָגען דעם געהויבענעם טאָן. ער האָט איינגע-לאַדען אונזער עקזעקוטיוו-דירעקטאָר, דוד סאָהן, אַנצוצינדען די 6 סימבאָלישע ליכט פאַר די 6 מיליאָן אידען.

גרויס אינטערעס האָט דאָס מאָל אַרויס-גערופען דער פערזענליכער אַנטייל פון דוד סאָהן, וועלכער איז געווען גאַסט-רעד-נער פון דעם הזכרה-מיטינג. פריינט סאָהן האָט אין קורצע אָבער זייער איינדרוקס-פולע ווערטער געשילדערט די טראַגעדיע פון חורבן ביאַליסטאָק און די גבורה פון אונזערע העלדען און מאַרטירער אין ווי-דערשטאַנד קעגען די נאַציס. ער האָט גע-רופען אויפצוהאַלטען אונזער אינסטיטו-ציע, אַלס לעבעדיגען מאָנומענט נאָך אונ-זער חרוב'ער ביאַליסטאָק.

דאָן האָט מר. ריבאַלאָווסקי איינגעלאַדען פאַרטרעטער פון צווישען דעם עולם, דע-רין אַ צאָל פּליטים פון חורבן, אָנצוצינדען די 22 יאָרצייט-ליכט.

אונזער ביאַליסטאָקער קינסטלער, חזן מרדכי ספּעקטאָר, האָט דאָן דעציטירט אַ פּאָעמע, געווידמעט צו די קדושים, פאַר-פאַסט פון אונזער דירעקטאָר און קולטור-טוער, סעם סאַיד, און צוגעשיקט אַהער פון זיין קראַנקען-בעט.

אונזער חשובער דירעקטאָר, חזן הערי פיינבערג, האָט דאָן געמאַכט די הזכרה נאָך די קדושים און צוזאַמען מיט דעם עולם געזאָגט קדיש בציבור נאָך די אום-געבראַכטע ביאַליסטאָקער און אומגעגענט אידען.

אַלס ענטפער אויף אַן אָפּיל, דורכגע-פירט פון פאָרזיצער פריינט ריבאַלאָווסקי, איז אַריינגעפאָלגן אַ באַדייטענדע סומע געלט און עס זיינען אויך צוגעקומען נייע מיטגלידער פון צווישען דעם פאַרזאַמעל-טען עולם.

צום שלוס איז דורכגעפירט געוואָרען אַ פאַסיגער מוזיקאַלישער פראָגראַם מיט דער באַטייליגונג פון חזן מרדכי ספּעק-טאָר און זיין פרוי, די אינטערנאַציאָנאַלע זינגערין, מרים סאַנדלער, וועלכע האָבען געזונגען אַ צאָל געטאָ-לידער, באַגלייט אויף דער פּיאָנאָ פון פרענציס בינג.

די יזכור-פאַרזאַמלונג האָט איבערגע-לאָזען אַן אומפאַרגעסליכען איינדרוק אויף דעם עולם.

מעמאָריאַל-מיטינג אין אַנדענק פון פּעני זעגערמאַן ע"ה

זונטאָג בייטאָג, דעם 22-טען נאָוועמ-בער, 1964, איז אין אונזער שוהל פאַר-געקומען אַ מעמאָריאַל-מיטינג מיט דער באַטייליגונג פון דער ערשטער נאָוואָ-אָר-שיצער ליידיש אָוקזילערי, אין אַנדענק פון זייער טוערין, פּעני זעגערמאַן ע"ה, ווע-מעס נאָמען עס איז פאַראייביגט אויף אַ טאָפּל אין דער שוהל פון אונזער האָוס.

דער מיטינג איז אָרגאַניזירט געוואָרען אויף דער איניציאַטיוו פון מרס. פרענסיס סקלאָרין, אַ שוועסטער פון אונזער ליידיס אָוקזילערי און געוועזענע פּרעזידענטין פון די „פּוירסט נאַוואַ-אושיצער" ליידיס אָוק-זילערי און אויך אַ פלימעניצע פון דער נפטרת. אין צוזאַמענרופען דעם מיטינג האָט איר אויך געהאָלפען איר מאַן, מר. הערי סקלאָרין, וועלכער האָט זיך ביי דער געלעגנהייט אָנגעשלאָסען אַלס מעמבער פון אונזער האָוס.

עס איז געקומען אַ היפשער עולם, איינ-שליסענדיג די נאַוואַ-אושיצער מענער-אָר-גאַניזאַציע מיט זייער פּרעזידענט און זיין פרוי, מר. און מרס. דאָרפמאַן, די ליידיס אָוקזילערי מיט איר פּרעזידענטין, מרס. גראָבמאַן, פאַמיליע פון דער נפטרת, איינ-שליסענדיג איר מאַן, פילים, און זון, איז-ראַעל, וועלכע האָבען צוזאַמען אַנטהילט דעם טאָפּל, ווי אויך אַ ברודער פון דער נפטרת, סימור קאַסאָף; קוזינען: אונזערע חשובע מיטגלידער, מר. און מרס. צפת, און מר. און מרס זינגער. אגב איז מרס. זינגער די טאָכטער פון אונזער חשובער מיטגלידערין, העלען קלעמענטינאָווסקי, פרוי פון אונזער אומפאַרגעסליכען שרייב-בער און קולטור-טוער, דירעקטאָר פון דער „ביאַליסטאָקער היסטאָרישער געזעל-שאַפט", דוד קלעמענטינאָווסקי ע"ה.

דער הספּד איז דורכגעפירט געוואָרען פון אונזער רבי אהרן חייט. דער עולם האָט זיך וואַרעם אָפּגערופען מיט דאָנייי-שאָנס פאַר אונזער האָוס אין אַנדענק פון דער נפטרת, און אַ צאָל אָנוועזענדע האָבען זיך אָנגעשלאָסען אַלס מעמבערס אין אונ-זער אינסטיטוציע.

ביי דער געלעגנהייט האָבען די דאָרפ-מאַנס בייגעטראָגען אַ באַדייטענדע סומע אין אַנדענק פון זייער יונג-פאַרשניטענער טאָכטער, יוספה-דזשין ע"ה.

עס איז אויך געהרט געוואָרען דער אָנ-דענק פון אַלפרעד זעגערמאַן ע"ה, זון פון פיליפּ און פעני זעגערמאַן, וועמעס נאָמען, פאַראייביגט אין אונזער שוהל נעבען זיין מוטער, איז אויך אַנטהילט געוואָרען ביי דער אויפדעקונג פון די זעגערמאַן מעמא-ריאַל טאָפּלס.

• פאַראייביגט אייערע ליבסטע און בעסטע אויף אונזערע מע-מאָריאַל - טאָפּלס אין אונזער איבערגעבויטען בילדינג!

פּראָפ. סאָלאָמאָן קאַהאַן ע״ה אַוועק אין דער אייביקייט

פון דוד סאָהן

זונטאָג, דעם 7־טען מערץ, 1965, איז אין מעקסיקאָ פּלוצלינג געשטאָרבן, אין עלטער פון 68 יאָר, אונזער באַליבטער לאָנדסמאַן און גייסטיגער ריז, פּראָפ. סאָלאָמאָן קאַהאַן ע״ה. ער האָט פּאַר״יתומ׳ט ניט בלויז זיין אייגענע פאַמיליע, נאָר אויך איינגעהילט אין טיפען טרויער די ביאַליסטאָקער לאָנדסמאַנשאַפט איבער דער גאָרער וועלט און די ברייטע אידישע עפענטליכקייט אין אַלגעמיין.

דער נפטר איז געווען איינער פון די מערווירדיגסטע און געניאַלסטע פיגורען פון אונזער צייט. ער האָט אין זיך פאַרקערפערט די האַרמאָנישע שותפות פון 2 קולטורען, די איראָפּעאישע און די צענטראַל־אַמעריקאַנער, און איז געווען די „לעבעדיגע בריק״ פון דער אַלטער און דער נייער היים, דער שליסעל צום אַלטען און יונגען דור.

אַ גרויסער אינטעלעקטואַל מיט אַן אויסערגעווייניליכען ליטעראַרישען טאַלאַנט און גרינדליכער קענטעניש פון אַ סך שפּראַכען: אידיש, העברעאיש, רוסיש, דייטש, ענגליש, שפּאַניש, פּראַנצויזיש, איז ער געווען שעפּעריש און פרוכטבאַר אַלס אויסגעצייכנטער שרייבער, רעדאַקטאָר, מחבר פון וואָגיגע ווערק, גלענצענדער דער דערציער, לעקטאָר און אָנגעזעענער כלל־טוער. אַלס שעף־רעדאַקטאָר פון „טריבונא איזראַעליטא״, האָט ער זיך דערוואָרבען אַ ביז־גאָר גרויסען אָנזען אין די אידיש־מעקסיקאַנישע קרייזען פון דער דאָרטיגער אינטעליגענץ. זיינע ביכער: „מעקסיקאַנישע רעפלעקסען״, „אידיש־מעקסיקאַניש״, „מעקסיקאַנער ווידער־קלאַנגען״, „מוזיקאַלישע עסייען״ און אַנדערע, האָבען אַרויסגערופען באַגייסטערונג אין די ליטעראַרישע קרייזען אומעטום. זיינע אַרטיקלען אין פאַרשיידענע צייטונגען און זשורנאַלען האָבען אים געמאַכט פאַר דעם פּאָפולערסטען שרייבער. זיינע פאַרטראָגען אַלס פּראָפעסאָר פון אייראָפּעאישער ציוויליזאַציע אין אַ מעקסיקאַנער אוניווערזיטעט זיינען געווען וועלט־באַרימט. זיינע ביכער אין שפּאַניש האָבען געמאַכט אַ גרויסען רושם אין דער שפּאַניש־רעדענדיגער וועלט.

דערצו איז פּראָפ. קאַהאַן געווען אַ גרויסער מוזיקאָלאָג, אַן עקספּערט אויף דעם געביט, און צווישען אַנדערע האָט ער אויך געדרוקט זיינע מוזיקאַלישע רעצענזיעס אין היגען „ניו יאָרק טיימס״, וואו ער האָט פאַרנומען דעם פּלאַץ פון אַן אָפּיציעלען מוזיק־קריטיקער.

פּראָפ. סאָלאָמאָן קאַהאַן ע״ה

פּראָפ. קאַהאַן איז אויך געווען אַ מוטיגער טריבון און קעמפער פאַר דעם אידישען נאַציאָנאַלען כבוד. מיט זיינע שאַרפע אַרויסטריטען אין דער עפענטליכקייט און אין דער פּרעסע האָט ער אויסגעווירקט, אַז דעם נאַצי־מוזיקער, גיזעלינג, איז פאַרבאָטען געווארן אַרויצוקומען און דורכפירען זיין דעביוט אין מעקסיקאָ.

טראָץ זיינע גרויסע פּאָזיטיוון איז פּראָפ. קאַהאַן געווען אַ שטילער, באַשיידענער, גוטמוטיגער מענטש. באַשאָנקען מיט גרויס ענטוזיאַזם און טרוימעריש נאַיוויטעט. ער איז געווען דער אמת׳ער אידעאַליסט און נאָבעלסטער קולטורטרעגער פון זיין צייט.

בנוגע מעקסיקאַנער אידען איז פּראָפ. קאַהאַן געווען דער פאַרקערפערטער „אידישער געוויסען״, דער וועקער און דער מאָנער, דער פאָדערער און דער שטראָפער. ער האָט געדרופען דעם רייכען מעקסיקאַנער אידישען ישוב צו בלייבען געטריי צו מאַמע־לשון, אידישער טראַדיציע און אידישער קולטור.

צו אונז, ביאַליסטאָקער, איז פּראָפ. קאַהאַן געווען נאָענט, ליב און טייער, אַלס אונזער געבענטשטער און וועלט־באַרימטער לאָנדסמאַן און וואָרט־זאָגער פון „ביאַליסטאָק של מעלה״. ער האָט פון זיין היימשטאָט מיטגענומען אין דער ווייטער מעקסיקאָ „דאָס פּינטעלע ביאַליסטאָק״, דעם אָטעם פון די „פּיאַסקעס און כאַנייקעס״, דעם פּולס פון אַ גרויסען קיבוץ אידען, און ער איז געבליבען שטענדיג אַ ביאַליסטאָקער, געטרייער זון פון זיין ליבער אומפאַרגעסליכער היים.

פּראָפ. קאַהאַן איז געווען ביי אונז אין ניו־יאָרק צו־גאַסט דעם 20־טען נאָוועמבער, 1957, און מיר האָבען אים דאַן געגעבען אַ פייערליכען קבלת־פּנים אין אונזער ביאַליסטאָקער צענטער. ער האָט אונז אַלעמען באַגייסטערט מיט זיין גלענצענדער רעדע, פון וועלכער מיר ברענגען דאָ אַן אויסצוג, וואָס כאַראַקטעריזירט אים, אין זיינע אייגענע ווערטער, אַלס דעם גרויסען ליבהאָבער און טאַן־געבער פון „ביאַליסטאָק של מעלה״:

„מיין ביאַליסטאָק איז די ביאַליסטאָק פון ר׳ שמואל מאָהילעווער, דעם גייסטיגען ריז, וואָס זיין אַרטאַדאָקסיע האָט אים ניט געשטערט צו אָטעמען מיט די גרויסע אידעאַלן פון אידישען רענעסאַנס; עס איז אויך די ביאַליסטאָק פון יוסף כאַזאַנאָוויטש, דעם „משוגענעם״ דאָקטאָר, וואָס זיין „משוגעת״ איז באַשטאַנען אין דער וויזיע פון דעם „בית נאמן״ אין ירושלים, די איבטיגע גרויסע נאַציאָנאַלע ביבליאָטעק פון מדינת ישראל; עס איז אויך די ביאַליסטאָק פון נחום צמח, אַן אַנדער ווייזיאָנער, וואָס זיין וויזיע איז געווען אַ נאַציאָנאַלער קונסט־טעאַטער אין העברעיש; דער גרינדער פון „הבימה״ מלוכה־טעאַטער אין דעם אידישען היימלאַנד.

„עס איז אָבער אויך ניט ווייניגער די ביאַליסטאָק, וואָס האָט אַרויסגעגעבען סאָלאָוויטש׳ן, דעם פאָלקסטימליכען נאָוועליסט, וואָס איז אויסגעוואקסען צו דער מדרגה פון אונזערע גרויסע נאַציאָנאַלע פּאָעטען, מיט זיין פּאָעמע־קינה „ניטא״ אויף אונזער דריטען חורבן.

„ביאַליסטאָק איז פאַר מיר די פאַרקערפערונג פון אַל דעם שענסטען, וואָס מיר פאַרשטייען אַלס דעם מזרח־איראָפּעאישען קאַפּיטאַל אין דער אידישער געשיכטע.

„די ביאַליסטאָק וואָס האָט געפּאָנגען מיין האַרץ און וועט שטענדיג לעבען אין

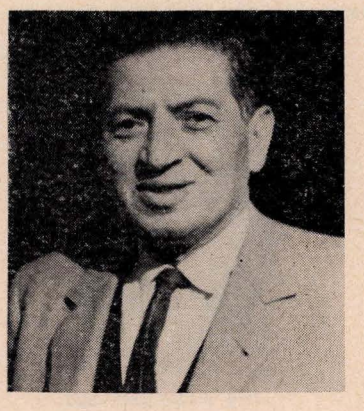
אין הייליגען אָנדענק פון דר. חיים שאָשקעס ע״ה

(צו זיין ערשטען יאָרצייט)

פון חנה בושעל-סאָלאָוו

וועך איז געווען דר. חיים שאָשקעס?
אַ ליבער, געטרייער זון פון אונזער פיל געפיניקט פאָלק.
אַ וואַרימער, האַרציגער איד,
אַ ליבער, געטרייער ברודער
צו יעדען וואָס איז אים געקומען אַנטקעגען.
אַ אידישער אַמבאַסאַדאָר!
געבראַכט גרוסען פון אידען אין די ווייטסטע לענדער.
געבראַכט הילף פון „האיאַס״ צו די אידען,
די פאַרוואָגעלטע אין אַלעווינקלען פון דער וועלט;
צו עלענדע און איינזאַמע אידען גרוסען געבראַכט
פון אונזערע שוועסטער און ברידער
אַז מיר האָבען זיי ניט פאַרגעסען...
געלייגט קראַנצען בלומען אויף דעם מאָנומענט
פון די ביאַליסטאָקער קדושים.
און דאָס גוטע, איידעלע האַרץ האָט זיך אָפּגעשטעלט
אויף אייביק!
אָבער דר. חיים שאָשקעס וועט לעבען אייביג!
זיין גייסט שוועבט צווישען אונז און וועט קיינמאָל
נישט פאַרשווינדען פון אידישען פאָלקס־זכרון.
כבוד זיין הייליגען אָנדענק!

הירש פיילענבאָגען ע״ה

אין בוענאָס אייראָס, אַרגענטינע, איז דעם 15־טען נאָוועמבער, 1964, געשטאָרבען דער חשובער ביאַליסטאָקער לאַנדס־מאַן און טוער, הערש פיילענבאָגען. ער איז אַלט געווען 58 יאָר.

דער נפטר האָט זיך אויסגעצייכענט מיט מעלות און שיינע מידות, מיטגעבראַכט פון זיין שיינער משפּחה אין דער אַלטער היים. אַ האַרציגער פאָלקס־מענטש, האָט ער גענומען אַן אַקטיוון אַנטייל אין די טעטיקייטן פון דער ביאַליסטאָקער לאַנדס־מאַנשאַפט אין בוענאָס אייראָס און האָט איבערגעלאָזען אַ גוטען נאָמען און אָנגע־נעמע דערינערונגען.

קורץ פאַר זיין טויט האָט זיך אָפּגע־שפּילט ביי זיין קראַנקען־בעט די דראַמא־טישע סצענע, וועלכע צוויי ברידער, הערשל פיילענבאָגען פון אַרגענטינע און אונזער חשובער דירעקטאָר און טוער, דער באַ־ליבטער חזן, הערי פיינבערג פון ניו־יאָרק, האָבען זיך געטראָפען נאָך אַ צאָל יאָ־רען פון צעשיידונג און בענקשאַפט. חזן פיינבערג איז נאָך באַשערט געווען צו זען זיין ברודער אין די געשענקטע טעג, וועל־כע זיינען אים נאָך פאַרבליבען אויף דער וועלט.

הערשעל פיילענבאָגען לאָזט איבער אַ בריוו־פאַרצוויגטע פאַמיליע: זיין פרוי ראָשקע, זון בערל און שנור פאני, און אַ צאָל אייניקלאַך; ברידער חיים און הערצ־קע, און אונזער שוין דערמאָנטען טוער, חזן הערי פיינבערג; שוועסטערס, שווא־גערס און שוועגערינס, פּלימעניקעס און קוזינען.

חזן פיינבערג האָט פאַרצייכענט דעם אָנ־דענק פון נפטר מיט באַדייטענדער צדקה פאַר אונזער האָום.

מיין פאַנטאַזיע, איז די ביאַליסטאָק של מעלה״.

(„ביאָל. שטימע״, אַפּריל, 1958 נום. 280)

פּראָפ. קאַהאַן, וועלכער איז געווען אַ געטרייער לעזער פון אונזער „ביאַליסטא־קער שטימע״ און צייטענווייז אויך בייגע־שטייערט זיינע אַרטיקלען, איז אויך דער מחבר פון אַ קליינער בראָשור „ביאַליס־טאָק״, וועלכע שפּיגעלט אָפּ די כאַראַק־טער־שטריכען פון זיין און אונזער היימ־שטאָט.

אין באַצוג צו דעם שרייבער פון די שו־רות, איז דער נפטר געווען אַ האַרציגער פריינט, וועלכער איז געשטאַנען מיט אים אין אָפּטען אויסטויש פון קאָרעספּאָנדענץ. מיר האָבען שטענדיג אַרויפגעקוקט צו פראָפ. קאַהאַן, ווי צו דעם יחוס און שיינ־דעל, צו דעם שטאָלץ און קרוין פון אונ־זער היימשטאָט.

פּראָפ. קאַהאַן לאָזט איבער אין טיפען טרויער זיין געטרייע פרוי, ליזאַ; דריי געראָטענע זין: כאָזע, אַן אינטערנאַציא־נאַל־באַרימטער פיאַניאַ־קאָנצערטיסט, ווע־גען וועמען מיר האָבען זיינערצייט געשרי־בען אין אונזער „ביאַליסטאָקער שטימע״; אַלעקסאַנדער, אַ טאַלאַנטירטער קאָמפּאָזי־טאָר, און אַרטור, אַ באַגאַבטער אינזשי־ניער.

צו דער לויה פון פּראָפ. קאהאן איז גע־קומען אַ גרויסער עולם, דערין די „פּני״ פון דער מעקסיקאַנער און אידישער גע־זעלשאַפטליכקייט און קולטור; עס זיינען וועגען דעם גרויסען פאַרלוסט געדרוקט געווארען אַרטיקלען און אָפּהאַנדלונגען אין דער אידישער, מעקסיקאַנער און אַנ־דערער פרעמד־שפּראַכיגער פרעסע אין לאַנד און איבער דער גאַרער וועלט. עס זיינען אויך אָנגעקומען טרויער־אויסדרו־קען און טעלעגראַמעס פון הויכגעשטעלטע פערזענליכקייטען, מיניסטאָרען, קולטור־פירער און נאַציאָנאַל־באַרימטע פיגורען, איינשליסענדיג דעם פרעזידענט פון מעק־סיקאָ, ליס, גוסטאַוואָ דיאז אָרדעז, וועל־כער האָט צוגעשיקט זיין מיטגעפיל־מע־סעדזש.

מיט קאַהאַנ׳ס טויט איז אַוועק אין דער אייביקייט איינער פון די שענסטע ביאַליס־טאָקער וויסענשאַפטלער, שריפטשטעלער און קולטור־טרעגער; פון די ליכטיגסטע און אידעאַלסטע געשטאַלטען און פון די לעצטע מעצענאַטען פון „ביאַליסטאָק של מעלה״ אויף דעם אַמעריקאַנער קאָנטי־נענט.

עהרע זיין אָנדענק!

אָסוואַלד טרילינג ע"ה, געשט. אין מאַנאַט פעברואַר, 1964, אין לאָס אַנדזשעלעס, קאַליפ. אין עלטער פון 92 יאָר.

א. טרילינג איז געווען איינער פון די זיילען פון דער ביאַליסטאָקער טעקסטיל־פאַבריקאַציע. א גרויס־אינדוסטריעלער, האָט ער באַלאַנגט צו דער ביאַליסטאָקער אידיש־רוסישער אריסטאָקראַטיע און האָט געשפּילט א גרויסע ראָלע צווישען די בעלי־בתים אין שטאָט.

אָסוואַלד טרילינג ע"ה

דאָ אין אַמעריקע, וואו ער איז געקומען אַנהויב דער לעצטער וועלט־מלחמה, האָט ער זיך פארנומען מיט ריעל־עסטעיט און אַנדערע אונטערנעמונגען. ער איז געווען א פיינער נדבן און אויך ניט פארגעסען אין זיינע נויטבאַדערפטיגע לאַנדסלייט. ער האָט זיך באַטייליגט אין דער ביאַליס־טאָקער רעליף־אַרבעט אין לאָס־אַנדזשע־לעס און איז געווען אַקטיוו פאַר דעם צוועק צוזאַמען מיט די אַנדערע ביאַליס־טאָקער טוער אין לאָס אַנדזשעלעס: מיי־לאַך, יאַבנוק, דר. סאַקאַל, לאַנדאַו א. א. ער איז אויך געווען א מיטגליד און אונ־טערשטיצער פון אונזער אינסטיטוציע.

דער נפטר לאָזט איבער 2 זין: מאַקס און לעאָן. דער לעצטער טראָגט דעם נאָמען פון זיין באַריממטן ביאַליכטאָקער זיידן: לעאָן זאַקהיים ע"ה.

וואָלף גאָלדבערג ע"ה, געשט. דעם 4 דעצעמבער 1964 אין עסעקס פעלס, נ. י., אין עלטער פון 91 יאָר.

דער זקן העיר, מר. גאָלדבערג, איז ניט בלויז געווען דער עלטסטער ביאַליסטא־קער לאַנדסמאַן און מיטגליד פון אונזער אינסטיטוציע, נאָר אויך דער בבור פון דער משפּחה גאָלדבערג.

א האַרציגער פאָלקס־מענטש, האָט מר. גאָלדבערג ליב געהאַט זיך צו ווייטלען. ער איז געווען פאַראינטערעסירט אין אַלץ וואָס קומט־פאָר אין אידישען לעבען,

וואָלף גאָלדבערג ע"ה

באַזונדערס אין אונזער אינסטיטוציע. ער האָט אונז געהאָלפען טראָגען דעם יאָך פון אונזער עקזיסטענץ דורך די אַלע יא־רען.

מר. גאָלדבערג לאָזט איבער א דור טייערע קינדער און קינדס־קינדער: 4 פאַרהייראַטע טעכטער: טערמא וועקס־לער, גוירטרוד זוקערמאַן, וויאָלעט דאָמ־ברָאוו און מאַרשא ראַבינאָוויטש; 11 אייניקלעך און 13 אוראייניקלעך, א ווייב־גאָרטען פון 4 שטאָלצע ביאַליסטאָקער דורות פון דער פאַמיליע גאָלדבערג אין אַמעריקע.

ער לאָזט אויך איבער 2 שוועסטער: בעקי דאָמראָוו און דזשעני סעלמאַן, און 2 ברידער: אברהם גאָלדבערג און זיי־דעל (דעניעל) גאָלדבערג אין קאַלטשעס־טער, קאַנג. זיידעל איז באַוואוסט אלס

סעם דזשעקנאָוויץ ע"ה, געשט. דעם 21 אָקטאָבער 1964 אין עלטער פון 89 יאָר.

דער נפטר האָט געשטאַמט פון דער באַקאַנטער פאַמיליע יוכנאָוועצקי אין ביאַליסטאָק. א פיינער בעל־צדקה און שטיל־ער מענטש, וואָס פלעגט אַנטלויפען פון כבוד, האָט מר. דזשעקנאָוויץ געגא־סען פון גרויס רעספּעקט, אלס דירעקטאָר פון אונזער אינסטיטוציע.

סעם דזשעקנאָוויץ ע"ה

א וואָך פאַר זיין טויט איז מר. דזשעק־נאָוויץ נאָך געווען ביי אונזער דירעק־טאָרען־מיטינג. זיין דאָניישאָן פלעגט זיך אַנזען צווישען די באַדייטענדע אונטער־שטיצונגען פאַר אונזער אינסטיטוציע.

מר. דזשעקנאָוויץ לאָזט איבער א פרוי, ראָזע.

דער „מיאָר פון קאָלטשעסטער". אַלע יאָרען צייכענט ער זיך אויס מיט זיין הילף פאַר אונזער אינסטיטוציע.

מרס. טערמא וועקסלער, טאָכטער פון נפטר, האָט אריינגעשיקט צדקה אין זיין אַנדענק, פאַראייביגט אין אונזער האָוס א מעמאָריאַל טאָפעל נעבען זיין פרוי, מאלי גאָלדבערג ע"ה, און אויך אונטערגענומען א גאַר וויכטיגען פּראָיעקט אויף דעם נאָמען פון נפטר אין אונזער איבערגע־בויטען בילדינג.

מיט וואָלף גאָלדבערג איז אַוועק אין דער אייבינקייט איינער פון די נאָבעלסטע ביאַליסטאָקער טיפּען פון א גלאָרריכער עפאָכע אויף בריידע זייטען ים.

מאַרק רובין ע"ה, געשט. פרייטאָג, דעם 25 סעפּטעמבער, אין עלטער פון 75 יאָר.

מאַרק רובין ע"ה

דער נפטר שטאַמט פון א יחוס'דיגער פאַמיליע אין אַמעריקע ביאַליסטאָק, אַנגעזעענע סוחרים, וועלכע זיינען אין שטאָט געווען באַוואוסט אלס די פירמע פון „ברידער רובין" (בראטיא רובין).

מאַרק איז געווען א גרויסער ליבהאָבער פון קונסט און האָט געהאַנדעלט מיט זעלטענע מאַלעריי־ען. ראַפינירט, צירליך־מאַנירליך, איז ער געווען פון די לעצטע רעשטלאָך פון דער אַמאַליגער ביאַליסטאָקער, רוסיש־אידישער אינטעליגענץ.

אין אַמעריקע איז ער געקומען אָנהויב לעצטער וועלט־מלחמה. דאָ האָט ער געלעבט איינזאַם און אויך געשטאַרבען שטיל און עלענט.

דער נפטר פלעגט זיין א באַזוכער אין אונזער אינסטיטוציע. ער האָט אויך אפּגעפרישט דאָס קונסטבילד פון דעם ביאַליסטאָקער שטאָט־זייגער, וואָס געפינט זיך אין אונזער אָפּיס. ער איז באַערדיגט געווארען אויף דער קרקע פון אונזער ביאַליסטאָקער צענטער, אויף בית דוד סעמעטערי.

מאַרק לאָזט איבער אַן איינציגע שוועסטער און שוואָגער, חיה־שרה און דזשעק קוגעל, אָנגעזעענע אָנטיק־סוחרים אין פאַריז, און א צאָל פלימעניקעס און קוזינס אין אַמעריקע. איינער פון די קוזינס איז אונזער ווייס־פרעזידענט און חשובער טוער, סעם רובין.

דזשייקאָב ליימאַן ע"ה, געשט. דעם 20 דעצעמבער 1964 אין עלטער פון 77 יאָר.

דזשייקאָב ליימאַן ע"ה

מר. ליימאַן, געבאָרען אין ארלע, ביי ביאַליסטאָק, איז געקומען אין אַמעריקע אין יאָר 1907. א שוועסטער יגיע־כפּיימניק, וועלכער האָט געצויגען חיונה פון זיינע צען פינגער, איז מר. ליימאַן אָבער אויך געווען א פאַלקס־אינטעליגענט מיט א סענטימענט פאַר געשיכטע און באַזונדערס פאַר ביאַליסטאָק. ער האָט געזאַמלט און אונז איבערגעגעבען א צאָל זעלטענע בילדער, טיפּען און עפיזאָדען פון אַמאַליגער ביאַליסטאָקער ארבעטער־באַוועגונג, וועלכע זיינען פאַרעפענטליכט געווארען אין דער ארכיוו־אָפּטיילונג פון אונזער „ביאַליסטאָקער שטימע".

מר. ליימאַן איז אויך געווען א מיטגליד און אונטערשטיצער פון אונזער אינסטיטוציע. ער לאָזט איבער א פרוי, ראָזע, 2 פאַרהיראָטע טעכטער: סאָפי מענטשער און סאַלמא דענמארק, און 6 אייניקלעך.

אברהם גאָטליב ע"ה, געשט. דעם 5 אקטאָבער 1964 אין עלטער פון 82 יאָר.

דער נפטר, א לאַנגיאָריגער מיטגליד פון אונזער אינסטיטוציע און א ליבער מענטש, איז ער געווען באַוואוסט ביי אונזערע לאַנדסלייט אלס „אברהמ'ל אמעריקאַנער". ער לאָזט איבער א פרוי, עוועלין; א טאָכטער, דאָראָטי ליכטענפעלד, אַן אייניקל, מייקל פלעם, און א שוועסטער, רייַ גינדען.

מאָרים מילער ע"ה, געשט. דעם 18 דזשון 1964.

דער נפטר איז געווען א מענטש מיט מעלות און מידות טובות און א געזעלשאַפטליך־באַוואוסטזיניגער איד.

ער לאָזט איבער זיין פרוי, אונזער חשובע מיטגליד און דאָנאָר, גאסי מילער, און 2 זין: קארל און פרעד.

די פאַמיליע האָט פאַראייביגט דעם נאָמען פון נפטר אויף אַן אָנדענק־טאָפּעל אין דער שוהל פון אונזער האָום.

אייב אַלפּער ע"ה, געשט. דעם 25 פעברואר 1965.

דער נפטר, אַן אָנגעזעענער געשעפּטסמאַן, איז געווען א מיטגליד פון אונזער אינסטיטוציע. ער איז אויך געווען טעטיג אין פילאַנטראָפּישע ארגאַניזאַציעס.

דער פאַרשטאָרבענער איז געווען דער קוזין פון ר' מיכל ליפאָווסקי, גבאי פון דער שוהל אין אונזער האָום.

ברוך (בענדזשאַמין) פינקעלשטיין ע"ה, געשט. זונטאָג, דעם 28 מערץ 1965 אין עלטער פון 85 יאָר.

דער נפטר, א ליבער, גוטמוטיגער מענטש, לאָזט איבער א פרוי, אונזער חשוב'ן מעמבער יעטע פינקעלשטיין, 3 קינדער און 2 אייניקלעך, און א שוואָגער, אונזער געטרייען מיטגליד און פריידיגיביגער דאָנאָר, דוד ראָזענבלום.

גישע (גאַסי) לעווין ע"ה, געשטאָרבען דעם 20־טן פעברואר, 1965, אין עלטער פון 69 יאָר.

די נפטרת, א חשובע און וואוילטעטיגע פרוי, לאָזט איבער א מאַן, דזשעק לעווין, און א פאַרהיראָטען זון, סידני, ווי אויך 2 אייניקלאַך.

די פאַמיליע האָט פאַראייביגט דעם נאָמען פון דער פאַרשטאָרבענער אויף דעם מעמאָריאַל־טאָפּעל אין דער שוהל פון אונזער האָום.

סעמועל מאַרקום, ע"ה, געשטאָרבען דעם 14־טן מארטש, 1965.

דער נפטר, א פיינער, איידעלער מענטש, איז געווען דער זון פון אונזער פאַרשטאָרבענעם פרעזידענט און זיין פרוי, לואיס און לינא מארקום ע"ה, און דער ברודער פון אונזער מיטגליד פון באָארד אוו גאַווערנאָרס, דעם דעפּיוטי־קאָמישאַנער פון וואַסער, גאז און עלעקטריק אין שטאָט ניו־יאָרק, בערנארד מארקום.

סיומה (שמעון) ווײַנער ז״ל

שוין דרײַ יאָר ווי אונזער טײַערער חבר סיומה איז אַוועק פון אונז. עס איז נאָך אַלץ שווער צו גלויבען אַז סיומה, פול מיט לעבן, דער טרײַער חבר, מענטשען־פרײַנד, איז מער נישט מיט אונז.

סיאָמע ווײַנער ע״ה

אַלבאַסטער־רײַן, צניעות׳דיג, גרויס, שטענדיג מיטן שמייכעל אויף די ליפּען; מען קען זאָגען, אַז זײַן לעבען איז געווען הויפּטזעכליך כדי צו העלפען דעם צוויי־טען, יעדען נײַעם עולה און בפרט נאָך ביאַליסטאָקער. ער האָט געהאָלפען מיט ראַט און טאַט, מיט געלט און מיט אַרבעט, מיט אַ דירה און מיט אַלץ וואָס ער האָט נאָר געקענט.

מיר האָבען געפילט, אַז ער לעבט נאָר פאַר יענעם צו העלפען. קיין זאַך איז ניט שווער געווען פאַר אים, אַפילו ווען ער איז שוין געווען אין שפּיטאָל, האָט ער נאָך געזוכט די געלעגענהייט דעם צווייטען צו העלפען.

עס איז גרויס דער ווייטאָג, שווער דער פאַרלוסט. מיר וועלען אים קיינמאָל ניט פאַרגעסען.

סיומה איז געווען אַ מיטגליד פון ועד „ארגון יוצאי ביאַליסטוק״ אין ישראל. ער האָט פיל מיטגעהאָלפען מיט זײַן טרײַער געזעלשאַפטליכער אַרבעט. אַפילו ווען ער איז שוין געלעגען אויפן טויטען־בעט.

חבל על דאבדין ולא משתכחין.

ש. ר.

תל־אביב, כ״א טבת תשכ״ה.

שמואל פראַנקפורט ע״ה, געשטאָרבען אין רוסלאַנד אין עלטער פון 88 יאָר, געבראַכט צו קבורה דעם 4־טען נאָוועמבער 1964.

עליקם ריטשמאַן ע״ה, געשט. דעם 10 נאָוועמבער 1964 אין עלטער פון 71 יאָר.

עליקם ריטשמאַן ע״ה

דער נפטר, אַ ליבער, אידעלער מענטש, איז געווען דער מאַן פון אונזער געטרייער שוועסטער פון דעם לײַדים אוקזילערי, האַנאַ ריטשמאַן.

ער לאָזט איבער זײַן פרוי אין גרויס טרויער.

פּילִיפּ אָרלין ע״ה, געשט. דעם 27 דעצעמבער 1964 אין עלטער פון 83 יאָר.

דער נפטר, אַן אינטעליגענטער ביאַ־ליסטאָקער איד, איז אַ סך יאָרן געווען אַ פאַרזיכערונגס־אַגענט און געשריבען אינשורענס פאַר אַ סך פון אונזערע לאַנדסלייט. ער איז אַ צייט געווען סעק־רעטאַר פון דער „ביאַליסטאָקער בריק־לייערס אַסס׳ן״, און אויך געווען טעטיג אין אונזער אינסטיטוציע.

מר. אָרלין איז אויך געווען דער ערש־טער פראַטאָקאָל־סעקרעטאַר פון דער ביאַ־ליסטאָקער לײַדים אוקזילערי.

פון דער היים אַ חסידישער יונגערמאַן, איז פּילִיפּ אָרלין פאַרבליבען אַ פרומער איד ביז דעם סוף פון זײַן לעבען.

מר. אָרלין לאָזט איבער אַ טאָכטער, דזשאַנעט, און 2 זין: דזשאָזעף און בענ־דזשאַמין, ווי אויך אַ אינגערן ברודער, פעליקס אָרלין, אין מאָנטרעאָל, קענעדע, וועלכער איז אַ מיטגליד אין אונזער אינ־סטיטוציע.

• היינטיגען אחרון של פּסח צו „יזכור״ — חיילגט דעם אָנדענק פון אייערע ליבסטע מיט צדקה פאַר אונזער אינ־סטיטוציע!

לואיס ווייסבערג ע״ה, געשט. אין בעווערלי הילס, קאַליפ. אין מאי 1964, אין עלטער פון 80 יאָר.

דער נפטר איז געווען איינער פון אונ־זערע געטרייסטע מיטגליידער. צוזאַמען מיט זיין פרוי, קיידי, ע״ה, פלעגען זיי אַ סך לייסטען פאַר אונזער אינסטיטוציע. די לעצטע יאָרען האָבען זיי געלעבט בײַ זייערע קינדער, דר. און מרס. אַלעקס ווייסבערג, אין קאַליפאָרניע.

אויסער זיין זון אין בעווערלי הילס, לאָזט איבער מר. ווייסבערג אַ זון, הענרי, אַן אָנגעזעענער לאָיער און סוירטיפייד פּאָבליק אַקאָונטענט אין ניו־יאָרק, און אַ זון, קוירנעל בענדזשאַמין ווייסבערג, אין דער אַמעריקאַנער אַרמיי.

יוחנן רודאָווסקי ע״ה, 67 יאָר אַלט, געשט. דינסטאָג, דעם 9 פעברואַר 1965, אין ברוקלין, נאָך אַ לאַנגער קראַנקהייט.

דער פאַרשטאָרבענער, וועלכער איז דאָ געקומען מיט זיינע עלטערן פון ביאַליס־טאָק אין עלטער פון 12 יאָר, איז געווען אַ פראַמינענטער לאָיער און אַ באַוואוסטער ציוניסטישער טוער און העברעער. ער לאָזט איבער זיין פרוי, ראָזע, 3 זין ראַ־ביים: בנימין, יוסף און הלל רודאָווסקי, 2 טעכטער: מרם. אַברהם סאָלטעם און מרם. זיוה שאַפּירא, 2 שוועסטער און אַ ברודער דוד רודאָווסקי, פראָפעסאָר אין ניו־יאָרק יוניווערסיטי, און 16 איניקלעך. דער נפטר איז געווען אַ פּלימעניק פון אונזער פאַרשטאָרבענעם באַוואוסט גע־זעלשאַפטליכען טוער, סעם רודאָווסקי, פון בר. 88 אַ. ר.

איזראַעל אַטלאַס ע״ה, געשט. דעם 24 סעפּטעמבער אין עלטער פון 79 יאָר.

דער נפטר, אַן אינטעליגענטער מענטש און געטרייער לאַנדסמאַן, אַ חשובער מעמבער פון אונזער אינסטיטוציע, איז געווען אַ לאַנגיאָריקער טוער פון די „גא־ניאַנדז־טרעסטינער יאָנג פרענדס״.

שרה סאַפּערשטיין ע״ה, געשט. דעם 24 סעפּטעמבער 1964 אין בעיאָן, נ. דזש. און באַערדיגט אויף דער קרקע פון אונ־זער ביאַליסטאָקער צענטער אויף בית דוד סעמעטערי.

די נפטרת איז געווען אַ ליבע פער־זענלעכקייט, זייער אַ פרומע פרוי און מיט שיינע מידות.

פּנחס פּאָדלאַשוק ע"ה, געשט. דאָ־נערשטאָג, דעם 11 פעברואר 1965, אין עלטער פון 61 יאָר.

פּנחס פּאָדליאַשוק ע"ה

דער נפטר, אַ פיינער אינטעליגענטער מענטש, האָט געשטאַמט פון אַ שיינער באַלעבאַטישער משפּחה, באַוואוסטע לע־דער־פּאַבריקאַנטער אין ביאַליסטאָק און גרויסע בעלי־צדקה. ער לאָזט איבער אַ ברודער דוד פּאָדליאַשוק, באַוואוסטער קולטור־טוער אין פּאַריז, און אַ שוועס־טער פּאָליא, אין ישׂראל.

צו די שלשים זיינען געקומען אויף דער סעמעטערי ביים קבר פון׳ם נפטר די פריינט, לאַנדסלייט און מיטגלידער פון דער „פּאר איסטערן אָרגאַניזאַציע". עם איז אויך געווען זיין ברודער, יעקב פּאָד־ליאַשוק, פון פּאַריז. צוזאַמען האָבען זיי אָפּגעריכט אבלות און געהרט דעם אָנ־דענק פון נפטר.

• **באַשטעלט קדיש און יאָר־צייט אין דער שוהל פון אונזער האָום, וואו דער אָנדענק פון די נפטרים ווערט פינקטליך אָפּגע־היט. עם איז אַ כבוד פאַר די לעבעדיגע און אַ חילוק פאַר אונ־זער אינסטיטוציע!**

מאַקס אָסטרינסקי ע"ה, געשט. דעם 16 סעפּטעמבער 1964 אין עלטער פון 80 יאָר.

אין זיינע יונגע יאָרן איז ער געווען פון די גיבורים אין ביאַליסטאָק, זיך אויסגעצייכענט מיט זיין פיזישער קראַפט און געווען אַקטיוו אין די פרייוויליגע פייערלעשער אין ביאַליסטאָק, וואו זיין אינגערער ברודער, לייטמאַן אָסטרינסקי, איז געווען אַ „נאַטשאַלניק". דאָ אין ניו־יאָרק איז ער לאַנגע יאָרן געווען דער אייגענטימער פון אַ באַר און גריל אויף דער באָוערי. ער איז געווען אַ פיינער דאָנאָר און מיטגליד פון אונזער אינ־סטיטוציע.

מאַקס אָסטרינסקי לאָזט איבער אַן אייניגען ברודער, מילטאָן אָסטרינסקי, אין ברוקלין.

יחיאל ראָזען געשטאָרבען אין קאַנאַדע

פון מאָנטרעאָל, קענעדע, איז געקומען די טרויעריגע בשורה, אַז אונזער חשוב׳ער לאַנדסמאַן, יחיאל ראָזען ע"ה איז דאָרט אַוועק אין דער אייביגקייט דעם 6־טען נאָוועמבער 1964.

דער נפטר איז געווען אייניער פון די גרינדער פון דעם „ביאַליסטאָקער צענ־טער" אין מאָנטרעאָל און זיך אַקטיוו באַטייליגט אין דער רעליף־אַרבעט פאַר די לעבען־געבליבענע אידען.

מר. ראָזען איז נאָך אין ביאַליסטאָק געווען באַקאַנט צווישען די סוחרישע קרייזען, באַזונדערס אין פּאָלקאָוואיען בית המדרש. אויך אין מאָנטרעאָל איז ער גע־ווען צווישען די הויפּט בעלי־בתים פון חברה ש"ס, געגרינדעט פון די ביאַליס־טאָקער און באַקאַנט אַלס די „ביאַליס־טאָקער שוהל" אין שטאָט.

דער נפטר לאָזט איבער אַ פרוי, חיה ראָזען, וועלכע איז די לאַנג־יאָריגע פאָר־זיצערין פון דער פרויען־דיוויזיע ביי דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין מאָנטרעאָל, און צוויי קינדער: אַברהם ראָזען און מינא ראַבין.

א. ש.

מאַרטאַ קאַרש ע"ה, געשט. דעם 4־טן נאָוועמבער, 1963, אין עלטער פון 66 יאָר.

די פאַרשטאַרבענע איז געווען אַ פרוי מיט שיינע מידות: האַרציג, באַשיידען און אַן אמת׳ע אשת־חיל.

מאַרטאַ קאַרש ע"ה

זי האָט איבערגעלאָזט אַ געטרייען מאַן, היימאַן קאַרש ע"ה, אַ טוער פון די „ביא־ליסטאָקער בראָדערלי לאָוו אַסס׳ן", 2 זין, אַ טאָכטער און 7 אייניקלאַך.

יוחנן קאָזיאל ע"ה, געשטאָרבען אין קאָסטאַ ריקא דעם 13־טען דעצעמבער, 1964, אין עלטער פון 75 יאָר.

דער נפטר, אַ פיינער, גאָטסאַפּאָרכטיגער איד און האַרציגער ביאַליסטאָקער לאַנדס־מאַן, איז אַלע יאָרן געווען פאַרבונדען מיט אונזער אינסטיטוציע און פלעגט זיך וואַרעם אָפּרופען אויף אַלע אונזערע וועג־דונגען און קאַמפיינס. ער איז געווען דער אמת׳ער טיפּ פון אַ היימישען בעל־צדקה.

ער לאָזט איבער אַ פרוי, 2 קינדער און 5 אייניקלאַך.

בעסי נאָוויק ע"ה, געשט. דעם 24־טען יאַנואַר, 1965.

די פאַרשטאַרבענע איז געווען די אלמנה פון אונזער לאַנדסמאַן און טוער, סעם נא־ויק, באַקאַנט צו די לאַנדסלייט פון דער אַלטער היים אַלס „שעפּסעל קלעפּעטשי־זער". דאָ אין אַמעריקע איז ער געווען אַק־טיוו אין אַרבעטער־רינג און אויך צווישען אונזערע געטרייע מעמבערס און טוער אין נואַרק, נ. דזש.

זי לאָזט איבער אַ פאַרהיראַטע טאָכ־טאָר, מרס. עדוואַרד דזשוריס, אין האַיטס־טאון, נ. דזש.

גיטעל האָכשטיין ע"ה, געשט. דעם 26 סעפּטעמבער 1964 אין עלטער פון 81 יאָר.

גיטעל האָכשטיין ע"ה

איינע פון אונזערע עלטסטע טוערינעס, האָט מרם. האָכשטיין פאַרקערפערט די שיינע מידות פון די אמאָליגע נשים צדקניות. קלוג, גוט און איידעל, איז זי געווען איינע פון אונזערע וואָלונטירן, וועלכע האָט טראָץ איר שוואכען געזונט און טיפען עלטער זיך באַטייליגט אין געלט־זאַמלונגען פאַר אונזערע קאַמפיינס.

מרם. האָכשטיין, די שיינע אידישע באַלעבאָסטע, לאָזט איבער א פיינעם דור: א פאַרהייראָטע טאָכטער, בעלא נייטענסאָן, אין ברוקלין; א זון, אלעקסאַנדער האָכשטיין, אין דוגלעסטאָן, נ. י., 4 אייניקלעך און 5 אור־אייניקלעך.

כאַשקע וויסבערג ע"ה, געשט. דעם 10 נאָוועמבער 1964 אין עלטער פון 88 יאָר.

די פאַרשטאַרבענע איז געווען ר' חיים פייוועל דעם קצב'ס עלטסטע טאָכטער פון ביאַליסטאָק און זי האָט זיך אויסגעציכנט מיט איר קלוגשאפט און געווען אן אמתע אשת חיל. זי איז געווען די אלמנה פון אונזער פאַרשטאַרבענעם מיטגליד, מאָריס וויסבערג ע"ה.

כאשקע וויסבערג לאָזט איבער 3 פאַרהייראָטע טעכטער און א זון אין ברוקלין, וויי אויך אייניקלעך און אור־אייניקלעך.

אין ליכטיגען אָנדענק פון
אברהם פּאַט ע"ה
פון שרה'ן
קינדער און אייניקלעך.

מאַלי גאָלדשטיין ע"ה, געשט. פּרוי־טאָג נאכט, דעם 1 יאנואר 1965, אין עלטער פון 68 יאָר.

מאלי גאָלדשטיין ע"ה

מרם. גאָלדשטיין, א נאָבעלע פרוי און געזעלשאַפטליכע טוערין, איז געווען אק־טיוו אין אונזער „בראָנקס ליג", וואו זי האָט א לענגערע צייט אָנגעהאַלטען דעם אמט פון טרעזשורער.

זי לאָזט איבער א מאן, סעם גאָלד־שטיין, 3 פאַרהייראָטע קינדער און 8 אייניקלעך. אירע בריידער: לואים, אייב און ווילי־אם מענדעלסאָן, זיינען מיטגלי־דער פון אונזער אינסטיטוציע.

גישע (גאָסי) לעווין ע"ה, געשטאָר־בען שבת, דעם 20 פעברואר 1965, אין עלטער פון 69 יאָר.

די נפטרת, א חשוב'ע און וואויל־טיגע פרוי, לאָזט איבער א מאן, דזשעק לעווין, און א פאַרהייראָטען זון, סידני פאַלעוויץ אין ארלינגטאָן, וו. וויי אויך 2 אייניקלעך.

די פאַמיליע האָט פאַראייביגט דעם נאָמען פון דער פאַרשטאַרבענער אויפן מעמאָריאל טאָפעל אין דער שוהל פון אונזער האָוּם.

גאָלדע האָפמאַן ע"ה, געשט. דעם 28 דזשולאי 1964 אין האָווארטאָון, פא., אין עלטער פון 75 יאָר.

די נפטרת, א נאָבעלע פרוי, מיט מעלות און מידות טובות, איז געווען א מיט־גליד פון אונזער אינסטיטוציע.

זי לאָזט איבער א געטרייען מאן, סע־מועל, פון די ביאַליסטאָקער „אָזדערס" (די שטאָטישע פעלדשאַרעס), וויי אויך א פאַרהייראָטע טאָכטער און איידעם, עדנא און הערמאן סווערליק, און אייניק־לעך, שערי און דייוויד.

שרה וויסבערג ע"ה, געשט. דעם 17 יאנואר 1965 אין עלטער פון 60 יאָר.

שרה וויסבערג ע"ה

די נפטרת, א האַרציגע פרוי און געטרייע שוועסטער פון אונזער ליידים דוקזיליערי, לאָזט איבער א מאן, אייב, פּלימעניצעס און פּלימעניצעס.

שרה (גלעז) קאָזאַק ע"ה, געשט. דעם 30 סעפּטעמבער 1964.

די נפטרת, וועלכע איז געווען קראַנק א לענגערע צייט, האָט זיך אויסגעציכנט מיט איר שטילער, איידעלער נאָטור. זי איז געווען ווי א מוטער צו איר מאן, אונזער חשוב'ן לאַנדסמאן און מיטגליד, הערשעל קאָזאַק, און אים באַהאַנדעלט מיט צערטליכקייט, אין וועלכער עם נוי־טיגט זיך א ניסים־איר פון אונזער בי־זיסטאָקער חורבן, וועלכער האָט דאָרט פאַרלאָרען אלץ און אלעמען.

אויסער איר מאן לאָזט איבער מרם. גלעז־קאָזאַק א צאָל מיטגלידער פון איר אמעריקאַנער פאַמיליע.

מר. קאָזאַק האָט פאַראייביגט זיין פרוי'ס נאָמען אויף א מעמאָריאל טאָפעל אין אונזער שוהל.

מינע סאָנשיין ע"ה, געשט. דעם 18 יאנואר 1965, אין פריען עלטער פון 59 יאָר.

די פאַרשטאַרבענע איז געווען א ליבע, האַרציגע פרוי, א געטרייע שוועסטער פון אונזער ליידים אוקזיליערי. זי לאָזט איבער אין גרוים טרויער איר מאן, וויקטאָר סאָנ־שיין, וועלכער האָט דאָנייטעד צו אונזער האָוּם א שיינע סומע אין איר אָנדענק, און 2 פאַרהייראָטע קינדער, וויי אויך 4 אייניקלעך.

ראָזע לעווין ע"ה, געשט. דעם 30 אָקטאָבער 1964 אין עלטער פון 85 יאָר.

איינע פון די עלטסטע שוועסטער אין אונזער אוקזילערי, איז מרם. לעווין געווען

ראָזע לעווין ע"ה

זייער צוגעבונדען צו אונזער אינסטיטוציע.

זי לאָזט איבער א זון, וויליאם לעווין, א געטרייער מיטגליד פון אונזער האָום; א טאָכטער, סאָפי גוירטלער; א שוועסטער, אונזער חשובע דירעקטאָרין און טוערין, פּאָולין סיגעל; ווי אויך אייניקלעך.

די פאַמיליע האָט פאַראייניגט דעם נאָמען פון דער נפטרת אין דער שוהל פון אונזער האָום נעבען דעם טאָפעל פון איר מאַן, מאיר לעווין ע"ה.

אסתר סאָרקין ע"ה, געשט. דעם 16 דעצעמבער 1964 אין עלטער פון 86 יאָר.

מרם. סאָרקין איז לעצטענס געווען זייער קראַנק און געלעגען צו בעט. אין די פריערדיגע יאָרען איז זי געווען דער „קוועקזילבער" פון דער פאַמיליע. צוזאַמען מיט איר מאַן, ישראל סאָרקין ע"ה, איז א לאַנגע צייט געווען א מיטגליד אין אונזער אינסטיטוציע און ליידיס אוקזילערי.

די נפטרת לאָזט איבער א שיינעם דור קינדער: א זון, הערים; א טאָכטער, ראָזע טאַשמאַן; א שוועסטער, עני קאַרוש־קאָהען, וועלכע איז א מיטגליד אין אונזער האָום; א ברודער, באָרים קאָרוש, ווי אויך אייניקלעך און אור־אייניקלעך.

דער נאָמען פון דער פאַרשטאָרבענער איז פאַראייביגט אין אונזער אינסטיטוציע נעבען דעם טאָפעל פון איר מאַן, איזראעל סאָרקין ע"ה.

אסתר ברוק ע"ה, געשט. דעם 21 נאָוועמבער 1964 אין לאָס אַנדזשעלעס, קאַליפ.

די געשטאָרבענע איז געווען די ליבע פרוי פון אונזער חשוב'ן לאַנדסמאַן און מיטגליד, געוועזענער סעקרעטאַר פון דעם ביאַליסטאָקער פאַטראָנאַט אין לאָס אַנדזשעלעס, אברהם לאַפידוס־ברוק, און די מוטער פון מאַרק ברוק. מיר דרוקען דאָ איבער די טרויער־נאָטיץ, וואָס איז דערשינען אין דער אידישער פרעסע אין קאַליפאָרניע, און מיר שליסען זיך אָן מיט אונזערע וואַרימסטע טרייסט וואונטשען:

פּאָולין קאָהן (קאַמענעצקי) ע"ה, געשט. דעם 30 נאָוועמבער 1964 אין אונזער האָום אין עלטער פון 91 יאָר.

מרם. קאָהן, איינע פון אונזערע עלטסטע זקנות, וועלכע איז געווען ביי אונז אין דער האָום גאַנצע 23 יאָר, האָט זיך אויסגעצייכנט אלס קלוגע, האַרציגע איינטעליגענטע און באַלעזענע פרוי. אייניאָם אויף דער וועלט, האָט זי געפונען א היים און פאַמיליע צווישען אונז, וואו זי האָט זיך אויסגעלעבט פאַלקסטימליך און איינטים.

מרם. קאָהן פלעגט ליב האָבען צו העלפען מיט אַרבעט אין אונזער אָפיס. איר נאָמען איז פאַראייביגטע געוואָרען אין אונזער שוהל נעבען דעם נאָמען פון איר פאַרשטאָרבענעם מאַן, זעליג קאַמענעצקי קאָהן ע"ה.

ביי איר לוויה זיינען געווען פאַרטרעטען, אויסער אונזער אינסטיטוציע, אויך אָנגעזעענע ישיבות. רבנים האָבען זי מספיד געווען און זי איז אויסגעריכט געוואָרען אין דער אייביגער וועלט, ווי אַן אמת'ע אשה צנועה וצדקנית.

ביים לעבען, ווי אויך נאָך איר טויט, האָט זיך מיט איר אינטערעסירט איר לאַנדסמאַן, מאָרים בעלמאַנט און זיין פרוי, וועלכע האָבען אויך איינגעאָרדענט די לוויה.

גאָסי טשאַרנעס ע"ה, געשט. 2־טען יאַנואַר, 1965, אין עלטער פון 80 יאָר. זי איז געווען די אלמנה פון אונזער חשוב'ן לאַנדסמאַן, מאָקס טשאַרנעס ע"ה, און די שוועגערין פון אברהם טשאַרנעס, סעקרעטאַר פון ביאַליסטאָקער פאַראיין „סומך נופלים". זי לאָזט איבער א פאַרהייראַטען זון און אַן אייניקעל.

א, גאָט!

פון **לאַפידוס־ברוק**

א, גאָט!
געשטראָפט האָסטו מיך,
זייער, זייער שווער געשטראָפט.

די מתנה דיינע,
וואָס איך געדופען האָב גליק,
האָסטו געגומען עס צוריק...

איז ווי זאָל איך, איינער
פון דעם מענטש־מין,
קענען בטל מאַכען דיין גזר־דין?

וועל איך מוזען לערנען זיך
ווי צו לעבען מיט מיין פּיין און לייד
ביז וואַנען רופען וועסטו מיך צו זיך...

דערווייל, אָבער,
בעט איך א בקשה דיר:
דו האָסט נאָך א געשאַנק
געגעבען מיר, די פּען,
מיט וועמענס הילף פאַר מיילען טויזענטער
איך זיך טייל מיט צער און פיין,
און מיטליידיד טרייסט־וועדטער
זאַמעל איך אַריין.

אז אָט די פּען
דינען מיך זאָל קענען לאַנג
כל זמן אָפּען מיינען אויגען
און גיריג מיין פאַרלאַנג
אויסצודריקען
וואָס איך וויל און פיל...

צו אברהמ'ל און מאַרק ברוק מיר, די פריינט פון געוועזענעם ביאַליסטאָקער פאַטראָנאַט, זיינען מיט אייך אין אייער־אונזער טיפען טרויער, צוליב דעם טויט פון אונזער טייערער

אסתר ברוק

חנה גאָלדבערג, דאָרע און מאיר קאַם, יוסף און ליזע רייפעל, אהרן קאנעל, צביה אשער, אסתר קאַם, יעקב גאָלדבערג, בערקנער, שרה־לאה אבראמסאָן, בעקער און שרה שקאָלניק

אויף דער עלטער

(סקיצע)

פון מאָרים גאָלדבערג

מיר ווערען געבאָרען צום ווארטען אויף דער עלטער; עס איז נאָר אַ דורכגאַנגס־עפאָכע פון יוגענט צו עלטער — אַזוי פלעגט שטענדיג זאָגען מיסטער גאָלדין. אָבער ווער קען וויסען וואָס פאַר אַ עלטער אונז דערווארט? און וואָס קען איבערהויפט ווער ווייסען וואָס דאָס לעבען האָט אין זיין פאַרבאָרגענעניש אָנגעגרייט פאַר אים?

אָבער איין זאַך איז ער געווען זיכער, אַז אַ שלעכטע עלטער מיינט דעם לעבען פאַרשפּילט. אייגענטליך צו וואָס לויפען מיר טאַקע אַזוי ראַפּטאָם ביים לעבען? ווייל מען וויל זיך וואָס מער פאַרזאָרגען. פאַר ווען? — פאַר קינדער. ווייל עס איז אונזער פליכט צו דער געזעלשאַפט. זיי ווייל מען געבען אַלץ פון דאָס שענסטע און בעסטע. מיר פילען זיך שטענדיג גליקליך ווען קינדער זיינען צופרידען. וואָס מ׳האָפט אָבער איז, אַז ווען מען וועט אמאָל עלטער ווערן, זאָלען קינדער ניט פאַרלאָזען אַלטע טאַטע־מאַמע. אָבער אַ סך מאַכען דעם חשבון אַן דעם באַלעבאָס, ווייל עס לאָזט זיך נישט אַלע מאָל אויס ווי מען דערווארט.

מיסטער גאָלדין איז געווען פון דעם אַלטען אימיגראַנטען־טיפּ וואָס איז געקומען קיין אַמעריקע פון אַ קליין שטעטעל אַרום ביאַליסטאָק, פול מיט מוט און ענערגיע. ער איז געווען גרייט צו טאָן אַלץ אַבי זיך צו עפּעס אַרויפּארבעטען. ער האָט זיך אָנגעליטען פאַרשידענע צרות אין סוועט־שעפּער און זיך קיינמאָל ניט אַרונגעקוקט אַרום זיך.

עס זיינען פאַרביי שוועריע יאָרען פאַר דעם דאָזיגען מענטשען. ער האָט זיך געדראַפעט פון איין לייטער אַרויף און פון אַנדערן אַראָפּ. אָבער ער האָט זיך דערשלאָגען צו אַ שטיקעל קליידער־געשעפט. קיין בילדונג צו געשעפט אין יענע יאָרען האָט מען ניט געדאַרפט, און ער האָט עס אויך ניט פאַרמאָגט. אָבער דאָס האָט אים ניט געשטערט פון טאָן גוטע ביזנעס. ער האָט געהייראַט מיט אַ מיידעל פון זיין שטאָנד, און ווייל מען וויל דער נאַטור ניט פאַרשעמען און ניט בלייבען קיין פאַרטריקענטער בוים אָן פרוכט, זיינען קינדער געקומען און געבראַכט גליק און פריידען און אויך שלאָפלאָזע נעכט ביי די קינדער׳ס בעטע־לאַך צוליב ציינדעלאַך, מאָזלען און פאַרשידענע קראַנקהייטען, פאַרצווייפלונג, האַרץ־וויייטאָג. געוג טרערען פאַרגאָסען דורך יענע טעג און נעכט ביי יעדען קינד באַזונדער, און אַזוי ביסלעך־וויז דעם אייגענעם לעבען פאַרלאָרען. קינדער אויפגעבראַכט און געמאַכט זיי פאַר שטיקלאַך מענטשען. זיינע קינדער זיינען פאַר דער צייט אונטערגעוואָקסען, זיך גוט געלערנט, און מר. גאָלדין האָט זיך געשפּיגעלט אין זיי. דער עלטטערער זון איז שוין געגאַנגען אין היי־סקול, האָט זיך פאַרמאָסטען צו ווערען אַ לאָיער, און די אינגערע זיינען נאָך געגאַנגען אין פּאָבליק־סקול. אַ דערציאונג האָבען זיי געקראָגען אַ גוטע, ער האָט זיי שטענדיג געגעבען פון דאָס בעסטע, און מיסטער גאָלדין, ווי אַלע מאַמעס, איז געווען איבערגעגעבען מיט לייב און לעבען פאַר די קינדער, און צוזאַמען זיינען זיי געווען אַ גליקליכע פאַמיליע.

יאָרען לויפען. די קינדער זיינען אויפגעוואַקסען. דער עלטערער זון, וואָס האָט געוואָלט ווערען אַ לאָיער, איז געוואָרען אַ ביזנעס־מאַן; די טאָכטער האָט געהייראַט אַ סיווייל־אינזשיניר און געווען גוט פאַרזאָרגט; און דער מוזיניק האָט שוין געהאָט אויסגעשטודירט פאַר אַ דענטיסט, מיט אַ שיינעם אָפּיס אין גרענד קאַנקורס, אין די בראָנקס, פאַר וועלכען דער פאָטער האָט אַלץ באַצאָלט. איצט, ווען די קינדער זיינען שוין געווען גוט פאַרזאָרגט, האָבען טאַטע־מאַמע געשעפּט נחת פון די קינדער און אויך פון די אייניקלאַך. ווען טאַטע־מאַמע זיינען געקומען צו־גאַסט, זיינען אַלע געווען צופרידען, ווייל מיט רייכע טאַטע־מאַמע דארף מען זיך ניט שעמען.

צו יענער צייט האָט שוין מיסטער גאָלדין געהאָט אויפגעגעבען זיינע געשעפטען, און אַזוי אַרום האָבען זיך אַלטע טאַטע־מאַמע געלעבט צופרידען.

מיטמאָל אָבער האָט מיסעס גאָלדין אָנגעהויבען ביסלעכווייז צו קרענקען. דאָקטוירים זיינען געקומען און געגאַנגען; פּראָפעסאָרען, עקס־רעיס, ראַדיום, פאַרשידענע מעדיצינען. עס זיינען פאַרביי פינף יאָר און די קראַנקהייט האָט פאַראָרעמט מיסטער גאָלדינ׳ען. צום סוף איז מיסעס גאָלדין געשטאָרבען. מיסטער גאָלדין האָט אַלץ פון זיין הויז צעבראָכען, פאַרקויפט און אַוועק וואוינען מיט דער טאָכטער. אין אָנפאַנג איז אַלץ געווען גוט און פיין. פּאַ, אפשר ווילסטו עסען? אפשר שלאָפען? זייט שטיל, קינדער, דער גרענדפּאַ שלאָפט! — פלעגט די טאָכטער שרייען. די עלטער האָט זיך מיטאַמאָל אָנגערוקט אויפן אַלטען. ביסלעך־וויז געווארען וויס און מער געבויגען. ער האָט שוין ניט דער־הערט אַזוי גוט, געווען שוין אין די שפּעטע זעכציגער. די צרות האָבען אים מיטאַמאָל אַלט געמאַכט. עס איז שוין פאַרביי אַ יאָר וווי ער וואוינט ביי דער טאָכטער. קענטיג אַז די טאָכטער האָט זיך אַרומגעזען אַז אויסהאַלטען אַ טאַטען איז ניט קיין קלייניקייט, באַזונדערס אַ טאַטען וואָס דערהערט ניט און דערזעט ניט. האָט מען אָנגעהויבען דעם טאַטען דערגיין די יאָרען, ביז עס איז געקומען צו אַ סקאַנדאַל.

ניט האָבענדיג קיין אַנדער אויסוועג, איז דער אַלטער טאַטע אַליין אַוועק אויף דער איסט סייד צו זיינע לאַנדסלייט אין זייער מושב־זקנים און זיך פאַרטרויט פאַר זיי וועגען זיין לאַגע, זיך אַראָפּגערעדט פון האַרצען.

די פאַרוואַלטונג פון דער אינסטיטוציע האָט צו אים אַרויס־געווויזען פאַרשטענדעניש און מיטלייד און אַריינגענומען דעם עלענטען זקן אונטער דעם דאַך פון דער האָום.

ענדליך האָט דער שטאָלצער טאַטע פון „אויסגעשטודירטע" קינדער, וועמען ער האָט געמאַכט פאַר לייט, אָבער זיי האָבען פאַר אים ניט געהאַט קיין פּלאַץ אויף דער עלטער, געפונען רואיגע פיר ווינקלען צו דערציען די געשענקטע יאָרען פון זיין טריב לעבען.

לייגט צו אַ האַנט צו אונזער בילדינג־קאַמפּיין!

ענדליך ווערט אונזער ליבלינג־אינסטיטוציע, דער ביאליסטאקער מושב זקנים, איבערגעבויט און מאדער־ניזירט. א טרוים ווערט פארוואנדעלט אין א ווירק־ליכקייט.

מיר שאפען א בעסערע היים פאר אונזערע זקנים און זקנות מיט באקוועמע אייניריכטונגען און א מער פאסיגער באדינונג צו קענען זיי געבען א פארלענגערט און געזונדפול לעבען, אין געזונט און אין פארגעניגען.

די איבערגעבויטע ביאליסטאקער היים ווערט מיט זיך פארשטעלען א מוסטער פון א פאלקס־אינסטיטוציע, אין אייגקלאנג מיט די מאדערנע אומשטענדען, באדערפענישען און נויטען:

- **א לוקסוריעזער האטעל** פאר דעם געזונטען עלטערען מענטשען אויסצולעבען די געשענקטע יארען אין רחבות און אין גענוס;
- **א וואַרעמע, נשמהדיגע היים** פאר דעם שוואכען און אומבאהאלפענעם, וועלכער נויטיגט זיך אין ספעציעלער צערטליכער באהאנדלונג;
- **א פארגרעסערטער פולקאמענער שפיטאל** מיט א גרויסען סטאף פון דאקטוירים און נוירסעס פאר דעם קראנקען פאציענט, מיט די נייעסטע מעדיצינישע אויסשטאטונגען און הייל־מיטלען, אייניגע שליסענדיג א ספעציעלע אפטיילונג פאר שוואכזיניגע, מיט דער נויטיגער באדינונג און אויפפאסונג.

אין אונזער איבערגעבויטער היים וועלען זיין פריוואטע צימערן מיט אלע באקוועמליכקייטען; ספעציעלע פארוויילונגס־זאלען צו פארברענגען אנגענעם די צייט, ווי אויך פיינע גאסט־צימערן פאר באזוכער; אן עיר־קאנדישאנינג סיסטעם איבערן גאנצען בילדינג, וואס וועט — אויף א צענטראלען אופן — באזארגען וואַרעמקייט אין ווינטער און פרישע, קילע, זויבערע לופט אין די זומער־מאנאטען, ווי אויך טעלעוויזשאן אין אלע פארוויילונגס־זאלען.

מיר נויטיגען זיך אבער דורכאוים אין אייער הילף און קאאפעראציע. אייער הארץ און אייער האנט קענען זיין די טרייב־קראפט אין דער וויכטיגער היסטארישער אונטערנעמונג.

עס פאדערט זיך א **האלבער מיליאן דאלאר** דורכצופירען דעם גיגאנטישען פלאן און דאס דארף קומען פון **אונז**, פון **אייך** פון **יעדען איינעם** און פון **אלעמען צוזאמען**, אין א פאראייניגטער אקציע — ווער מער און ווער ווייניגער — יעדער לויט זיינע מעגליכקייטען — אבער קיינער טאר ניט בלייבען גלייכגילטיג און אוועקשטיין פון דעם דרינגענדען רוף.

אין אונזער איבערגעבויטען בילדינג זיינען איצט פארן גלעזענהייטען צו פאראייביגען **זיך אליין** און אויך די ליבסטע און נאענטסטע, וועלכע זיינען שוין **ליידער ניטא** מער מיט אונז. איר קענט עס טאן דורך פאראייביגען די נעמען לדור־דורות אויף פארשיידענע טיילען און געגענשטאנדען אין אונזער נייעם איבערגעבויטען בילדינג, ווי צום ביישפיל, אין א פאוויליאן, אדער אין א צימער, אין שפיטאל אדער אין די מעדיצינישע אפיסעס, אויף מעדיצינישע אפפאראטען, אויף בעטען, אדער אין די קיטשען און דייניג־רום־אייניריכטונגען, און שליסליך אויך אויף מעמאריאל־טאפעלס.

מיר דרוקען אין היינטיגען נומער א ליסטע פון די פארשיידענע גלעלעגענהייטען און מיר ראטען אויך אוים־צוקלייבען, וואס אייער הארץ גלוסט און אונז לאזען וויסען, און מיר וועלען שוין אראנזשירען די באדינונגען.

עס פרייט אונז מיטצוטיילען, אז א געוויסע צאל חשובע מנדבים האבען זיך אפגערופען מיט זייער אנטייל אין דעם קאמפיין דורך זייערע דאניישאנס, און האבען געקויפט צימערן, בעטען, טאפעלס און אנדערע אויסשטאטונגען אין דעם בילדינג. אגב, קען מען די דאניישאנס מאכען אין אויסצאלונגען.

מיר בעטען אייך: **רופט זיך אפ** און שיקט ארויין, אדער ברענגט פערזענליך אייער אייגענעם דאניישאן, אדער דעם דאניישאן פון אייערע פרוינט צו דעם בילדינג־קאמפיין פון דער ביאליסטאקער האום. העלפט אונז דערגרייכען אונזער אלעמענס געמארטען ציל!

לייגט צו א האנט צו אונזער האלבען מיליאן דאלאר בילדינג־פאנד! זייט פון די ערשטע און זייט געבענטשט!

עפענט פאר די זקנים און זקנות די נייע טיר צו א נייעם לעבען אונטער אונזער דאך! דער שליסעל איז אין אייער הארץ!

ביאליסטאקער נושב זקנים

228 איסט בראדוועי, ניו־יארק

FROM OUR ARCHIVE ✤ פון אונזער אַרכיוו

ערשטער אַרויסלאָז פון דעם מיידעלקלאַס פון דער האַנדוועַרקערשולע אין ביאַליסטאָק אין 1910.
First Graduation Team of the Girls' Class of the Trade School in Bialystok in 1910.

פון אויבען, ערשטע רייע, פון לינקס צו רעכטס: גרון, זילבערט, מיילאך, גאָלדשמיד, פרענקעל. צווייטע רייע: מלכה עסטראָוויץ (שוועסטער פון וויים־פרעזידענט פון „ביאַליסטאָקער צענטער", מאָרים עסטאָן), גייעל, וועגנגער, די לערערין פאַניא לאַזאַראָוונא, בונימאָוויטש. דריטע רייע: נחמה אַבראַמאָוונא, בערקאָוויץ, די לעררין מאריא סאמוילאָוונא, פּאַרטנאי און די לערערין, לעאַ סאַקאָוונא. פערטע רייע: חאַימאָוויטש, טיקאָצקי, קאַפּלאַן, ביאַלע, ליבערמאַן, די לערערין מאריא זאַכאַראָוונא און פרידע אייזאַק (איצט מרם. סטוירן אין ניו־יאָרק).
(דאָס בילד איז פאַרשאַפט געוואָרען דורך פריינט מאָרים עסטאָן)

בארני סאקס
(זאַוואַדסקי)
אַלס סאַקער־שפּילער אין ניו־יאָרקער „הכח" אין יאָר 1934. איינער פון די גרינדערס פון „קלוב ביאַליסטאַקער פריינט"; געווען אויך אַקטיוו אין דעם אידישען ספּאָרט קלוב אין ביאַליסטאַק.

Barney Sacks (Zavadsky), as member of the "Hakoach Soccer Team" in N. Y. in 1934.

דר. חיים שאַשקעס ע"ה (אין צענטער), אין יאָר 1961 אין איראַן, אין דער ישיבה פון דער געטא אין שיראז, מיט די לערער און מלמדים פון ישראל.
Dr. Chaim Shoskes (center) of blessed memory, at the Ghetto Yeshiva in Sheraz (Iran), in 1961.

KAMEN HEIRS WANTED TO SHARE IN ESTATE

Identification of Known Persons on Picture — Starting from Right to Left:

Bottom Front Row — 1st on left is one of the girls we are looking for — YOCHEVED (YACHE) KAMEN, marked with letter "K."

Second Row — (a) In center is *Mr. H. L. Fayans*, the teacher, whose address is now Even Gebirul 182, Tel Aviv, Israel. (b) Second from right (seventh from left) is *Esther Asch, now Mrs. Schipp*, who lives at 105 Gregory Avenue, Passaic, New Jersey — Phone: 778-4119. She is now a widow

Third Row — (a) Third from right (sixth from left) is *Miriam Isaacs*, (nee Masha Gurwitch) who now lives at 19 Uziel St., Ramat-Gan, Israel. (b) First on right (eighth from left) is *Sarah Adin*, who now lives in Balfuria, Israel.

Fourth or Top Row — Fifth from right (third from left) is *Miss Annette Steinman*, who now lives at 310 Riverside Drive, New York City — Phone: UN 4-1700 — and who teaches at The Hillel School in Lawrence, Long Island.

The photo was supplied by *Mrs. Lillian Packull* (nee Bialy), 3rd row, first on left.

A search is hereby made for the daughters of MEYER YUDE KAMEN and his wife, GOLDIE WEINSTEIN KAMEN, born in Yanova, Grodner Gubernia. He was a milkman, got married in Dobrowa (Dubrow), lived in Yanova, then moved to Bialystok about 1890, lived at Lodzka Ulitza No. 8. They had six children.

THREE SONS: HARRY (Hirsch), born in Yanova about 1886, came to America about 1907, lived in Ohio; JOE, born in Bialystok about 1890, came to America in 1912, lived in Brooklyn, moved to Ohio; BENNIE (Beryl), born in Bialystok about 1895, lived in Kybartai, Lithuania, 1919-1922, came to America in 1922, lived in Ohio. They were unmarried and are now dead.

THREE DAUGHTERS: ANNA (Chana) Kamen PINES, born about 1910, lived with husband (Pines) at Ul. Nova Lipia, Bialystok; TOUBY (Tobie) Kamen, born in Bialystok about 1915, lived with parents at Lodzka Ulitza No. 8. YOCHEVED (Yache) Kamen, born about 1918 in Bialystok, lived with parents at Lodzka Ulitza No. 8. Attended Beth Hasefer Hoamami Horishon in Bialystok until 1921. Her teacher was Label Fayans, now living in Tel Aviv; then to Gymnasia for 6 years; then to the Hebrew Teachers School in Vilna, graduating about 1929-1930. Taught in small towns around Bialystok.

We are looking for one or more of these girls or their children. Information should be addressed to:

Counsellor Morris Weintraub
321 York Street, Newport, Ky.
or to:
Bialystoker Center
228 East Broadway, New York 2, N. Y., GR 5-7755

עס ווערען געזוכט די קינדער אָדער אייניקלאַך פון מאיר יהודה קאמען און זיין פרוי, גאָלדע ווײנשטיין־קאמען (קאמין). ער איז געבאָרן געוואָרן אין ביאַליסטאָק און געווואוינט אין יאַנאָוע, גראָדנער גובערניע, דאָן זיך אַריבערגעצויגען קיין ביאַליסטאָק אַרום 1890 און געווואוינט אויף לאָדזשער גאַס נומ. 8. זיי האָבען געהאַט זעקס קינדער. דריי זין : הערי (צבי הערש), געבוירען אין יאַנאָוע אַרום 1986, געקומען קיין אַמעריקע אַרום 1907, געווואוינט אין אַהייא ; דזשאָו, געבאָרען אין ביאַליסטאָק אַרום 1890, געקומען קיין אַמעריקע אין 1912, געווואוינט אין ברוקלין און זיך אַריבערגעצויגען קיין אַהייאַ; בעני (בעריל), געבאָרען אין ביאַליסטאָק אַרום 1895, געווואוינט אין קיבערטי, ליטע, אין די יאָרען 1922—1919, געקומען קיין אַמעריקע אין 1922, און געווואוינט אין אַהייאַ. זיי האָבען קיינמאָל ניט געהייראַט און זיינען איצט טויט.

דריי טעכטער : אַננא (חנה) קאַמען־פּינעס, געבאָרען אַרום 1910, געווואוינט מיט איר מאַן (פּינעס) אויף נאָוואָליפּיע גאַס אין ביאַליסטאָק; טויבע (טאָבי) קאמען, געבאָרען אין ביאַליסטאָק אַרום 1915, געווואוינט מיט אירע עלטערן אויף לאָדזשער גאַס נומ. 8; יאָכעוועד (יאכע) קאַמען, געבאָרען אין ביאַליסטאָק אַרום 1918, געווואוינט מיט די עלטערן אויף לאָדזשער גאַס נומ. 8. געלערנט אין „בית הספר העממי הראשון" אין ביאַליסטאָק ביז צום יאָר 1921. איר לערער איז געווען לייבעל פּאַיאַנס, ווועלכער ווואוינט איצט אין תל־אביב. דאָן באַזוכט די גימנאַזיע 6 יאָר צייט, דאָן געלערנט אין העברעאישען לערער־סעמינאַר אין ווילנע, און גראָדואירט פון דאָרט אַרום 1929־1930. געווען אַ לערערין אין קלענערע שטעטלאָך אַרום ביאַליסטאָק.

מיר זוכען עמיצען פון די טעכטער אָדער זייערע קינדער. שיקט אינפאָרמאַציע צו

Counsellor Morris Weintraub, 321 York Street, Newport, Ky.

אָדער דירעקט צו אונז :

Bialystoker Center, 228 East Broadway, New York 2, N. Y.

GITEL HOCHSTEIN

on September 26, 1964 at the age of 81 years.

The Grand Old Lady of our Board of Directors, Mrs. Hochstein exemplified the finest virtues of Jewish womanhood. Kind, clever, charitable, she was highly respected by our entire rank and file. A volunteer campaigner, defying ripe age and undermined health, she raised funds for our Home upon every drive and campaign. She will linger in our memory as the reputable senior of our kinfolk.

Mrs. Hochstein is survived by a devoted offspring who are similarly attached to our cause: A daughter, Bella Nathanson of Brooklyn; a son, Alexander Hochstein in Douglaston, N. Y.; 4 grandchildren and 5 great grandchildren.

SARAH GLASS-KOZAK

on September 30, 1964.

The deceased, a quiet, gentle, woman, is survived by her husband, our esteemed kinsman and member, Hersh Kozak, and by some kin of the Glass family.

Mr. Kozak has perpetuated the name of the deceased on a memorial plaque in the synagogue of our Home.

CHASHKE WEISSBERG

on November 10, 1964 at the age of 88 years.

The deceased was known to her folk from the Old Country as "Chaim Faivel's the butcher's daughter." Here in America she has been attached all the years to our Institution, as one of our old-timers.

SARAH JACOBY

on December 3, 1964 at the age of 74 years.

The deceased, a woman of valor and merit, is survived by her dear husband, our esteemed donor and philanthropist of note, Meyer Jacoby, and children.

ESTHER M. SORKIN

on December 16, 1964, at the age of 81 years.

Grand Old Lady of our organized Bialystoker womanhood, Mrs. Sorkin was attached to our Institution all through her lifetime. Active for our cause along with her husband, Israel Sorkin, while he was alive, she kept up same attitude after his passing.

Mrs. Sorkin who left behind a good name and sweet memories is survived by a devoted family: son, Harry Sorkin, daughter Mrs. Rose Chasman; sister Annie Karush Cohen who is an active member in our Ladies Auxiliary; brother Boris Karush, grandchildren and great grandchildren.

The name of Mrs. Sorkin has been perpetuated on a memorial plaque alongside the nameplate of her husband, Israel Sorkin.

ROSE LEVINE

on October 30, 1964 at the age of 85 years.

The deceased, a faithful member of our Home, is survived by her son, William Levine, a daughter Mrs. Sophie Gertler and a sister, our esteemed director, Mrs. Pauline Siegel.

Mrs. Levine's name was perpetuated on a memorial plaque in the synagogue of our Home next to the nameplate of her husband, Meyer Levine.

MARK RUBIN

on September 25, 1964.

The deceased hailed from the aristocracy of Old Bialystok, as one of the town's Jewish intelligentsia. He was a dealer in paintings and great lover of art. So was he closely attached to our Institution and kinfolk.

He is survived by his only sister and her husband, Chaye Sarah and Jack Kugel, noted antique dealers in Paris, France, and a cousin, our Vice-Pres. Sam Rubin.

BERTHA FISHBEIN

on Friday, January 15, 1965, at the age of 43 years, after a prolonged illness.

Bertha Fishbein

The deceased, gentle, endowed with loving kindness and devotion, was the sister and sister-in-law of our esteemed directors, Ruth and Milton Wiener.

She lived with Ruth and her family and was also greatly attached to our Institution, taking an active part in our annual bazaars.

SARAH SOBEL

on October 8, 1965.

The deceased, a woman endowed with sublime qualities, was the widow of our late member, Mr. Harry Sobel. She is survived by a son, Bernard Sobel, and a sister, our esteemed director, Mrs. Rebecca Henkowitz.

ESTHER GREEN

who passed to Eternity on Sunday, March 7, 1965.

The deceased, a faithful wife and mother, was also a devoted director in our Institution, helping her husband, George, in his service to our cause.

Aside from her husband, Mrs. Green is survived by married sons and daughters: Irving who served as President at the "Bialystoker Cutters Club," Larry, also a member of the Club, Mrs. Parker and grandchildren.

The entire Green family is actively engaged among the Bialystoker Cutters.

LOUIS E. COHEN

on Sunday, December 20, 1964, in Paterson, N. J.

The deceased, a noted stock broker and former dealer and textile manufacturer, was also engaged in the civic activities in town, as well as in the local Jewish life.

Louis E. Cohen

In high commercial bracket, former partner in the Silk Prudential Co., founded by his late father, Nathan, Mr. Cohen still had a soft spot in his heart for his kinfolk in the Bialystoker Relief Society in Paterson and for our Institution, at large, which he supported generously.

The deceased was always very fond of his mother, Ethel Cohen who was the co-founder and first President of the Bialystoker Relief Society in Paterson.

He is survived by his wife, Ida; 2 sons: Murray Cole of Paterson and Dr. Herbert Cole of Wayne; a brother, Counsellor David Cole, of Paterson, and 5 grandchildren.

RUTH HURWITZ

on December 18, 1964.

The deceased, a lady of valor and merit, was survived by her husband, David J. Hurwitz, a noted philanthropist and one of our grand benefactors and by 2 children, Jack and Lynn.

The memory of Mrs. Hurwitz was consecrated with charity to our Home by the Robert Hull Co., the firm where Mr. Hurwitz serves as President.

SAM RUBIN

on January 8, 1965, in Monroe, La., at the age of 73 years.

The deceased, a noted businessman and proprietor of the "R & A Jewelers" in town, was also a public-spirited individual, active in many civic and social affairs, and a noted figure in Lousiana's political life.

Sam Rubin

World War I veteran and American Legion leader known there as "ambassador without portfolio" and sent on a military monument mission to France, he conferred honorary Legion membership on the French minister George Pompidou.

Mr. Rubin had also a soft spot in his heart for his Bialystoker kinfolk. Hailing from the aristocratic lineage of the "Bratia Rubin" in Bialystok, he remained loyal to our Institution also on the American soil.

Sam is survived by his wife, Estelle; 2 sons, Sam and Jack, both in Monroe, and a sister and brother-in law, Keila and Jack Kugel, noted antique dealers in Paris. One of his cousins in America, Sam Rubin, is Vice-President of our Home.

DR. HOWARD H. GORDON

passed away on March 3, 1965, at the age of 72 years.

The deceased, a noted orthopedic surgeon, was the last mohican of the Gordon Bros., the late Jack, Harry and Alex. The Gordons have been among the pioneers of our Home, and Dr. Howard helped along in the fine endeavors of the family in our behalf.

He is survived by the widow, Jean; a daughter, Mrs. Myra Uhlan; a son, Burton, and a granddaughter, Linda Uhlan, as well as by two sisters, our esteemed members, Mrs. Esther Reison and Mrs. Ann Rafman.

TOBY KOGAN

on January 17, 1965.

The deceased, endowed with fine qualities, is survived by 3 married daughters: Rae (Rachel); Michla and Leah, and a son, Sol, and grandchildren.

Rae and her husband Jack Simon are among our worthy directors and donors. They are also very active at the "Club Bialystoker Friends."

NOMA LUSTMAN

on January 17, 1965.

The deceased, a fine individual and former resident of our Home, is survived by her daughter and son-in-law Helen and David Novick.

She was also related by marriage to our Hon. Chairman of the Board of Directors, Counsellor and Mrs. Philip Novick.

Fannie Paleschucks Third Yahrzeit Marked With Charity for Our Home

February 16, 1965 marked the 3rd yahrzeit of our meritorious director, Mrs. Fannie Paleschuck.

The deceased was one of our most dynamic and generous coworkers. Her name and aid are recorded with pride in our synagogue on ark-covers, prayer-books, holy scroll wrappers, on medical offices, as well as on our memorial tablet next to her kin, husband Jacob and son, Maurice Herman Paleschuck.

Our worthy directors, Rae and Harry Siderman, sister and brother-in-law of the deceased, have sanctified Fannie's 3rd yahrzeit with charity to our Home.

WOLF GOLDBERG

who died on December 4, 1964 at the age of 91 years. in Essex Fells, New Jersey.

Senior of the Bialystoker landsmanshaft in America who helped shoulder the burdens of our work and share the fruits of our labor over the years, Mr. Goldberg was also the Elder of the Goldberg family, a Bialystoker lineage of note and fame with great merits for our cause.

He is survived by a noble offspring: Daughters: Therma Wechsler, Gertrude Zuckerman, Violet Dombrow and Marsha Rabinowitz, 11 grandchildren and 13 great grandchildren, thus summing up 4 generations of the Bialystoker Goldbergs in America.

So was he the oldest brother of: Becky Dombrow, Jennie Selman, Abraham Goldberg and Zadel (Daniel) Goldberg, the latter known as the "Mayor of Colchester" has contributed greatly to our good and welfare through his aid in funds.

The family has marked Wolf Goldberg's passing with charity to our Home.

ABRAHAM GOTTLIEB

on October 5, 1964, at the age of 82 years.

The deceased, one of our oldtimers, and devoted member is survived by his wife, Evelyn; daughter Dorothy Lichtenfeld, grandson, Michael Plass and sister, Ray Linden.

LILLY SUVALL

on December 27, 1964.

Mrs. Suvall is survived by her husband, our generous supporter, Nathan Suvall, of Adelphi, Md.

She was also a close relative of our esteemed Vice-Presidents, Sam and Sophie Shapiro.

PAULA SAVITZSKY

on May 1, 1963.

The deceased, a member of our Home, is survived by a daughter, Mrs. Cohen in Hudson, N. Y.

MRS. ANNA MALEY

on September 16, 1964.

The deceased, a noble individual, was the sister of our meritorious Medical Director, the late Dr. Benjamin Dubovsky and of our supporters, Rae Lieberman and Rob Millman.

Mrs. Maley was followed shortly afterwards to eternal rest by her faithful husband.

DR. CHAS. MALEY

on October 20, 1964.

Dr. Maley, a dentist and highly-cultured man, also endowed with a talent for sculpture, was the brother-in-law of our Medical Director Dr. B. Dubovsky. He is also survived by 2 sisters: Esther Inselstein and Rae Kahan.

The deceased was President of the Pushkoff Family Circle a noted Jewish-Ukrainian lineage, for many years.

EVA GLASS

on August 12, 1964, at the age of 74 years.

The deceased, a woman endowed with sublime qualities, is survived by her husband, Harry Glass, and 2 sisters, our esteemed member and donor, Martha Wilson and Mrs. Lottie Wildenberg.

Mrs. Wilson has contributed a generous donation to our Home in memory of the deceased, who also left for us a substantial legacy.

MORRIS HORN

on November 16, 1964.

The deceased, a public-spirited individual, engaged in many phi-

Morris Horn

lanthropic institutions, was a generous donor to our Home.

Mr. Horn is survived by his wife, Celia, and by dedicated children: Pauline Emanuel, Bella Sealfon, Ruth Zlotoff, Lester Horn, and grandchildren, as well as by a sister, Minnie Witzling.

Mr. Horn's memory has been consecrated through charity from the family, as well as from the employees of "Hoffman Beverage Co.", where his son-in-law, Robert Sealfon, a noted philanthropist and communal leader, serves in leading capacity. His name was also perpetuated on a memorial plaque in our Home.

CAMP LAKOTA

on MASTEN LAKE

Boys & Girls — 5 to 16 Years

"In Beautiful Mamakating Park"

WURTSBORO	NEW YORK
• Only 73 Miles from N.Y.C.	• All Land - Water Sports
• Elevation 1855 Ft.	• 5 Mile Spring Fed Lake
• 38th Camp Year	• Excellent Kosher Cuisine
• Drama, Dancing, Music	• Reg. Doctor, Nurses
• Crafts, Nature, Riding	• Mature, Experienced Staff
• Friday Night Services	• Tuition

Call or Write

MRS. LILLIAN SHABOTSKY

1555 GRAND CONCOURSE BRONX, N. Y. 10452

Phone: TRemont 2-2164 or LUdlow 3-6240

IN BLESSED MEMORY

In the past few months a number of our members and friends have left our mortal world, and we record with profound sorrow the passing of:

MORRIS MILLER

on June 18, 1964.

The deceased, a public-spirited individual, is survived by our esteemed member and donor, Mrs. Gussie Miller, and 2 sons: Carl and Fred.

Morris Miller

The family has perpetuated the name of the deceased on a memorial plaque in the synagogue of our Home.

SAMUEL MARCUS

passed away on March 14, 1965.

The deceased, a real gentleman, was a son of our late President and his wife, Louis and Lena Marcus, and the brother of our distinguished member of the Board of Governors, Deputy Commissioner of Water Supply, Gas and Electricity Department of the City of New York, the Hon. Bernard Marcus.

In Memory of
Beloved Brother
DR. SAMPSON J. WILSON

by Mr. and Mrs.
ISIDORE WILSON
Los Angeles, Calif.

STEWART S. BLUM

on December 10, 1964 in Los Angeles, Calif.

Stewart S. Blum

The deceased, a man endowed with noble virtues, was the son of the late Harry and Rose Blum whose names are perpetuated in the synagogue of our Home. He was a noted businessman and charitable individual.

He is survived by his wife Jean and 2 children, Warren and Rosanne, a brother Daniel, as well as by his mother-in-law, our esteemed member and donor, Mrs. Esther Jerusalimsky of Los Angeles.

The family has erected for Mr. Blum a memorial plaque in our synagogue next to the nameplates of his parents.

MARTIN V. SILBY

on January 21, 1965, after a prolonged illness.

Mr. Silby, a successful and wealthy realtor, a man of an unusually-firm character and stable personality, was also a very famous philanthropist and assisted every worthy and deserving cause.

A man of foresight and vision, Mr. Silby made for our Home also a substantial provision in his Last Will and Testament. The charity was assigned from the Martin V. & Frieda Silby Foundation.

Mr. Silby is survived by his wife, Frieda; sister Basha Silverstein; nephews and nieces among whom Halrold Silverstein-Silby was his closest companion, main aide and man of complete trust.

ISRAEL GROSTEIN

who passed away on February 27, 1964, at the age of 70 years.

Israel Grostein

The deceased, a fine individual, kind and charitable, is survived by his sister, our dedicated director, Mrs. Kate Skloot.

Mrs. Skloot has arranged for kaddish and a memorial plaque that was erected in our synagogue next to the nameplate of her son, Harry.

SOLOMON GERBMAN

on December 22, 1964 at the age

The deceased, a noble individual, is survived by his wife, Mrs. Ray Gerbman, member of our Bialystoker Ladies Auxiliary, and by 2 sons: Allen and Joel.

He was also a nephew of our esteemed directors, Abe and Yetta Schreiber, the latter, serving as Recording Secretary of the Bialystoker Ladies Auxiliary.

Mr. Gerbman's name was perpetuated by the family on the Memorial Tablet in the synagogue of our Home.

In Memory of
Dear Husband
SAM SOKOLOWITZ
Forever in our hearts!

Rose Sokolowitz

WEDDING ANNIVERSARIES

In the course of the past few months some of our officers and directors have summed up a fine total of matrimonial happiness in marking their wedding anniversaries, and we cordially congratulate:

Counsellor & Mrs. Philip Novick

upon their 45th wedding anniversary on November 16, 1964.

The Novicks have marked their anniversary with a trip to Israel and Europe as well as with charity to our Home. Substantial contributions in their honor were also made to our Institution by the members of their family.

This happy occasion was publicized at a meeting of our Board of Directors at which time the couple were pleasantly surprised by our gift, their own portrait, colorfully designed and artistically framed.

Counsellor Novick, pettingly known as "Phil," is our "legal mind," serving as our attorney and adviser throughout the years. He incorporated our Institution and many Bialystoker societies; he also saved us from foreclosure of our building for failure to meet our mortgage obligations.

Fannie Novick, a wonderful spouse, is also Phil's "silent social partner" in the valuable activities for our Home.

Louis & Jessie Gerber

of Chicago, Ill., upon their 55th wedding aniiversary, observed on February 6th, 1965.

The Gerbers are grand benefactors of our Home. Mr. Louis Gerber, one of our finest kinsmen, helps raise the annual quota of $1,000 from Chicago, Ill. for our Home. The collected funds include a lion's share from his very own purse.

Louis & Fannie Mendelson

our worthy directors upon their 50th wedding anniversary, a "golden" milestone in life.

Louis is a meritorious co-worker, who helped us with his voluntary painting jobs in the building. Fannie is the efficient Rec. Secretary of our "Bronx League."

Louis is ill for a prolonged time, and we wish him a speedy recovery.

Testimonial Luncheon In Honor of Morris and Doreen Masin

A Special Testimonial Luncheon was tendered by our Home on Sunday, April 11, 1965, in honor of our Hon. Vice-Presidents, Morris and Doreen Masin.

Mr. Masin who is Chairman of our Building Fund Comm. appealed for aid to the Drive.

The well-attended Luncheon netted a substantial sum that marked the successful commencement of the Drive.

Our Speedy Recovery Wishes and Blessings

We extend our best wishes for fast and complete recuperation to ou rill directors and members: SAM FREEDENBERG, ESTELLE GOTTLIEB, SEYMOUR GOLDSTEIN, LEO BIRENBAUM, CELIA SPITZBART, ROSE ROSS, SAM FARBER and we hope that they will be able to resume their place and work in our rank and file in good health.

"Mazol Tov" to Counsellor and Mrs. Charles Goldman Upon Their 48th Wedding Anniversary

We heartily congratulate our esteemed members and donors, Counsellor and Mrs. Charles Goldman of New York upon their 48th wedding anniversary. The Goldmans who have marked this happy event with substantial charity to our Home, are the sister and brother-in-law of our Hon. Chairmen of the Board of Directors, Counsellor & Mrs. Philip Novick.

Dr. Moses Einhorn Receives Scroll of Honor

The noted stomach specialist and distinguished editor of the Hebrew English Medical Journal "Harofe Hoivri," Dr. Moses Einhorn, was presented with a Scroll of Honor at the Annual Banquet of the Histadruth Ivrith of America on March 28, 1965, for establishing an Award Fund for outstanding achievements in Hebrew Studies.

A review of the last Issue of "Harofe Hoivri" is published in the Jewish Section of this magazine.

Anita Jentov and Carlos Rosenberg of Mexico Tied Knot of Matrimony

We heartily congratulate the lovely couple, Anita Jentov and Jorge Carlos Rosenberg of Mexico, who united in nuptials on April 4, 1965.

Anita Jentov & Jorge Carlos Rosenberg

The bride, Anita, a student at the American University of Mexico, is the daughter of our esteemed Bialystoker kinsmen, Simon and Riva Jentov (Chentov).

The bridegroom, Jorge Carlos, is the son of Mrs. Rose Stern de Rosemberg, a reputable lady with a widely outbranched family in Mexico.

WEDDINGS

Amid our rank and file some folk tied the knot of matrimony, and our warmest congratulations upon the covenant of marriage go to:

Arnold & Vivian Schoenfeld

who vowed to each other faith and love under the wedding canopy, on October 18, 1964.

Arnold & Vivian Schoenfeld

Vivian, the daughter of Julius and Shirley Reisfield, is attending the Fairley Dickinson College in New Jersey and is majoring for the teaching profession.

Arnold, the son of our directors, Irving and Sylvia Schoenfeld, is a buyer at "Robert Hall" and excels in promoting the business of the company.

Gary & Diana Riebman

upon their marriage on February 24, 1965.

The bride, Diana, is the lovely daughter of our members and donors, Joseph and Ray Tischler of Miami Beach, Fla., and the dear granddaughter of our esteemed director and co-worker, Mrs. Pauline Siegel.

The bridegroom, Gary, is stationed with the U. S. armed forces in the Panama Canal Zone.

Jack & Bronia Lewental-Skorka

who united in marriage on November 28, 1964.

Jack and Bronia are the "live wires" of our entire housekeeping and Building maintenance system, as heads of the respective departments. Chief Engineer and a "Jack of all trades," Jack is the expert supervisor of the building and saves us thousands of dollars a year in managing the repairs in every phase of technical need and work. His ingenuity and capability, integrity, dependability, are beyond appraisal, and we owe him the perfect order, shape and trim in which the building is kept.

Bronia is also a great asset to our Home. Executive housekeeper, she is a specialist in managing help and in attending to the needs of the home, as the real "housemother" in the truest sense of the word.

Mrs. S. H. Binder

of Omaha, Nebr., upon the marriage of her granddaughter, Terry Sharon.

Mrs. Binder, a very benevolent lady, is one of our generous supporters who aids us very frequently and marks every event in her personal life with charity to our Home, setting an example to our entire rank and file.

Prof. Sidney F. Borg Our State Department's Choice for Cultural Exchange With the Danish Government

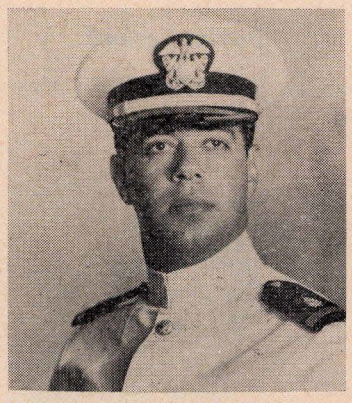
We are happy to break the good news that our prominent kinsman, a great American of Bialystoker descent, Prof. Sidney F. Borg of the Stevens Technological Institute has been selected by our Country's Department of State for a grant under the educational exchange program with the Government of Denmark.

Prof. Borg is the proud son of our esteemed directors and donors, Herman L. and Pauline Friedberg,

Mr. Herman Friedberg is the managing editor of the noted Russian weekly "Novoye Russkoye Slovo" and of the B.I.M.A.

Mazal Tov Goldberg-Bleecker

The engagement of Miss Elizabeth Bleecker to Mr. Jose M. Goldberg, son of Mr. and Mrs. Victor Goldberg of Brooklyn, formerly of Argentina, has been announced by the future bride's parents, Mr. and Mrs. Sidney M. Bleecker of Bayswater, Far Rockaway, Queens.

Jose M. Goldberg

Miss Bleecker, a former student at Hunter College, is on the staff of the New York University College of Dentistry. Mr. Goldberg, who was graduated from Long Island University, is completing his third year at the N.Y.U. College of Dentistry. He is also serving as an ensign in the Dental Corp of the Naval Reserve.

Goldberg-Margolis Unite in Nuptials

Myrna Goldberg tied the knot of matrimony on March 21, 1965 with Niel Burton Margolis of Lancaster, Pa.

The gracious bride is the proud daughter of Mr. and Mrs. Morris Goldberg of Flushing, N. Y. Mr. Goldberg, a meritorious communal leader is Chairman of the "Bialystoker Young Mens' Ass'n," recently re-elected for the second consecutive term.

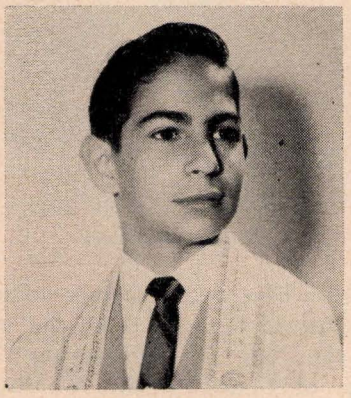
The highly-educated bridegroom, a graduate of Franklin and Marshall College of Pennsylvania, is the fond son of Mr. and Mrs. Julius Margolis of Lancaster, Pa.

BAR and BAS MITZVAHS

Some of our small fry, children or grandchildren of our directors and members, have recently attained religious maturity upon their Bar Mitzvahs or Bas Mitzvahs and have entered the fold of the adult Jewish community, and we fondly offer our felicitations to:

David Tarkoff

upon his Bar Mitzvah on May 31, 1964.

David Tarkoff

David is the proud son of our good friends, Shirley and Seymour Tarkoff and grandson of our late members and donors, David and Fannie August. He is also a nephew of our esteemed director and campaigner, Hyman August who excels in his personal charity and fund-raising activities for our Home.

Edward Sloyer

upon his Bar Mitzvah on October 31, 1964.

The Bar Mitzvah boy is the son of our friends, Mr. and Mrs. Seymour Sloyer of Lawrence, N. Y., from the noted Sloyer-Forman family who contribute generously to our Home in funds as well as in merchandise for our annual bazaars. Edward is also the nephew of our meritorious directors, Sam and Hilda Sloyer.

Group photo of the Farbers. Left to right Mrs. Katz Mrs. Edith Farber Miss Rebecca Farber (Bas Mitzvah) Milton Farber Mrs. Julia Farber and Sam Farber

Roberta Farber

of Onenheim, Calif., upon her Bas Mitzvah.

Roberta is the daughter of our friends, Milton and Edith Farber, and the granddaughter of our dedicated directors, Sam and Julia Farber who made a special trip to California to attend the Bas Mitzvah ceremony of their skilled granddaughter.

Mrs. Julia Farber is a lifelong director and coworker of our Institution. She is among the organizers of our Bialystoker Ladies Auxiliary and was accorded a testimonial pin in appreciation of her faithful service over the years. She now serves as Social Hostess in the new administration of the Ladies Auxiliary.

Paul Bindler

upon his Bar Mitzvah on October 10, 1964.

The capable lad is the son of our friends, William and Barbara Bindler, and the grandson of our esteemed directors and generous donors, Mr. and Mrs. Rubin Bindler, as well as the grand-nephew of our Hon. Vice-Presidents and dedicated benefactors, Mr. and Mrs. Sol Bindler.

Joseph David Zuckerman

upon his Bar Mitzvah on January 2, 1965.

The Bar Mitzvah boy is the son of our friends Mr. and Mrs. Morris Zuckerman and the grandson of our devoted Vice-President of the Bialystoker Ladies Auxiliary, Mrs. Mollie Fuchs.

Fredie Arnold Fisher

of Charleston S. C., upon his Bar Mitzvah on October 17, 1964.

The Bar Mitzvah boy is the son of our good friends Counsellor and Mrs. Herman Fisher of Charleston, and the grandson of our meritorious officers and lifelong coworkers, Rubin and Fannie Fisher.

Murray Davis Hailed For Moyes Chitim Aid

We commend our untiring volunteer campaigner, Murray Davis, for his efficient fund-raising in our Annual Passover Drive.

Murray follows in the footsteps of his parents, our late Treasurer, Louis Davis, and Mary Davis of blessed memory.

BIRTHS

The census of our Bialystoker social family rose recently in volume through welcome additions, with the Stork bringing lovely bundles to our dear folk, and we heartily congratulate:

Bruno & Ruth Fisher
our esteemed members of Croton on the Hudson, upon the arrival of their dear grandson, Caleb.

Mr. & Mrs. Anthony William King
upon the arrival of their son, Jonathan Scott, on December 10, 1964.

The baby is the cherished grandson of our dear friends and donors, Jack and Ida Turkish and the darling great grandson of our esteemed President Mr. Jacob Cohen, and of the late Mrs. Dora Cohen of blessed memory.

The Circumcision Ritual was attended by the members of the Cohen Family and a number of friends and guests.

Molly and Jerry Slavin
upon the arrival of their son, Craig Alan on January 29, 1965.

The baby is the first grandson of our esteemed directors, Mr. and Mrs. Sol and Marian Slavin. The Slavins are also active in the "Club Bialystoker Friends."

Rubin & Fannie Fisher
upon the arrival of their great grandchild, a darling daughter born to Melvin and Elaine Weiser.

The Weisers are the children of our esteemed members and donors, Mr. and Mrs. Sam and Dorothy Jarow of Rockville Center, N. Y.

Named Alison Jill, the baby is the second representative of the fourth generation of the Bialystoker Fishers on the American soil.

The Fishers are among the top-ranking figures in our administration. Rubin is the Recording Secretary of our Board of Directors and Fannie is the Treasurer of our "Bronx League."

Oscar & Gertrude Bramson
upon the arrival of their second grandchild, a baby girl, born on February 17, 1965, to their children, Diane and Robert Bramson, and named Jenniffer Lynn.

The grandparents are esteemed Bialystoker kinsmen and grand benefactors of our Home. In a high executive position at the "Lilly Tulip Co.," Mr. Oscar Bramson helps us with substantial gifts of cups and other paper products from the Firm. Essential items, the frequent supplies save us thousands of dollars over the years.

BIRTHDAYS

A number of our directors and members have reached significant milestones in the calendar of their lives, marking birthdays, and we heartily congratulate:

Mrs. Pauline Moss
upon her 75th birthday on October 26, 1964.

Pauline Moss

Mrs. Moss is among the active workers of our Ladies Auxiliary, and serves as Trustee in the new administration.

Her birthday was marked with festivity at a special celebration, tendered at an Auxiliary meeting. Mr. and Mrs. Moss gave charity to our Home at this occasion.

PAULINE SIEGEL
upon her 84th birthday on March 10, 1965.

Pauline Siegel

Termed the "Mother of the Bialystoker Home," now a resident on the premises, Mrs. Siegel is among the pioneers of the Institution and of the Bialystoker Ladies Auxiliary.

A Party was tendered for Mrs. Siegel on the above date by the Bialystoker Ladies Auxiliary. The assembled members of her family, 4 generations of the Siegels, as well the directors and officers, present at the Party, contributed generously to our Home in her honor.

Mazol Tov to Eva Basha Kacen
of Cleveland, Ohio, on her Bas Mitzvah on December 4, 1964.

The gifted Bas Mitzvah girl is the daughter of our esteemed kinsmen and devoted members and donors, Dr. Nachman and Mrs. Frieda Kacen (Kacenelenbogen). Dr. Kacen traces his origin to a noted family in Bialystok.

Gratitude to the Lazars

We thank sincerely the Lazar brothers: Eli, Hyman and Sam, with their families, for the traditional gift of Passover products to our Home.

In doing so, they carry on the fine heritage of their parents, our late directors and supporters, Charles and Celia Lazar of blessed memory.

Mrs. Becky Kornvein Our "Youthful Senior"

We proudly boast of our esteemed director, devoted member of our Bialystoker Ladies Auxiliary, Mrs. Becky Kornvein who displays youthful energy and ardent zeal in her wonderful work for our cause.

Becky Kornvein

Among others, we owe Mrs. Kornvein a debt of gratitude for the "social matchmaking" in bringing Mr. and Mrs. Morris Masin close to our cause, and we are pleased to pay credit to whom credit is due.

Nathan Miller Approaches His 80th Birthday

This summer will mark an important milestone in the life of our untiring co-worker, Nathan Miller of Chicago and Miami, his 80th birthday.

Husband of the late Mrs. Minnie Miller, Hon. President of the Bial. Ladies Auxiliary in Chicago, father of the Seniors and Stahls, darling grandfather, Mr. Miller is still a social "livewire." We wish him long life and good health.

Barbara Kornvein & George Rubin—Engaged

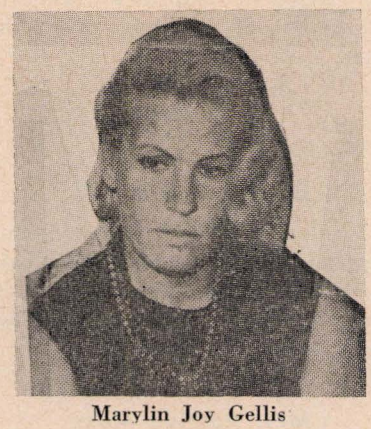
We offer our warmest "mazol tov" wishes to our esteemed director, Mrs. Beckie Kornvein, upon the engagement of her granddaughter, Barbara, to Mr. George Rubin.

Barbara is the proud daughter of Theodore and Eleanor Kornvein.

Marylin Joy Gellis, the Pioneer-Tutor of Handicapped Children on the West Coast

A thrilling personified human story of an ideal educator of America's handicapped youth, is the life and service of Marylin Gellis, founder and pioneer of Homework Haven for physically-impaired children in Palm Springs, Calif.

Proud daughter of our meritorious director and ardent coworker, Mrs. Jean M. W. Gellis of New

Marylin Joy Gellis

York, and darling granddaughter of our late member and donor, Mrs. Celia Weiss of blessed memory, Marylin carries in her bloodstream the philanthropic heritage of her Bialystoker ancestry. Milk of human kindness the base of her wonderful nature, she is concerned with the misery-stricken, underprivileged, immobile youngster and tends to help him benefit from great educational opportunities our country offers. Not only in name, but also in deed, she brings "joy" to the small fry.

Marylin attended the Hunter Model School for her elementary education, the Dalton Academy for Girls as secondary school, and received her B.S. from Cornell University and her Master's Degree in Special Education from the Yeshivah University.

She taught handicapped children in Nassau County and emotionally disturbed ones in Westchester County. Then she went to California to teach private school in Palm Springs, and this year she pioneered her own school, the Homework Haven which helps the tiny tots with individualized instruction. She is also a tutor at the Warner Guidance Center in Palm Springs, under the supervision of the noted psychologist, John Bond serving emotionally-disturbed children with private instruction that supplements the official school curriculum. Her accomplishments are very successful. On Sunday she teaches Hebrew to the youngsters at the Isiah Temple in town. Contrary to the old trend of blazing trails to the West in the urge of a "gold rush," this Bialystoker girl went there to wave the "torch of light" to those injured teenagers who seek truth, wisdom and knowledge.

LIL'S BUNGALOW COLONY

on Masten Lake, Wurtsboro, N. Y.

Modern bungalows, screened porches, swimming, boating, fishing, water skiing, social hall, movies, entertainment, athletic facilities

Day Camp **Teen-Age Activities**

N. Y. Thruway to Exit 16 past Middletown and Wurtsboro to Masten Lake, Exit 112

***Further Information* — Phone: TR 2-2164**

BRONX LEAGUE

Records Successful Season

By RAE SIDERMAN

Financial Secretary

"Bronx League" is fond to take inventory of the Organization's vital activities and to present a summary of substantial attainments in the bygone season.

The bi-monthly meeting in our locale at "Parkside Plaza," 58 E. Mt. Eden Aven., Bronx, every second and fourth Wednesday were well attended, and new members have enlisted into our fold.

Our Organization was represented at every Board Meeting of the Bialystoker Center and Home for the Aged, and our substantial donations to the Institution were duly presented and deeply appreciated.

The annual functions: Farewell Luncheon to our Hon. President, Bessie Fuchsman who is campaigning for us in Florida and in Rockaway during seasons, Chanukah Party, Purim Party, Memorial Luncheon in tribute to the Organization's Founder and First President, Celia Brasch; Testimonial Luncheon honoring the birthday of our devoted sister and co-worker, Bertha Solomon, etc., were crowned with success and netted substantial income for the Organization, and consequently for our Home.

Credit is due to our efficient President, Mrs. Lillian Schabotsky; Treasurer, Fannie Fisher; Cor. Secretary, Fannie Mendelson, to our devoted coworkers: Mary Nathanson, Meyer and Annie Schneer, Fannie Solomon, the Nathins, and the Cohens, Perelmans, Glicks and Seitzs, children of Abraham and Celia Brasch.

A particular vote of thanks goes to our good-will ambassador, brother Rubin Fisher who delights us with his sasonal talks on holidays and other festive occasions.

Bialystoker Cutters Social Club Change Meeting Locale But Reaffirm Faith With Us

Due to alterations in our building in the course of the current modernization campaign, our building became inadequate as meeting locale for our worthy affiliate, the Bialystoker Cutters Social Club. The Organization left our premises and moved to a new meeting locale, *"Times Square Hotel," Broadway at 43rd Street, New York.*

May it be noted however that the Bialystoker have retained their old faith with Old Mother, their favorite Home. In reaffirmation of continued loyalty, the Organization has extended to us a generous farewell donation and promised to help us likewise generously, as time rolls ahead.

We welcome this magnanimous spirit and sportsmanship of the Bialystoker Cutters, and we wish them good luck in their new meeting locale.

Counsellor & Mrs. Philip Novick Spent Lengthy Vacation Abroad

Our Hon. Chairman of the Board of Directors ond legal adviser, Counsellor and Mrs. Philip and Fannie Novick embarked on a tour to Israel, Middle East, in October 1964 for an extended vacation.

An official farewell was given to the couple at our Board of Directors meeting on October 4th. Greetings delivered by our officers and directors were highlighted by an impressive farewell speech made by Counsellor Novick. A film was made of festive occasion.

Upon their return from abroad, the Novicks were given a cordial reception at our Board meeting on December 10, 1964, at which time their own Testimonial Portrait was presented to them.

Counsellor Novick gave an interesting and enlightening report on his tour and experiences in Israel, Turkey and Greece.

Mrs. Dora Weinberg Hailed for Voluntary Service

We compliment our esteemed director and untiring co-worker, Vice-President of the Bialystoker Ladies Auxiliary, Mrs. Dora Weinberg, for her beneficial services to our Home and particularly to the aged residents.

In defiance of health and weather, Dora makes her route all the way from Astoria, L. I. to our Home a few times every week to

Dora Weinberg

entertain our ambulatory residents as well as to feed, tend and amuse our bed-ridden hopsital patients. It takes will and perseverance to do this strenuous job regularly, like clockwork, and Dora does it with patience and with love.

It is Dora who drums lively music into the ears of our aged folk and takes their minds away from the aches and pains inherent in ripe years. It is she who makes their stiff legs hop in dance to the tune of song and phonograph records.

Dora and her husband, Simon, both directors of our Home, do also a great deal of good for our Annual Bazaars, collecting and selling merchandise. Dora never comes empty-handed to our Home; she brings along with her cakes, cookies and other dainties, as a treat for the old folks.

HEARTIEST CONGRATULATIONS TO EMANUEL and FANNIE TARLOFSKY UPON THEIR FIFTY-FIFTH WEDDING ANNIVERSARY

Emanuel Tarlofsky

Fannie Tarlofsky

Happy
55
Anniversary

We consider it a unique privilege to congratulate on behalf of our Institution, its officers and Directors, and in the name of the aged residents under our roof, a blessed couple of true philanthropists, our Hon. Vice-Presidents and grand benefactors

EMANUEL AND FANNIE TARLOFSKY

upon their 55th wedding anniversayr.

In line with their customary behavior to mark "family events" with charity to our Home, they have exhibited also this time this wonderful spirit in gracing us with a donation of $500 to our Annual Moyes Chitim" Fund. This donation was one of the finest highlights of the Auspicious Celebration that took place on Friday, March 19, 1965 in Miami Beach.

We equally share in this joyous Event which is our "simcha," too, and we pray and hope that Mr. and Mrs. Emanuel Tarlofsky, will have many more happy returns, in good health and in good fortune, with genuine joy from their fami-

We also convey the best wishes of Mr. and Mrs. Emanuel Tarlofsky to all our members and friends for a happy Passover.

BIALYSTOKER HOME FOR THE AGED

We extend a cordial "mazol tov" to the TARLOFSKYS and GOULDS upon the *new addition to the family.*

The newly-born baby *William Lawrence* is the second son of Donald and Cherrill Gould of Albany, N. Y., the grandson of Arthur and Ethel Tarlowe, and the great grandson of Emanuel and Fannie Tarlofsky.

Mr. and Mrs. Emanuel and Fannie Tarlofsky

gratefully acknowledge the good wishes of their family and friends that were dispatched to them upon the occasion of their 55th wedding anniversary, and they hope to equally reciprocate upon happy events in the life of their well-wishers.

Emanuel and Fannie Tarlofsky Pioneer Our Building Campaign

We publicly commend our wonderful couple, Emanuel and Fannie Tarlofsky, who set off the right start of our building campaign with a donation og $10,000 for a project in our rebuilt Bialystoker Home.

Hon. Vice-President of our Institution, Mr. Tarlofsky, a realtor of note, is also a public-spirited man and true champion of charity. He shies away from publicity, screenes himself in shadow, but just with all these fine qualities his ideal philanthropy is more so noteworthy and commendable, as the true Jewish way and pattern of the "silent giver" who is rather concerned with the deed proper than with the bells, pomp and fanfare, accompanying charity.

We hope that the Tarlofsky couple will set a fine example to all our friends and benefactors and we wish them longevity, good health and good fortune.

Bar Mitzvah of Brian Nelson

This group photo features the Tarlofsky family. Standing left to right are Emanuel and Fannie Tarlofsky, grandparents; Robert Nelson, father; Brian Nelson, son, the Bar Mitzvah boy; Frances Nelson, mother; Randy and Chery, daughters; Barnet Nelson, grandfather.

A Significant Family Event

November 7, 1964 marked a significant date on the calendar of the Tarlofsky family, when gifted Brian Nelson made a public exhibit of his groundwork in Jewish lore and life at his Bar Mitzvah celebration at the "Temple Emeth" in Teaneck, N. J. upon attaining the "age of maturity."

Nelson excelled in the performance of the ritual reading and in the chanting of the pertinent graces.

A brilliant boy, Brian is the proud son of Mr. and Mrs. Robert and Frances Nelson, noted philanthropists and communal leaders in Teaneck, N. J. and cherished grandson of our grand benefactors and Hon. Vice-Presidents, Emanuel and Fannie Tarlofsky; he is also the devoted brother of Randy and Chery Nelson, and the endeared grandson of Mr. Barnot Nelson.

We wish Brian Nelson a cordial "mazol tov," and we hope that he will be a source of genuine "nachas" to the family.

Salute to Our Grand Benefactors Towards Our Building Drive

In giving credit to whom it is due, we are proud to list a number of our grand benefactors who have pledged their support towards our Building Modernization Fund:

BROS. MARTIN AND ABE GINSBURG who are negotiating with us about a substantial project in our rebuilt Home in consideration of a munificent contribution; they aim to perpetuate the names of their dear parents, Mr. and Mrs. Jacob Ginsburg. Their father, Jacob, served as Vice-President of our Home.

ALBERT FROLICH, our esteemed director, who is acquiring a room in our renovated edifice in the memory of his dear late wife. This memorial will be marked by a Tablet to be mounted upon the room and to bear the proper dedicatory inscription.

An initial payment on his $5,000 pledge, was already made at our recent Purim Party.

CHARLES MINK, our distinguished member and donor who set aside a generous contribution for a facility in our new building.

THE GOLDBERG FAMILY, acting through Mrs. Therma Wexler, daughter of our late member and kinsman, Wolf Goldberg of Essex Fells, N. J. who have donated a substantial sum for a memorial in our renovated building to perpetuate the name of the deceased.

Among the Bialystoker Societies deserves a praiseworthy note the deserves a praiseworthy note the BIALYSTOKER BROTHERLY LOVE ASS'N, one of our oldest organizations, for their expressed desire to finance an important project in our modernized building.

We trust that these fine examples will induce others to follow in the footsteps of our first benefactors.

The Dane Family Donate $5,000 For a Room in Memory of Their Parents

We wish to voice officially our gratitude to our grand benefactors, a lovely couple, Joseph and Gwendolyn Sandler, for their exemplary support to our Home.

A special vote of thanks goes to Gwendolyn, the wonderful daughter of our late members, Abraham and Sophie Dane, who keeps up her loyalty to our Home even after her parents have left this mortal world.

Gwendolyn helps us in funds, as well as in commodities. She contributed substantial gifts to our Home and she also provided material for curtains, as well as blankets and bedspreads that enhance the appearance of our Home and hospital.

The Dane Family, including Mr. and Mrs. Joseph Sandler, Mr. and Mrs. Leonard Feinstein and Mr. and Mrs. Maxwell Dane, have donated $5,000 for a room to be dedicated in our remodeled building in blessed memory of their parents, Abraham and Sophie Dane.

To the Danes, Feinbergs and Sandlers — our salute, love and best wishes!

Isidore Timoner On A Trip to Israel

Our esteemed director, Isidore Timoner, embarked on a journey to Israel and other lands of interest, provided in his itinerary.

Prior to his trip, on December 16, 1964, a Cocktail Reception was tendered in his honor at the Temple Beth El of Boro Park, where he serves as Vice-President for a number of years. The Testimonial, marking his 70th birthday, was given by the Temple in cooperation with the Brooklyn Division, State of Israel Bonds, in which he is also very active.

Our Institution was among the many well-wishers in a congratulatory message at the Affair.

William Kasenetz, The Mastermind of Our Building Modernization Project

We proudly acclaim and deeply appreciate the leadership, service and merits of our esteemed Vice President, Mr. William Kasenetz, highly skilled and efficient Chairman of our Building Modernization Committee.

William Kasenetz

Mr. Kasenetz secured the most qualified work at a most moderate rate, saving us tens of thousands of dollars. In addition, he prevailed upon top-ranking men in the trade to engage in the drafting and planning of the construction program.

When these lines are printed, new windows, installed throughout the building of most durable material for extreme ease and comfort, as the first phase of the construction work, bear eloquent testimony to the crowning accomplishments of Mr. Kasenetz at the very outset and predict his continued success along the same lines.

We salute our dear Bill and we wish him ,his devoted wife, Rose, and the entire family Godspeed and good luck!

Please note that we have already booked our Annual Theatre Benefit for October 1965. Date and details will follow.

Group photo of the Markowitz Wedding. Sitting left to right: Mr. and Mrs. David Sohn, Mr. and Mrs. Sidney Sterling, Mr. and Mrs. Barney Sacks. *Standing left to right:* Mr. and Mrs. Izaak Rybal-Rybalowski, Mrs. Harry Feinberg, mother of the bride; bridegroom Barry G. Markowitz, bride Susan J. Feinberg, Rev. Harry Feinberg, bride's father, and Mr. and Mrs. Sam Mines.

MAZOL TOV TO SUSAN JOAN FEINBERG AND BARRY G. MARKOWITZ

Susan J. Feinberg and Barry G. Markowitz were united in nuptials on January 31, 1965.

The elaborate wedding was attended by a distinguished committee of our officers and directors.

The bride, pretty Susan Joan, is the daughter of our esteemed directors and donors, Rev. and Mrs. Harry Feinberg. Rev. Feinberg, a cantor of note with a golden voice graces us with free performances and enhances our functions and affairs, whenever called upon.

The bridegroom, Barry G. is the son of Mr. and Mrs. J. Markowitz.

Dues, and we ask those still delayed to please rush their remittance.

* * *

Our ANNUAL MOYES CHITIM CAMPAIGN is still in course. Appeal letters along with Passover booklets were mailed to our members, and the response is very heartening. We thank all those who have already sent their own contributions and also collected from others, and we urge those still in arrears to please speed their aid to us and canvass in our behalf among their friends. On the whole, our volunteer campaigners and contributors are doing a marvelous job.

* * *

Our BOARD OF DIRECTORS held a number of important meetings during the past season; vital matters were discussed and passed upon, with particular emphasis on our Building Modernization Project.

* * *

We are very fond of our LIBRARY and ARCHIVES that are now in the process of coordination. We have on our bookshelves and in our files the most valuable volumes and documents.

A generous contribution to this Cultural Treasure was made by our Executive Director, David Sohn, who donated his own collection of 1000 books. The example was also followed by others.

* * *

We have now on sale at our Bialystoker Center *the very last book of our prominent kinsman* and the most extensive traveler of the century, gifted Journalist and author of 25 books, DR. CHAIM SHOSKES. The Book, in Yiddish, entitled: "Zvischen Yiden in Veite Lender" (Among Jews in far lands), a masterpiece in content and form, sells at the discount price of $2.50 (One dollar less than the official price). We advise you to obtain your copy.

ON OUR BIALYSTOKER "HOME" FRONT

(Institutional Briefs)

Our Institution has pursued its activities during the past season in high spirit and full swing.

Our ANNUAL THEATRE BENEFIT took place on Monday Evening, October 12th 1964, at the "Anderson Theatre," Second Ave. & East 4th St., N. Y.

The Benefit attracted a large attendance and the appeal made from the stage by our Comptroller, COUNSELLOR PHILIP F. SCHNEIDER, netted a considerable amount.

* * *

The traditional ANNUAL IDA AIDAK TESTIMONIAL LUNCHEON took place on Wednesday afternoon, November 11, 1964, highlighted by the special feature of the FORTIETH ANNIVERSARY of MRS. IDA AIDAK, as co-founder and first President of the Auxiliary.

IDA AIDAK
Hon. President, Bial. Ladies Auxiliary

A Testimonial bronze bust of her own image, presented to Mrs. Ida Aidak, culminated the festive mood of the auspicious occasion.

* * *

Our ANNUAL BAZAAR opened on Sunday Evening, December 12, 1964 and stretched over 2 successive weekends. The Bazaar, sponsored by the Bialystoker Ladies Auxiliary and conducted under the Chairmanship of Milton Wiener to whom main credit is due for the success achieved, netted a substantial income for our Institution.

Of great help were also Mrs. Ruth Wiener and the Wiener small fry, mother and children who most efficiently assisted Milty in the course of the Enterprise.

The directors, officers and co-workers of our Home, the officers and members of the "Club Bialystoker Friends" and the sisters of our Bialystoker Ladies Auxiliary were very instrumental in making the Bazaar a huge success.

* * *

The ANNUAL CHANUKAH CONCERT, MEETING AND PARTY was featured at our Home on Sunday afternoon, November 29, 1964.

The traditional Chanukah candles were lit and the illumination of our institutional "menorahs" added grace to the festivity of the occasion. The auction of Chanukah candles and other Chanukah donations brought in a substantial sum to our treasury.

The Election of our Board of Directors for 1965 took place, and a fine concert, starring our Bialystoker talents, Cantor Mordecai Spektor and singer Miriam Sandler, concluded the festive program. A lavish Chanukah spread was the finishing touch that summed up the Affair in a gay mood and high spirit.

* * *

A SPECIAL CHANUKAH PARTY was launched for our aged residents on December 1, 1965 by our housekeeper, Mrs. Bronia Leventhal, with the cooperation of our staff and a number of our directors. Our favorite singer, Miriam Sandler, entertained the old folks with a variety of familiar yiddish songs.

* * *

The ANNUAL NETTIE WAGMAN LUNCHEON took place on Sunday, January 10, 1965. The Luncheon was sponsored by the Vice-President of our Bialystoker Ladies Auxiliary, Mrs. Nettie Wagman, with the Auxiliary's President, Mrs. Sylvia Schoenfeld, as Hostess.

The successful affair brought a substantial income to our Institution.

* * *

OUR ANNUAL PURIM FESTIVAL AND PARTY which was held on March 14, 1965, was attended by a overflowing capacity crowd, was crowned with success, moral and material alike. The Purim Donations netted a substantial amount. The musical program, performed by Cantor HARRY FEINBERG, Cantor MORDECAI SPEKTOR, singer MIRIAM SANDLER with FRANCES BING at the piano, and the cavalcade of humor by narrator HERSHEL GENDEL left an indelible imprint upon the public, just as the delicious "hamantaschen" and festive refreshments left a good taste on the palate of participants.

* * *

Our BIALYSTOKER LADIES AUXILIARY meets every Monday afternoon at our Home. The meetings are well attended. The Auxiliary has decided to donate $5,000 to our Building Fund.

* * *

Our BRONX LEAGUE meets every second and fourth Wednesday afternoon at "Parkside Plaza," 58 East Mt. Eden Ave., Bronx, and there is always a nice turnout.

* * *

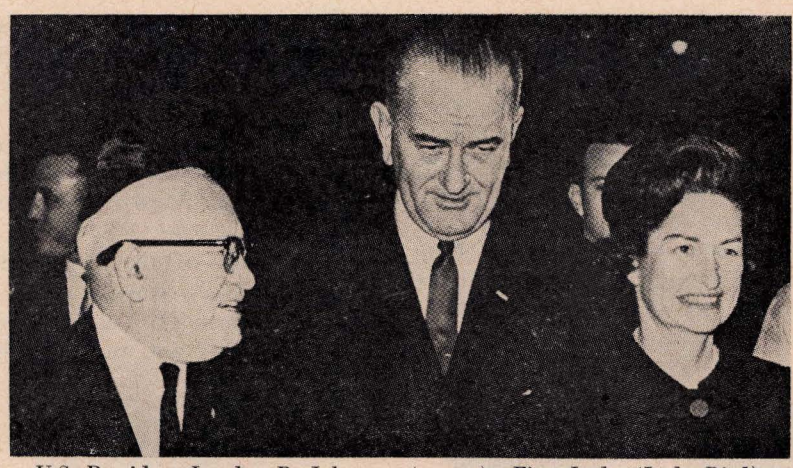
DUES BILLS for 1965 were mailed to all our members and the response is most encouraging. We thank all those who have already remitted their

Jim Novy, the "Bialystoker" Texan, and Closest Friend of President Lynden B. Johnson

It was a most rewarding experience to greet in our office the stocky Texan of Bialystoker descent, Jim Novy, with the wide-brim Johnson hat and broad smile, brightening his face, as he paid us a visit on the way to Israel as delegate of his community to the 26th World Zionist Congress. He carried along Presidents Johnson's message.

Jim Novy, whose hometown identity was Chaim Novodworsky of Kniszyn, a small town near Bialystok, told us the thrilling story of his friendship with America's Chief Executive, Lynden B. Johnson.

Both Texans come from Austin. Invited by Jim Novy, Chairman of the Building Committee of the new synagogue in town, President Johnson and the First Lady personally participated in the dedication festivities of Congregation Agudath Achim in Austin.

U.S. President Lynden B. Johnson, (center); First Lady (Lady Bird) to his left; Jim Novy to his right.

Following George Washington's example, President Johnson was the second American President to manifest concern for congregational Jewish life, yet the *first* one to dedicate, in person, a Jewish house of worship.

Jim Novy is the lucky father and grandfather of a lovely family.

Morris Masin Unanimously Elected as Chairman of Our Half A Million Dollar Building Campaign

Wednesday evening, February 17, 1965, marked a significant date on our Bialystoker calendar, when at a meeting of our Board of Directors an enthusiastic assembly of our top-leaders elected an acclaimed Mr. Morris Masin as Chairman of our Half a Million Dollar Building Fund Campaign.

As Vice-Chairman of the Building Fund was named our worthy Vice-President, Mr. Sam Rubin.

Yielding to the public will, as the people's favorite choice, Mr. Maslin delivered a moving address that kept the audience literally spell-bound. Following his masterly acceptance-speech, he further startled us by announcing his pledge of $25,000 to set off the Campaign. A lady by her own right and faithful partner in Mr. Masin's wonderful philanthropic work, his devoted wife, Doreen, also promised her fullest cooperation.

Mr. Masin's encouraging gesture was an electrifying example that charged off a flow of contributions from the assembled directors and donors.

Morris Masin is one of the finest champions of charity on the Jewish American scene. In a high bracket among the City's Industrial spheres, yet plain and simple, the real public servant, Mr.

Doreen Masin

Morris Masin

Masin found a soft spot in his noble heart for our cause among the many others that benefit from his interest and generosity. At the helm of many institutions and organizations in the field of Jewish traditional education and social philanthropy, with a wonderful record of 5 decades of excellent service in American-Jewish life, Mr. Masin exhibited special concern for our Home where he detected "a great collective human heart in action." He wished to contribute his "humble share" so that "this heart may pump new blood of hope and cheer into the veins of our old folks."

Installation of Our Officers for 1965 an Exhibit of Public Trust

Sunday, January 31, 1965, was the triumphant finale of a lengthy process of nominations and elections, highlighting the Installation of the new officers of our Bialystoker Center and Home for the Aged and of the Bialystoker Ladies Auxiliary, in an impressive oath-taking ceremony.

Jacob Cohen

The new Administration of our Institution was installed by Counsellor Philip Novick, Hon. Chairman of the Board of Directors who introduced every officer with fitting remarks.

The following officers of the Bialystoker Center and Home for the Aged were installed:

Jacob Cohen—President for the 20th consecutive term;

Bennett Aronowsky; Adolph Heller; Rose Kass; David Lubin; Morris Masin; Emanuel Tarlofsky and Sol Wiener—Hon. Vice-pres.;

Sol Bindler; William Cohen; Morris Eston; Rose Goldberg; William Kasenetz; Sam Rubin and William Weiner—Vice-Presidents;

Counsellor Philip F. Schneider —Comptroller; David W. Summerfield—Treasurer; David Sohn—Executive Director and General Secretary;

Counsellor Philip Novick—Hon. Chairman, Board of Directors; Counsellor David J. Goldberg—Chairman; Izaak Rybal (Rybalowski)—Vice-Chairman; Rubin Fisher—Secretary.

Charles Berger; Hyman Lazar; David Pincus; Sam Shapiro; Sam Mines; Milton Wiener and David Zakim — Trustees.

The officers of the Bialystoker Ladies Auxiliary were installed by Counsellor David J. Goldberg, who highly commended these leaders

David W. Summerfield

of our organized Bialystoker womanhood.

The following ladies were officially inducted into office: Lena Dubovsky; Ida Aidak; Goldie Freedenberg — Hon. Presidents; Sylvia Schoenfeld — President; Dora Weinberg; Dora B. Meyerson; Mollie Fuchs; Nettie Wagman—Vice-Presidents; Sarah Zalowitz—Treasurer; Rae Siderman —Fin. Secretary; Yetta Schreiber —Rec. Secretary; Eva Peretz; Mollie Zalowitz; Lilly Epstein and Pauline Moss—Trustees; Fannie Rubin—Marshal; Ruth Blumberg and Julia Farber—Social Hostesses.

Rev. H. Schoenwald and Mrs. Dora B. Meyerson Lauded for Good Work

We commend our meritorious directors, Rev. H. Schoenwald and Mrs. Dora Bykofsky Meyerson for their valuable cooperation, particularly among the Unions, by securing their support in our behalf.

Mitch Miller Graces Our Home With Generous Donation; Joins Our Board of Governors

The noted radio and television celebrity, Mitchel Miller, famous across the Nation for his TV feature "Sing along with Mitch" and for his other successful performances, has extended to us a most generous donation and promised his continued cooperation for our cause.

One of America's brightest musical stars, hailing from Bialystoker ancestry, Mitch Miller was discovered for us by our esteemed director and co-worker, a key-figure in Mayor Wagner's office, Mrs. Jean M. W. Gellis who is the proud daughter of our late member and donor, Mrs. Celia Weiss.

Approached by Mrs. Gellis in our behalf, Mitch Miller displayed keen concern for our Institution. He felt fond of his parents origin and welcomed the bid of affiliation with our Home.

In consideration of Mr. Miller's prominence on the American scene and of his deep interest in our cause, we have proudly added his name to the Board of Governors of our Institution.

Sam Shapiro Lauded For Wonderful Service

We fondly salute our esteemed Trustee, Sam Shapiro, for his untiring fund-raising efforts, particularly during the Moyes Chitim season, as well as for his technical advice in the maintenance of our building. Together with his capable son, Sidney, he serves also on our Building Committee.

No less credit is due to his wife, Sophie, his daughter, Bella and her husband, Jack Masin, his daughter-in-law, Constance, and to the entire family for their valuable aid in service to a cause.

they patronize many national Jewish causes here and in the Land of Israel.

The "Bialystoker Bricklayers Ass'n" have actually helped build this Home, laying brick upon brick. The officers and members of this Society gave up their free Sundays, their leisure at home with the family, and came to us to labor voluntarily at the erection of the building. Row by row, wall after wall, our edifice rose tall and proudly from the foundation to the ceiling to give our needy oldsters a so badly-needed home. They, too, are helping us in our campaigns all through the years, to the very present day.

The "Bialystoker Br. 88 W.C." is the only Branch in the Workmens Circle Order in New York, bearing the Bialystoker name. This organization has actually mounted a bridge of mutual relationship and service between our Institution and the Workmens Circle.

Noted leaders of the Branch 88 have been active in our ranks over the years, holding high posts in our administration. Particularly the female segment of the Branch has taken and is still taking an active part in our work, amid our directors as well as officers of the Bialystoker Ladies Auxiliary. So did the Branch 88 support and still does assist us in all our activities and campaigns.

We wish these three organizations many more happy returns with continued signal service to our cause.

Our 35th Anniversary Celebration and Dedication Banquet on November 28, 1965 at the "Hotel Americana"

In preparation for the Greatest Day of the Year, the celebration of our 35th jubilee since the inception of the Home, along with the Gala Dedication of our renovated building, we have set aside the date of November 28, 1965 for a most elaborate Banquet and Affair.

In breaking this good news, we are also proud to announce that we were fortunate to prevail upon our worthy director, distinguished communal leader and great intellectual, Executive Director of the Workmen's Circle Home in New York, LOUIS SILVER, to accept the CHAIRMANSHIP of this Grand Testimonial of our Institution.

The place where this exquisite Testimonial will be held, is the "Hotel Americana," New York's most luxurious quarters to match the historic occasion.

We expect the very elite of the City's social life to grace us with their presence, and the most illustrious stars to perform a fascinating program. It will be a treat and a thrill of but a Sunday afternoon that will linger a whole lifetime in the memory of all participants.

Please keep this date open for our Affair. Details will follow.

BE YOUR BROTHER'S KEEPER!

by Sam Rubin

(Keynote to our Half a Million Dollar Building Campaign)

"Am I my brother's keeper"?
Is a thought that runs much deeper
Then a few plain words imply;
Let us judge the reason why.
We build monuments to fame,
Glorify exalted names;
Are not these great ones in a way
Their "brother's keepers" of today?
We practice mercy, love, compassion,
Enact laws against transgression.
Should not these virtues too engage
The needy and the old of age?
Indifference, unawareness
Are just forms of unfairness.
"Necessity" does not reason
Twilight hugging the horizon.
It does not wish a future date,
When the pressure cannot wait.
Why discuss when, where and how
Your duty to help is right NOW.

Campaign Committees Will Visit You at Your Homes

Campaign Committees will call on our members, friends and supporters at their homes and business establishments for contributions to the Drive.

Please extend to the Committees every courtesy and respond warmly to their call.

FOREST INN BUNGALOW COLONY

HURLEYVILLE, NEW YORK

Modern bungalows and Rooms for rent by week, month or season. New filtered swimming pool and facilities included — reasonable rates.

Phone: TR 6-6190 — LI 4-1870

BIALYSTOKER STIMME

Published by the

BIALYSTOKER CENTER & HOME FOR THE AGED

228 EAST BROADWAY • GRamercy 5 - 7755—7756 • NEW YORK 2, N.Y.

NEW YORK APRIL, 1965 (253) No. 296

TOPICS OF THE DAY

By DAVID SOHN

PASSOVER, SPRING AND FREEDOM

Another year has rolled into the abyss of time, and again do we spread the red carpet for our most welcome guest: Passover, the Festival of Freedom.

Spring, the swallow of hope for all, also heralds new cheer to our aged residents with its vital message of Freedom from Fear and from Want.

For, more than ever before, we now face the Holiday with a particular sense of joy, since we envision the modernization of our building to provide for our aged residents a still better Home and Hospital so that they may spend their years of grace in greater comfort, offered by a new pattern in facility and service.

This Passover ushers in amid the hustle and bustle of construction work on our premises, with expert craftsmen on the job. A new, fresh look, a new image will enhance our building.

Incidentally, we are undergoing this Passover a complete change not only in the ritual sense of different food and dishes, conforming to Jewish law and tradition, but what's more, we are actually changing face and altering our entire appearance, as a freshly-renovated Home that bursts with activity and breaths new blood and life into the hardened arteries of our aged population.

Hence, welcome Passover, the Festival that brings new cheer of youthful spring and the blessing of liberty from fear and from want to the Elders of the Nation.

THIRTY FIFTH ANNIVERSARY OF THE BIALYSTOKER HOME AND DEDICATION OF OUR RENOVATED BUILDING

This year marks a significant milestone in the annals of our history, the 35th anniversary of our Bialystoker Home for the Aged, since we have pried our doors open to the homeless, helpless, ailing oldster.

We have started with but a handful of old folks who found a haven of refuge and safety under our hospitable roof three and half decades ago, and our population has grown immensely over the years, reaching the record mark of 2,000 aged men and women who went through our portals, a figure that fills us with justified pride, indeed.

Hence, this is a jubilee year, and we hope to celebrate this crowning achievement at the Dedication of our renovated building, highlighted through a Gala Banquet Sunday, November 28, 1965 at the "Americana Hotel."

Details of this historic celebration will be publicized in the press at the time due.

THREE JUBILEES

Coincidentally, 1965 is not only the jubilee year of our Institution, but also a historic time-span for our organizational affiliates, three major Bialystoker societies that observe their respective anniversaries: 75 years of the "Bialystoker Brotherly Love Ass'n"; 60 years of the "Bialystoker Bricklayers Ass'n," and 60 years of the "Bialystoker Br. 88 W.C."

The "Bialystoker Brotherly Love Ass'n" is one of the oldest Bialystoker societies on the American soil. They belong to the pioneer organizations of our Bialystoker settlements in this Country, and have contributed a great deal, in work and funds, to our relief movement that has helped restore our hometown and rehabilitate our impoverished kinfolk during the crucial era between both world wars, as well as after the recent post-Hitler catastrophe. They have also helped and are still assisting our Institution with their active share in all our campaigns. So do

Perpetuate Your Society In Our Bialystoker Home!

An Appeal
To All Landmanshaft Groups and Organizations

In connection with current HALF A MILLION DOLLAR BUILDING FUND CAMPAIGN, aiming to modernize our BIALYSTOKER HOME AND HOSPITAL, we appeal to all landsmanshaft societies, auxiliaries and organizations to rally to our aid so that we may put this paramount Project into effect.

It is by now a matter of common knowledge that the Bialystoker Home and Hospital is the Institution that keeps — for the past 35 years — widely open its doors to the helpless old man and woman, regardless of hometown and affiliation. We give these senior citizens a heartwarming home to spend the balance of their years in security, companionship and comfort.

We seldom impose upon the wide public with our appeals, but — in this particular case — it is our conviction and belief that each and everyone, individual and organization alike, is duty-bound to help us in this great humanitarian objective.

Landsmanshaft-societies have now the opportunity to perpetuate, in our renovated building, their devastated hometowns, as well as their very self, their organizations, founders, leaders and officers who have excelled here on the American soil — through a pavilion (wing), various rooms and equipment in our building, as well as on testimonial and memorial tablets.

The engraved names will become an eternal landmark of the pertinent organization in our renovated building.

May it also be noted that the societies which now contribute towards our Building Fund Campaign, like symbolic partners in our great objective, will be entitled to the Right of Preference in considering applications of their elderly members for admission to our Home, when in need of placement.

Please study our list of Dedication Opportunities, published in this Issue, select a plan or object, and relate to us your choice for negotiations and arrangements.

Firmly confident in your noble aid, we conclude with best wishes for continued success in your good work.

BIALYSTOKER HOME FOR THE AGED
228 EAST BROADWAY, NEW YORK
GRamercy 5-7755

DEDICATION OPPORTUNITIES OFFERED IN OUR RENOVATED BUILDING

With our modernization of the building now in process, we hereby list a selection of dedication opportunities:

Pavilions (Wings)	$25,000 Each
Rooms	$ 5,000 Each
Beds	$ 500 Each
Medical Offices, Hospital Units and Equipment	$ 500 to $5,000
Kitchen and Dining Room Utilities	$ 100 to $1,000
Testimonial and Memorial Tablets	$ 100 to $ 500

For more details please contact the office of our

BIALYSTOKER HOME FOR THE AGED
228 East Broadway · GRamercy 5-7755 · New York, N. Y.

Please, Lend a Hand to Our Building Fund Campaign!

It has come to pass. A seemingly far-fetched dream becomes a tangible reality.

Our Home is finally undergoing a complete renovation and modernization. Planned alterations are taking shape and effect.

We are providing a better Home for our aged residents to enjoy the benefits of longer life with added comfort and convenience that warrant sounder health and greater happiness.

The renovated Bialystoker Home will be a model-institution in full conformity with the trend and need of modern times:

- **A LUXURIOUS HOTEL for ambulatory senior citizens to enjoy genuinely their years of grace;**
- **A COZY HOME FOR THE SENILE who require special attention and tender care, and**
- **A WELL-EQUIPPED HOSPITAL for the bed-ridden patient who needs qualified attention, as well as expert treatment.**

Our modernized hospital will occupy 3 full floors for male and female patients. A separate floor will be set aside for senile residents.

Incorporating the latest architectural developments in design for housing the elderly, we will have *private* rooms for double or single occupancy, each with private bath.

In addition we will have colorful lounge and dining-rooms on all floors.

A medical clinic for routine check-ups, dental office, podiatry clinic, optical office, physio-therapy, X-ray and flouroscope service will expand our medical program.

So will the needs of amusing pastime and leisure be adequately met in especially designed recreations-rooms with radio and television accommodations, weekly movies, a vast library and comfortable reading room, and an expertly-installed occupational therapy and hobby shop.

The Building Committee also plans air-conditioning throughout the building. This system would provide central heating and cool fresh air in a most modern ventilation device.

HALF A MILLION DOLLARS

— is required to substantiate this gigantic project and it must come from us, from you, from one and all, in a joint attempt; each, within his reach and limit, small or large, but none should abstain from this challenging command of this historic endeavor.

We offer in our remodeled building a variety of dedicatory opportunities, whereby you may eternize yourself, your family and loved ones, as well as your late kin, by inscribing their names in various areas in the building, such as pavilions, various medical offices, lounges, nurses' stations, medical and hospital equipment, beds, kitchen-appliances, memorial tablets, etc.

Your attention is drawn to a list of such dedication opportunities, published in this Issue for your choice. Select an appropriate facility, and advise us so that we may help you make the proper arrangement.

A start has already been made in this direction by a number of our benefactors whose names and selected items are likewise printed in this Issue. We hope that they will serve as a stimulus and inducement to all others.

Hence, please answer this call of duty; help us open to our aged folk a new door for better living in our remodeled Bialystoker Home.

The key is in your heart! Bialystoker Home for the Aged